

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 38.

Fredagen den 25 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 152—154, 162—164, 166 och 167 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 52—56.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 57, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av vissa ärenden, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 3.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtanden nr 76—80 blevo ånyo bordlagda.

§ 4.

Härefter företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol ävensom i anledning därav väckta motioner.

Ang. lag om kollektivavtal m. m.

Genom en den 17 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 39, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol.

I samband med dessa förslag hade utskottet till behandling förehäft följande med anledning av propositionen väckta motioner:

inom första kammaren

nr 280 av herr *von Sydow* och

nr 282 av herr *Thorberg m. fl.*;

samt inom andra kammaren

nr 450 av herr *Spångberg m. fl.* och

nr 451 av herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.*

Herr von Sydow hade i den av honom väckta motionen förklarat sig helt instämma i den tankegång, som tagit sig uttryck i propositionen, men beträffande vissa detaljbestämmelser i de föreliggande förslagen hemställt om ändringar däri.

I de likalydande motionerna av herr Thorberg *m. fl.* och herr Johanson i Stockholm *m. fl.* ävensom i den av herr Spångberg *m. fl.* framburna motionen hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 38.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att ifrågavarande lagförslag icke kunnat i oförändrat skick antagas, för sin del antaga i punkten intagna förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol; samt

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Linder, Thorberg, Sigfrid Hansson, Magnusson* i Kalmar, *Hagman, Johanson* i Stockholm och *Holmst:öm* i Stockholm, vilka hemställt.

A) att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets förslag till lag om kollektivavtal;

B) att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets förslag till lag om arbetsdomstol; samt

C) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom bifall till reservanternas hemställan under A) och B), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herrar *von Sydow, greve Spens, N. J. Martin Svensson, Magnusson* i Skövde och *Ros* beträffande 2 och 8 §§ i förslaget till lag om kollektivavtal; samt

av herrar *Österström* och *Andersson* i Rasjön i fråga om utskottets motivering till 4 § i sistnämnda lagförslag.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Magnusson** i Kalmar, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 36 föreslås, att utskottets hemställan må föredragas punktvis; att vid avgörandet av punkten A) så förfares, att först föredragas utskottets under punkten upptagna lagförslag paragrafvis med slutstadganden, ingresser och rubriker sist samt därefter utskottets hemställan; ävensom att vid det lagrum, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölles.

Punkten A).

Det av utskottet framlagda förslaget till lag om kollektivavtal.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Som kammaren behagade finna, ha arbetarrepresentanterna i andra lagutskottet icke kunnat biträda det föreliggande utskottsutlåtandet över regeringens förslag till s. k. arbetsfredslagstiftning, och jag skall tillåta mig att utveckla skälen härför.

Herr socialministern har under den förberedande offentliga diskussionen om de nu föreliggande lagförslagen givit uttryck för den meningen, att det icke vore önskvärt eller ur samhällsfredens synpunkt lämpligt att på här ifrågavarande område åstadkomma en lagstiftning, som icke uppbäres av båda parternas förtroende, eller om någon av dem toge bestämt avstånd ifrån den. Detta är enligt min mening en sund och riktig uppfattning. Man kan endast beklaga, att herr socialministern sedermera övergivit denna riktiga princip.

Men hur ställa sig nu arbetarna till de föreliggande lagförslagen? Jo, de ha genom opinionsyttringar på mångahanda sätt och alldeles särskilt genom den imponerande demonstrationen den 22 maj enhälligt givit tillkänna en bestämd

misstro till den ärliga avsikten med den planerade s. k. arbetsfredslagstiftningen. De äro fast övertygade om, att samhällsmakten härigenom ensidigt engagerar sig i kampen mellan å ena sidan den stora gruppen samhällsmedlemmar, som arbeta och äro betungade, och å andra sidan de samhällsgrupper, som, vad man än må säga, jämfört med den förra, obestriddligen leva på livets solsida till väsentlig del tack vare de betungades möda och försakelse. Det ligger i sakens natur, att sociallagstiftning av sådan karaktär, som nu är fråga om, kräver ett synnerligen varsamt handlag, om statens oväld icke skall äventyras.

Men trots arbetarnas bestämda motstånd synas lagarna nu skola komma att genomföras. Jag frågar: Vad blir detta om icke tvångslagstiftning mot arbetarna?

Jag nämnde förut, att arbetarna hysa en bestämd misstro till opartiskheten och den ärliga avsikten med den planerade s. k. arbetsfredslagstiftningen. Finnas det då i de föreliggande lagförslagen bestämmelser, som kunna giva ett berättigat stöd för en sådan misstro? Ja, utan tvivel. Ett exempel: Vad ligger det för rättvisa och opartiskhet uti att i 4 § i lagen om kollektivavtal förbjuda tillgripandet av sympatiåtgärder på de områden, där av arbetarna vidtagen sympatistrejck skulle bli till men för arbetsgivarna, men på andra områden tillåta sympatilockout i fullständigt obegränsad omfattning? Lagen förbjuder sådana åtgärder, då de kunna vara av betydelse för arbetarna, men legaliserar dem för arbetsgivarna på de områden, där de äro av betydelse för dem. Kan detta kallas rättvisa? Därtill kommer, att skadeståndsbestämmelserna alltid måste komma att drabba arbetarparten mycket hårdare än arbetsgivarparten. Lagen kommer att klämma till arbetarna, medan däremot arbetsgivarna, med stöd av den s. k. § 23 i kollektivavtalen, bli i de flesta fall oåtkomliga. Detta övertag, som den s. k. § 23 redan ger arbetsgivarna, legaliseras av lagen. Den jämställdhet, som staten måste vinnlägga sig om att giva parterna i lagstiftningen, har alldeles uppenbart blivit åsidosatt. Jag frågar: Böra inte sådana exempel ingiva betänkligheter emot ett antagande av dessa lagförslag? Jag vill ytterligare fråga: Har denna synnerligen ömtåliga lagstiftningsfråga hos oss fått en förberedande behandling, som kan anses objektiv och samvetsgrann? Hur har frågan behandlats? Har det inte varit så upprepade gånger, att den kommit i förgrunden just vid sådana tillfällen, då kloketen bjudit, att den bort få vila. Så var det år 1910 och 1911, och så har det varit beträffande de nu föreliggande lagförslagen. Jag vill påstå, att den utredning, som ligger till grund för de nu föreliggande förslagen, är lika bristfällig som den, som låg till grund för 1910 och 1911 års lagförslag. De av lagstiftningen berörda parterna ha lika litet nu som då medgivits erforderlig tid för fri och lugn prövning. År 1910 var det 1909 års storstrejk, som föranledde nervositeten, och är inte den verkliga anledningen till att frågan nu gjorts aktuell den, att man funnit, att uti det politiska spelet kunde en utfästelse att genomföra en tvångslag mot fackföreningarna tillförsäkra det nuvarande allför bräckliga regeringspartiet stöd från partierna till höger, som annars ej stått att erhålla.

Låt oss emellertid undersöka, vad betydelse denna s. k. arbetsfredslagstiftning kommer att få för *arbetsfreden*. Vi ha som bekant innevarande år i vårt land haft flera omfattande arbetskonflikter inom gruvindustrin, pappersmasseindustrin, sågverksindustrin, pappersindustrin, sockerindustrin och varvsindustrin, i vilka varit indragna omkring 70,000 arbetare. Skulle de nu föreliggande lagförslagen, därest de varit i gällande kraft, kunnat i någon mån bidra till att förhindra dessa arbetskonflikter? Nej, på intet sätt. Skulle de då i någon mån kunnat påskynda en lösning av konflikterna? Nej, alls inte. Men då är det ju uppenbart, att lagförslagen ha mycket ringa betydelse för *arbetsfreden*.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Det är likaledes av stor betydelse, att vi göra klart för oss, huru dessa lagar komma att påverka utvecklingen av arbetsrätten och kollektivavtalet. Säkerligen komma fackföreningarna på många områden att motsätta sig ingående av kollektivavtal för att därigenom frigöra sig från lagarnas verkningar och tillvarataga möjligheten att hävda sin ställning gentemot arbetsgivarna. Lagstiftningen kommer att försvåra den legala fackföreningsrörelsen och främja en utveckling efter syndikalistiska principer. I sådana fall, där arbetsgivarna trots allt kunna genom maktmedel tvinga arbetarna att träffa kollektivavtal, måste fackföreningarna med hänsyn till lagen undvika, att, som nu många gånger sker, en omtvistad fråga får sin lösning i en oklar formulering, och ej heller kunna de, som understundom hittills varit nödvändigt, låta en i verkligheten olöst intressetvist lösas genom en allmänt hållen formulering. Men detta kommer att föranleda arbetskonflikter, vilka, därest lagen ej funnits, hade kunnat undvikas. Hur ofta har det nämligen icke inträffat, att vederbörande parter — och jämväl förlikningsmännen — vid avtalsuppgörelser varit medvetna om bristfälligheter i avtalets formulering, men funnit sig nödgade till att låta detta bero, därför att de känt med sig, att en otvetydig och klar formulering ej skulle kunnat åstadkommas med mindre än att strid först måst tillgripas och utkämpas. Man har i sådana fall hittills ofta låtit bestämmelser av sådant slag behålla sin oklara formulering i förlitande på att genom förhandlingar kunna reda ut uppkommande tolkningstviser. Ett sådant förfarande kan man, därest de föreliggande lagförslagen bliva antagna, sedan icke våga sig på. Den s. k. arbetsfredslagstiftningen kommer sålunda att försvåra uppgörande av kollektivavtal och föranleda arbetskonflikter, som annars kunnat undvikas. Den kommer även att främja en sådan utveckling av arbetsrätten, att parterna i fortsättningen mera måste ägna sig åt att utveckla list och slughet än hederlighet och rättskänsla. Lagen kommer att verka nedbrytande på den rättsordning, som av parterna under frihet utvecklats efter i stort sett sunda och riktiga principer.

Äro då arbetarna i princip motståndare till att uppkommande tolkningstviser skola avgöras på rättslig väg? Nej! Däremot göras inga principiella invändningar från arbetarnas sida. Motståndet mot lagstiftning av här ifrågasvarande slag grundar sig dels på medvetandet om att det ofta är mycket svårt att avgöra, huruvida en uppkommen tvist är att anse såsom en rättstvist, d. v. s. en tvist om något, som är i kollektivavtalet överenskommet, eller är en tvist av annan karaktär, och dels därpå, att det ligger i sakens natur, att arbetsgivarna och arbetarna se något olika på, vad som är att anse som en rättstvist eller intressetvist. Dessutom äro arbetarna medvetna om att staten genom lagstiftning svårligen kan med oväld ingripa på detta område. Motsätta sig då arbetarna överhuvud taget, att tvister rörande i kollektivavtalen intagna bestämmelser må avgöras av skiljenämnd? Nej, visst inte. Detta förfarande användes redan nu i mycket stor utsträckning, men *frivilligt*. Arbetarna kunna av naturliga skäl ej ha något intresse av onödiga arbetskonflikter. Arbetskonflikter äro under alla förhållanden förenade med uppoffringar för arbetarna. Det är en alldeles oriktig föreställning, om man tror, att rättstviser numera föranleda öppna arbetskonflikter annat än i rena undantagsfall. Om herrarna slå upp sidan 120 uti »Utredningar till belysande av arbetsfredsfrågan», så skola ni finna, att bestämmelser om att rättstviser, som icke kunnat utjämnas genom förhandling mellan parterna eller deras organisationer, skola, om endera parten det yrkar, hänskjutas till avgörande av skiljenämnd. Enligt i avtalen intagna bestämmelser gäller detta inom följande näringsgrenar: mekaniska verkstadsindustrien, flottningsarbetet, tidningstryckerier, bagerinärigen, tobaksindustrien, pälsva-ruindustrien, byggnadsverksamheten, målerifacket, elektriska installationsfacket, ban- och byggnadsarbetare vid statens järn-

vägar, kommunala verk och arbeten, spårvägar, enskilda järnvägar, telegraf och telefon, sjöfartsnäring, jordbruket samt apotek. Därjämte förekomma dylika bestämmelser i en del lokala avtal inom olika näringsgrenar.

Den opposition mot de föreliggande lagförslagen, som framkommit från arbetarnas sida, borde vara tillräcklig anledning för riksdagen att avslå desamma. Men det är icke blott arbetarna, som äro bestämda motståndare, utan även inom andra samhällskretsar och alldeles särskilt bland på arbetsrättens område praktiskt erfarna män har denna mening kommit till uttryck, och den har vunnit understöd icke blott av arbetarpressen utan även av en del tidningar av borgerlig karaktär. Tidningar, som tillskrivas ett stort inflytande, ha tagit bestämt avstånd från en lagstiftning, där man inte kunnat vinna båda parternas medverkan.

Jag skall till belägg för vad jag här har yttrat anföra några sådana uttalanden.

Jag tror, att det kan vara av mycket stor betydelse att erinra om vad en framstående industriledare som disponenten Göransson i Sandviken har yttrat rörande denna fråga. Om man nu vill negligera vad som från arbetarhåll anföres, så blir det väl, förmodar jag, förenat med större svårighet att negligera och bortförklara vad en erfaren industriman har att anföra. Disponenten Göransson har i en broschyr, som han kallat »Samförstånd mellan företagare och arbetare», yttrat följande beträffande skiljedom i rättstvister: »Till stöd här för anföres, att man bör utgå ifrån, att avtal skola hållas, och att den tro och heder, som inom det privata livet upprätthålles beträffande avtal, även bör gälla för de kollektiva uppgörelserna. Man anser, att en motsatt uppfattning skulle stöta rättskänslan, och att skiljedomsförfarande i rättstvister är ett institut, vilket den mänskliga sammanlevnaden icke i längden kan undvara. Man påpekar vidare det självsvåld beträffande avtalens hållande, som gjort sig gällande från sådana arbetargrupper, vilka hylla de syndikalistiska metoderna, och man framhåller, att det därav orsakade osäkerhetstillståndet påkallar, att lagstiftningen ingriper för återställande av ordnade förhållanden. Motståndarna till systemet framhålla, att med den oklarhet i vissa detaljpunkter, som våra kollektivavtal stundom ha, äro tolkningstvister ofta liktydiga med en fortsatt avtalsförhandling. Man faller nämligen vid uppgörandet av kollektivavtalen lätt för frestelsen att i fredens intresse formulera en tvistepunkt så oklart, att vardera parten kan utläsa innehållet efter sitt sinne. En senare tolkningstvist om en dylik punkt är då egentligen en fortsatt strid om avtalsvillkoren. Häremot anföra emellertid förespråkarna, att om de avtalsförhandlande parterna veta, att formuleringen kommer att vara juridiskt bindande, torde de bli mera angelägna att i kollektivavtalen göra klara formuleringar, ty varför skulle detta vara svårare här än i fråga om övriga juridiskt bindande kontrakt, varav affärslivet är fyllt? Från ansvarskännande fackförningshåll, där man visserligen finner det önskligt, att mera stadgade fredliga förhållanden kunde ernås, framför man betänkligheter emot obligatorisk skiljedom även i rättstvister. Man befarar, att arbetaresidan därigenom i verkligheten kunde komma i sämre ställning än motparten, detta på grund av den i kollektivavtalen i allmänhet intagna bestämmelsen om, att företagaren — visserligen med iakttagande av avtalets villkor i övrigt — skall äga rätt att leda och fördela arbetet samt fritt antaga och avskeda arbetare (den s. k. § 23). Som exempel anför man bl. a., att en företagare, som vill avskeda en arbetare under förhållanden, som kunde leda till strejk, måste väl betänka sig, innan han utsätter sig för en dylik risk. Blev däremot strejkrisken borteliminerad genom lagstiftning och ersatt med sådana mera beräkningsbara faktorer som skadestånd och åliggande att återtaga den avskedade arbetaren, kan företagaren göra ett enkelt överslag av chanserna och våga sig på försöket, även

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

om det skulle föreligga viss risk att misslyckas. Som annat exempel anföres, att en företagare enligt § 23 kan ålägga en arbetare att verkställa strejkbrytarearbete, med hot om att eljest avskeda mannen. Under nuvarande former riskerar företagaren strejk, om han brukar denna sin makt i strid mot opinionen bland arbetarna. Blev dessa senare däremot genom skiljedoms-lagstiftning urståndsatta att ingripa genom strejkhott eller strejk, måste de finna sig i att kamrater beordras till och tvingas att åtaga sig strejkbrytarearbete. Andra snarlika situationer kunna påvisas. I den mån, som de i tid beaktas, torde de kunna genom lämpliga formuleringar förebyggas. Häremot anföres emellertid från arbetarsidan, dels att avtalen därigenom bleve invecklade och svårhanterliga samt inbjudande till bokstavstolkning, dels att man kan bli ställd inför en oförutsedd situation av allvarlig innebörd, men som icke i avtalet förutsetts. Man anser, att en tvist därom — om ock formellt en rätts-tvist — i verkligheten är en intressetvist, vilken icke till sin verkliga innebörd kan lösas genom avtalstolkning. Från företagarkåll framhålles däremot, att § 23:s formella innehåll väsentligen mildras genom allmänna skyddsbestämmelser i avtalen, gående ut på förbud mot trakasserier samt tillförsäkran om humant bemötande och fri föreningsrätt, samt att en domstol komme att taga vederbörlig hänsyn härtill. Beträffande § 23 påpekas vidare från företagarkåll, att det för varje industriell verksamhet är ett livsvillkor, att arbetet ledes och fördelas med kunskap, planmässighet och hänsyn till god effekt samt att arbetares antagande och avskedande måste i första hand ske med vederbörlig hänsyn till deras större eller mindre lämplighet för det tillgängliga arbetet. Man befarar, att om icke dessa ärenden handläggas enligt dylika riktlinjer, så skulle industriens riskmoment väsentligen ökas och den redan nu försvagade företagsamheten bli ännu svagare, med ty åtföljande ökad arbetslöshet. Man anser därför att, om ett skiljedomssystem skulle åvägabringa en försämring i detta hänseende, torde det medföra alltför stora betänkligheter.» Efter att ha anfört dessa skäl för och emot kommer han så till konklusionen i sitt resonemang. Han säger: »Om systemet skall lända till gagn, måste det motsvara sund praxis och rättsmedvetandet hos båda parterna. Likaså torde systemets införande icke böra rekommenderas annat än om avtalen och de därmed förbundna förhållandena vunnit den utveckling, att båda parterna kunna omfatta skiljedomstanken med förtroende. Skulle den ena eller andra parten finna, att hans ställning försämrats genom systemets införande, riskeras att denna part blir obenägen till att överhuvudtaget avsluta kollektivavtal. Därav kunna följa en större strider och osäkrare förhållanden än de nu rådande. De, som höja en varnande röst i denna riktning, göra sig även den frågan, om överhängande behov av skiljedomsinstitution för rättstvister verkligen kan anses föreligga, då de flesta öppna konflikterna i vårt land beröra de rena intressetvisterna för avtalens upprättande, men icke rättstvister om deras tillämpning. Den sistnämnda sortens konflikter anses huvudsakligen förekomma i de syndikalistiska kretsarna, och det göres då den frågan, om detta icke kan betraktas som en övergående företeelse, vilken försvinner i den mån som bättre kunskaper i ekonomiska frågor spridas bland dessa arbetarkretsar.»

Detta är ett uttalande, som det enligt min mening är all anledning att fästa det största avseende vid. Ty däri ligger en erfaren arbetsledares på fakta grundade uppfattning om de föreliggande förslagets önskvärdhet och deras betydelse för utvecklingen av rätten på det område, som de avse att reglera. Men man har ju hört den meningens uttalar, att detta är en enstaka mans uppfattning. Man förmenar, att denna hans mening inte delas i alltför vida kretsar. Jag tror, att det är en oriktig uppfattning. Jag har varit i tillfälle att på olika håll förvissa mig om att så är. En av de tidningar, som ställt sig skeptiska till hela detta lagprojekt är ju Stockholms Dagblad här i Stockholm, som vid

olika tillfällen under rubriken »Fri talan» givit personer av skilda meningsriktningar tillfälle att säga sin mening. I denna fråga har bl. a. en signatur M.M. — han kallar sig »Konservativ demokrat» — yttrat några tänkvärda ord, som inte böra glömmas i detta sammanhang. Bakom signaturen lär, enligt uppgift, dölja sig en större arbetsgivare i Norrland. Han hyser i denna fråga synnerligen utpräglade betänkligheter, och jag tror, att det kan vara av betydelse att anföra och få till protokollet antecknade dessa synpunkter, så att man icke skall kunna, när man bedömer denna frågas behandling i riksdagen, göra gällande, att kritiken uteslutande kommit från arbetarnas sida. Han säger: »Innan de borgerliga i riksdagen på onsdagen» — han förutsatte, att frågan skulle behandlas på onsdagen; den har ju, som vi veta, blivit uppskjuten — »gå att med någon mer eller mindre uppmjukning godkänna regeringens s. k. arbetsfredslag, torde några synpunkter beaktas, vilka under den hittills förda diskussionen allt för mycket undanskymts. Den första är, att hur man än vrider och vänder på saken, så blir en arbetsfredslag nu ett Versaillesdiktat, som av en brokig och heterogen övermakt påtvingats den för tillfället underlägsne. Det är inte på detta sätt lagar till samhällsfredens och trevnadens främjande kunna stiftas. Det är förolämpning och blodig orättfärdighet mot den lagen nästan enhälligt ogillande arbetarklassen att komma med argumentet, att varje lag ogillas av dem, mot vilka den riktar sig. Ty därmed ställer man arbetarna i linje med de brottslingar, som ogilla lagarna mot tjuveri, mord och rån etc. Här är det icke fråga om strafflagstiftning mot en ringa hop förvildade inom folket. Här står, man kan gott säga det, halva nationen mot den andra halvan. Och båda anse sig vara i lika god rätt och lika obrottsliga medborgare. Vem vågar påstå, att denna deras uppfattning icke är riktig? Ser man på det verkliga läget, så ter sig», säger han, »detta enligt min uppfattning så, att båda de direkt intresserade parterna sätta så stort värde på de kollektiva avtalen, att dessas bestånd och fastare utbyggande till ömsesidigt gagn för lång framtid icke riskeras av en naturlig utveckling. Alldeles säkert icke mer än av det nu föreliggande lagförslaget. Lagstiftning är alltså onödig, helst ju möjlighet, enligt arbetsgivarföreningens protest mot demonstrationsstrejkparollen, redan nu av gällande lag medges till beivrande av brott mot avtalen. Lagförslaget torde därför med all rätt kunna karakteriseras såsom ett klumpigt och farligt ingrepp i en naturlig utvecklingsprocess. Ingen, som något känner vad som rör sig bland arbetarmassorna t. o. m. här uppe i det 'röda' Norrland, kan vara blind för den inom desamma allt mer växande insikten om nödvändigheten av fredlig samverkan mellan alla för produktionen nödvändiga krafter. En lagstiftning, som arbetarna betrakta såsom tillkommen genom tvång och icke genom frivillig överenskommelse på likaberättigandets grundval, kan icke få annan effekt, än att den spirande benägenheten till sökandet av gemensamma formler för samverkan kväves.» Och han tillägger: »Skall borgerlig samling vid de stundande valen köpas till priset av den Ekmanska arbetsfredslagen, så gör säkerligen högern en genomusel affär. Denna lag entusiasmerar icke ens arbetsledare, som känna sitt folk, och alls icke det övriga borgerskapet, som säkerligen varken haft anledning, förutsättningar eller lust att sätta sig in i dess innebörd. Böndernas kallsinnighet är lika påtaglig som naturlig.»

Jag har utöver detta ett uttalande från en praktiserande jurist, som tidigare haft anställning inom en arbetsgivarsammanslutning. Han har givetvis i denna egenskap haft tillfälle att sätta sig in i vad det nu är fråga om på ett helt annat sätt än den, som icke varit i liknande ställning. Han har givit mig detta uttalande med rätt att begagna det efter eget gottfinnande, och jag skall tillåta mig att citera en del av vad han yttrat. Han säger följande: »Genom det moderna industrisamhällets utveckling har som självklar konsekvens följt

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

en strävan att enhetligt söka ordna förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Det synliga uttrycket för denna strävan är det komplex av kollektivavtal, som så gott som helt och hållet omfattar samtliga grenar av produktionen. Visserligen tog det lång tid och kostade mycken strid och dyra pengar innan den kollektiva avtalsprincipen nådde fast mark. Vid nuvarande tidpunkt torde det icke finnas många, som icke i kollektivavtalen se garantien för det produktiva arbetet. Kollektivavtalsprincipen kan utan överord sägas vara den största vinst, som vunnits av såväl vår industri som våra industriarbetare. Två mäktiga garantier över principens bestånd, å ena sidan arbetsgivarnas organisation och å andra sidan arbetarnas.» Han fortsätter: »Nu äro planer uppe att genom lagstiftning legalisera kollektivavtalsprincipen samt att genom bl. a. skadeståndsmedgivande förhindra avtalsstrider. Innan man stiftar lag, bör plausibelt skäl finnas för lags tillvaro. Studiet av den kungl. propositionen ger emellertid icke ett klart och övertygande svar, att ett lagstiftningsbehov förefinnes. Vidare bör man icke lagstifta mot en stor samhällsklass bestämda önskan. Visserligen säges, att i stort innebär frågan intet annat än en kodifiering av en rättspraxis och att den tillämnade lagstiftningen i sig är ytterst begränsad, ty den omfattar strängt taget endast de s. k. rättstvisterna. Däremot skulle hela frågan angående avtalets tillkomst utelämnas. Vad nu i första hand beträffar de s. k. rättstvisterna, d. v. s. tvister, som härleda sig ur gällande kollektivavtal, så torde först erinras, att öppna konflikter, som härleda sig härav, icke uppgå till 2 procent av alla strider å arbetsmarknaden. Detta torde hållas i minnet. Vidare bör erinras, att tillkomsten av ett kollektivavtal som regel utgör en kompromiss mellan de av arbetsgivar- och arbetarorganisationen framlagda avtalsförslagen, i sig innefattande avtalens allmänna och speciella bestämmelser, timlöner och ackordssatser. Utan överdrift kan sägas, att åtminstone under den senaste 10-årsperioden, inget avtal uppgjorts (prolongeringar på oförändrade villkor undantagna) inom de större produktionsgrenarna mellan parterna direkt, utan har statens förlikningsman eller särskild av Kungl. Maj:t förordnad förlikningskommission måst tillkallas att biträda. Staten är alltså redan i synnerligen stor utsträckning engagerad i de bestående kollektivavtalen. Trots dessa under statens sakkunnigaste ledning uppgjorda avtalskomplex förefinnes dock möjlighet till tvistiga och motsatta tolkningar. För en utomstående bör det synas märkligt, att, trots detta statliga initiativ, tvistiga frågor överhuvud taget kunna uppstå ur ett utan tvivel både ingående och granskande arbete. Här föreligger kollektivavtalets svaga punkt, genom möjligheten av den skeva eller kvasijuridiska tolkningen.» Slutligen yttrar han: »I 1920 års lagstiftning rörande arbetsfredsfrågan är genom införandet av centrala skiljenämnden och inrättandet av skiljedomare i särskilda arbetstvister möjlighet given parterna att få tvistigheter lösta. Den föreliggande statistiken visar, att tillfredsställande resultat härur vunnits. Ytterligare ha, inom ett flertal industrier, i kollektivavtalen överenskommelser gjorts angående tvisters skiljande genom särskilda förliknings- eller skiljenämnder. I stort sett hava dessa fungerat till parternas belåtenhet. Själv äger jag ingående kännedom om skiljenämnds förfarandet inom byggnadsindustrien och kan avgiva det utlåtandet, att parterna med allvar bemödade sig att sakligt och objektivt bedöma tvistefrågan samt att, sedan dom fallit, lojalt ställa sig denna till efterrättelse. De principer, som lagstiftningen gick in för 1920, hava i sig visat att de voro riktiga. Att nu avvika från dem och övergå till helt nytt system, därför ha icke förebragts tillräckliga skäl. En viss procentsiffra kommer alltid att rent statistiskt kunna uppvisas ur de s. k. rättstvisterna, t. ex. strejker uppkomma på grund av icke erhållen lön eller strejk på grund av livsfarliga arbetsanordningar. Jag kan icke underlåta att, med den kännedom jag äger om hithörande sociala frågor, avråda

från lagstiftning, allra helst som det objektiva studiet talar för en växande förståelse mellan parterna.»

Så slutar han. Det är klart, att uttalanden av dylik karaktär skulle kunna företes i betydligt större utsträckning, men man kan ju icke pröva kammarens tålmod utöver en viss gräns. Jag har dock ansett, att dessa tre prov äro en ganska god sammanställning av uppfattningen inom olika läger.

Ehuruväl de borgerliga representanterna i andra lagutskottet samtliga givit sin anslutning till de förevarande lagförslagen, är det dock anledning förmoda, att vissa småfolksrepresentanter ha svårt att glömma de motiv, som lågo till grund för fällandet av 1911 års förslag. Och bland bonderepresentanterna borde kunna förväntas, att det fortfarande finnas män med samma förstående och av klassfördomar obesmittade syn på arbetarnas strävanden att förbättra sin ställning i samhället, som en bondehövding i denna kammare vid ett tillfälle gav uttryck för, då han solidariserade bönderna med arbetarna under den förklaringen, att arbetarna »vore kött av vårt kött och ben av våra ben».

Utan att gå till botten med det stora grundläggande problemet, undanröjande av orsakerna till motsättningarna mellan arbetsgivare och arbetare, torde det bliva omöjligt att komma fram till något gott resultat för att genom lagstiftningsåtgärder trygga arbetsfreden. Det synes därför vara av en större betydelse, att statsmakterna inrikta sin omtanke och verksamhet på att söka åstadkomma en sådan förändring av de ekonomiska och sociala förhållanden, varur intressemotsättningarna härleda sig, att man med något så när sannolikhet kunde gå ut ifrån, att dessa motsättningar mildrades eller upphörde. De föreliggande lagförslagen taga emellertid ej alls sikte härför, varför de ur *arbetsfredsfrämjande* synpunkt få anses vara skäligen betydelselösa.

Då de nu föreliggande lagförslagen *icke skipa full rättvisa* mellan kollektivavtalets parter, *icke främja arbetsfreden*, men *uppenbarligen komma att hämma en sund utveckling på arbetsrättens område*, och då lagförslagen *därför måste anses skadliga*, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till herr Linders m. fl. reservation.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Den första fråga, en lagstiftare gör sig, då man lägger för honom ett lagförslag till granskning, är naturligtvis denna: behövs en sådan här lag? Skulle svaret bli nej, slipper han ifrån besväret att närmare inlåta sig på en undersökning av förslagets detaljer.

Landsorganisationen och riksdagens socialdemokratiska parti ha uppställt den nämnda frågan beträffande de nu föreliggande lagförslagen och kommit till det resultatet, att lagarna äro obehövliga. Skälet? Ja, det formuleras av landsorganisationen sålunda: »Med avseende å frågan, huruvida vederbörande avtalsslutande parter lojalt rätta sig efter överenskomna bestämmelser, torde med fog kunna sägas, att förhållandena i det stora hela varit tillfredsställande i vårt land. Kollektivavtalet har i allmänhet visat sig bestå provet, där ej särskilt starka påfrestningar gjort sig gällande. Organisationerna betrakta det som en hederssak att respektera ingångna avtal. En motsatt hållning skulle ju för övrigt göra kollektivavtalet meningslöst och verka upplösande på organisationerna.» Härtill anknyta de socialdemokratiska motionärerna det uttalandet, »att det naturligtvis är en långt större moralisk tillgång för ett samhälle att kunna uppehålla respekt för tro och loven utan laga bestämmelser och påföljder för brott däremot än med sådana bestämmelser».

Bägge dessa påståenden äro riktiga. Men den slutsats, man velat draga ur dem, är oriktig. Den omständigheten, att parterna i allmänhet hålla sina kollektivavtal utesluter ej, att det ibland uppstår tvister angående avtalens tolk-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

ning, och att sådana tvister emellanåt leda till öppen konflikt. »Lagstiftning om rättsskipning i sådana tvister behövs i alla fall inte», säger man, »ty parterna på arbetsmarknaden göra för närvarande själva upp sina tolkningstvister genom frivilligt skiljemannaförfarande eller förhandling, åtminstone i de flesta fall.»

Det är sant, att i avtal, berörande cirka 40 procent av avtalsbundna arbetare, förekommer klausul om skiljedom, och att i avtal, berörande cirka 54 procent av arbetarna, förekommer bestämmelse om förhandling mellan parterna och deras organisationer. Men det förekommer också åtskilliga avtal, som sakna alla dylika bestämmelser. Året 1920—21 voro de 467. Och som antalet kollektivavtal är stätt i ökning, kan också väntas, att antalet fall, då föreskrifter om skiljedom saknas, skall ökas.

Den omständigheten, att avtalsklausul om skiljedom förekommer i somliga avtal, kan ej fylla bristen på sådana bestämmelser i andra. Där förhandling mellan parterna är föreskriven, är det visst inte säkert, att förhandlingen leder till uppgörelse. Och beträffande de avtal, där skiljedomsklausul finnes, kan det hända, att en uppkommen avtalstvist ej faller under skiljedomsklausulens formulering. Vidare kan det hända, att ena parten undandraget sig klausulens tillämpning eller förklarar avtalet ogillt på grund av motpartens förment oberättigade tillvägagående. I sådana fall finns för närvarande intet medel att framtinga skiljedomsbestämmelsens tillämpning. Dessutom kan anmärkas, att en privat skiljenämnd ej har maktmedel att få fram erforderliga upplysningar om tvisten.

Därför att emellanåt arbetsfreden brytes på grund av tvist om vad som är rätt parterna emellan, behöver lagen inskrida och bereda sakkunnig och opartisk prövning av tvisten, så att det kan med auktoritet bli fastslaget, vad som verkligen är rätt i det särskilda fallet, och så att rätten också kan exekveras.

Det är lyckligtvis så även på andra områden av samhällslivet än arbetsmarknaden, att avtalsbrotten äro jämförelsevis sällsynta. Men därav följer ej, att lagstiftningen om privaträtten är överflödig. De flesta köpeavtal bli nog ordentligt uppfyllda. Men icke desto mindre har det befunnits nödvändigt att stifta lag om köp och byte av lös egendom, vilken lag kan betraktas som en »klasslag» för köpmännen. Och på samma sätt har man genom hyreslagstiftningen infört särskilda »klasslagar» för hyresvärdarna.

Det är misstag att tro, att detta är uttryck för någon besynnerlig klåfingrihet att lagstifta i alla möjliga fall, utan det är en tillämpning av den allmänna regeln, att *det är samhället, icke parterna själva, som får skipa rätt samt tillgripa tvångsmedel för rättens exekverande*. Häri ligger i själva verket hela försvaret för den föreliggande lagstiftningen. Mot det försvaret studsas alla invändningar till marken.

Med det nu sagda vill jag icke påstå, att på nu ifrågakommande område hos oss för närvarande skulle råda verklig rättslöshet. Visserligen ger ett och annat yttrande från socialdemokratiskt håll vid handen, att man föreställer sig, att arbetsgivarnas och arbetarnas slitande av sina inbördes rättstvister är en parternas privatsak, som staten inte har att lägga sig i. Så illa ställt är det icke, teoretiskt sett åtminstone. Intet ordnat samhälle kan tillåta någon enklav inom rättens område, som skulle vara fritagen från rättskydd. Teoretiskt sett existerar därför icke något privilegium av antytt slag för arbetsgivare och arbetare att slippa domstolarnas inblandning i deras tvister. Ett sådant privilegium skulle ej heller på någon hållbar grund kunna försvaras. Beträffande kollektivavtal gälla således allmänna rättsregler, och den part, som finner sin rätt på grund av ett sådant avtal kränkt, han kan föra talan därom vid domstol. Så har också i flera fall skett. I flera fall ha fackorganisationer av högsta domstolen ådömts skadestånd för avtalsbrott, i andra fall ha de på grund av avta-

lets innehåll befriats från skadestånd. Principen, att om en förening eller en enskild arbetsgivare i strid med ingånget kollektivavtal tillgriper stridsåtgärd och därigenom tillfogar sin medkontrahent skada, den avtalsbrytande skall ersätta sådan skada, den är icke en nyhet, som framföres i dessa lagförslag, utan den är sedan länge obestridd erkänd av rättsskipningen här i landet. Härvid måste emellertid konstateras, att den nu gällande ordningen är otillfredsställande. Den är otillfredsställande särskilt ur arbetarnas synpunkt därigenom, att våra allmänna skadeståndsregler i detta fall lätt kunna leda till obilliga resultat. Och den är otillfredsställande både ur arbetarnas och arbetsgivarnas synpunkt därigenom, att de allmänna domstolarna ofta icke ha önskvärd kännedom om de säregna rättsförhållanden, som skapas genom kollektivavtal, och även därigenom, att vår rättsskipning arbetar så oerhört långsamt. 1909 deltog Svenska typografförbundet i storstrejken. Ett flertal tidningsbolag, som träffat kollektivavtal med typografförbundet, ansågo detta innefatta avtalsbrott och instämde därför förbundet till Stockholms rådhusrätt med yrkande om skadestånd. Detta mål avdömdes av högsta domstolen först år 1915 — inom parentes sagt med ogillande av skadeståndsyrkandet. En arbetsgivare eller ett fackförbund, som vill ha sin rätt på grund av kollektivavtal fastställt, har i allmänhet inte tid att vänta, tills tvisten hunnit släpas igenom tre eller ens två instanser. Den, som finner sin rätt kränkt i dylikt fall, han föredrar därför att gripa till sina egna maktmedel — strejk eller lockout — eller också resignerar han. Om nu strejk eller lockout tillgripes, så slutar den efter någon tids strid antingen så, att parterna godvilligt göra upp tvisten genom ömsesidiga eftergifter för att slippa ytterligare förluster, eller så, att den ena parten försätter den andra i ett sådant nödläge, att han måste finna sig i de villkor, den förre föreskriver. Varken den ena eller den andra utgången innebär garanti för att den, som *har* rätt, också *får* rätt. Det kan inträffa, att den, som har rätten på sin sida, inte råkar för tillfället vara utrustad med de största ekonomiska resurserna — liksom i ett krig den som kämpar för sin solklara rätt icke alltid är i besittning av de största kanonerna. Jag antar, att hans bitterhet vänder sig mot ett samhälle, som inte bättre skyddar hans rätt. Och samma bitterhet känner nog den, som i förkänsla av hur oberäknelig strejkens eller lockoutens »gudsdom» är, föredrar att tiga och lida. —

En annan huvudinvändning mot den föreslagna lagstiftningen är, att man därigenom ej kan komma åt själva *orsaken* till tvisterna på arbetsmarknaden, nämligen intressemotsatsen mellan företagare och arbetare. Det är sant, att man inte kan det — lika litet som man genom internationella traktater och skiljedomsbehandling av mellanstatliga tvister kan avlägsna misstron och intressemotsatsen mellan folken. Sistnämnda förhållande anses dock ej utgöra något hinder för ingående av skiljedomstraktater. Även herrar socialdemokrater torde ej ha något emot strävandena att omspanna världen med ett nät av dylika traktater i syfte att i största möjliga utsträckning organisera en fredlig och på rätten grundad uppgörelse av uppkommande tvister. Under tiden uppger man givetvis ej strävandena att genom internationellt kulturutbyte och samfärdsel småningom avlägsna konfliktämnena. Men det internationella kulturutbytet och samfärdseln kunna icke ersätta skiljedomstraktaterna och skiljedomstolarna.

När allt kommer omkring, förhåller det sig nog på samma sätt med rättsskipning i kollektiva arbetstvister. Den utesluter icke strävandena att genom lämpliga anordningar stärka insikten om produktionsfaktorernas intressesolidaritets och avlägsna konfliktämnena. Men dessa strävanden kunna inte ersätta rättsskipningen.

En mycket vanlig invändning mot denna lagstiftning är, att den betyder så litet för själva arbetsfreden, vilket påstående man söker styrka med att ett

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

jämförelsevis litet antal arbetare deltagit i öppen strid på grund av tvist om tolkning av avtal. Utan att ingå i detalj vill jag häremot helt kort erinra, att man i detta avseende har alldeles missförstått hithörande statistik. Sammanställer man landsorganisationens statistik med socialstyrelsens, så finner man, att åren 1912—25 antalet av arbetsinställelser, som föranletts av rättstvister, utgjorde 12.4 procent av hela antalet samt att denna procentsiffra år 1925 sprang upp till 59. Från Svenska arbetsgivareföreningen föreligger statistik för åren 1926—27. Den visar, att arbetsgivareföreningen under dessa bägge år hade att handlägga tillsammans 111 rättstvister med öppen konflikt samt 75 intressetvister med öppen konflikt. De nu anförda siffrorna tyda ej på att de nu föreliggande förslagen skulle vara av ringa betydelse för freden på arbetsmarknaden.

De föreliggande förslagen gå ut på anordnande av domstolsbehandling av s. k. rättstvister på grund av kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare och deras organisationer.

Det är således *rättstvister* det här gäller. Vad menas då i detta sammanhang med rättstvister? Jo, det är sådana tvister mellan arbetare och arbetsgivare eller deras organisationer, som avse den rätt, parterna kunna göra anspråk på enligt ett dem emellan *redan gällande* kollektivavtal. Motsatsen till rättstvister är intressetvister, vid vilka man tvistar om vad som skall stå i ett *tilltänkt, nytt* kollektivavtal. Nu har man anmärkt, att denna indelning skulle vara felaktig, därför att också rättstvisterna gälla intressen och således strängt taget alla tvister på detta område äro intressetvister. Denna anmärkning är teoretiskt riktig. När en person påyrkar en rättighet, så sker det därför, att han har ett intresse att göra det. Vill man vara riktigt pedantisk, så kan man ju tala om intressetvister i vidsträckt och intressetvister i inskränkt bemärkelse, av vilka de senare skulle vara ett slag av de förra. För min del kan jag icke inse, att detta är nödvändigt. För den allmänna uppfattningen torde i allt fall klart framstå skillnaden mellan å ena sidan, att en part påyrkar en förmån, därför att han enligt gällande kollektivavtal har rätt till den, och å andra sidan, att han påyrkar en förmån, därför att han finner det billigt och skäligt, att, om han över huvud skall träffa ett avtal med motsidan, denna förmån också får ingå i avtalet. Det medges, att tvivelaktiga mellanfall kunna inträffa. Om då exempelvis den ena parten påyrkar en förmån, som han tror sig ha rätt till enligt avtalet, och den andra parten bestriider, att den påstådda förmånen regleras genom avtalet, ja, då är lagförslagets klara mening den, att arbetsdomstolen skall avgöra, om i det föreliggande fallet verkligen finns en rättighet eller ej. Anser domstolen, att den påstådda rättigheten existerar, gäller lagens förbud mot arbetsinställelse i anledning av tvisten. Finns däremot icke någon sådan rättighet enligt avtalet, ha parterna sin rätt att tillgripa stridsåtgärder obeskuren.

För att domstolen skall ha ett säkrare rättesnöre att följa än allmänna rättsgrundsatser, parternas egen praxis och sakens natur, lämnas i det ena lagförslaget några allmänna regler om kollektivavtalets innebörd och dess viktigaste rättsverkningar. Men med hänsyn till de ofta mycket komplicerade rättsförhållanden, som föranledas av kollektivavtal, och med hänsyn till att rättsbildningen på detta område alltjämt fortfar, har denna reglering icke kunnat bli fullständig. Där sålunda lagen icke ger uttömmande besked, får arbetsdomstolen suppleras genom en efter livets skiftande förhållanden avpassad förnuftig tolkning.

Så mycket mindre får man begära, att lagen skall reglera förhållanden, som icke höra till själva kollektivavtalsrätten, exempelvis rättsförhållandet mellan en arbetsgivare- eller arbetarförening och dess medlemmar i den mån det icke direkt beröres av kollektivavtalet. Det i herr von Sydows och hans medreser-

vanter reservation i detta avseende framförda yrkandet på ändring av 2 § i kollektivavtalslagen hör således, så vitt jag kan se, till föreningsrätten och behöver ej upptagas i detta sammanhang.

Andra lagutskottet har i huvudsak tillstyrkt propositionen. De förändringar däri, som utskottet föreslår, har jag icke anledning att motsätta mig. Några, såsom kravet på skriftlig form och strykningen av bestämmelsen om maximum för giltighetstiden, ha knappast någon nämnvärd praktisk betydelse. Andra åter ha möjligen den nyttan, att de kunna i någon mån avtrubba den skarpa opposition, som nu från arbetarehåll riktas mot den nya lagstiftningen.

De bestämmelser i förslaget, mot vilka utskottsreservanter och i ärendet hörda arbetarorganisationer företrädesvis riktat sin kritik, äro reglerna om kollektivavtalets fredsförpliktelse och om påföljden av dess brytande — d. v. s. 4, 8 och 9 §§ i kollektivavtalslagen.

Allmänt gäller, att kollektivavtalets innebörd icke är uttömmande angiven därmed, att det förklaras vara ett ramavtal för de enskilda arbetsavtalen, utan att det därjämte har den viktiga uppgiften att för parterna fastslå deras förpliktelse att hålla fred under avtalstiden.

I överensstämmelse härmed föreskrives nu i förslaget till avtalslag, att arbetsgivare och arbetare under den tid, avtalet är gällande, icke må vidtaga någon som helst stridsåtgärd, vare sig: 1) på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller lagen; 2) för att åstadkomma ändring i avtalet; eller 3) för att få till stånd överenskommelse, som skall träda i tillämpning sedan gällande avtal utlupit. Denna regel torde få anses som tämligen självklar. Att tvister mellan parterna ej få föranleda strid under avtalstiden, det anses nog allmänt vara i sin ordning. Men meningarna gå isär, när det blir fråga om rätten att tillgripa strejk eller lockout på grund av tvist mellan andra parter, för att hjälpa genom strejk arbetareparten eller genom lockout arbetsgivareparten i tvist om ett annat avtal. Två reservanter inom utskottet, herrar Österström och Andersson i Rasjön, ha framfört den meningen, att, om kollektivavtalet skall fylla sin uppgift som fredsdokument, det bör tillerkännas den verkan, att under avtalstiden inga som helst sympatistrider få förekomma. Jag antar, att reservanterna kunna påräkna stor tillslutning till denna mening. För egen del finner jag det mycket önskvärt, att fredsförpliktelsen kunde utsträckas till att avse även sympatistriderna, fastän detta hittills stött på bestämt motstånd från parternas sida. Propositionen har i allt fall inte lämnat rätten till sympatistrider orubbad: det föreslås, att de parter, som ingått kollektivavtal, ej skola få tillgripa sympatiåtgärd för att bistå annan — arbetsgivare eller fackorganisation, etc. — som själv på grund av kollektivavtal är utesluten att tillgripa stridsåtgärd. I själva verket är härigenom rätten till sympatistrider rätt begränsad. Jag tror, att man tills vidare måste nöja sig härmed.

Stora svårigheter erbjuder regleringen av arbetare- och arbetsgivareorganisationernas förhållande till deras enskilda medlemmars olovliga stridsåtgärder. Å ena sidan gäller det att icke pålägga organisationerna skyldigheter, vilka framstå såsom obilliga, eller band, som verka onödigt besvärande. Å andra sidan måste lagstiftningen se till, att avtalets fredsförpliktelse blir effektiv. Ett verksamt medel härutinnan är utan tvivel att i själva lagen påminna organisationerna om deras plikt att så långt rimligen kan begäras tillhålla sina medlemmar att hålla fred. Propositionen har i detta hänseende valt den medelvägen att förbjuda förening, som själv är bunden av kollektivavtal eller vars medlem är bunden av kollektivavtal, ej blott att själv anordna olovlig stridsåtgärd, utan också, om den avtalsbrytande medlemmen till-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

gripit stridsåtgärd, att understödja densamma. Dessutom ålägges förening, som själv är bunden av kollektivavtal, att söka hindra sina medlemmar att vidtaga olovlig stridsåtgärd eller, om sådan redan vidtagits, söka förmå dem att häva den. Ett fackförbund, som undertecknat ett kollektivavtal, får sålunda icke besluta strejk i strid mot avtalet. Men även om icke fackförbundet självt utan en därunder hörande fackförening undertecknat avtalet, får fackförbundet ej besluta strejk i strid mot avtalet eller understödja sådan olovlig stridsåtgärd. Motsvarande förpliktelse ålägges arbetsgivareorganisationerna. Jag föreställer mig, att denna inskränkning i parternas aktionsfrihet fullt överensstämmer med de hedersbegrepp, som råda inom arbetare- och arbetsgivarekretsar. Jag kan i det avseendet åberopa det förut citerade uttalandet i den socialdemokratiska motionen: »Organisationerna betrakta det som en hederssak att respektera ingångna avtal.» Om organisationerna betrakta detta som en hederssak och om de rätt fatta solidaritetens innebörd, så känner också en överordnad organisation sig förhindrad att uppvigla en underordnad förening till avtalsbrott. Även en organisation, som är överordnad den, vilken ingått avtalet, bör normalt känna sig förpliktad att avstå från åtgärder, som innebära ett brytande av fredsforpliktelsen. Det är endast ett fastslående av detta förhållande, som lagen i denna punkt innehåller. Jag tror, att denna bestämmelse skall vara tillräckligt klar för att leda tveksamma och tillräckligt allvarlig för att medge inskridande mot skrupelfria och ohederliga.

Den anmärkningen har nu framställts mot ifrågavarande bestämmelse, att den innehåller ett fullständigt klavbindande av föreningarna. Det kan i anledning härav vara skäl att erinra, att enligt den norska lagen av år 1927 föreningarnas ansvar är konstruerat på ett för dem mycket kännbarare sätt. Där stadgas det, att om medlemmar av en arbetsgivare- eller arbetareförening brutit ett kollektivavtal eller gjort sig skyldiga till olovlig arbetsinställelse, föreningen är ansvarig härför — såvida icke föreningen kan visa, att den icke själv har del i avtalsbrottet eller den olovliga arbetsinställelsen eller att den med de medel, som stå till dess förfogande, sökt hindra desamma.

Även vid en jämförelse med de svenska förslagen enligt 1910 och 1911 års propositioner framstår 1928 års förslag såsom präglad av större hänsynfullhet mot organisationerna. Förslagen av 1910 och 1911 stadgade nämligen förbud att understödja avtalsstridiga arbetsinställelser även för föreningar, som såväl för egen del som för sina medlemmar stodo alldeles utanför avtalet i fråga. Det kan också vara värt att minnas, att lagrådet vid avgivande av yttrande över 1910 års förslag ansåg det kunna ifrågasättas, huruvida icke organisation av arbetare eller arbetsgivare borde göras i viss mån ansvarig även för avtalsbrott, vartill dess medlemmar gjort sig skyldiga utan stöd av organisationen.

Med tanke på den regel, som i detta fall gäller i Norge, och med tanke på vad som härutinnan förut allvarligen ifrågasatts att införa här i landet, håller jag före, att propositionens förslag verkligen kan betecknas med det av mig nyss brukade uttrycket: en medelväg.

Jag nödgas även något sysselsätta mig med en annan viktig detalj i den föreslagna lagstiftningen, nämligen påföljden av att en part gör sig skyldig till brytande av kollektivavtalet.

Är avtalsbrottet grovt och rubbas därigenom själva grunden för avtalet — t. ex. om den avtalsslutande arbetsgivareföreningen över hela linjen sänker den överenskomna timlönen — så är det klart, att den kränkta parten bör ha rätt att få hela avtalet hävt. Likaså synes det klart, att prövningen av en så allvarlig sak bör ankomma på domstolen. Men fall kan inträffa, då denna reaktion framstår såsom allt för kraftig och då lindrigare medel kunna vara tillfyllest. Om t. ex. en strejk eller en blockad av domstolen förklaras olaglig, men den,

som vidtagit åtgärden, ej låter rätta sig härav utan fortfar med sin strejk eller sin lockout, erbjuder förslaget det reaktionsmedlet, att domstolen kan befria motparten från en förpliktelse, vars fullgörande då icke skäligen kan påfordras. I sak kan detta innebära, att den kränkta parten får rätt att själv tillgripa stridsåtgärder.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Vid de flesta fall av avtalsbrott torde emellertid även det nu nämnda reaktionsmedlet vara för kraftigt. I allmänhet är det bäst, om man kan åstadkomma rättelse i anledning av avtalsbrottet med enklare och mindre ingripande åtgärder. Ett sätt är att kriminalisera avtalsbrottet. Så har skett i Norge, där enligt den år 1927 antagna lagen straff av böter upp till 25.000 kronor eller fängelse i högst 3 månader eller bägge dessa straff kunna drabba den som deltagit i beslut att igångsätta, fortsätta, understödja eller godkänna olaglig strejk eller olaglig lockout samt den som uppfordrar till att begynna eller fortsätta sådan strejk eller lockout eller som understödjer den eller insamlar eller utdelar bidrag till dess igångsättande eller fortsättande eller medverkar därtill. Samma straff stadgas för den, som genom en rad specificerade handlingar bidrar att uppehålla olaglig stridsåtgärd. Dessutom är enligt den norska lagen den avtalsbrytande förening eller enskilde föreningsmedlemmen skyldig att till motparten utge skadestånd.

I Danmark och Finland drabbas den, som bryter kollektivavtal, av en s. k. bot eller plikt, som är ett mellanting mellan straff och skadestånd. Enligt den danska lagen äro organisationerna ersättningsskyldiga i anledning av enskilda medlemmars avtalsbrott, utan att någon skuld till detta visas åligga föreningen, detta för så vitt konflikten angår tolkningen av en ackordslista med allmänna bestämmelser eller en mellan organisationerna bestående allmän överenskommelse.

I jämförelse med dessa bestämmelser i våra grannländer framstå det svenska förslaget stadganden såsom försiktigare och hänsynfullare mot organisationerna. Det svenska förslaget avhåller sig från varje kriminalisering av avtalsbrott. Överhuvud förekommer i hela lagförslaget icke en enda straffbestämmelse. Det danska botsystemet, som i alla fall närmar sig kriminalisering, är icke heller accepterat, utan påföljden för överträdelse av avtalet i vanliga fall, då det ej kan bli tal om avtalets hävande, inskränker sig till skadestånd. Därvid räknas visserligen såsom skada ej blott ekonomisk utan även ideell skada. Men tillika stadgas, att på grund av omständigheterna skadeståndets belopp kan nedsättas, ja rent av fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet äga rum.

Utskottet har nu företagit ytterligare den uppmjukningen av dessa bestämmelser gentemot arbetarparten, att skadestånd ej i något fall får ådömas enskilda arbetare till högre belopp än 200 kronor. Dessutom har utskottet upphävt den regeln, som föreslagits i propositionen, att föreningen skulle bli solidariskt ansvarig tillika med sina medlemmar. Om sålunda både en förening och dess medlemmar bli ansvariga, fördelas ansvaret på dem alla, och föreningen blir icke pliktig att kläda skott för medlemmarna.

Jag vågar med hänsyn till den läggning, som skadeståndsskyldigheten fått, påstå, att man tagit all den hänsyn, som är möjlig. Icke desto mindre har mot förslaget sagts, att dessa bestämmelser innebära ett klavbindande av arbetarorganisationerna, ja, ett sönderbrytande av dem. Detta är naturligtvis en överdrift, och jag undrar, om man bevisar så mycket med sådana påståenden. Det är väl i alla fall icke så, att flertalet arbetare i en organisation skulle i regel riskera att råka ut för dessa bestämmelser. Och om några skulle göra det, är väl icke organisationen sönderbruten därmed, att en förening blir skyldig ersätta skada, som den vållat genom sitt avtalsbrott.

De bestämmelser, om vilka jag nu talat, äro icke tvingande. Herr von Sydow och hans medreservanter ha opponerat sig häremot och begärt, att de skulle

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

göras tvingande. Jag vill icke förneka, att lagstiftningen skulle erhålla ökad effektivitet genom att även dessa bestämmelser bleve tvingande, men jag vill gentemot herr von Sydow och hans medreservanter åberopa, att vid andra avtal, där parter avhandla om en affär, som kan föranleda skadestånd, är det icke ovanligt, att man i själva avtalet uppställer den påföljd, som skall inträda i händelse den ene bryter avtalet; det kan för sådant fall stipuleras exempelvis ett visst vite. Ur den synpunkten synes det icke vara orimligt, att så får ske även i detta fall. För övrigt gäller även här det skäl jag förut åberopat, nämligen önskvärldheten att gå varsamt fram, när man genomför en lagstiftning på detta område.

Herr Linder och herr Edvard Johanson samt övriga socialdemokrater i utskottet ha uppehållit sig rätt mycket vid den del av förslaget, som jag nu behandlat. Uppenbarligen tro de sig kunna rikta ett verkligt dråpslag mot propositionen genom att mot densamma mobilisera några liberala ledamöter av riksdagen, som år 1911 framlade en reservation mot det särskilda utskottets förslag rörande en då föreliggande proposition i ämnet. Det är tydligt, att reservanterna fäst stor vikt vid det fynd, som de i detta avseende gjort. Jag tror dock, att de fullständigt missräknat sig. När de funnit, att 1911 års reservation är mycket lång och utförlig, ha de ansett det nödvändigt att klippa bort en del av densamma — det säger jag icke något om. Men härvid ha de råkat ut för ett högst fatalt missöde. De ha råkat klippa bort de delar av reservationen, som stödja den nu föreliggande propositionen. Naturligtvis vill jag icke påstå, att reservanterna varit så illvilliga, att de haft för avsikt att inbilla kamrarna, att 1911 års reservanter helt och hållet delade deras egen mening. Men deras tillvägagångssätt tar sig illa ut, det verkar som om meningen varit att ge det åberopade aktstycket en annan innebörd än det verkligen har.

För övrigt tror jag, att det i allmänhet icke är en lycklig taktik att ur gamla protokoll gräva upp reservationer eller andra uttalanden för att visa, att den eller den under årens lopp ändrat mening. När jag var yngre i riksdagen, brukade jag ibland göra så: jag letade i riksdagsprotokollen upp gamla uttalanden för att visa deras oförenlighet med de meningar vederbörande talare sedermera förfäktat. Men i regel fann jag, att resultatet icke alls svarade mot besväret. Ty det är väl ändå så, att livet rör sig och att förhållandena ändras. Det är mycket som kan hända på 17 år. Jag vill visa detta med ett exempel. 1911 års reservanter förklarade, att arbetsgivarna tämligen enväldigt diktera villkoren på arbetsplatsen. Det kan hända, att detta var ett riktigt omdöme år 1911, då arbetarnas ställning efter 1909 års storstrejk var försvagad. Men jag vågar bestämt påstå, att ett sådant uttalande icke är tillämpligt på förhållandena i vår tid. Under tiden mellan år 1911 och år 1928 ha arbetarna först och främst fått ett väsentligt ökat politiskt inflytande. Vidare har det under dessa år inträffat, att landsorganisationen genom större omslutning, genom starkare organisation och framför allt genom ökade ekonomiska resurser skapat sig en starkare maktställning än den hade år 1911. Utan att i detalj göra någon avvägning, håller jag före, att i stort sett landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen numera uppträda såsom två jämbördiga parter. Det kan hända vid det ena tillfället till följd av konjunkturen eller andra omständigheter, att arbetarsidan är den mäktigare, och det kan vid ett annat tillfälle hända, att arbetsgivarsidan är den starkare. Men att något generellt envælde från arbetsgivarsidan för närvarande skulle existera, är icke riktigt, och jag kan icke tänka mig, att 1911 års reservanter nu skulle kunnat påstå något dylikt. Men om så är, förlora också de resonemang, som 1911 års reservanter byggt sin tes på, tillämpning på nu rådande förhållanden.

Men det är icke nog med den nu nämnda förändringen, utan det förslag, som förelåg 1911, är icke heller detsamma som det nu föreliggande. År 1911 var det

fråga om förbud mot öppen strid i intressekonflikter. År 1911 var det fråga om att göra föreningar, som stodo alldeles utanför ett kollektivavtal, ansvariga, om de understödde dem som voro parter. Och det var också fråga om solidariskt ansvar för föreningar och enskilda medlemmar, något som nu icke längre föreslås. Jag vågar därför inlägga en bestämd gensaga mot den socialdemokratiska reservationen, för så vitt meningen med densamma är, att 1911 års yttrande skulle utgöra något bevis gentemot det nu föreliggande förslaget.

Jag vill emellertid icke påstå, att reservanternas endast åberopat vad som förekommit år 1911. De ha verkligen ett litet bidrag från egen fatabur, men det är synnerligen obetydligt. Det är två sakinvändningar, som reservanternas framställa som sina egna. Först framställa de anmärkning mot att detta förslag gör kollektivavtalet bindande icke allenast för de parter, som ingå detsamma, utan även för en avtalsslutande organisations medlemmar. Därigenom införes, säga de, en helt ny princip »för kollektivavtalets rättsbindande verkningar». Jag vågar alldeles bestämt bestrida riktigheten av detta påstående. Detta är ingen ny princip. Denna princip har varit erkänd överallt i utlandets lagstiftning. Den har också varit erkänd i teorien. Visserligen finns det en och annan författare som säger, att kollektivavtalet är bindande endast för organisationen och icke även för dess medlemmar. Men flertalet författare, däribland professor Östen Undén, ansluta sig till den uppfattningen, att avtalet är bindande såväl för organisationen som för dess medlemmar. Det är sålunda icke någon ny princip, som här ifrågasättes. Jag vill också meddela, att enligt vad ordföranden i centrala skiljenämnden förklarar råder det icke något tvivel därom, att man inom organisationerna hyser den meningen, att avtalet är bindande både för organisationen och för medlemmarna.

Reservanternas nöja sig emellertid icke med detta påstående utan förklara, att genom bestämmelserna erhålla de oorganiserade och av kollektivavtal icke bundna arbetarna en mera obunden ställning och större möjlighet att skaffa sig förmåner framför de av kollektivavtal bundna. Reservanternas anse det sålunda även *principiellt* oriktigt, att de enskilda medlemmarna av en avtalsslutande förening äro bundna av kollektivavtal. Jag får bekänna, att jag har svårt att följa med den tankegången. Meningen med kollektivavtal är väl ändå, att vederbörande arbetsgivare och arbetare skola få vissa förmåner av detsamma, att sålunda arbetarna skola tillförsäkras viss lön, semester och andra fördelar under viss tid. Är det då icke självklart, att de som få dessa förmåner genom avtalet också åläggas en viss förpliktelse, särskilt förpliktelsen att hålla fred under avtalstiden?

Dessutom framställa reservanternas den invändningen att 4 § genom sin tvingande innebörd fastställer såsom *brottsliga* åtgärder, vilka parterna efter 20-årig överenskommelse och hävd icke hittills betraktat såsom stridande mot gällande kollektivavtal. Detta skulle gälla i första hand blockader för att utvinna intjänt lön. Inom parentes vill jag här uttala min förvåning över att reservanternas icke bättre läst det föreliggande förslaget, än att de tro, att förslaget betraktar några åtgärder på detta område såsom »brottsliga». Jag har nämligen med synnerlig omsorg velat undvika att kriminalisera brytande av avtal. Reservanternas säga nu, att det här skulle gälla flera slags åtgärder, men de nämna icke mer än en enda, nämligen, som jag sade, rätten att genom blockad utvinna intjänt lön. Om den invändningen gäller detsamma som professor Undén i en artikel i Socialdemokraten för några veckor sedan yttrade om flertalet av de invändningar, som dittills framställts mot förslaget. Han förklarade, att de berodde på missförstånd. Jag skall närmare klargöra vari missförståndet i detta fall består.

Det händer emellanåt, att en byggmästare, som har engagerat ett flertal arbetare för ett bygge, blir insolvent och ej kan betala arbetarna deras intjänta

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

lön. Då är det icke ovanligt, att arbetarna strejka vid bygget, och det händer, att strejken skärpes genom blockad. Nu vill jag icke gå i elden för att försvara blockaderna i allmänhet; det är nog så, att många blockader äro klandervärda och icke kunna försvaras. Men om *någon* blockad skall vara resonlig och försvarlig, så bör det väl vara en sådan, varigenom arbetarna blockera en plats därför att vederbörande arbetare icke kunna få sin intjänta lön. Om nu i detta fall ett kollektivavtal existerar mellan den insolvente byggmästaren eller hans förening och arbetarnas fackförening, så utgör det enligt min bestämda mening icke något brott mot kollektivavtalet, att arbetarna lägga ned arbetet och icke heller att platsen blockeras av andra. Men saken kan kompliceras. Den byggmästare, som blir insolvent, kan hitta på att falskeligen förebära, att han har stöd för sin åtgärd i kollektivavtalet. Han kan falskeligen beskylla arbetarna för brott mot kollektivavtalet, med andra ord: han kan försöka vrida det hela därhän, att det blir en kollektivavtalstvist. I sådant fall skall saken, om den nya lagen blir antagen, dragas inför arbetsdomstolens prövning. Finner då arbetsdomstolen, att det gäller en kollektivavtalstvist, så dömes efter lag och sakens beskaffenhet, och detta bör kunna ske på några få dagar med de hjälpmedel, som domstolen har till sitt förfogande. Om domstolen däremot finner, att det icke är en kollektivavtalstvist, att arbetsgivarens påstående eller försök att väva in kollektivavtalet i tvisten är obefogat, så säger domstolen ifrån, att kollektivavtalet icke har något med saken att göra. Detta betyder då, fastän det icke står i utslaget, att arbetarna fortfarande ha rätt att blockera arbetsplatsen. Naturligtvis kan saken ytterligare kompliceras; det kan tänkas flera andra fall, som jag nu icke vill inlåta mig på. Jag har om denna sak konfererat med ordföranden i centrala skiljenämnden, en man som har mycket stor erfarenhet på detta område, och han var av den mening jag här uttalat. Jag påstår därför, att reservanternas farhågor i detta fall icke äro befogade.

Så långt reservationen. I den allmänna diskussionen ha även förekommit en del andra anmärkningar. Ett uttryck för arbetarnas misstro mot denna lagstiftning har varit deras uttalade farhåga för att eventualiteten av ett kollektivavtals dragande inför domstol skulle påkalla extra omsorg om kollektivavtalens formulering och utarbetande, gärna med juristhjälp, och man har uttalat sin missbelåtenhet med dessa utsikter. Jag vill i detta avseende säga, att det naturligtvis är önskvärt, att, om lagen kommer till stånd, all möjlig omsorg nedlägges på kollektivavtalens utarbetande. Så viktiga äro dessa saker, att man icke bör försumma att tänka sig för, innan man skriver avtalen. Men om meningen med denna invändning är, att de nuvarande kollektivavtalen skulle i regel vara så dåliga, att de icke skulle duga eller icke kunna åberopas inför arbetsdomstolen, skall jag be att få inlägga min reservation. Jag har även om den saken resonerat med centrala skiljenämndens ordförande, som haft tillfälle att se många sådana avtal. Han förklarade, att det naturligtvis kunde vara olika i detta hänseende, men att han många gånger varit förvånad över att kollektivavtalen varit formellt och juridiskt så fullständigt och väl formulerade som de varit. Jag har också talat om denna sak med en av den svenska arbetsgivareföreningens direktörer, som haft tillfälle läsa många kollektivavtal och som även genomgått många norska och danska kollektivavtal och gjort en jämförelse med de svenska. Till vilket resultat har han kommit? Jo, han uttalade, att de svenska kollektivavtalen mycket väl tåla en jämförelse med de danska och att de i regel äro bättre än de norska. Nu förhåller det sig så, att prövningen av de danska kollektivavtalen i regel ankommer på Den faste Voldgiftsret, som har att undersöka, om avtalen ge den rätt och det skydd åt arbetarnas rättigheter, som de äro avsedda att göra. De norska kollektivavtalen åter kunna komma inför Arbeidsretten i Oslo, och även där prövas det om de bereda det åsyftade skyddet. Då man hittills funnit sig kunna använda de norska och

de danska kollektivavtalen inför ländernas resp. domstolar, synes man icke behöva hysa några allvarligare farhågor för de svenska kollektivavtalen.

En annan sak, som i hög grad upprört arbetarna, har varit förhågan för att, om lagen kommer till stånd, arbetsgivarna skola med lagens och domstolens hjälp missbruka den fruktade § 23 i arbetsgivareföreningens stadgar. Denna § 23 innehåller, såsom redan sagts av den föregående talaren, att arbetsgivaren äger ensam leda och fördela arbetet samt fritt antaga och avskeda arbetare. Nu menar man på arbetaresidan, att om de föreslagna lagarna och arbetsdomstolen komma till stånd, arbetsgivaren endast skall behöva åberopa denna paragraf för att kunna godtyckligt och i strid mot billighet och skälighet avskeda arbetare. Särskilt har det sagts, att påföljden för en arbetsgivare av en sådan åtgärd för närvarande, när icke någon lag finnes, är mera oberäknelig. Han kan riskera, om han godtyckligt avskedar arbetare, att det blir strejk, under det att om saken skall gå till domstol, han skulle kunna på förhand beräkna, att det bleve ett så och så stort skadestånd, varför det i sådant fall vore lättare att falla för frestelsen att missbruka paragrafen. Detta är ett teoretiserande. Jag tror, att den tanken är fullkomligt uppkonstruerad, att det skulle innebära en större frestelse för arbetsgivarna att bära sig illa åt, om prövningen förlades till domstol. Det har dock något att betyda för en parts auktoritet, om det genom domstolsbeslut blir fastslaget, att han på ett godtyckligt och obefogat sätt behandlat sina arbetare, och det kan bli en ekonomisk påföljd, som kan vara nog så kännbar. För övrigt är det så, att de flesta avtal, som innehålla en reproduktion av § 23, tillika innehålla en bestämmelse om att föreningsrätten å omse sidor skall lämnas oförkränt, liksom det också plägar förekomma en bestämmelse som säger, att trakasserier från den ena eller andra sidan äro förbjudna. Om nu en arbetsgivare skulle vara fallen för att missbruka § 23, kunna arbetarna vanligen åberopa föreningsrättsklausulen och bestämmelsen om trakasserier såsom skydd gentemot ett obehörigt användande av § 23. Och jag kan icke se något som helst skäl till att man skulle behöva avstå från detta skydd, i den händelse lagen kommer till stånd.

Med vad jag nu har sagt tror jag mig ha bemött åtminstone de viktigaste av de mot lagförslaget framställda anmärkningarna. Det lönar knappast mödan att polemisera mot den mängd överord, som förekommit i den kritiska tidningspressen och på protestmöten. Ofta ha de kanske icke varit så allvarligt menade, och det är kanske därför bäst att inte göra så stor affär av dem. Desto förr sjunka de i glömska. Ett par av vulgärkritikens inkast äro dock av den art, att jag ej kan underlåta att upptaga dem till närmare skärskådande.

Man säger: Vi behöva bara göra det tankeexperimentet, att dessa lagförslag lika bestämt och enhälligt ogillades av arbetsgivarna som de nu ogillas av arbetarna, för att förstå, att regeringen och de borgerliga vänsterpartierna då icke skulle ett ögonblick tänka på att genomdriva dem. Och så säger man — kanske såsom en logisk konsekvens av den inbillade upptäckten att hela denna lagstiftning är ett schackdrag för att ensidigt gynna arbetsgivarna; arbetarna komma aldrig att respektera denna lagstiftning; de komma att sabotera den.

Det föreslagna tankeexperimentet är inte svårt att utföra. Det är så mycket lättare, som det kan ske med stöd av vad som verkligen inträffat.

För nio år sedan låg på riksdagens bord en kungl. proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning, avgiven av den Edénska regeringen. Den ej blott kritiserades utan ogillades till sin princip och i sina detaljer av så gott som alla representanter för den svenska industrien både inom och utom riksdagen. Man ansåg lagen onödig och positivt skadlig. Man gjorde visserligen inga gatudemonstrationer emot den, men meningen var ändå fullt tydlig och klar. Många av kammarens ledamöter torde väl minnas, hur amiral Lindman med sedvanlig bravur och skicklighet gick till storms mot den nya lagen. Jag

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

har särskild anledning att minnas det, eftersom jag i egenskap av utskottsordförande hade den brydsamma uppgiften att taga emot och parera hans stötar. Att stridens vågor åtminstone i denna kammare gingo ganska höga, det framgår därav, att en vredgad lantman förklarade, att lagen var dum och orimlig, och att arbetsgivarna därför komme att »strunta» i den. Trots det kompakta motståndet från arbetsgiversidan blev lagen likväl antagen. Under dess första tid förspordes nog här och där i landet en del knot och klagan över den nya tvångströjan, men efterhand har stämningen lugnat sig. Arbetstidslagen har prolongerats och reformerats. Den Tryggerska högerregeringen ville ej ifrågasätta att avskaffa den. Och såsom totalomdöme tror jag man kan konstatera, att arbetsgivarna, trots sin antipati mot lagen, lojalt böjt sig för densamma.

Vi, som varit med i det politiska livet litet längre, minnas ett annat exempel av samma art, från sekelskiftet. Jag tänker på striden om införande av skyldighet för arbetsgivarna att bereda arbetarna ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. Proposition i ämnet avgavs 1900. Den motarbetades energiskt visserligen ej av alla men av flertalet större företagare, och första kammaren gjorde sig till språkrör för deras mening. Det saknades sannerligen icke kraftiga argument i den diskussionen. Den ifrågasatta plikten för arbetsgivare att ersätta arbetare för skada till följd av olycksfall i arbete förmenades komma att medföra en tung belastning av industrien, en belastning som lätt kunde bli ödesdiger och leda till bankrutt och ekonomisk kris. En myndig bruksägare i första kammaren förklarade till och med, att olycksfallslagens antagande skulle leda till ökad massfattigdom och prostitution. Den häftiga oppositionen lyckades endast fördröja men ej förhindra lagens antagande. Trots alla olycksprofetior kom vår första lag i ämnet till stånd år 1901. Dess ersättningssystem utbyttes sedan år 1916 mot ett försäkringssystem, som kostar vår industri och staten stora summor. Men ingen kan påstå, att arbetsgivarna trots sitt motstånd mot lagens antagande icke ställt sig lojala till dess tillämpning. För några dagar sedan ökade vi genom en ny lag industriens årliga belastning för denna angelägenhet med bortåt ett par miljoner. Arbetsgivarna yrkade avslag, men de komma säkerligen att lojalt ställa sig även den lagen till efterrättelse. Ty sådana äro de svenska arbetsgivarna.

Arbetarna hysa nu misstro mot den föreslagna lagstiftningen om rättsskipning i kollektivavtalstvister. De ha den känslan, att här är fråga om att beskära deras aktionsfrihet och därigenom skada deras intressen. Därför protesterade de — säkerligen lika uppriktigt och hjärtligt som arbetsgivarna på sin tid protesterade mot olycksfallsersättningslagen och arbetstidslagen. Om de föreslagna lagarna antagas, föreställer jag mig, att denna misstro till en början kommer att fortfara. Men då det mycket snart torde komma att visa sig — här liksom det skett i Danmark, Norge, Finland, Tyskland och Holland — att den nya domstolen endast tjänar till att genom samhällets makt stärka kollektivavtalens helgd — då det sålunda börjar gå upp för arbetarna, att lagstiftningen i själva verket syftar till att befästa den grund, som de själva varit med om att lägga för ordnandet av drägliga förhållanden på arbetsmarknaden — då komma de att lojalt finna sig i den nya ordningen. Ty sådana äro de svenska arbetarna.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Det torde med fog kunna sägas, att den diskussion, som i den föreliggande frågan har förts under sista tiden såväl från talarstolarna ute i landet som i en viss del av pressen, icke alltid

lagts efter sakliga linjer. Man må då ha rätt att ge uttryck åt en stilla förhoppning, att tonen och andan i de överläggningar, som i dag komma att föras här i riksdagen, måtte bli av mera saklig natur och präglas av det lugn, som överensstämmer med våra parlamentariska vanor. Sådan har början varit, och man får hoppas, att fortsättningen blir likadan. Vid ett genomläsande av protokollen över riksdagsbehandlingen år 1911 av de då föreliggande, likartade lagstiftningsprojekten kan man konstatera, att dessa debatter präglades av en hovsamhet och saklighet, av vilken vi säkert ha åtskilligt att lära.

Den kungl. propositionen med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol har i huvudsak tillstyrkts av andra lagutskottet, och då jag med min röst bidragit att bilda majoriteten i utskottet, har jag ansett mig böra begära ordet på detta stadium av debatten för att söka klargöra min syn på den föreliggande frågan. Den uppgiften underlättas i väsentlig grad av det anförande, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss här har hållit. I detta klargörande och övertygande anförande har det getts uttryck åt de synpunkter, som varit bestämmande åtminstone för en del av dem, som bildat majoriteten i andra lagutskottet.

Jag har ingen anledning att ingå på någon historisk uppläggning av spörsmålet, och icke heller skall jag närmare ingå på ett bedömande av motiven i den huvudreservation, för vilken en talesman uppträtt i början av debatten. Som redan förut här har sagts, och som kammarens ledamöter torde finna, ha reservanterna icke presterat så värst mycket av eget material i sin bevisföring, utan som motiv för avslagsyrkandet ha fått tjäna vissa, till på köpet ofullständigt citerade, sjutton år gamla uttalanden av några liberala riksdagsledamöter från år 1911. Jag var icke med på den tiden och behöver således icke ikläda mig något ansvar för vad som då företogs av de borgerliga vänstermännen här i riksdagen. Jag förmodar, att de åsyftade reservanterna från 1911, som ännu ha säte och stämma här i riksförsamlingen, själva komma att klara upp mellanhavandet med det förfärliga och med dagens eftersägare.

Eftersom man emellertid synes vilja särskilt bekriga varandra med tidigare gjorda uttalanden rörande det nu omhandlade spörsmålet, så kan man också ha skäl att som provbitar ur portföljen till kammarens protokoll recitera vissa uttalanden i saken av ledamöter av den senaste socialdemokratiska regeringen. Till åtskillnad från de i herr Linders m. fl. reservation återgivna liberala uttalandena från år 1911 rör det sig här om yttranden av mycket färskt datum, ja, så färskt datum, att det knappast kan vara möjligt att vederbörande kunnat hinna ändra uppfattning till den dag, som i dag är.

Dåvarande socialministern Möller förklarade i maj 1925 i andra kammaren följande: »Även om samhället alltjämt huvudsakligen bör lita till medlings- och förlikningsförfarandet, då det gäller arbetskonflikter, anser jag dock icke, att utvecklingen av samhällets fredsstiftande verksamhet är avslutad. På en punkt synes det tänkbart, att den obligatoriska skiljedomen skulle kunna av parterna accepteras och till fördel för samhället funktionera, nämligen då det gäller rena tolkningstvister. Tvister om tolkningen av ett avtal borde kunna lösas utan öppna arbetsstrider. De borde kunna hänskjutas till en skiljenämnd med befogenhet att fastställa tolkningen.»

I första kammaren yttrade samme socialminister Möller år 1926 följande: »För min del tvekar jag icke att uttala, att frågan om obligatorisk skiljedom i rättstvister nu är mogen för avgörande.»

Vid tillsättandet av den så kallade arbetsfredsdelegationen yttrade statsrådet Möller: »Då det från skilda utgångspunkter måste anses önskvärt, att den industriella rättsordningen icke genombrytes av avtalsbrott, synes frågan om obligatorisk skiljedom i rättstvister böra hänskjutas till nämnda undersökning. Likaså torde undersökningen böra avse frågan, huruvida lagens stadga bör gi-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

vas åt den faktiska rättsordning, som under tidernas lopp vuxit upp genom arbetarnas och arbetsgivarnas förenings-, förhandlings- och avtalsväsende.»

I ett föredrag, som herr Per Albin Hansson höll under valrörelsen i september 1926, yttrade han, bland annat, enligt referat i Socialdemokraten, »att det inom arbetarnas läger icke råder någon principiell övilja mot skiljedomsförfarandet i arbetstvister».

Den senaste socialdemokratiska regeringens chef, herr Sandler, yttrade i ett föredrag i Göteborg i november 1926: »Jag menar i full överensstämmelse med den förutvarande socialministern, att tiden är inne för att undersöka vad det allmänna kan göra för att befästa den rättsordning, vilken vuxit upp på det fria avtalsväsendets grund, och att riksdagen även bör ingå på en prövning av skiljedomstankens användbarhet inom denna rättsordning.»

Som synes ges i dessa uttalanden ett mycket starkt stöd åt själva tanken på att genom lagstiftning reglera de så kallade rättstvisterna på avtalsområdet. Det borde, synes det, då icke vara så svårt att komma överens om principerna för en dylik lagstiftning, och om detaljerna kan ju alltid diskuteras.

Går man så till den socialdemokratiska pressen, finner man jämväl där tidigare uttalanden, som rätt illa rimma med det språk, som i dessa yttersta dagar föres på samma håll. En tidning, vars redaktör tillhör denna kammare, skrev följande, då den sittande regeringen kungjorde sin avsikt att fullfölja det av den socialdemokratiska regeringen började lagstiftningsarbetet: »Arbetarna ha av fullt naturliga skäl oändligt svårt att tillägna sig den övertygelsen, att de ha att vänta något gott från en ministär Carl Gustaf Ekman. Trots detta hålla vi det icke för alldeles otroligt, att ett förslag från denna regering om slitande av tolkningstvister på den obligatoriska skiljedomens väg skulle kunna bli praktisk politik under socialdemokratiens medverkan. Principiellt kan i alla händelser motståndet icke gärna bli.»

Och Ny Tid, det socialdemokratiska huvudorganet i Göteborg, skriver om samma sak följande: »På ett område borde utvecklingen dock vara mogen för ett ingripande från de lagstiftande myndigheterna. Det är i fråga om att ge kollektivavtalet rättslig verkan. Den stora betydelsen ligger i att samhället på detta sätt erkänner och med sin auktoritet bekräftar den nya avtalsform, som fackföreningarna skapat med kollektivavtalet.»

Om de här återgivna uttalandena varit allvarligt menade, och det får man givetvis förutsätta vara fallet, är det litet svårt att förstå, hur det rimmar ihop med innehållet i det demonstrationsmanifest, som, undertecknat av såväl herr Möller som herr Hansson, utfärdades till proteststrejken den 22 maj detta år. Där står nämligen bland annat, att »i ovist nit söker den sittande regeringen genomdriva sitt lagförslag om arbetsdomstolar och kollektivavtal, vilket avser att med statliga tvångsavgöranden i vissa fall ersätta de frivilliga uppgörelserna mellan parterna å arbetsmarknaden», vidare att »den Ekmanska regeringen nu gör det till en prestigefråga av första ordningen att genomdriva förslaget i riksdagen», samt att den »oförsvärliga behandlingen av en arbetarklassens och näringslivets livsfråga hos arbetarna framkallat en stark indignation».

Det är tydligt, att bladet vänt sig något, och frågan är, vilken man skall tro, Möller-Hansson 1926 eller Hansson-Möller 1928.

Professor Östen Undén, som särskilt intresserat sig för lagstiftning på avtalsområdet, står emellertid allt fortfarande kvar på samma ståndpunkt, som han tidigare intagit, och han skriver den 14 april 1928 i Socialdemokraten: »Regeringens förslag till lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol bygger på en tankegång, som enligt min mening är riktig och som i praktiken i stort sett tillämpas av arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer i Sverige. Att tvister om de arbetsvillkor, som reglerats i kollektivavtal, böra under löpande avtalstid lösas genom fredliga medel, d. v. s. förhandlingar, förlikning och skilje-

dom, och inte göras till föremål för öppna strider, det är i själva verket en logisk konsekvens av kollektivavtalspolitiken.»

Det skall onekligen bli av ett visst intresse att i dag iakttaga, på vad sätt reträtten från de tidigare ståndpunkterna kommer att motiveras, och om det efter vad som förevarit överhuvud taget skall bli möjligt att här i riksdagen driva motståndet mot de föreliggande lagförslagen efter samma rent principiella linjer, som faktiskt ha anlagts i protestresolutionerna och i den socialdemokratiska tidningspressen.

Av vad som framgått under diskussionerna såväl i utskottet som utanför dessa väggar, förefaller det, som om bland arbetaresidans representanter skulle finnas minst tre olika uppfattningar i fråga om lämpligaste sättet att lösa så kallade rättstvister rörande kollektivavtal. En kommunistisk-syndikalistisk riktning, som överhuvud taget icke vill godtaga något slag av skiljedomsförfarande vid sådana tvister, en annan riktning, som synes omfattad av den stora massan fackligt organiserade arbetare och gående ut på att skiljedom i dylika tvister väl kan och bör ifrågakomma, men att lagstiftning i ämnet är obehörlig eller rent av av ondo, och slutligen en tredje uppfattning, omfattad, låt mig säga, av de mera klarsynta bland arbetarna, flera av fackföreningsledarna och, som jag vågar förutsätta, även de flesta av arbetarepartiets representanter i riksdagen, vilka anse, att en lagstiftning till reglering av kollektivavtalets rättsverkningar är behörlig och nyttig, men vilka resa motstånd mot det nu föreliggande förslaget dels av politiska motiv, dels av det skäl, att det föreliggande förslaget förmenas icke vara lämpligt konstruerat och avfattat.

All diskussion med den förstnämnda syndikalistiska åsiktsriktningen måste bli fruktlös, då denna riktning icke erkänner andra vägar att reda upp förhållandena på arbetsmarknaden än våldets och den råa styrkans. Som representativt uttryck för uppfattningen på det hållet får väl räknas följande uttalande, hämtat ur en resolution, som antogs vid tisdagens demonstration i Vanadislundan: »Då vårt rättsmedvetande icke känner sig till freds med den rättsuppfattning, för vilken det föreliggande förslaget är ett uttryck, anse vi oss heller icke ha några skyldigheter att respektera den nya lagen.» — Den rättsuppfattning, för vilken det föreliggande förslaget är ett uttryck, är den för samhällslivet fundamentala, att tro och loven skola hållas, och att tvister skola avgöras genom rättsprocedur och icke med nävrättens hjälp. — Herr Per Albin Hansson yttrade ungefär samtidigt på ett annat håll, »att avtalsbrottet, löftessveket tillhöra sannerligen icke de ting, som arbetarna vilja slå vakt om».

Skillnaden mellan dessa båda uppfattningar är oerhörd. Den är i själva verket lika stor som mellan barbarism och civilisation. Det bör väl vara klart även för kammarens socialdemokratiska ledamöter, att de protestresolutioner, som grundas på så primitiva begrepp om de mest elementära samhälleliga rättskrav, icke nämnvärt kunna imponera på landets lagstiftande församling.

Med den andra av de förut antydda åsiktsriktningarna, den som godtager skiljedomstanken, kan man följaktligen diskutera principfrågan, lagstiftning eller icke, och med den tredje och sista fraktionen skulle till och med ett meningsutbyte rörande det föreliggande lagförslagets detaljer kunna etableras och bli fruktbringande.

Vad angår principfrågan, lagstiftning eller icke, så har föredragande departementschefen dels i propositionen, dels senast i dag från denna plats på ett mycket övertygande sätt klarlagt sin och regeringens syn på saken, och jag kan i allt ansluta mig till hans framförda uppfattning. Det kan väl knappast vara lämpligt, att i ett rättssamhälle som vårt en så betydelsefull gren av den materiella samfundslevnaden som förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare skall helt och hållet lämnas oreglerad av lagstiftningen. Även om de på arbetsmarknaden emot varandra stående parterna på grund av sina starka

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

organisationer anse sig vuxna att själva taga sig rätt genom stridsåtgärder, kan det offentliga rättsmedvetandet icke i längden tillåta, att på detta enda område våldshandlingar skola kunna undertrycka rättskraven. Emot den mäktiga opinion på arbetarsidan, som nu drives fram mot själva grundtanken i arbetsfredslagstiftningen, kan ställas den likaledes enhälliga opinionen från samhället i övrigt, som med all rätt fordrar, att för samhällslivet fundamentala rättsbegrepp skola gälla även för de förhållanden, som reglera mellanhavandet mellan arbetare och arbetsgivare. Lika väl som det är sant, att man ej bör tillgripa lagstiftningsåtgärder i oträngt mål, lika visst är det, att lagstiftningen ej bör dröja för länge att träda in och med lagregler stadfästa en rättsordning, där denna redan utbildat sig. Det torde icke med fog kunna sägas, att avtalslagstiftningen här i landet forcerats fram, när det är hela 18 år, sedan frågan först var före i riksdagen, och när under mellantiden vid flerfaldiga utredningar ägnats omsorg och intresse åt frågans belysande och lagförslagens utformning.

Att frågan verkligen ansetts mogen även på håll, där man nu går emot lagen överhuvud taget, därom vittna de uttalanden från auktoritativt socialdemokratiskt håll, som jag förut tillåtit mig att återgiva, och som ytterligare kunna mångfaldigas och kompletteras.

I detta sammanhang förtjänar framhållas, att en speciallagstiftning på avtalsrättens område borde vara eftersträvansvärd av de parter, som skola använda sig av kollektivavtal som avtalsform. Den rättspraxis, som följer utav gällande lag, gör det nämligen synnerligen obekvämt att med vanligt domstolsförfarande lösa tvister på avtalsområdet. Frånsett den orimligt långa tid, som det i allmänhet tar att med ett civilrättsligt mål vandra igenom alla instanserna, är det ju så, att de allmänna domstolarna sakna den insikt om avtals- och arbetsförhållanden, som är alldeles nödvändig för ett förnuftigt handläggande av tvister på detta vanskliga område. Genom en med speciell fackkunskap utrustad domstol borde det vara vida bättre sört för en objektiv och mänsklig domföring i tvister som röra avtalsförhållandena och dylikt. Härtill kommer, att den gällande allmänna lagens skadeståndsbestämmelser äro alltför snäva för att kunna ge rum för en smidig och lämplig anpassning, om de skola tillämpas på avtalsbrott och andra tvister mellan arbetsgivare och arbetare. Genom införande av särskilda skadeståndsbestämmelser har man i den föreliggande lagen velat skapa en mildare form för skadeståndets utmätande än den, som skulle gälla, därest nuvarande lags skadeståndsbestämmelser skulle tillämpas. Lagen betecknar således, synes det mig, betydande rätts tekniska framsteg ur både arbetsgivarnas och arbetarnas synpunkter.

Det lär väl emellertid ej tjäna mycket till att diskutera med dem, som nu ställa sig helt avvisande till tanken på lagstiftning på ifrågavarande område. För många av dem har striden mot avtalslagstiftningen blivit *det heliga kriget* och motståndet en trossak. En inflytelserik socialdemokratisk tidning på västkusten försökte häromdagen att försiktigt bromsa ner den svindlande farten på agitationen emot arbetsfredslagstiftningen med bl. a. följande fullkomligt riktiga och ovederläggliga ord: »Det är för starkt att säga, att lagprojektet är ett försök att klavbinda fackföreningarna. Organisationsfriheten finnes kvar, strejkrätten lämnas orörd — rätten att eventuellt strejka mot avtal är ingen rätt, det är våld — och arbetarnas solidaritetsbegrepp kränkes icke.» Precis så ser även jag och mina meningsfränder på situationen. Men i det socialdemokratiska huvudorganet hotade man genast med kättarebålet. När en stridande part icke tål höra ett sanningens ord ens av sina egna, då nyttar det icke mycket att anföra sakskalet från motsidan.

Vad återigen angår den del av oppositionen emot den föreliggande lagen, som principellt säger sig gå in för lagens idé men som icke vill acceptera det

nu framlagda förslaget, så kan givetvis som sagt en diskussion åt det hållet bli ganska givande. Erkännas bör också, att inom utskottet från vissa arbetarrepresentanters sida givits värdefulla bidrag till spörsmålets belysning. De ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet funnit sig böra företaga, ha alla tillkommit under medverkan från de socialdemokratiska ledamöterna. För min egen del vill jag uppriktigt säga, att kritiken från den sidan i detaljerna stundom varit värdefull, och att det för sakens skull är att beklaga, att det socialdemokratiska riksdagspartiets officiellt avvisande hållning måhända hindrat, att detaljerade motförslag motionsvis kommit fram och fått diskuteras. För mig och mina meningsfränder är det föreliggande lagförslaget nämligen ingalunda något till form och innehåll dogmatiskt och oföränderligt, utan vi gå in för detsamma i fullt medvetande om att det är en vansklig väg, som lagstiftaren här beträder, och att därför oavslätlig uppmärksamhet måste ägnas åt rättstillämpningen och åt den fortsatta utvecklingen på området. Som vanligt, när det gäller att gå fram på nya lagstiftningsområden, bli de första stegen i mycket ett trevande, och ändringar i de givna reglerna torde måhända snart visa sig påkallade även här. I vad ankommer på den meningsgrupp, jag representerar, skall beredvillighet till av erfarenheten motiverade ändringar i dessa lagar icke saknas. Endast försävitt lagens bestämmelser fylla uppgiften att främja arbetsfreden och rättsordningen böra de vidhållas oförändrade.

För att samla erfarenhet i detta avseende och för att skapa ett underlag för fortsatta försök till en sanering av förhållandena på arbetsmarknaden måste emellertid en lag finnas till. Att vänta med genomförandet av en lagstiftning på ett nytt område, till dess man funnit en form, som är fullt oantastbar och emot vilken inga, ens hypotetiska invändningar kunna göras, är detsamma som att fränsäga sig möjligheten till lagstiftning överhuvud taget.

Jag tillåter mig i detta avseende erinra om, huru beträffande ett flertal sociala lagar, som genomförts under de senare åren, ändringar oupphörligen befunnits påkallade, för att lagarna i fråga skulle kunna tjäna de avsedda syftena. Särskilt typisk härutinnan är den s. k. ensittarlagen, som gång efter annan ändrats under en mycket kort tidrymd. Jag förutsätter som visst, att vi på samma sätt även kunna få lov att göra ändringar i kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol, men detta kan för mig icke vara något skäl att avvisa det föreliggande i huvudsak grundläggande förslaget.

Bland andra invändningar har det sagts, att verkningssområdet för den avtalslag, vi nu diskutera, är mycket begränsat, och man har med siffror sökt visa, hur få arbetskonflikter, som hänföra sig till tolkningstvister och vilka skulle falla under lagen. Även om så är fallet, bör det inte hindra oss från att taga det, som nu bjudes; även om blott några få konflikter förebyggas genom lagen, är det vackert så, ty som det sägs i propositionen, är det en allmänt utbredd mening ute i landet, att *intet bör underlätas*, som kan befördra arbetsfreden och främja samförståndet mellan arbetsgivare och arbetare. Framtiden får utvisa, i vad mån det går att komma längre, än vad som i dag bjudes.

Det har förefallit, som om på vissa håll å arbetarsidan sympatier skulle finnas för en kollektivavtalslag utan skadeståndsbestämmelser.

Att införa en lagstiftning på här ifrågavarande område, utan att samtidigt träffa några bestämmelser om påföljd för part, som handlar i strid med lagens stadganden, kan icke vara välbetänkt. En sådan lag skulle te sig skäpligen meningslös, och då dess regler kunde helt åsidosättas utan ekonomisk risk för den felande, skulle dess verkan närmast bliva upplösande på rättsmoralen.

Från herr von Sydow och övriga högerreservanter påyrkas nu, att lagens bestämmelser om skadestånd skola göras tvingande, så att en överenskommelse

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

mellan parterna icke skall kunna begränsa eller helt eliminera skadeståndsskyldigheten. Med mina utgångspunkter och då jag som sagt närmast vill betrakta denna lagstiftning som ett försök, är det klart, att jag icke vill vara med om att så snävt begränsa avtalsfriheten på ifrågavarande område, som i herr von Sydows reservation i denna del föreslagits. Genom att avtalsfrihet förefinnes beträffande skadeståndsansvaret, riskerar man visserligen, att särskilda konflikter kunna uppstå vid avtalsförhandlingar om just denna sak, men å andra sidan är det av stort värde, att möjlighet tills vidare lämnas öppen för parterna att jämka skadeståndsbestämmelserna i avtalet, såsom i varje fall kan finnas lämpligast.

Då ingen meningsskiljaktighet yppat sig i utskottets utlåtande angående de av utskottet förordade ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag till lag om kollektivavtal, finnes ingen anledning att här närmare ingå på desamma. Dessa ändringar innebära bl. a., att den skriftliga formen för avtalet gjorts obligatorisk, att bestämmelserna om maximitid för kollektivavtal uteslutits, att förenings solidariska ansvarighet för medlemmars skadestånd borttagits och enskild arbetares skadeståndsansvar maximerats till 200 kronor samt slutligen att lagen icke skall äga tillämpning å de avtal, som tillkommit före lagens ikraftträdande. Samtliga dessa ändringar ha tillkommit under medverkan av de socialdemokratiska utskottsrepresentanterna, vilket bör vara bevis nog för påståendet, att utskottsbehandlingen av lagförslagen medfört förbättringar av desamma ur arbetarsynpunkt sett. Men sedan landsorganisationen och socialdemokratiska partiet proklamerat krig mot hela lagförslaget, finnes det ju ingen som helst förhoppning om att sakliga förbättringar skall stämma oppositionen mildare.

Innan jag slutar, vill jag med några ord återkomma till verkningssområdet för den föreslagna avtalslagen. Alla äro ense om att detta är begränsat och att lagens arbetsfredsfrämjande verkan icke kan bli så stor, som önskligt vore, så länge den skall gälla i den föreliggande avfattningen. Det är särskilt i ett avseende, som röster höjts för att ge densamma en betydligt större räckvidd. Jag syftar då på lagens förhållande till de s. k. sympatiåtgärderna, d. v. s. sympatistrejck och sympatilockout. Enligt förslaget skulle sådana åtgärder vara tillåtna för de avtalslutande parterna även under avtalets giltighetstid. Departementschefen anför härom på sid. 92 i propositionen, att det torde på såväl arbetsgivar- som arbetarsidan råda enighet därom, att sympatiåtgärder böra vara tillåtna, och han tillägger, att de äldre lagförslag i ämnet, som framkommit i vårt land, ej heller upptagit förbud mot sympatiåtgärder. Vid frågans behandling vid 1911 års riksdag var denna sida av spörsmålet föremål för särskilt intresse, som tog sig uttryck såväl i motioner som i avgivna reservationer, och såvitt jag kan förstå, är spörsmålet alltså jämt förtjänt av samma intresse, i all synnerhet som man på arbetarsidan nu synes benägen att avlysa sympatistrejken, därest sådant förbud i lagen stadgades och gällde jämväl för sympatilockouten. Om det vore möjligt att på detta sätt vidga kollektivavtalslagens verkningsskrets, skulle givetvis ofantligt mycket vara vunnet ur fredssynpunkt. Då det icke varit möjligt att utan föregående undersökning om verkningarna av och formen för en dylik utvidgning vidtaga asyftad ändring i lagförslagets 4 §, har i utskottet yrkats att i motiveringen till paragrafen skulle intagas ett uttalande av innebörd, att möjligheterna till ett avslysande under avtalstiden jämväl av sympatiåtgärder borde undersökas. Detta yrkande uppnådde ej majoritetet i utskottet.

Då jag har all anledning antaga, att arbetarpartens talesmän i andra kamraren dela den uppfattning i denna sak, som uttryckts av personer tillhörande landsorganisationens ledning, kommer jag vid behandlingen av fjärde paragrafen att framställa yrkande om ett tillägg till motiveringen av det innehåll

som finnes återgivet i herr Österströms och min reservation. Ett sådant yrkande anser jag böra ställas under votering för att få konstaterat, huruvida det faktiskt förhåller sig så, som från visst håll antytts, att man på arbetarsidan helst ser, att den föreliggande lagen jämväl förbjudit sympatiåtgärder. Skulle ett sådant uttalande göras av andra kammaren, komme det givetvis att bliva av vägledande betydelse för framtiden.

Vid en prövning av skälen för och emot denna lagstiftning har jag icke kunnat finna de skäl, som anförts emot vara av den tungt vägande art, att de kunnat vederlägga de skäl för lagstiftningen, som anförts i den kungl. propositionen. Tillåt mig säga, att de skäl, som från motsidan ivrigast anförts, varit mest av psykologisk art och haft bra litet med sakkussionen att skaffa. Jag har emellertid under min relativt korta riksdagstid många gånger av äldre och visare kamrater hört det s. k. känslotänkandet förkastas som varande ett olämpligt rättesnöre för våra politiska handlingar, och erfarenheten har sagt mig, att läromästarna haft rätt i detta hänseende.

Som en allvarligt genomtänkt och i ett starkt medvetande grundad ståndpunkt kan man väl knappast betrakta den svenska socialdemokratiens officiella motstånd mot arbetsfredslagstiftningen i den nu föreliggande formen. denna lagstiftning, som dock i sin syftning och utformning så omsorgsfullt som möjligt sökt gagna båda parterna, t. o. m. med tydligt gynnande av arbetarparten, denna lagstiftning, som räknar motsvarigheter i så gott som alla med vårt land jämförbara europeiska stater och som där genomförts med arbetarpartiernas medverkan, denna lag som innebär ingenting mer och ingenting mindre, än att lagens helgd skall givas åt en redan hävdvunnen ordning. Det är förklarligt, om man med dessa och andra fakta för ögonen frågar sig, om inte de saken ovidkommande politiska motiven fått taga överhand över det sunda förstånd, som ändock finnes väl representerat hos den svenska arbetarklassens ledning.

Om denna lagstiftning nu, som jag hoppas, av riksdagen antages, är det, som herr statsrådet yttrade, all anledning antaga, att när sinnena hinna lugna sig efter höstens val, man skall kunna å båda sidor finna, att det steg, som tagits, dock varit ett steg framåt, ett steg mot mera ordnade och fredliga förhållanden på arbetsmarknaden till såväl parternas som hela samhällets nytta. Likaledes är det att hoppas, att den sten, som nu infogas i det svenska rättssamhällets lagbyggnad, skall befinnas hålla måttet inför de påfrestningar, som väl icke utebliva.

Herr talman! Det är i den förhoppningen jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det är med en känsla av stark beklämning, som jag tar till orda i dagens debatt. Man kan icke frigöra sig från det intrycket, att riksdagens beslut i dag kan komma att bli ödesdigert, komma att leda till förödande av stora samhällsvärden. Beklämningen blir icke mindre, därför att man länge kunnat se, hur olyckan närmat sig, utan att dess tillskyndare kunnat väckas till besinning. Maktkänsla och prestigesynpunkter hava fördunklat blicken för hur ömtåligt läget är och hur starkt varsamhet är av nöden. Det lär finnas män i riksdagen, som, medvetna om farorna, varnat regeringen för att framlägga förslagen till lag om kollektivavtal och arbetsdomstol men som i dag ändå komma att tillhöra den majoritet, som man antar kommer att försöka att mot en enhällig arbetaropinion genomdriva dessa förslag.

Den liberala tidningen Eskilstunakuriren har nyss pekat på att det varit särdeles olämpligt, att just den nuvarande regeringen kommit att handlägga frågan om arbetsfreden. Jag tror också, att man kan säga, att just på grund

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

av denna regerings hållning i andra sociala frågor har dess handläggning av frågan om åtgärder till arbetsfredens tryggande mötts av en alldeles särskild misstro från arbetarnas sida. Medvetandet härom borde ha manat just den sittande regeringen att på detta område gå synnerligen varsamt fram. Herr socialministern försökte också göra gällande, att så har skett, men envar, som följt händelsernas utveckling, måste väl säga sig, att om någonting prägladt den sittande regerings handläggning av frågan om arbetsfreden, så är det just den ovarsamhet och den fumlighet, varmed man gått fram.

Den socialdemokratiska regeringen hade 1926 tillsatt en delegation av arbetsgivar- och arbetarrepresentanter, vilka tillsammans med män, som kunde anses stå mera opartiska till händelserna på arbetsmarknaden, skulle undersöka, hur långt man kunde komma i frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadens båda stora parter för tryggande av arbetsfreden. Utredningen avsåg också att utröna, i vilken mån dessa parter kunde finnas villiga att medverka till en kodifiering av den rätt, som genom kollektivavtalen så småningom utbildat sig på arbetsmarknaden. Det hade väl ur den sittande regerings synpunkt varit synnerligen angeläget att låta denna utredning pågå, därest regeringen verkligen ville i dessa stycken iakttaga en nödig varsamhet. Men en av regeringens första åtgärder var att ställa på arbetsfredsdelegationen sådana anspråk, som tvingade arbetarrepresentanterna att utträda ur delegationen. Därmed hade regeringen lyckats att avbryta ett lovande uppslag till en förnuftig och till grunden gående behandling av detta viktiga spörsmål. Man kan icke påstå, att detta vittnar om varsamhet.

När regeringen sedan äntligen framlägger sitt förslag, så sker det i en sådan form, att icke ens dess eget partis representanter i det riksdagsutskott, som haft att handlägga ärendet, kunnat följa regeringen. Regeringen har framlagt ett förslag, som skulle i vissa fall kunna föra en arbetare i fängelse, som skulle kunna sätta en arbetare i den situationen, att över honom ginge det värsta, som kan gå ut över en hederlig människa, nämligen att tagas om hand av fängvårdsmyndigheterna för ett brott, som denne arbetare säkerligen icke skulle begripa, att han begått. Man får vara andra lagutskottet tacksam, för att åtminstone på denna punkt förslaget blivit korrigerat. Men jag måste säga mig, att man skall icke ha starka anspråk på varsamhet, då man, sedan man framlagt ett sådant förslag, kommer och talar om, hur varsam man varit.

Det kan tilläggas, att när man framlagt detta förslag, har man icke nöjt sig med att här reglera på ett begränsat område förhållandena mellan arbetare och arbetsgivare, utan man har både i den kungl. propositionen och i offentliga tal av herr socialministern uttryckligen givit tillkänna, att detta förslag ingenting annat är än en inledning till en lagstiftning, som man ämnar fortsätta in på områden, där ett ingripande kan bli ännu vanskligare.

Herr socialminister! Jag kallar icke sådant för varsamhet, jag kallar ett sådant sätt att handlägga ett ömtåligt spörsmål för lättsinne, ett lättsinne, som man icke gärna velat tilltro en regering, som representerar det parti, som närmast gör anspråk på att företräda friden och freden i samhället.

Det är uppenbart, att redan genom dessa framgångsmetoder har regeringen i hög grad politiserat hela detta spörsmål och därigenom åstadkommit åtskilliga svårigheter, åtskillig bitterhet, som annars skulle kunnat undvikas. Den skada, som genom denna lagstiftning kan komma att tillfogas samhället, är naturligtvis svår att uppskatta. Att den blir betydande, därom kan man knappast vara tveksam. Med avsikt säger jag: den skada som kan vållas samhället. Jag erkänner nämligen helt öppet, att jag här fäster mindre avseende vid det avbräck, som denna lagstiftning möjligen kan vålla fackföreningsrörelsen. Jag lägger hela tyngdpunkten på de sociala skador, som beredas

samhället direkt. Det är min övertygelse, att den svenska fackföreningsrörelsen faller icke till marken, den spränges icke sönder och låter icke hindra sig i sin mycket betydelsefulla uppgift av en lag sådan som denna. Den svenska arbetarklassen är för väl fostrad i organisatoriskt hänseende, har för gott omdöme, är för väl skolad i solidaritet, för att man skulle kunna genom en lagstiftningsåtgärd som denna slå sönder det nödvändiga skyddet för arbetarnas någorlunda drägliga existens och deras möjlighet att höja sin levnadsstandard. Men jag vill tillägga, att det är naturligtvis allvarligt nog, om genom en sådan lagstiftning den utveckling av arbetarorganisationerna, som man även från borgerligt håll erkänner vara den bärande grundvalen för en fast rättsordning på arbetsmarknaden, skall hämmas och skadas. Det är allvarligt nog, om man faktiskt genom en sådan lagstiftning hindrar de sunda tendensernas utbredning inom den fackliga rörelsen och uppmuntrar syndikalism och bolsjevism. Men det är ju ofta så, att dessa borgerliga människor som skola gå till en handläggning av ärenden, som röra arbetarrörelsen, handla med ett oförstånd, som endast kan bero därpå, att man verkligen icke känner till hur arbetarna reagera.

När jag talar om de skador, som denna lagstiftning skulle kunna medföra ur samhällets synpunkt, tänker jag naturligtvis närmast på den löftesrika utveckling till en bättre ordning mellan parterna på arbetsmarknaden, som nu hotas att bliva störd och kanske för tillfället avbrytas. Vi befinna oss faktiskt i det läget, att det icke kan sägas att förhållandena på arbetsmarknaden blivit allt orimligare och orimligare. Vi befinna oss icke i det läget, att en ökning av strejkerna kan giva anledning att tillgripa särskilda åtgärder. Vi ha i stället kommit in i en utveckling, där man även på strejkernas antal och omfattning kan märka, att det har inträtt vissa förändrade förhållanden i parternas sätt att betrakta varandra, att respektera varandra och i deras förmåga att göra upp med varandra. Den officiella statistiken visar, jag vill ännu en gång erinra därom, att under det att de strejkandes antal under perioden 1916—1920 i genomsnitt utgjorde 45,000 per år, så hade år 1926 de strejkandes antal nedgått till 28,000. Detta är icke siffror, godtyckligt valda från icke jämförbara perioder, utan siffran 28,000 representerar i detta fall jämfört med siffran 45,000 en verklig och mycket stark *tendens* till nedgång i strejkernas omfattning. Under sådana förhållanden måste man ju säga sig, att man har ännu större anledning att fråga sig, om det var nödvändigt att just nu mot en enhällig arbetaropinion driva fram striden om arbetsfredslagstiftningen.

Det finns en annan sak i denna utveckling, som har betydelse, och det är den, att det hade uppenbarligen börjat bli allt mera klart för både arbetsgivare och arbetare, att den hittillsvarande ordningen icke är en god ordning utan en mycket bristfällig ordning, att de öppna konflikterna ha sådana verkningar icke bara för samhället, produktionen och näringslivet utan även för parterna själva, att man måste fråga sig, om det icke kunde finnas något förnuftigare medel att ordna förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. Jag vågar påstå, att dessa stämningar voro mycket starka även på arbetarsidan. Det har redan här citerats, vad en konservativ demokrat skrev i Stockholms Dagblad häromdagen. Han har alldeles rätt, när han säger, att sådana stämningar gått så långt ned bland arbetarna, att även i det röda Norrland är man icke blind för nödvändigheten av en fredlig samverkan mellan alla för produktionen nödvändiga krafter. Det finns också exempel, som tyda på, att dessa meningar allt mer vunnit insteg hos ledarna för vår industri. Man hade kommit dithän, att det under växande respekt för motparten inställt sig en ökad vilja till samarbete och samförstånd. Om den utvecklingen hade fått ostört pågå, skulle säkerligen förhållandena på arbetsmarknaden alltjämt successivt förbättrats. Och i den mån denna utveckling hade lett till ett när-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

mare samarbete i olika avseenden mellan arbetare och arbetsgivare inom företagen, lett fram till en ordning, som vi kalla den industriella demokrati, så skulle den utvecklingen, som jag påpekade i mitt tal i remissdebatten, givit oss den bästa garantin för en varaktig arbetsfred, den enda verkligt goda garantin för arbetsfred. Ty man bygger icke upp någon fred på diktat, man bygger icke upp någon fred genom tvångslagar. Den enda säkra grund, på vilken man kan bygga upp både den internationella och den sociala freden, är samförstånd mellan staterna och samförstånd mellan människorna.

Min principiella ställning till den föreliggande frågan har jag utan omsvep givit till kända tidigare såväl här i riksdagen som i offentliga föredrag utanför riksdagen. Jag har här under remissdebatten fastslagit, liksom jag, som nyss citerats, gjorde det 1926 i ett tal i Bräcke, att det inom arbetarvärlden icke finnes någon principiell motvilja mot skiljedom i rättstvister. Jag upprepar denna sats: arbetarna och fackförningsvärlden ha ingenting att invända mot att tvister om tolkningen av avtalen, att rena rättstvister avgöras genom skiljedom. Om man betraktar konflikterna på arbetsmarknaden skall man också kunna konstatera att avgörandena i flertalet rättsfall träffats genom skiljedom, och det har här av kammarens förste talare i dag, herr Edvard Johanson, angivits flera exempel på vilken omfattning redan den i avtalen stadgade obligatoriska skiljedomen har fått.

Jag drar mig heller icke för att här upprepa vad jag tidigare sagt, nämligen att jag mycket väl kan tänka mig, att det kan komma en dag, då det befinnes lämpligt och riktigt att i lag kodifiera den rätt, som har utbildat sig på arbetsmarknaden. Det är mycket möjligt, att man en gång kommer dithän, att både arbetsgivare och arbetare säga sig, att vissa av de allmänna regler, efter vilka samarbetet mellan de olika parterna försiggår, lämpligen böra, i stället för att upprepas i en massa avtal, skrivas ut i en lag. När man har kommit dithän, att båda parterna betrakta detta såsom möjligt och kanske också såsom önskvärdt, då är självklart också tiden inne för att möjligen taga lagstiftningen till hjälp på ett område, där ännu så länge lagstiftningsingripanden bara verka förvirrande och skadligt.

Jag behöver alls icke här göra herr Andersson i Rasjön någon glädje med att visa, hur reträtten från tidigare ståndpunkter göres. Det finnes ingen anledning för oss att göra några reträtter. Det finnes ingen anledning för oss att förneka vad vi tidigare ha sagt. Det finnes ingen anledning helt enkelt därför, att det är vår övertygelse, en övertygelse, som vi aldrig stuckit under stol med. Men den stora skillnaden här är ju, att man icke vill från regeringshåll eller från den borgerliga sidan observera, hur viktigt det är, att denna lagstiftning verkligen bäres upp av parternas förtroende. Jag vill påpeka, att man aldrig någonsin från socialdemokratiskt håll underlåtit att betona, att en oundgänglig förutsättning för en lagstiftning på detta område är, att den mötes av parternas förtroende, och att det är en olycka, att en sådan lagstiftning genomdrives mot en enhällig opinion inom den ena av dessa stora parter. De liberala reservanterna inom det särskilda utskottet 1911 fastslogo också för sin del, att det allmänna förtroendet är det första villkoret för att en lagstiftning på det sociala området skall bli till nytta och icke till skada. Herr socialministern har icke gärna velat, att man skulle tala om denna reservation från år 1911. Han har dock själv upprepat, bl. a. i Göteborg, att han betraktar ett sådant allmänt förtroende såsom oundgängligt. Det är bara oförklarligt, att han sedan kan förfara på ett sätt, som rest en arbetaropinion i förbittring mot det lagförslag, som han har framlagt.

Men det är icke bara det allmänna förtroendet, som här saknas. Den opinion, som nu går fram mot regeringens förslag, kan också mot detta förslag göra den enligt min mening mycket betydelsefulla invändningen, att lagen är onödig.

Jag förstår mycket väl den åskådning, som säger, att man icke alltid kan låta opinionen från en part vara avgörande för huruvida man skall lagstifta eller ej och att lagstiftaren alltid måste förbehålla sig rätt att avgöra, om sådana samhällsintressen äro engagerade, att de motivera, att man, trots motståndet från en av de berörda parterna, ändå skrider till en lagstiftning. Men om en lagstiftning är onödig, då blir det den största oklokhets att icke lyssna till den opinion, som talar från den ena partens sida.

När jag säger, att lagen är obehövlig och onödig, utgår jag ifrån att man verkligen med lagen avser vad som här angivits av socialministern, nämligen en reglering av rättstvister, närmast en reglering av tolkningstvister. Om jag då går till den officiella statistiken — jag känner redan herr socialministerns invändning, men jag vill icke försumma detta tillfälle att åter fästa uppmärksamheten på några siffror av betydelse — visar den för åren 1913—1925, att av 4,095 arbetsinrättelser endast 38 gällde tolkningstvister. Det var alltså 0.9 procent av de öppna konflikterna, som gällde tolkningstvister. Om man ser på det arbetarantal, som berördes av dessa konflikter, så finner man, att det var bara 0.4 procent av de av konflikterna berörda arbetarna, som berördes av konflikterna i tolkningsfrågorna.

Nu har herr socialministern svarat, att denna statistik är ofullständig, och han har såsom ett skrämmande exempel på den omfattning, som de öppna striderna om rättstvister kunna taga, anfört, att år 1925 59 procent av alla öppna strider skulle ha varit strider om rättstvister. Jag har icke närmare undersökt, hur denna siffra har tillkommit, men jag förmodar, att eftersom statistiken är hämtad från ett sådant år som 1925, den i hög grad är resultatet av vissa förhållanden under krisåren och efterkrisåren inom byggnadsfacket. Men även om jag accepterar siffran och alltså accepterar socialministerns metod att plocka fram varje liten småkonflikt rörande tolkningstvister för att visa, vilken omfattning dessa ha, kan jag dock i hans egen uppställning konstatera, att den skrämmande bilden, när man närmare ser på den, icke är så värst skrämmande. Ty om man ser efter vilket *antal arbetare* av de i öppna konflikter invecklade, som 1925 berördes av de öppna konflikterna om tolkningstvister, kommer man till 0.9 procent i stället för till de 59 procenten, när man tar hänsyn till strejckernas antal. Det befinnes alltså, att man även med socialministerns egen skrämmande statistik kan konstatera, att omfattningen av de öppna striderna i rättstvister är så ringa, att den för ingen del kan motivera en lagstiftning under de förhållanden, under vilka man nu försöker driva fram den.

Jag har i ett tal i Vasaparken vågat hävda den meningen, att staten icke i onödan skall ingripa reglerande i medborgarnas liv. Jag har tillagt, att det samhälle är lyckligast, där människornas samliv kan utvecklas så fritt och otvunget som möjligt, utan överflödiga restriktioner och reglementen, men under självtukt och allmänkänsla. Lagar och förordningar, som stora medborgargrupper betrakta såsom onödigt intrång och trakasseri, tjäna icke den allmänna ordningen, den goda samlevnaden och respekten för samhällsauktoriteten. De locka i stället till trots och kringgåenden, främja smygandet och smugglandet och undergräva känslan för lagens helgd och individens skyldighet att underordna sig de allmänna intressena. En sådan lag främjar mera anarkin än ordningen.

För min del måste jag tillämpa dessa omdömen på de förslag, som här ha framlagts. Man har visserligen invänt, att med en sådan ståndpunkt överhuvud taget ett lagligt ingripande knappast skulle kunna komma till stånd. Den invändningen faller emellertid redan på det förhållandet, att jag har talat om *onödiga* ingripanden, *onödiga* lagar och förordningar. Jag är fullkomligt medveten om att det inom ett samhälle måste finnas en ganska omfattande reglering för människornas samliv med varandra. Men i den mån man där är åter-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

hållsam och lägger åtskilligt på människornas självtukt och allmänkänsla, tror jag, att man uppnår ett bättre resultat än genom ett onödigt lagstiftande.

Jag skall i detta sammanhang be att få taga upp en invändning, som herr socialministern gjort gent emot vårt påpekande, att denna lagstiftning sker emot en enhällig arbetaropinion. Jag tar upp den invändningen här, därför att den just belyser frågan om den nödiga och den onödiga lagstiftningen. Invändningen gällde, att när arbetstidslagen genomfördes, var man allmänt på arbetsgivarehåll av den uppfattningen, att denna lag var obehörlig, och att den kunde vara skadlig genom att stadga vissa regler för användande av arbetskraften inom industrien. Men, herr socialminister, vi borde väl kunna vara överens om att dessa saker icke äro jämförliga. Arbetstidslagen avsåg att reglera förhållandena för en arbetarklass, som i det avseendet stod mycket olika på olika orter och inom olika fack. Vi hade, när den lagen kom till, en del fack så väl organiserade, att man utan vidare skulle kunna säga, att ur deras synpunkt var lagen icke behörlig. De hade tillräckligt starka fackorganisationer för att själva reglera arbetstiden och för att framtvunga respekt för sina krav i det avseendet. Men vi hade också andra arbetargrupper, som icke hade kunnat genom organisation skapa åt sig samma starka ställning gent emot arbetsgivarna, som icke hade samma förmåga att hävda sina intressen och skaffa respekt för sina krav. Och herr socialministern är säkerligen fullt medveten om att exempelvis vid våra bruk var före arbetstidslagen anordningen av arbetstiden både i avseende på längd och förläggning av sådan art, att den var förödande ur social synpunkt, förödande för människorna lekamligen, förödande för människornas andligen och förödande för människornas hemliv och sålunda i hög grad skadlig för samhället. Denna lag var alltså nödvändig. Där icke rimliga förhållanden på annat sätt kunna komma till stånd, måste lagstiftningen gripa in och reglera. Men jag tror också, man kan säga, att den svenska riksdagen, när den gick att antaga lagen om arbetstiden, visade arbetsgivaropinionen mycken hänsyn och företog uppmjukningar och ändringar i lagen av sådan art, som just skulle göra de invändningar, som kommo från arbetsgivar sidan, mindre befogade. Där var alltså, som sagt, en nödvändig, ur samhällets synpunkt nödvändig lagstiftning. Jag tror icke ändå, att herr socialministern med allvar vill göra gällande, att den nu föreliggande lagstiftningen är *nödvändig*, när det kan konstateras, att de öppna strider, som föranletts av rättstvister, blott representera en bråkdel av den omfattning, som de öppna striderna i allmänhet hava.

Herr socialministern säger, att det behövs samhällets auktoritet för att exekvera rätten vid vissa tvister, och det framhölls av herr Andersson i Rasjön, att det spelar ingen roll, om tvisterna äro få, ty bara det förhållandet, att de finnas, kan ju motivera, att man skall skaffa sig ett instrument för att reglera dem. Ja, visst kan det vara motiverat, om man bara icke därigenom åstadkommer större olycka än det gagn, man kan uppnå. Det är ju fråga om att avväga den ena saken mot den andra. Vi vinna en obetydlighet ur arbetsfredens synpunkt genom en sådan lagstiftning, men vi kunna åstadkomma en moralisk förödelse inom arbetarklassen, vars omfattning vi ännu icke kunna bedöma. Och det är mellan dessa ting man skall försöka göra en avvägning, då man här skall taga ställning till frågan om en lagstiftning eller icke.

Herr socialministern anförde också, att vi socialdemokrater ju äro livligt intresserade av skiljedomstraktaters utbredande, och att vi i vårt internationella arbete lägga mycken vikt vid att sådana skiljedomstraktater av mycket bindande karaktär träffas mellan staterna, och att man också varit med om att skapa ett instrument, som kan möjliggöra ett slitande av tvisterna. Ja, herr socialminister, det har aldrig mött någon invändning ifrån den gamla fackföreningsrörelsens sida eller från socialdemokratiskt håll, att parterna på ar-

betsmarknaden ingå traktater med bestämmelser om skiljedom. Det har i stället redan påpekats, att för stora delar av vår industri gälla avtal, innehållande bestämmelser om obligatorisk skiljedom vid rättstvister. Vi hava alltså ingenting emot att parterna på det sociala området förfara precis på samma sätt som staterna på det internationella och komma överens om att slita sina tvister, så länge det är möjligt, genom skiljedom. Men lika litet som vi vilja vara med om att forcera fram i det internationella livet en tvångslagstiftning, som skulle tränga bort en del av staterna från det internationella samarbetet, lika litet vilja vi på det sociala området hava en lagstiftning, som icke ökar benägenheten hos den ena parten för de fredliga uppgörelserna utan i stället försvagar den benägenheten.

Jag kommer till sist åter till frågan om varsamheten. Men dessförinnan skulle jag vilja säga ett ord med anledning av det uttalande, som gjordes av herr Andersson i Rasjön rörande den reservation angående sympatistrider, som han och herr Österström avgivit till utskottets betänkande. Han ställde i utsikt en votering för att uttröna, huruvida verkligen härvarande arbetarrepresentanter stå bakom den meningen, att det vore angeläget i första hand att lagstifta emot sympatistrider. Jag kan försäkra honom, att i nuvarande läge skall han icke få en enda röst från vårt håll för sin reservation. Icke därför att vi anse, att det icke skulle kunna diskuteras, huruvida sympatistrider borde lagligen förbjudas, icke därför att vi äro blinda för det faktum, att en sådan lagstiftning skulle mera drabba arbetsgivare- än arbetarparten, men helt enkelt därför att vi ha den allmänna uppfattningen, att för närvarande är det ytterst olämpligt att skrida in med en lagstiftning på detta område.

Jag återkommer så till varsamheten. Herr socialministern har åtskilliga gånger betonat, att man har velat gå så varsamt fram. Jag frågar herr socialministern: anser herr socialministern, att detta, som nu föreslås, är den lagstiftning, som behövs, och att det kommer att stanna — självklart för såvitt det beror på herr socialministern och hans parti — vid denna lagstiftning? Är det dock icke så, att man redan är i färd med att förbereda nästa steg, det som skall ingripa på arbetsområden, där arbetarna äro kommunalt eller statligt anställda, och hava vi icke att förvänta mycket snart ett fortgående på den väg, som man här slagit in på? Medvetandet om att detta är regeringens avsikt betyder, herr socialminister, att den stämning, som finns bland arbetarna, icke kommer att lägga sig efter ett beslut här i dag. Den kommer att växa i styrka och förbittring, ju mera man ser i regeringens avsikter sådant, som kan bli till ett verkligt hot emot den fackliga organisationen. Och funnes det på detta område någon verklig känsla för varsamhet, skulle det åtminstone från regeringens sida förklaras, att den är nöjd med det ofog, den redan gjort, och icke ämnar fortsätta.

Herr socialministern avvisade här mycket energiskt försöken att utnyttja reservationen 1911. Han sade, att det händer så mycket på sjutton år, och mau skall icke erinra varandra om vad man tidigare sagt. Jag kan hålla med honom om att metoden är ganska dålig i allmänhet. Men när han erinrade om huru mycket, som ändrats sedan 1911, måste man ju fråga sig, om icke de största förändringarna drabbat vår borgerliga demokrati, som 1911 ännu hade sinne för huru olyckligt det är att mot en arbetaropinion driva fram en lagstiftning av denna art, men som sjutton år senare alldeles i onödan driver fram denna lagstiftning.

Det är beklagligt, att man måste sluta ett anförande som detta med att säga, att utsikterna att hindra lagstiftningen äro mycket små. Beslutet blir en olycka, det kommer att få ödesdigra verkningar detta. Men herrarna ha tydligen bestämt sig för att icke lyssna på skäl. Vi hava icke annat att göra än att härvarna. Jag tror också, att vi kunna säga, att även om lagen emot vår vilja kom-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

mer till stånd, skola vi göra allt för att andan i den svenska fackföreningsrörelsen icke därav skall förgiftas. Det är inga lagtrotsare och sabotörer, som tillhöra arbetarrörelsen. Det kanske gör, att lagens olyckliga verkningar bliva mindre, men förtjänsten är icke deras, som hava drivit fram denna lagstiftning, utan att det förelegat någon rimlig anledning därtill.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Eriksson* i Stockholm och *Hagman*, fru *Östlund*, herr *Carlsson* i Stockholm, fru *Wessman*, herrar *Söderberg*, *Karlsson* i Vätö, *Andersson* i Igelboda, *Andersson* i Tungelsta och *Ahl*, fru *Ekberg*, herrar *Borg*, *Johansson* i Uppmälby, *Andersson* i Katrineholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Lundkvist* i Eskilstuna, *Sjögren*, *Johansson* i Arkösund, *Karlsson* i Vadstena, *Ward*, *Ericson* i Boxholm, *Holmberg*, *Andersson* i Löbbo, *Leo*, *Blomquist*, *Werner*, *Johnsson* i Kalmar, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kloo*, *Adler*, *Borggren*, *Björklund*, *Björk*, *Isacsson*, *Rydén*, *Lovén*, *Jensen*, *Bergström* i Hälsingborg, *Sköld*, *Andersson* i Höör och *Paulsen*, fru *Nordgren*, herrar *Carlsson* i Ystad, *Lindkvist* i Halmstad, *Andersson* i Falkenberg, *Kristensson* i Göteborg, *Hedvall* och *Höglund*, fru *Thüring* samt herrar *Carlson* i Mölnadal, *Brännberg*, *Mårtenson*, *Hallén*, *Andersson* i Trollhättan, *Olsson* i Mellerud, *Weijne*, *Bäcklund*, *Vahlstedt*, *Carlsson-Frosterud*, *Andersson* i Prästbol, *Norling*, *Norsell*, *Morfeldt*, *Uddenberg*, *Anderson* i Råstock, *Nilsson* i Örebro, *Öhman*, *Mogård*, *Petersson* i Köping, *Eklund*, *Olovson* i Västerås, *Jansson* i Falun, *Petersson* i Hällbacken, *Englund*, *Sundström*, *Smedh*, *Månsson* i Furuvik, *Sävström*, *Lindley*, *Granath*, *Olsson* i Gävle, *Högström*, *Johansson* i Sollefteå, *Lagerkvist*, *Molander*, *Berg*, *Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Rödningsberg och *Lindberg*.

Herr **Lindman**: Herr talman! När man ser på det innehåll, som föreliggande lagförslag har, kan man icke annat än med en viss förvåning betrakta det buller, som lagen i själva verket åstadkommit. Och det förefaller mig, som om detta buller också står i ganska stor kontrast till det intresse, som här under en stor del av förmiddagens lopp gjort sig gällande i kammaren, när föregående talare utom den siste hava talat för så gott som tomma bänkar.

Detta lagförslag rör sig ju på ett mycket begränsat område. För att endast fästa sig vid de siffror, som angivas i propositionen, så är det område, som beröres, blott något över tolv procent av samtliga arbetstvister. Och vad beträffar de av tvisterna berörda arbetarnas antal, så är det ju vida mindre, procentuellt sett, ty det är endast, såsom där angives, 1,4 %, och beträffande arbetsgivarna är det 4,4 %. Man skall därför, när man går att lagstifta om detta, icke ställa allt för stora förväntningar på det föreliggande lagförslaget, därför att det kommer ju icke att beröra arbetsfreden i stort sett. Lagen kommer ju endast att röra sig på detta begränsade område, nämligen om rättstvisterna, om avtalstvister.

Nu är det, herr talman, en anmärkning, som jag gör emot regeringen för min del, att regeringen vid framläggandet av detta lagförslag icke samtidigt har lagt fram de lagförslag, som regeringen har sysslat med, som beröra de samhällsfarliga strejkerna. Och man tycker, att det är så mycket underligare, att regeringen icke har gjort detta, som vi finna, att regeringen och dess meningsfränder ju tidigare hava ansett, att detta har varit det område, som haft den största vikten och betydelsen.

Nu är det ju rätt ominöst att efter vad som förevarit tala om 1911, och jag kanske hellre skulle låta bli att göra det, eftersom herr statsrådet och chefen

för socialdepartementet nyss förklarade, att en så lång tidrymd förflutit sedan dess. Men det är ju dock så, att regeringen och dess meningsfränder allt sedan 1911 hava vidhållit vad man i den nyss omtalade liberala reservationen till lagutskottets betänkande det året uttryckte så, att det var angelägnast att inrikta sig på de s. k. samhällsfarliga arbetsinställelserna, vilka borde kunna helt förbjudas. Den meningen har, som sagt, alltjämt vidhållits av det liberala och sedermera frisinnade partiet. I en motion, som 1921 framfördes av, bland andra, herrar Ekman, Kvarnzelius, Edén, den nuvarande socialministern och herr Hamrin, motionerade man sålunda om åtgärder emot samhällsfarliga arbetsinställelser. Och 1924 väcktes en liknande motion från samma håll för att ytterligare fullföljas med en motion från frisinnat håll 1926, undertecknad av, bl. a., den nuvarande statsministern, den nuvarande utrikesministern och den nuvarande finansministern. I sistnämnda motion begärde motionärerna skiljedom och förbud mot arbetsinställelser i sådana tvister, där stat eller kommun är part.

Det är sålunda uppenbart av detta, att det har varit de frisinnades och tidigare de liberalas stora önskemål att kunna få åtgärder vidtagna just på detta speciella område. Regeringen har ju också sedan i full överensstämmelse härmed omedelbart efter sitt tillträde igångsatt utredningar på detta område liksom på det område, som är föremål för behandling i dag. Det är att beklaga, att regeringens åtgöranden icke kunnat leda till något resultat, oaktat så pass lång tid förflutit, och oaktat ett så stort intresse förelegat hos det frisinnade partiet för att någonting skulle bliva gjort på detta område. Det har varit många missöden i denna utredning, missöden, som delvis varit alldeles oberoende av regeringen på grund av förhållanden, över vilka regeringen icke kunnat ha någon hand. Men man kan icke neka till att denna utredning dock har blivit lagd på ett sådant sätt, att den blivit uppskjuten och uppskjuten, och att regeringen till dato icke kunnat komma fram med någonting på detta område. Med andra ord, herr talman, det har varit en lång lidandets historia för regeringen beträffande utredningen på just här ifrågavarande område.

Nu vill jag tillägga, att efter min uppfattning är det stor skada, att förslag även i det avseendet icke kunnat komma till stånd. Rent sakligt är det till skada, därför att det icke kan förnekas, att arbetsinställelser på dessa områden äro av en synnerligen besvärlig och fatal karaktär, och att det icke saknas tillfällen att göra anmärkningar emot uppkomna arbetsinställelser på området i fråga. Man kan därvid erinra om endast namnen Sundsvall, Kalmar, Borås, för att icke tala om de senaste arbetsinställelserna på statligt område, nämligen vid flottans varv i Karlskrona och Stockholm. Men det är även ledsamt av den anledning, att man nu ser, vilka lidelser man förmår uppväcka på socialdemokratiskt håll gent emot även de allra mest berättigade åtgärder, som jag anser det föreliggande lagförslaget innehålla. Därför komma sinnena att sättas i rörelse även i fortsättningen. Och herr Hansson i Stockholm underlät icke att nämna detta i sitt anförande, då han uttryckte det så, att stämningen kommer icke att lägga sig, utan den kommer att växa till ett verkligt hot.

Med det nu sagda, herr talman, vill jag ingalunda hava uttalat, att man icke bör taga det steg, som här av regeringen förordas, ty det är efter min uppfattning ett steg i rätt riktning, och detta steg anser jag, att man kan taga, även om man måste erkänna, att lagförslaget, sådant det nu ter sig på kammarens bord i utskottets betänkande, har blivit skäligen urvattnat. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet anmärkte själv, att det skulle kunna vara åtskilligt att erinra emot de ändringar, som blivit gjorda, men han fann sig dock i dem. För min del, herr talman, vill jag säga, att beträffande de två reservationer, som röra punkt 2 och punkt 8, kommer jag att framställa yrkanden om bifall till dem emot utskottets förslag.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Jag skall i övrigt, herr talman, icke gå in på några som helst detaljer. Herr statsrådet har i sitt anförande så utförligt genomgått hela lagen och avhandlat allt vad som där förekommer, och de anmärkningar, vilka, som jag nyss omnämnde, skulle göras från min sida beträffande de två nyss nämnda paragraferna, komma att framhållas här i kammaren av en annan talare, som tillhör samma parti som jag. Det blir för övrigt tillfälle att under detaljdebatten om paragraferna ytterligare återkomma till dessa.

Det är under sådana förhållanden rätt märkvärdigt, att, som jag nämnde i början av mitt anförande, denna lag har kunnat ge upphov till så mycken uppståndelse, som tagit sig sådana uttryck som t. ex. i demonstrationer och arbetsnedläggelser över hela landet för några få dagar sedan; detta gjort för att öva påtryckning eller, som jag tror, man hellre vill hava saken uttryckt, för att giva eftertryck åt sin mening. När man har i vårt samhälle ett sådant demokratiskt styrelseskick genomfört, som det vi hava, då man har en sådan fullständig allmän rösträtt, som vi hava, då vill det förefalla mig, som att man från det hållet, där man kanske allra mest talar om demokrati, borde låta riksdagen i fred avgöra sina förhållanden. Om man icke kan få sin vilja fram i andra kammaren, så har man sina möjligheter att vid valen och andra tillfällen utbreda sina meningar bland folkmassorna och därigenom skapa underlag för att få andra kammaren sammansatt så, som man önskar att få den. Men dessa demonstrationspåtryckningar synas mig sannerligen icke vara önskvärda, och de stå i en bestämd strid emot vad socialdemokratien såsom ett demokratiskt parti säger sig vilja kämpa och fäkra för.

För övrigt står ju detta med demonstrationer och tal och resolutioner i en ganska skarp motsats, synes det mig, emot det anförande, som här i dag hölls av den, som inledde debatten, ty i det anförandet var, det måste jag säga, tonen icke så hög, som den är, när man kommer utanför riksdagens murar. Den var efter mitt sätt att se ganska påfallande matt, men utanför, där talar man, som om arbetarnas väl och ve stode på spel, som om hela deras välfärd vore i fara, ifall detta lagförslag skulle bliva antaget. Och då, herr talman, gäller det egentligen icke något annat än att föreskriva, att gällande avtal skola hållas, och att därest tvist uppkommer rörande tolkningen av ett sådant avtal, som man själv har varit med om att ingå, skall den tvisten avgöras genom skiljedom. Det borde icke vara mycket motbjudande, vill det förefalla mig, att vara med på ett sådant lagförslag — därest man naturligen icke vill förbehålla sig rätten att alltid och under alla förhållanden i sista hand kunna genom en strid avgöra och driva igenom sin vilja.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet tog upp en fråga, som han menade stod i en viss motsättning till behandlingen av detta förslag, nämligen 8-timmarslagen, eller rättare sagt lagen om inskränkning i arbetstiden. Jag kan icke underlåta att följa hans exempel och även tala några ord om denna sak.

Hur var det då, herr talman? Då var det det socialdemokratiska partiets bundsförvanter från den tiden, nämligen det liberala partiet, som hjälpte dem att genomföra den lagstiftningen. Då var det efter en stark och kraftig agitation och påtryckning, som den då sittande regeringen framlade detta förslag 1919. Nu har det icke varit någon stark påtryckning från det håll jag representerar — politiskt icke, och jag förmenar, att det icke heller varit någon starkare påtryckning från det fackliga hållet på arbetsgivarnas sida — och likväl, vilken kolossal, i näringslivet djupt ingripande betydelse hade icke den lagen, jämförd med den lag, som man nu i dag står i begrepp att taga. Herr Hansson i Stockholm har ju försökt att gentemot detta påvisa, att den lagen var mycket mera av behovet påkallad. Han förklarade, att läget var sådant, att i en del fall den visserligen icke behövdes, därför att 8-timmarslagen praktiskt taget

icke hade någon betydelse, då den var i det närmaste där genomförd, men att det fanns andra fall på det fackliga området, där man icke hade det så ställt, utan där arbetarparten var svagare och följaktligen det var av nöden påkallat att införa en sådan lag. Han förklarade till sist, att det var en ur samhällelig synpunkt nödvändig lagstiftning. — Vem avgör, herr Hansson, huruvida den lagen var nödvändigare än den lag, som i dag är före? Efter min uppfattning anser jag, att den lagen, såsom jag då uttalade, ingalunda var nödvändig, utan jag skulle rent av kunna använda herr Hanssons egna ord om lagförslaget i dag och säga, att den var skadlig och onödig. Det var ju om den frågan, huruvida lagen var nödvändig, som tvisten rörde sig. Det var då så, att det socialdemokratiska partiet jämte det liberala partiet och den regering, som då satt, tvingade den lagen på Sveriges arbetsgivare mot deras enhälliga, deras enträgna och allvarliga motstånd — alldeles så som herr Hansson förmenar, att det nu går till i dag. Det är endast så, att rollerna äro något ombytta, och att det i dag är det frisinnade partiet, som tillsammans med högern kanske kommer att genomföra lagen, under det att det då var det frisinnade partiet med hjälp av socialdemokraterna.

Herr Hansson talade om den lagens nödvändighet. — Ja, det är hans uppfattning. Min uppfattning är, som jag nyss sade, att den var skadlig och onödig och att den i sina verkningar har åstadkommit en betydande skada, och det icke minst på det område, som herr Hansson nyss från talarstolen omnämnde, nämligen beträffande de svenska järnbruken, ty på intet område har den lagen visat så förödande verkningar som just på detta.

Huru var det då med de förarbeten, som föregingo den lagens tillkomst? Arbetade icke i den kommitté, som var tillsatt, representanter för Sveriges arbetsgivare lojalt tillsammans med de andra, fullkomligt lojalt hela tiden? Hur har det varit med de förarbeten, som här ägt rum både 1926 och 1927? Har man lojalt samverkat med regeringen för att tillsammans med de av regeringen tillsatta kommittéledamöterna försöka få fram det bästa möjliga i den lagstiftning, som man här ville åstadkomma? Nej, ingalunda! Jag vill icke använda några starka ord, men man har, det vågar jag säga, gjort vad man kunnat för att hindra lagstiftningens framläggande.

Huru är det beträffande 8-timmarslagens genomförande, hava icke Sveriges arbetsgivare lojalt ställt sig den till efterrättelse, även om den lägger det allra största tryck på dem. Och huru talar man icke här från vist håll om den lag, som i dag diskuteras, och säger, att om den kommer att genomföras, så skall det icke kunna göras några kollektivavtal, det skall bliva oerhörda svårigheter, och den skall visa sig medföra sådana förödande verkningar, som här sagts!

Jag tillåter mig, herr talman, att peka på ett annat förhållande, nämligen på den lagstiftningsåtgärd, som av socialdemokraterna med bundsförvantskap av de frisinnade, deras motståndare i dag, genomförde för ett par år sedan, nämligen borttagandet av legostadgan, och de svårigheter, som därmed lades på det svenska jordbruket, samt den skada, som därigenom förorsakades för lantmännen. Man slopade en avtalsform, som man hade och som gav stadga åt arbetsförhållandena på detta område och samtidigt skydd och frihet åt de årsanställda.

Det är rätt underligt, herr talman, att finna, hurusom man nu går fram med så starka ord emot en lagstiftning, som, såsom jag nyss nämnde, gäller endast skiljedom och avgörande genom skiljedom, när det gäller träffade avtal, och betänker, huru starkt man upprätthåller principen, att strider icke få förekomma utan att alla tvister skola lösas genom avtal, så fort det rör sig på det internationella området emellan nationerna. Då får ju aldrig, menar man, strid tillgripas, där skall det ständigt och jämt vara skiljedomsavtal tillämpliga. Stå de icke, herr talman, i en väldigt stark kontrast emot varandra dessa båda syn-

Ang. lag om kollektivavtal m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

punkter: när det rör en själv och ens rättigheter då skall man få förfara fritt och kunna träffa avgörande genom öppna strider eller andra de fackliga organisationernas åtgöranden, då får icke skiljedom tillämpas, ty det är orimligt; men så fort som det rör strider emellan länder och nationer, då är det alldeles tvärt omkastat, då återigen skall det vara endast och allenast skiljedom.

Den socialdemokratiska uppfattningen av i dag och från de sista tiderna står, som här förut blivit sagt, i en mycket stark motsats emot de uttalanden, som tidigare blivit gjorda från det hållet. Jag skall, herr talman, ingalunda, såsom här tidigare i dag gjorts, läsa upp några långa avhandlingar. Det är endast ett par korta yttranden och uttryck, som jag skall be att få framföra. Jag vill då erinra om socialministern herr Möllers uttalande i första kammaren för tre år sedan i anledning av den av herr Hellberg i Karlstad framställda interpellationen, då herr Möller uttryckte sig så, att »tvister om tolkning av avtal borde kunna lösas utan öppna arbetsstrider», och »de borde», tillade han, »kunna hänskjutas till en skiljedom». Jag vill vidare erinra, hurusom samme man, den dåvarande socialministern, här i denna kammare vid remissdebatten för två år sedan besvarade en av herr Löfgren i Stockholm framställd fråga, vad regeringen ville göra för att medverka till bestående arbetsfred, svarade, att »tiden är mogen för den obligatoriska skiljedomens tillämpning i rättstvister».

Det är ett starkt omslag i uppfattningen, som har ägt rum, sedan den frisinade regeringen efterträdde den dåvarande socialdemokratiska. — Herr Hansson talade för ett par dagar sedan till Stockholms arbetare här i huvudstaden, och han förklarade, att det icke var arbetarna, som hade vansläktats, det var andra, som glömt idealen. Jag undrar, om han icke skulle kunna på herr Möller tillämpa den där glömskan av vad han vid tidigare tillfälle hade uttryckt, och jag undrar, herr talman, om det icke var ett överord, då det, som nämndes i det nyss hållna talet, förklarades, att det är en olycka, som är på väg att hända, eller, som herr Hansson nyss från talarstolen uttryckte det: det är ödesdigert, det kan leda till förödande av stora värden.

Herr Hanssons ståndpunkt är för mig ganska oförklarlig och innebär mycket av motsägelse. Då han å ena sidan förklarar, att han har intet principiellt att invända mot skiljedom i arbetstvister, varför är han då emot att införa skiljedom i arbetstvister? Är man principiellt med på en sak, huru kan man då vara emot att den införes? Hans skäl emot att tillämpa den princip, som han omfattar, är beroende av att tvister redan nu avgöras i en mycket stor omfattning genom det skiljemannaförfarande, som vi alla känna till. Men om de i en stor omfattning avgöres på det sättet, vad kan det då vara för ett hinder att låta även de återstående tvisterna på samma område avgöras på samma sätt? Han säger vidare, att den dag kan komma, då reglerna böra nedskrivs i en lag, men har man den meningen, skall det då endast vara det, att dessa regler nedskrivs i dag och icke i morgon eller i övermorgon, som skulle utgöra hinder? Och han tillägger för det tredje, att en sådan lag skall bäras upp av förtroende, och för det fjärde, säger han slutligen, är lagen onödig.

Jag säger, herr talman, att det ligger en stark och stor motsägelse i detta att vara med i princip om en sådan åtgärd som skiljedom i sådana tvister, men att ändå anse, att lagen är onödig och att den saknar förtroende. Varför har man uttalat sig så som man gjort vid tidigare tillfällen, om man ansett, att lagen vore onödig och skadlig? Resonemanget visar endast och allenast, huru svårt man har att klara sig beträffande den omkastning i tänkesättet, som uppenbarligen ägt rum.

Jag fick i går i min hand en skrivelse, som är ställd till Sveriges riksdag och undertecknad å den fackliga centralorganisationens och Stockholms arbetarkommuns vägnar. Den uttalar bekymmer från arbetarklassen över denna lags eventuella antagande, men den uttalar sig likaledes, såsom många andra gjort

förut, i så överdrivna ordalag, att man har svårt att förstå, att det verkligen kan ligga allvar bakom. Då man t. ex. talar om de skadliga verkningarna av en olämplig lagstiftning på avtalsrättens område efter allt som tidigare sagts på socialdemokratiskt håll härutinnan, förmenar jag att det är en rätt egendomlig sak. Och när man slutar skrivelsen med att säga, att här står rikets samskyldiga nytta på spel, om lagen antages, gör man sig skyldig till en mycket betydande överdrift.

Här har från olika håll och även utanför denna kammars väggar uttalats förhoppning om att ett bättre förhållande och en bättre förståelse skulle kunna växa upp mellan de båda parterna på arbetsområdet, mellan arbetsgivare och arbetare, och man har sett, att förhoppningarna i detta fall icke behöva sakna all grund, särskilt så som vederbörande uppträtt i det stora industrilandet England. Även herr Hansson bekräftade, att dessa förhoppningar vore på väg att gå i uppfyllelse, och att man kunde skönja och spåra en bättre förståelse mellan dessa båda parter. Detta är även min mening, och jag uttalar den allra största glädje och tillfredsställelse över att så är fallet. Det finns någonting, som tyder på att man tröttnat på arbetsstriderna och att man funnit, att man icke har en fördel av dessa, som på något sätt svarar mot de förödande verkningar, vilka de ofta nog kunna åstadkomma, med andra ord att vinsterna icke stå i rimligt förhållande till förlusterna. Men då frågar jag mig, herr talman: äventyras då detta därav, att man antager den föreliggande lagen? Borde det icke snarare vara tvärtom? Borde icke just den uppspirande tendensen till ett bättre förhållande mellan två parter, som understundom ligga i strid med varandra, stärkas, ifall man så mycket som möjligt undanröjde de anledningar till tvister, som kunna förekomma? Här finns ett tillfälle att just på rättsområdet kunna undanröja denna olägenhet. Det är detta, herr talman, som lagen avser att göra och som den också gör. Vill man lojalt tillämpa den, vill man lojalt finna sig i densamma, sedan den en gång trätt i kraft, kommer detta icke att medföra någon som helst skada. Lagen kommer kanske en dag att godkännas och accepteras som en lag, den där varit till nytta för båda de stridande parterna.

Jag menar därför, herr talman, att då denna lag medför sådana fördelar, bör den också av riksdagen antagas. Detta kommer förvisso också att ske, åtminstone från det partis sida, som jag tillhör.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen av det föreliggande lagförslaget, har jag begärt ordet för att säga något i den här frågan.

Jag skulle först vilja säga, att få lagar men goda lagar är ett motto, som framför allt högern slagit vakt om, när det gäller att motsätta sig en enligt deras uppfattning olämplig lagstiftning. För min del kan jag gott ansluta mig till den uppfattningen, att det skall vara få lagar men goda sådana. Det föreliggande lagförslaget karakteriserar jag icke såsom en till sina verkningar god lag, och det är därför som jag också reserverat mig mot detsamma.

Nu har jag frågat mig: vad skall ligga till grund för en sådan lagstiftning och för en lagstiftning överhuvud taget i detta land? Skall det vara utländska förhållanden eller förhållandena i eget land? Man har här såsom skäl för denna lagstiftning anfört, att man har en dylik lagstiftning i andra länder. Ja, men icke är det något skäl för att i vårt land införa en sådan. Jag skulle vilja fråga för övrigt: har man i de länder, där en dylik lagstiftning finnes, det bättre ställt på arbetsmarknaden än i vårt land, äro konflikterna där mindre än i vårt land? Dessutom, när det passar sig, så tager man fram en sådan argumentering och pekar på andra länder. Men när det gäller social lagstiftning, när det gäller arbetslöshetsförsäkring, som införts i andra länder; men

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

trots att detta visat sig riktigt där har man icke velat genomföra något av sådant i vårt land. Nej, det har icke lämpat sig, och därför har man icke tagit hänsyn därtill, men i detta fall lämpar det sig med en sådan motivering, och då åberopar man sig på andra länders förhållanden.

Nu skall jag säga några ord med anledning av de omtalade demonstrationerna. Jag hade verkligen inte tänkt komma in på den saken, men jag kan icke förstå, att det finnes någon som helst anledning att beklaga sig över dessa demonstrationer eller att beteckna dem såsom någonting oriktigt eller olämpligt. Ty vore så förhållandet skulle liknande företeelser arrangerade av andra partier icke kommit till stånd; och det har också i tidningspressen erinrats om bondetåget 1914. Det var ju ändå en demonstration så kraftig som någon, och som man anser vara i sin ordning. Nu vänder man sig emot demonstrationsrätten i denna fråga, men jag tycker icke, att man har anledning att bedöma dessa demonstrationer på det sätt man gjort. Demonstrationerna avsågo icke, efter vad jag förstår, att påverka riksdagen i frågan; utan demonstrationerna voro avsedda för att även arbetarna skulle ge uttryck för sin uppfattning och framhålla, att vi å vår sida vilja avsäga oss allt ansvar för de följder, som kunna inträffa om detta förslag upphöjes till lag.

Nu säger herr Lindman: ni ha gjort vad ni kunnat för att förhindra lagens antagande. Ja, visst ha vi gjort detta och det komma vi att göra. Men jag skulle vilja fråga herr Lindman, om icke han och hans parti samt övriga partier göra vad de kunna för att motsätta sig en åtgärd, som de icke vilja ha. Det ligger väl icke någonting ont uti att man anstränger sig till sitt yttersta för att förhindra det som är skadligt för näringslivet och samhället, tvärtom tycker jag det är hedrande för oss, att vi uppbjuda alla våra krafter för att förhindra detta för samhället och för oss litet var så olyckliga och skadliga lagförslag.

Sedan skulle jag vilja fråga: tro icke kammarens ärade ledamöter att arbetarna äro lika intresserade av att arbetsfreden upprätthålles på arbetsmarknaden? Jo för visso. Vi ha ingen anledning att ställa till strider för stridens egen skull, och vi äro medvetna om att arbetsfredens bevarande å arbetsmarknaden är till gagn både för näringslivet, för samhället och för parterna i fråga, arbetsgivarerna och arbetarna.

Jag kan ju säga, att arbetarorganisationerna ha trampat ut barnskorna; vi ha vuxit ur slyngelåren och vi äro fullt medvetna om vad som är i överensstämmelse med samhällets intresse och bästa. Jag har för min del antecknat mig såsom reservant vid utskottets utlåtande därför, att jag är fullt medveten om att, därest den antages, så kommer den icke att ur fredssynpunkt på arbetsmarknaden betyda så mycket, men väl kommer den att kasta in en del nya irritationsmoment, som kunna föra till öppna konflikter. Risker finnas för ett sådant förhållande.

Man har framhållit, att kollektivavtalen och den rättsåskådning, på vilken de äro byggda, skulle brytas sönder genom denna lagstiftning; och detta är också vad vi framhållit och därmed också sagt, att ökade risker för fredens störande på arbetsmarknaden kunna inträda. Statsrådet och chefen för socialdepartementet kan icke säga, att så icke kommer att ske.

De fördelar, som man säger sig vinna med denna lag, äro synnerligen minimala, och det har också herr Lindman medgivit. De äro skäligen små, om de överhuvud taget äro några alls, men riskerna äro desto större; och när en lag verkar på det sättet, förefaller det mig, att man har all anledning att motsätta sig en sådan lagstiftning.

Nu har herr statsrådet framhållit, att vi ha ju en lagstiftning av liknande slag. Han har hänvisat till lagen om köp och byte och till hyresrättsförhållandena etc. Och så tillägger också herr statsrådet, att även fackföreningarna i

vissa avseenden falla under de allmänna rättsreglerna. Nå, då äro vi ju jämmspelta i fråga om att falla under allmänna rättsregler med personer, som ingå köp och byte eller hyra lägenhet. Men *dessutom* vill man skapa en särslagstiftning för fackföreningsrörelsen.

Nu vill jag icke bestrida, att ur ren teoretisk synpunkt lagförslaget kan försvaras, och jag fick den bestämda uppfattningen, att statsrådets hela anförande var mera teoretiskt än praktiskt lagt — det torde herr statsrådet ursäktat mig, om jag har den uppfattningen. Teoretiskt är nog bra, men man får nog ej se bort från de praktiska förhållandena och verkligheten sådan den är.

Nu har man också framhållit, att detta är en försökslagstiftning, det är ett experiment, som man vill föra fram. Jag får då säga, att näringslivet och arbetsmarknaden, så känsliga som de äro, böra icke utsättas för experiment i detta avseende. Jag kan icke förstå att man, samtidigt som man slår vakt om näringslivet och dess intressen, vill kasta ut på detta område en försökslagstiftning sådan som denna för att utröna, hur den slår ut. Det är ändå efter vad jag kan förstå icke fullt ansvarskännande.

Man har också här talat om att vi haft lagstiftningar, där arbetsgivarparten motsatt sig dem och deras genomförande. Men det oaktat ha de genomförts, se t. ex. på åttatimmarslagen! Men åttatimmarslagen är för det första ett provisorium den dag som i dag är; men här föreslår man en lag, som skall ha definitiv karaktär. För det andra rör sig åttatimmarslagen på det rena intresseområdet, på det sociala och ekonomiska området. Det var en kamp emellan de olika intressena i socialt och ekonomiskt avseende. Det område, på vilket denna lag rör sig, är de rena rättsbegreppens område och det är, så vitt jag förstår, vanskligare att lagstifta på det senare området.

Så yttrade herr statsrådet, att vi skulle använt oss av överord och starka ord, och en talare framhöll här, att vi låtit känslotänkandet tala. Nej, jag kan försäkra den ärade talaren i utskottet, herr Andersson i Rasjön, som just framhöll detta, att här se vi reseranter lika mycket till det sakliga som utskottsmajoriteten. Ja, jag vill till och med framhålla, att om vi skulle såsom parti — det är min egen privata mening — se på detta lagförslag ur rent partipolitiskt syfte, så kanhända vi borde tacka regeringen för att den kommit fram med detta förslag. Ty jag tror, att med hänsyn till vad som förestår ha vi ingenting att ur politisk synpunkt förlora. Men vi se denna fråga icke heller ur den synpunkten, ty så mycket är jag intresserad av att upprätthålla arbetsfreden, att jag lagt rent sakliga synpunkter på spörsmålet, och ur den synpunkten har jag ansett det vara olämpligt och olyckligt, om förslaget skulle antagas.

Nu framhöll herr statsrådet, att vi talat om att lagförslaget skulle bryta sönder våra organisationer. Jag har icke i pressdebatten kunnat se ett sådant uttalande och jag har heller icke hört någon fälla ett sådant yttrande. Men väl har jag sett i tidningspressen det uttalandet, att lagen skulle sönderbryta kollektivavtalen, och det är någonting helt annat. Jag tror dessutom, att även med bästa vilja i världen så förmår icke den nuvarande regeringen att bryta sönder våra organisationer, även om den önskar aldrig så mycket att uppnå det syftemålet.

För övrigt talar man här, såsom om vi icke hade några åtgärder vidtagna på detta område i fråga om lösandet av tvister. Herr Lindman frågade, varför man motsätter sig ett skiljedomsförfarande på detta område, när man är med om det på andra områden. Icke motsätta vi oss skiljedomsförfarandet. Vi ha ju i flera avtal bestämmelser, som föreskriva att skiljedomsförfarande och förhandling mellan parterna skall ske, innan öppen konflikt får tillgripas. Vi ha, såsom den förste ärade talaren framhöll, arbetat på att få dylika bestämmelser till stånd, och detta har utvecklats sig mer och mer dithän, att man

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

infört dylika bestämmelser i de flesta avtalen. Men man skall skilja på saker och ting, här är det frivilliga överenskommelser och bestämmelser, som utveckla sig, men i motsats häremot innebär detta lagförslag tvångsbestämmelser, där man ålägger arbetarna att bli processmakare. Vi ha icke kynne och lynne för processmakeri, låt oss komma överens med den andra parten, arbetsgivarerna, och låt den fria rättsordningen utveckla sig såsom hittills! Jag tror, att man gagnar arbetsmarknaden och freden på densamma bäst med ett sådant förfarande.

Jag fäste mig också särskilt vid herr statsrådets yttrande, när han uttalade sig om vårt sätt att formulera vår reservation, däri vi sagt följande: »Härtill kommer, att 4 § genom sin tvingande innebörd fastställer såsom brottsliga åtgärder, vilka parterna i kollektivavtal efter 20-årig överenskommelse och hävd icke hittills betraktat stridande mot gällande kollektivavtal. Detta gäller i första hand rätten att genom blockader utvinna intjänt lön.» Herr statsrådet vände sig emot att vi använt ordet »brottsliga», och han ansåg det vara ett uttryck för en oriktig uppfattning, ty lagen kriminaliserar icke brott mot kollektivavtalen. Men detta inlägga vi heller icke i ordet »brottsliga» och jag tillåter mig påpeka, att i herr von Sydows m. fl. reservation också talas om brott mot kollektivavtalen. Ja, nu kan herr statsrådet säga: att tala om brott är en sak men ordet »brottsliga» en annan sak. Men nog förmodar jag, att herr statsrådet förstått vad vi avsett med ordet »brottsliga», d. v. s. brott mot kollektivavtalet, och då är väl vår uppfattning riktig, att det är ett brott mot kollektivavtalet såsom vi här framhållit.

Sedan har man sagt att lagstiftningen drabbar parterna lika och berövar arbetarna framför allt icke några fri- och rättigheter. Men det har ju framhållits motsatsen, när det gäller skadeståndsbestämmelsen; och därvid stöder jag mig på den liberala reservationen vid 1911 års utskottsutlåtande. Lagen drabbar parterna ingalunda jämnt vid ett eventuellt skadestånd erläggande. Det har framhållits, att i ena fallet kan det bli tal om för arbetsgivarparten att utbetala någon eller några veckors löner åt en del arbetare, i andra fallet för arbetarparten kan det bli tal om att utbetala ett avsevärt större skadestånd. Där talar man om försenade leveranser, ränteförluster och dylika saker etc. under den tid, som företaget ligger nere. Det kan ju icke sägas annat, än att det är väsentliga olikheter därvidlag och att skadeståndet kan drabba de båda parterna högst olika.

För övrigt är det icke bara från arbetarhall, man vänt sig emot lagförslaget med hänsyn till dess ringa värde såsom fredsfaktor, och framhållit de däri liggande riskmoment för arbetsfreden, och jag skall tillåta mig att åberopa mig på vad en tidning skrev den 25 februari i år, sålunda vid tidpunkten för propositionens framläggande. Det heter där: »Det måste, när denna sak diskuteras, alltid ihågkommas, att regeringens initiativ i den s. k. arbetsfredsfrågan icke har det minsta att skaffa med arbetsfreden i ordets vanliga bemärkelse», och vidare: »För arbetsfreden spelar sålunda förslaget en mycket ringa roll. Principiellt är det naturligtvis önskvärt, att rättstvister icke avgöras genom maktstrid. Men något verkligt samhällsintresse står här icke på spel; om propositionen antages eller avslås, är ur den synpunkten skäligen likgiltigt», och vidare: »Är det säkert, att nya kollektivavtal så lätt skola komma till stånd, om kollektivavtalslagen voteras under kompakt och förbittrat motstånd från arbetarpartens sida?» Ja, detta skrev Nya Dagligt Allehanda den 25 februari i år. Man pekade där alldeles riktigt på lagens ringa värde såsom fredsfaktor på arbetsmarknaden, och man pekade på de risker för arbetsfredens störande, som ligga i densamma.

Om man då, såsom man bör göra, väger eventuella fördelar emot de nackdelar, som kunna bli en följd av lagen, och om såsom i detta fall det visar sig, att

nackdelarna äro större än de eventuella fördelarna, så finner jag, att jag har skäl för att biträda den socialdemokratiska reservationen vid det föreliggande utskottsbetänkandet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är afgiven av herr Linder m. fl.

Herr Spångberg: Herr talman, ärade kammarledamöter! Det är verkligen betecknande, att andra lagutskottet i sitt utlåtande om föreliggande lagförslag först på allvar tager fasta på herr Möllers uttalande till statsrådsprotokollet den 29 januari 1926. Ifrågavarande uttalande ger nämligen de borgerliga ledamöter, som stå för utlåtandet, en utomordentlig utgångspunkt, då det gäller att allvarligt gå in för försöket att med denna lagstiftning klämbinda fackföreningsrörelsen. Det var nämligen då, som herr Möller tillsatte den beryktade s. k. arbetsfredsdelegationen med tre representanter för arbetarna, tre från arbetköparna och tre representanter, som enligt herr Möller skulle tillvarataga samhällets intressen eller stå såsom en neutral part. Herr Möller ansåg, att advokaten Eliel Löfgren, generaldirektören Gunnar Huss och professor Sigfrid Wallengren vore utomordentligt skickade såsom de där skulle representera opartiskheten i detta samhälle. Herr Möller poängterade mycket skarpt som sin uppfattning nödvändigheten av en lagstiftning om obligatorisk skiljedom i rättsvister, sålunda en lagstiftning, som hans efterträdare i ämbetet varit välvillig nog att fullfölja med denna propositions framläggande.

Det är ju alldeles klart, att det är en styrka för lagens förespråkare att ha herr Möllers initiativ såsom stöd för denna för arbetarna så förhatliga strejklagstiftning. Men, mina herrar, stödet som man här söker är ruttet. Om det möjligen håller till att förä lagen igenom, så håller det icke till att göra arbetarklassen medansvarig för vad herr Möller gjorde, då han som socialminister i den socialdemokratiska regeringen stod som det kapitalistiska samhällets gårdvar. Det var icke arbetarklassens talan, som herr Möller förde den gången, utan det borgerliga klassamhällets. Det är icke heller arbetarnas synpunkter, som den nuvarande tillförordnade ordföranden i det socialdemokratiska partiet, herr Per Albin Hansson, förde fram, då han för en stund sedan från denna plats uttalade den uppfattningen, att arbetarklassen icke är principiell motståndare till den lagstiftning, som här trumfas igenom — jo, det är den verkligen, herr Per Albin Hansson.

Herr Hanssons toner i detta anförande vittnade mycket tydligt om att ifall det suttit en socialdemokratisk regering, hade det kanske varit möjligt att under tiden få arbetarklassen att av denna taga emot den dosis, som man nu bestämt vägrar från detta håll. Detta vittnar om vad som måhända är att vänta, om socialdemokratien på nytt skulle komma i regeringsansvar här i landet. Men herr Hansson kan vara övertygad om att arbetarna börja på att vakna, börja på att fråga sig vad demokratin och socialdemokraterna ha givit dem, börja på att döma herrarna efter edra egna gärningar, börja på att se efter huru er riksdagspolitik står i överensstämmelse med de uttalanden, som göras i föredrag och som helt säkert även vid kommande valrörelser skola göras. Det är ju möjligt, att herrarna icke alltid kan använda arbetarklassen som en bricka för edra egna politiska spekulationer, utan att arbetarklassen fordrar, att dess krav bli beaktade av de personer, vilka den insatt i riksdagen. Det är ju tänkbart, att arbetarklassen en dag vaknar och inser, att den politik, som präglar socialdemokratien i landet, fört arbetarklassen i en mycket farlig ställning och i närvarande stund gjort bourgeoisien rätt säker på att man kan gå mycket allvarligt fram mot arbetarna utan att stöta på motstånd.

Om herr Hansson tagit del av fackorganisationernas uttalanden — de som publicerats i pressen och skickats in till landsorganisationen — så hade han

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

säkert fått veta, att arbetarklassen är principiell motståndare till en lagstiftning av ifrågavarande art. Jag skulle kunna anföra en mängd sådana exempel, men jag skall hålla mig till ett enda, som dock mycket tydligt avspeglar den inställning, som arbetarklassen principiellt intagit till denna fråga. Det föreligger sålunda ett uttalande från metallindustriarbetarförbundet, landets största fackorganisation, där det bl. a. heter: »Förhållandena i ett kapitalistiskt samhälle lägga dessutom hinder i vägen för erhållande av verklig rättvisa i tvister mellan arbetare och arbetsköpare. Det är nämligen orimligt förutsätta — såsom förslaget synes göra — att samhällets invånare bestå av tre olika grupper, av vilka två ha motsatta intressen och därför tvista med varandra, medan den tredje gruppen är fullständigt befriad från intressen åt någotdera hållet och på grund därav också lämplig som domare i tvister mellan de två tvistande grupperna. De som enligt förslaget skulle vara lämpliga som domare — nämligen juristerna — äro på några få undantag när utgångna från den grupp i samhället, med vilken arbetarparten på grund av samhällets organisation alltid kommer i tvist. Även om man förutsätter, att verklig vilja förefinnes till opartiska domslut, komma dessa domare, då det gäller kollektivavtalens tillämpning — på grund av uppfostran och samhällelig syn — att lättare tillägna sig arbetsköparens synpunkter än arbetarnas, vilket eventuella domslut säkert komme att bekräfta.»

Jag skall icke nämna flera exempel än detta. Det finns massor av liknande uttalanden, som herr Hansson och de som dela hans syn i dag på arbetarklassens principiella ställning i denna fråga kunna återfinna hos herr Edvard Johanson uppe på landssekreteriatet.

Vid denna tidpunkt torde det stå tämligen klart för alla och envar, som icke vilja förneka de faktiska förhållandena, att arbetarklassen såsom en man har protesterat mot denna lagstiftning, och det förekom ju ett protestmöte mot lagstiftningen, där arbetarna deltog och gjorde uttalanden ur principiella synpunkter och där för övrigt herr Per Albin Hansson själv talade för några dagar sedan. Det är egendomligt att se, huru de borgerliga partierna här i kammaren söka sitt säkraste stöd i socialdemokraternas förbrytelse mot arbetarklassen under den tid som gått och som utgångspunkt härför väljer år 1926.

De socialdemokratiska reservanterna å sin sida välja ett annat år, nämligen 1911, med anknytning till en reservation, som det året anfördes i särskilda utskottet av dess liberala ledamöter med herr Löfgren i spetsen. Liberalerna ville den gången icke vara med om någon lagstiftning av den art, som nu föreligger, emedan de, såsom anförts i reservationen, icke trodde, att lagen skulle skipa full rättvisa mellan de avtalande parterna eller främja arbetsfreden. Ja, samma förhållande föreligger alldeles säkert nu. Det borde t. o. m. ur liberal samhällssynpunkt sett stå ganska klart.

Vi få i denna fråga bevittna det föga uppbyggliga men vid så många tillfällen bekräftade skådespelet, att socialdemokraterna blivit liberaler och liberalerna blivit högermän. Emellertid ha varken socialdemokraterna med sin liberala syn eller utskottets majoritet med sin högeryn från sina utgångspunkter berört, så vitt jag kunnat finna, själva kärnan i denna fråga. Historien om arbetsfredslagstiftningen är i lika stor utsträckning som all annan samhällshistoria en historia om klasskamp. Kanske att år 1921 eller år 1926 icke är det särskilt lämpliga året att utgå ifrån. Kanske icke heller år 1911, som reservanterna anför, är det alldeles riktiga; kanske icke ens år 1909, som någon ropar här i kammaren. Kanske vi i stället skulle kunna gå ännu längre tillbaka, t. ex. till år 1879, då den stora Sundsvallsstrejken gick av stapeln. Det var nämligen den första verkliga kraftmätningen mellan arbetsköpare och arbetare här i landet. Strejken bottnade i att de förmögna sågverksägarna ville pressa ned de fattiga sågverksarbetarnas förut synnerligen låga löner.

Arbetarna gingo i sin tur ut i strejk, som blev mycket omfattande och lät mycket tala om sig, icke minst på grund därav, att samhället den gången sände ut militär till lands och vatten för att lugna massorna. Det var ett »sammällsintresse», att så skedde, och det gick som det brukar gå i ett kapitalistiskt samhälle, när staten med sin kraft och auktoritet lägger sig emellan. Det blev ett nederlag för arbetarna, som tvingades att i huvudsak gå med på arbetsköparnas krav. Det är alltid ett »sammällsintresse», att den för tillfället bestående ordningen upprätthålles inom samhället. Det må nu vara vilken ordning som helst, som härskar för tillfället i samhället — detta hindrar icke, snarast tvärtom, att den arbetande klassens intressen äro direkt motsatta »sammällsintresse» i detta avseende.

Vi kunna kanske därför såsom en riktig utgångspunkt välja inkomst- och förmögenhetsfördelningen eller egendoms- och äganderättsförhållandena inom det kapitalistiska samhället. Först då skulle jag tro, att vi få ett verkligt grepp om vad vi här hålla på att lagstifta om eller — för att se saken från alla sidor — vilken lagstiftning vi på grund av klassförhållandena inom en grupp här hålla på att motarbeta.

Jag tager ett exempel ur högen. Den store finansmannen W. — dubbelt W. — hade år 1926 en inkomst av 1,365,000 kronor. En gruvarbetare i Mellansverige, som nu går ut i strejk, hade samtidigt en betalning av 75 öre i timmen och förtjänade under samma tid ett belopp av 1,800 kronor. Han fann det hela orimligt, då han såg, att han måste arbeta i 750 år för att komma upp till W:s inkomst, och därför strejkar han med fullt berättigande i närvarande stund. Eller ett annat exempel. En bruksägare — vi kunna kalla honom också för W. — stora dubbla W. — hade samma år en inkomst av 1,406,930 kronor. Lantarbetaren Andersson förtjänade under samma tid 1,250 kronor och skulle med god hälsa och strängt arbete efter 1,125 år ha kommit upp till bruksägare W:s årsinkomst. Som herrarna av naturliga skäl finna, ansåg han sig icke kunna stå ut med detta, och därför gick han in i sin fackförening, som är ett organ mot den bestående inkomstfördelningen i samhället. Fackföreningen gick i sina medlemmars intresse ut i strejk, en annan fackförening igångsatte sympatistrejck, och så störde man arbetsfreden och den bestående ordningen. Det hela blir ytterst en kamp om huru mycket den ägande parten skall ha rätt att taga ifrån den producerande parten och huru mycket den producerande skall ha rätt att behålla av resultatet av sitt eget arbete. Staten kan icke i en strid som denna stå som neutral rättsförmedlare mellan de stridande parterna, utan den blir ett maktorgan i den härskande klassens händer, och därför måste arbetarna, så framt icke socialdemokraterna hinna lura en och annan, uppträda som principiella motståndare till den lagstiftning, som socialministern här försöker genomföra.

Det kan sålunda, menar jag, icke bli tal om att staten kan skapa rättvisa mellan dessa stridande parter, mellan dessa två mot varandra stridande huvudgrupper. Ingen av dessa grupper kan givetvis i närvarande stund erhålla den rätt, som den från sina utgångspunkter kräver. Just i detta förhållande ligger orsaken till de konflikter, som inom det kapitalistiska samhället äro fullt naturliga företeelser. Däri ligga också delvis de krafter förborgade, som göra det kapitalistiska samhället ohållbart såsom ett mänskligt organ eller vad man skulle kunna kalla ett rättssamhälle. Först i ett *socialistiskt* samhälle kunna dessa olika klasser med sina motsatta intressen försvinna, först där har man de naturliga förutsättningarna för arbetsfred.

Från borgerligt håll har man under den debatt, som pågått sedan propositionen framlades här i riksdagen, formulerat det hela så enkelt, som herr socialministern gjorde i sitt anförande, nämligen att det endast gäller för parterna att hålla ingångna avtal. Det är icke alls så enkelt. Det hela blir ett överflyt-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

tande från det nuvarande avtalsväsendet, där arbetare och arbetsköpare stå såsom parter mot varandra, till klassamhällets juristeri. Man kommer att formulera de olika punkterna i avtalen på ett sådant sätt, att en mängd problem måste hänskjutas till tolkning. Arbetarna få därefter finna sig antingen i de, från arbetarnas synpunkt, orättvisa domar, som arbetsdomstolen behagar ge, eller också gå ut i konflikt, i vilket fall arbetsköparna på grund av denna lag på juridisk väg skulle kunna lägga sig till med fackföreningarnas och i stor utsträckning även medlemmarnas eventuella tillgångar.

Socialdemokraterna ha här i kammaren under debatten framhållit, att lagen får så liten omfattning, att den skulle bli betydelselös. Jag har en fullständig motsatt uppfattning. Man skall helt säkert efter det att denna lag kommit att genomföras få bevittna en mängd s. k. rättstvister. Arbetsköparna ha ju också i sitt utlåtande genom sin speciella organisation yttrat, att antalet rättstvister är långt större än den officiella statistiken utvisar. Det heter därom: »Emellertid vore nämnda statistik, som vore grundad på parternas egna uppgifter, i hög grad vilseledande. I verkligheten hade långt flera arbetsnedläggelser berott på tolkningstvister, fastän man ofta icke rätt förstått att rubricera stridsorsaken.» Tager man sedan del av regeringens uppfattning, sådan den avspeglas i den föreliggande propositionen, så framhålles det av herr socialministern bl. a.: »Särskilt vill jag framhålla, att de siffror rörande arbetsinställelsernas huvudorsaker, som hämtats från den officiella statistiken, icke kunna användas för en direkt beräkning av rättstvisternas betydelse för arbetskonflikterna. Enligt nämnda statistik äro arbetsinställelserna med hänsyn till sina huvudorsaker sammanförda under följande rubriker: 'Lönefrågor', 'Föreningsrätten', 'Begäran om kollektivavtal', 'Andra organisationsspörsmål', 'Personliga förhållanden', 'Arbetstiden', 'Arbetares antagande och avskedande', 'Arbetets anordning', 'Tolkning av avtal' samt 'Andra orsaker'. Det är uppenbarligen oriktigt att påstå, att antalet av rättstvister föranledda arbetsinställelser sammanfaller med de siffror, som förekomma under rubriken 'Tolkning av avtal'. Jämväl under övriga rubriker, särskilt inom gruppen 'Lönstvister', förekomma talrika arbetsinställelser, vilka hava karaktär av rena rättstvister.» Socialministern har också i sitt anförande i dag understrukit denna sin uppfattning och försökt att med statistik bevisa riktigheten av sitt påstående. Det ser sålunda ut, som om man vore i färd med att inleda tillämpningen av denna lag med en strid om vad som menas med rättstvister och vad som menas med tolkningstvister. Det är ju tydligt, att man överhuvud taget icke kan skilja dessa tvister åt. Rättstvister äro för övrigt intressetvister helt och fullt, och alla de tvister, som komma att dragas inför domstolen, kallas givetvis rättstvister. Den beräkning som man från vissa håll gjort på grund av den officiella statistiken rörande rättstvisternas antal håller sålunda icke alls streck. Den ger inga fasta punkter att utgå ifrån.

Det är däremot mycket troligt, att om lagförslaget antoges, skulle en mängd nya tvister uppstå, vilka, om de komme att bli dragna inför domstol, skulle avdömas i enlighet med arbetsköparnas önskningsar. Jag syftar här närmast på vad som kan bli följderna av arbetsköparnas beryktade § 23, vilken, med det stöd man med de givna lagarna tänkt ge åt densamma, kommer att lämna fältet fullständigt fritt för godtycke från arbetsköparnas sida. Fackföreningarna skulle därvid på grund av denna lags innehåll bli fullständigt berövade rätten att vidtaga tillräckliga åtgärder till medlemmarnas försvar. I detta fall bleve det icke ens fråga om tolkning, utan tvisten vore på förhand avgjord till arbetsköparnas fördel. Härtill kommer också vad socialministern i dag givit signalen till, nämligen att lagen i framtiden torde utvidgas att omfatta även andra tvister. Det är sålunda en första dosis, som man nu är i färd med att ge arbetarklassen. Tager man emot denna, kanske det rent av skulle kun-

na bli en socialdemokratisk regering, som skulle ge arbetarklassen den nästa starka dosisen.

Ser man nu på de tolkningsfrågor, som skulle komma före vid domstolen, är det icke alls, som man vill göra gällande, fråga om, huruvida ingångna avtal skola hållas, utan *det gäller, huru en oklart formulerad bestämmelse i avtalet skall tydas*. Skenbart ser det kanske ut, som om båda parterna vid detta tillfälle skulle vara likställda, men att det blir arbetsköparna, som komma att vinna på denna lag, är alldeles tydligt, då det är det kapitalistiska samhällets jurister, som skall fälla domstolsutslaget. Domstolens sammansättning, sådan den föreslagits i lagen, lämnar också tillräckliga bevis för, att så kommer att ske. Domstolen skall sammansättas av två representanter för arbetsköparna, två representanter för arbetarna och tre representanter för det »opartiska» kapitalistiska samhället. Dessa tre sista, varav en skall vara ordförande och en vice ordförande, skola ha följande kvalifikationer, som skulle göra dem kvalificerade att representera opartiskheten. Ordföranden och vice ordföranden skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Den tredje ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna arbetsavtalsfrågor. Tro ni, mina herrar, att personer med dessa kvalifikationer skulle kunna så att säga uppletas ur någon grupp, som likasom står utanför samhället och som icke har i något avseende sina intressen lierade med de stridande gruppernas intressen? Det är egentligen alldeles omöjligt att uppfylla de krav, som lagparagrafen här uppställer, då det säges, att dessa personer skola utses ur någon grupp, som icke kan anses företräda arbetsgivarnas eller arbetarnas intressen. Ånej, personer med dylika kvalifikationer som lagförslaget föreskriver tillhöra nog, även de, en viss samhällsklass, och just *med den utbildning, som dessa personer ha erhållit, har man inympat hos dem en viss samhällsåskådning, som kommer dem att se tvistefrågorna ur arbetsköparnas synvinkel* — de må i sig vara mycket rättskaffens personer, som icke avse att med sina domstolsutslag göra ont åt någotdera hållet. Deras uppfostran och utbildning ha gjort, att de fått en viss tankeriktning, en viss samhällsåskådning, som omöjliggör för dem att se sakerna opartiskt.

Det finns för övrigt en mängd exempel på den saken från det skiljedomsförfarande, som för närvarande tillämpas, exempel som visa varthän det går, om vi skulle få en speciallag om obligatorisk skiljedom. Jag väljer ett av de exempel, som jag medtagit i motionen, och det skulle intressera mig mycket att höra herr socialministerns uttalande om denna speciella dom.

I ett avtal mellan Stockholms målarmästarförening och Svenska måleriarbetarförbundets avdelning nr 1 fanns en bestämmelse om att målning omkring beslag o. d. skulle betalas extra. Överenskommelsen härom hade vid avtalets upprättande fått följande innehåll: »Utsparning kring beslag, gångjärn och dylikt av metall betalas med 11,5 öre per st. färdigt.» När sedan sådant arbete utfördes kring förnicklade järnbeslag, vägrade arbetsköparparten helt enkelt att betala, under påståendet att det icke fanns något avtal, som stadgade att det skulle betalas för förnicklade järnbeslag. Sådana kunde nämligen, menades det från arbetsköparsidan, icke hänföras till »metall». Arbetarparten hävdade naturligtvis den meningen, att samma arbete var utfört, oavsett vilken sorts metall beslagen bestodo av, och gjorde gällande, att avtalet överhuvud taget icke skilde på de olika metallerna utan upptog dem som en helhet. Jag skulle förmoda, att om jag frågade någon här i kammaren, som icke förut kände till historien, om vad han ansåge i det hänseendet, så skulle han tolka ifrågavarande avtal precis på det sätt, som arbetarparten gjorde. Nu blev det tvist om saken. Frågan hänsköts till skiljedom och den »opartiske» domaren förklarade, att det var här icke fråga om metall och att arbetsköparen enligt avtalets innebörd icke var skyldig att betala något extra utan att arbetet skulle

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

utföras gratis. Sedan denna dom blivit fastställd mellan de båda parterna, har man gått in för den regeln, att arbetarna icke, så länge detta avtal gäller, få betalt vare sig för järnbeslag eller nickelbeslag eller förnicklade eller förkoppade eller förmässingade järnbeslag. Man får däremot betalt för exempelvis koppar. När det gäller järnbeslag, som är legerat i koppar, behöver man följaktligen, om man helt ytligt sett icke kan upptäcka skillnaden, rent av ha en magnet med sig för att denna skall fälla utslaget om huruvida man är berättigad att få betalning eller ej. Fastnar magneten, får man ingen betalning, men i motsatt fall erhålles möjligen sådan, såvida man icke genom annat »opartiskt» domslut skulle komma till det resultatet, att dylika beslag egentligen icke heller äro av metall.

Det finns en mängd andra exempel av liknande art, som skulle kunna anföras och som äro synnerligen belysande för varthän det skulle leda, om arbetarna icke ginge till strid mot lagen, därest den nu antages. Jag vill emellertid fråga herr socialministern, om han anser, att den tolkning jag åberopat beträffande ifrågavarande avtal står i överensstämmelse med innebörden av avtalet och om domstolen har handlat riktigt. Jag anser nämligen, att huru svaret än kommer att utfalla, måste det fördöma tanken på en avtalslagstiftning. Blir svaret ja, är det belysande för varthän »opartiskheten» leder, blir svaret nej, så fälles därmed en hård dom över talet om de »opartiska» domstolarna.

Vad man i föreliggande förslag ytterst syftar till är egentligen antingen att tvinga arbetarna att böja sig för ett enligt deras åskådning många gånger oriktigt domstolsutslag eller också att ställa organisationernas kassor till arbetsköparnas förfogande. Härtill kommer vad jag nyss snuddade vid, nämligen att enligt ifrågavarande lagförslag skulle arbetare kunna dömas till en skadeersättning av upp till 200 kronor per man. I redogörelsen för de olika paragraferna har lämnats en förklaring till att man i lagtexten valt ordet »skadestånd» och icke något annat, som pekar på kriminellt ansvar. Tänk så vänligt gjort av utskottet att välja detta ord! Det är kanske rent av en eftergift åt det »demokratiska rättssamhället», att icke herrarna sätta in arbetarna i fängelse, när de icke orka betala. Är det kanske en eftergift åt regeringens teologiska ståndpunkt, eller är det möjligen guldkalvens dyrkande, som varit bestämmande vid formuleringen av ifrågavarande bestämmelse? Det är rent av troligt, att det är en nationalekonomisk fråga. Kanske icke fångelserna skulle räcka till, även om man packade cellerna fulla. Och framför allt: för arbetsköparna är det ju trevligare att efter en konflikt, varunder man bevisat, att exempelvis förnicklat järn icke är metall, ha en fordran på 200 kronor tillgodo av varje arbetare, som återvänder till sin sysselsättning.

Ja, ett skall erkännas, och det är, att det hela icke är så illa uträknat av klassamhällets ansvariga män. Men majoriteten av Sveriges invånare ha en annan uppfattning än vad som här kommer till synes från regeringsbanken och från herr Per Albin Hansson. Den uppfattning, som tager sig uttryck i den kommunistiska partiparollen om en enig klassamling mot ifrågavarande lagförslag, oavsett politisk inställning, oavsett politisk åskådning, har vunnit mycket stor anslutning. Nästan varenda fackförening har livligt sagt ifrån, att man är villig till vad som helst för att slå denna lagstiftning tillbaka. De i hundratusental demonstrerande massorna i tisdags gävo alldeles utomordentligt gott bevis på att man här icke är villig att utan strid foga sig i de lagbestämmelser, som man försöker tvinga på arbetarna. Därute börjar man verkligen en smula vakna, icke minst med tanke på socialdemokraternas ständiga tal om »vänstersamverkan» mellan de olika partierna och samförstånd mellan de olika klasserna. Vad har denna samverkan egentligen burit för underliga frukter, som man nu är i färd med att bjuda ut åt arbetarklassen? Man börjar

därute bland massorna på allvar komma underfund med klassanhällets rätta karaktär. Arbetarna ha sagt ifrån, att om lagen blir antagen, skola gällande kollektivavtal sägas upp och inga nya kollektivavtal ingås. Detta är fackför- eningsfolkets bestämda hållning i denna fråga. Det är icke tu tal om den saken, att lagen *kan* sättas ur funktion, om arbetarna uppträda enigt. Och de äro som sagt beredda att bevara den lilla frihet man fortfarande har beträffande fackföreningsrörelsen.

Det är en händelse, som timar i Norge i dag, som torde kunna komma att väcka herrarna en smula till eftertanke, i varje fall dem av riksdagens ledamö- ter, som utgå ifrån, att man med ifrågavarande lagbestämmelse skulle kunna åstadkomma arbetsfred. I Norge har man en lag, som t. o. m. är ett strå vas- sare än denna. Där ha arbetarna den ena gången efter den andra av det »opar- tiska» rättssamhället blivit dömda till stora lönereduceringar. Nu har en så- dan reducering ådömts byggnadsarbetarna i Norge. De äro emellertid icke vil- liga att finna sig i denna omotiverade lönereducering, som man genom Norges voldgiftsdom är i färd med att åstadkomma. Och trots att lagen innehåller stränga straffbestämmelser, så gå Norges byggnadsarbetare ut i strid mot före- varande lag. Det råder där fr. o. m. i dag en öppen konflikt inom byggnads- industriens område. Straffbestämmelserna hindra icke ett ögonblick den saken, när arbetarklassen blir medveten om sin ställning; man går då i enig samling ut mot sådana klasslagar för att kämpa för de krav, som man såsom i detta fall anser vara minimikrav rörande levnadsstandarden. Men lagarna i Norge och övriga länder ge den svenska arbetsklassen ett bevis på nödvändigheten av att vi arbetare redan från början måste gå ut i kamp mot ifrågavarande lagbestäm- melser, om de i dag komma att antagas. Det blir icke en fredsperiod, som her- rarna få gå tillmötes, utan en stridsperiod. Det är ett stridsämne av ny art, som herrarna i dag försöka trumfa igenom. Det verkliga avgörandet om lagens vara eller icke vara kommer att träffas i den utomparlamentariska kampen.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på såväl den kungl. propositionen och utskottets förslag som också på de avgivna reservationerna samt bifall till den av mig m. fl. avgivna motionen.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skall icke såsom den före- gående ärade talaren slå på stora trumman. Jag tror, att han på känt kommuni- stiskt maner gjort mera väsen av saken än den egentligen förtjänar. Det skulle vara lockande att ingå på en kritik av alla hans överord, såsom då han talar om en levnadsålder av över 1.000 år, något som jag tycker knappast är normalt, eller då han gör en del andra liknande utvecklingar, som jag dock vill lämna åt sitt värde.

Jag tror icke heller, att föreliggande lagförslag ger anledning till så hårda och överdrivna uttalanden, som man gjort sig skyldig till från motståndarnas sida. Jag får dock erkänna, att man från socialdemokratiskt håll på ett helt annat lugnare och vederhäftigare sätt uttalat sig i saken än herr Spångberg gjorde.

Men när herr Spångberg säger, att arbetarna ha rest och resa principiellt motstånd mot lagen och ställer detta i motsättning till socialdemokraternas ut- talanden här i dag, så undrar jag verkligen, om herr Spångberg gör den sven- ska arbetarklassen en tjänst med att driva ett sådant påstående. Jag tror, att Sveriges arbetare i gemen äro mera förnuftiga än så. Jag tror, att det även där finnes en bestämd uppfattning om att en lagstiftning om arbetsavtal bör genomföras, samtidigt som man nog har rätt att säga, att det motstånd, som nu reses från den socialdemokratiska åskådningen, delvis frambesvurits av den starka konkurrensen med kommunisterna. Ty det är anledning tro, att om den-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

na konkurrens icke förefunnits, skulle motståndet mot förevarande mycket litet omfattande lagförslag icke vara så starkt som nu synes vara fallet.

Herr Spångberg säger, att det är intet tvivel om att arbetarna kunna sätta lagen ur funktion, därest densamma genomföres. Ja, det kan ju hända, att den möjligheten förefinnes, men jag tror å andra sidan, att man har rätt att ställa de förväntningarna på vårt lands arbetare, att om en gång ett beslut fattas och det tillkommit i vederbörlig ordning, man också lojalt fogar sig under det samma.

Emellertid är det icke bara från det ena hållet — från vad man kallat arbetarehåll — som man stått något betänksam mot det nu föreliggande lagförslaget. Jag skall villigt erkänna, att även jag för min del varit rätt tveksam icke minst på grund av min samhörighet med en viktig näringsgrupp här i landet, nämligen jordbrukarna. Det förhöll sig som bekant så, att för ett par år sedan upphävde man under samverkan mellan socialdemokrater och det nuvarande regeringspartiet den enda lagstiftning angående arbetsavtal, som vi då hade, nämligen legostadgan. Jag medger gärna, att lagstiftningen var föråldrad, men den saknade icke värde för lantbruket. Nu måste man säga sig, att det förslag, som här föreligger, knappast kommer att beröra, än mindre bli till något gagn för denna viktiga näringsgrupp. Det skulle således vara befogat göra den invändningen, att vi från vårt håll ha ganska litet intresse av att biträda ett lagförslag, som i stort sett kommer att lämna oss jordbrukare utanför. Jag förbiser icke, att därest kollektivavtalet skulle bli den allmänna avtalsformen även inom jordbruket, skulle lagen också omfatta denna näring, men det finnes ganska starka skäl för den meningen, att kollektivavtalsformen icke är den lämpliga avtalsformen för lantbruket. Jag skall utan att närmare stanna vid denna fråga bara säga, att det är att hoppas, att, därest erfarenheterna av det nu föreliggande förslaget, såsom man har anledning vänta, bli övervägande goda, man bör kunna tänka sig att vi senare få en arbetsavtalslagstiftning, som kan bli till nytta även för jordbruket.

Då jag för min del övervunnit mina betänkligheter, har det skett förnämligast därför, att jag sedan gammalt haft den uppfattningen — jag har flera gånger uttalat den i riksdagen — att ett så viktigt område av samhällslivet som just arbetsavtalet icke längre kan vara betjänt med att stå utanför all lagstiftning. Jag erkänner gärna, att det är synnerligen vanskligt att lagstifta på detta område. Jag har också den uppfattningen, att det föreliggande förslaget är så pass litet omfattande, att man kan ha skäl för den meningen, att det är alldeles för litet man kommer med. Å andra sidan lär det väl ändå kunna sägas, att då det nu gäller en lagstiftning på ett delvis nytt område, kan ju klokheden bjuda, att man går fram med en viss försiktighet och i början endast låter den omfatta ett mindre område för att sedan, när man vunnit mera erfarenhet om lagens verkningar, fortsätta med en utbyggnad. Jag vill nämligen bestämt hävda, att här är det icke fråga om, åtminstone icke från min sida — och jag tror icke heller från övriga tillskyndares av lagen sida — att åstadkomma en lagstiftning, som skulle i någon mening vara en klasslag och som riktar sig blott mot någon särskild klass i vårt samhälle. Utan det gäller en lagstiftning, som vill åstadkomma fred och samförstånd på ett område, där för närvarande beklagligt många slitningar och missförhållanden råda.

Nu har man velat göra gällande, att den föreslagna lagen icke alls skulle verka i den riktningen. Den skulle snarare åstadkomma ofrid och demoralisation i stället för fred och förståelse mellan parterna. Huru det därvidlag kommer att utveckla sig är dock icke blott beroende på lagstiftningens art och omfattning utan även på det sinnelag, med vilket man mottager och tillämpar lagen. Jag menar, att det beror på huruvida man från såväl arbetsgivare- som arbetarehåll är beredd på att tillämpa lagen lojalt, i vilket fall det är min upp-

fattning, att den icke behöver komma ofrid eller några omoraliska verkningar åstad.

Jag kan dock i detta sammanhang icke underlåta omnämna, att jag ansett det vara ett missgrepp, när regeringen icke har gjort 9 § i sitt förslag — motsvarande 8 § i utskottsförslaget — som handlar om påföljden för brott mot arbetsavtalet, av tvingande natur. Visserligen innebure detta en betydlig skärpning mot vad som nu föreligger. Men jag kan icke dölja, att därigenom att paragrafen genom en bestämmelse i kollektivavtalet mellan parterna kan sättas ur funktion, utfärdas så att säga en inbjudan till den ena parten — det blir väl i detta fall vanligtvis arbetareparten — att kräva en sådan bestämmelse vid avtalets ingående, att lagen icke får någon skadeståndspåföljd. Hade paragrafen gjorts tvingande, skulle däremot strid på denna punkt varit utesluten. Jag tror också, att när lagen endast avsett att omfatta rättstvister, det icke hade kunnat sägas innebära något oberättigat krav mot någondera parten, om man hävdade, att lagen i detta fall bort vara tvingande.

Om man sålunda anser, att det av rent principiella skäl icke är något att invända mot en lagstiftning sådan som den föreliggande — och detta har man ju erkänt även från arbetarehåll och från de håll, där man väl representerar flertalet av Sveriges organiserade arbetare — förefaller det mig mera bero på, om jag får använda uttrycket, tillfällig lynnesart och konjunktur, när man reser ett så starkt motstånd, än därpå att det föreliggande förslaget skulle vara absolut oantagbart. För min del har jag funnit, att vi icke nu, när ett allvarligt försök föreligger att få till stånd en lagstiftning på detta område, böra gå emot detsamma. Det finns starka skäl att biträda förslaget, och detta är, herr talman, orsaken till att jag för min del ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Holmström i Stockholm: Herr talman! Ehuru under den hittills förda debatten olägenheterna av den föreslagna lagstiftningen redan tydligt och klart påvisats såväl av herr Johanson i Stockholm som flera andra talare och ehuru det redan påvisats, att lagstiftningen i stället för att gagna arbetsfreden säkerligen komme att bidraga till ytterligare tvistigheter, har jag icke kunnat underlåta att säga några ord i denna för arbetarklassen i vårt land så synnerligen viktiga fråga.

Den som i likhet med undertecknad städe varit en vän av kollektivavtal och uti dessa sett ett verksamt medel att åstadkomma lugna och stabila förhållanden på arbetsmarknaden — och den som dessutom i likhet med undertecknad även deltagit i kollektivavtalens upprättande i vårt land alltsedan den tid de först på allvar började tillämpas — måste med beklagande se på de resultat, som skulle bli följden av en lagstiftnings genomförande på detta område. Det förhåller sig ingalunda på det sättet, att man därigenom skulle framskapa större arbetsfred. Jag tror, att motsatsen skulle inträffa. Visserligen har ju den nuvarande regeringens chef förut visat tydliga tendenser och prov på, att hans längtan och trängtan städe går ut på att söka framskapa svårigheter för arbetarklassen icke minst genom de åtgärder, som vidtagits i arbetslöshetsfrågan och dylikt. Sådant är ju tydliga tecken till i vilken riktning han har för avsikt att vandra — jag bara beklagar, att den övriga regeringen så viljelöst följer med i det hänseendet, även om från vissa av dem tidigare gjorts utfästelser, som kunna anses vara växlar, vilka de äro skyldiga att infria.

Herr socialministern nämnde här, då han talade om den socialdemokratiska reservationen, att man där åberopat sig på vad de liberala reservanterna anfört gentemot 1911 års förslag. Jag tror, att man har all anledning att peka på detta, icke minst därför, att dessa reservanter i sitt förslag tydligt angåvo, att en lag på detta område måste icke endast åstadkomma *full rättvisa* utan

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

också *främja* arbetsfreden och framför allt icke innehålla bestämmelser av beskaffenhet att direkt eller indirekt skada eller hämma organisationerna.

Detta var som sagt den uppfattning, som då framfördes från de liberala representanternas sida. Jag har icke kunnat märka, att någonting inträffat, som kunnat motivera en ändrad ståndpunkt härvidlag. Ser man på utvecklingen i vårt land i fråga om kollektivavtalet och speciellt när det gäller behandlingen av uppkomna tvister på grund av tolkningen av kollektivavtal, så torde man svårligen nu kunna säga, att ställningen försämrats i så hög grad, att det finnes något verkligt fog för en ändrad uppfattning. Alltså återstår ingen annan förklaring till den ändrade uppfattningen på liberalt håll än den, att det frisinne och den liberalism, som en gång funnits, numera försvunnit i den borgerliga samverkan, som åstadkommits icke minst på nu ifrågavarande område.

Det har från arbetarsidan framhållits, att man där betraktar denna lag som en klasslag, och särskilt med hänsyn till straffbestämmelserna i lagen och deras verkningar tror jag man med fullt fog kan säga, att uttrycket »klasslag» mycket väl kan försvaras, när det gäller denna lag. — Jag skall sedan återkomma till dessa saker.

Lagen om kollektivavtal medför dessutom i flera avseenden helt nya och hittills icke tillämpade principer på kollektivavtalens område. Detta framträder särskilt i lagens 2 §. Hittills har det alltid ansetts vara de avtalsslutande organisationerna, som ansvarat för avtalet och icke — å arbetarsidan — den enskilda medlemmen. Den formulering, som nu givits paragrafen, har visserligen av de s. k. sakkunniga, som utarbetat förslaget, ansetts stå i överensstämmelse med den uppfattning, som hyses av de fackliga organisationerna å ömse sidor. Herr socialministern har själv givit sin anslutning till alldeles samma uppfattning. För min del nödgas jag emellertid hävda en rakt motsatt uppfattning, byggd på personlig erfarenhet på detta område, och jag tror, att även herr socialministern skall erkänna, att min uppfattning om denna fråga bygger på en rätt så ingående kännedom om kollektivavtalet och de åsikter, som hyses om detta slags avtal. Det är för övrigt förklarligt, att då man utslutande syftar till att riktigt ordentligt kunna klämma efter den ena av de parter, som slutit avtal, den nu föreslagna formuleringen av lagen skall gagna dessa syften.

Kollektivavtalslagen kommer emellertid, därest den av riksdagen antages, att leda till uppsägning i särdeles stor utsträckning av nu gällande kollektivavtal och vägran från arbetarsidan att ingå nya sådana. Härigenom framskapas ingalunda någon arbetsfred, men väl det motsatta förhållandet, och om det är detta, som ivrarna för den nya lagstiftningen åstunda, så nå de säkerligen ett resultat, ja, de bli kanske rent av bönhörda över hövan.

Man talar om, att arbetsdomstolen skall ha möjlighet att på ett fullt opartiskt sätt döma i dessa frågor. Jag är icke övertygad om, att så blir fallet. Erfarenheten har ofta och tydligt givit vid handen, att skiljedomar, som i vissa fall avkunnats på grund av gällande avtalsbestämmelser och varvid såsom skiljemän anlitas synnerligen framstående jurister, erfarenheten har, säger jag, klart ådagalagt, att vid avdömande av tvister rörande kollektivavtalets rätta innebörd det kräves vida mera än rent juridisk kompetens för att rätt kunna bedöma dylika tvister. En arbetsdomstol kan icke tänkas komma att avdöma uppkomna tvister så, att den hos parterna framskapar förtroende, och därför är den även dömd att misslyckas. Man skall aldrig, såsom regeringen har gjort, glömma bort, att en verklig arbetsfred endast kan skapas genom ömsesidigt förtroende mellan de parter avtalet gäller, men aldrig genom tvångslagar.

Då resultatet av en lagstiftning på ifrågavarande område säkerligen kom-

mer att, såsom förut framhållits, leda till ett frångående av avtalen, kunna därigenom ofta uppstå rätt omfattande och förödande konflikter, särskilt vid sådana tillfällen, då man på arbetsgivarsidan anser sig ha intresse av att söka frampressa för arbetarna ofördelaktiga avtal t. ex. därför att ställningen på arbetsmarknaden och överhuvud inom den industri det gäller vid tillfället i fråga är sådan, att man anser sig kunna med gott resultat få till stånd ett för arbetarna ofördelaktigt avtal. Härvid räknar man nu som tidigare med att för frampressandet av sådana avtal arbetsgivarna i synnerligen stor utsträckning skola använda sympatiloekoutens vapen, ett stridsmedel, som för arbetsgivar- sidan varit ett avgörande vapen vid många tillfällen, men vars motsvarighet, sympatistrejken, ytterst sällan är till samma gagn för arbetarna. Under sådana förhållanden förstår man ju mycket väl, att man icke kan räkna med att genom lagstiftning på detta område framskapa någon arbetsfred, utan tvärtom. Jag känner mig fortfarande övertygad om, att det är ett motsatt förhållande man kommer att uppnå.

Herr socialministern nämnde i sitt anförande, om jag fattade honom rätt, att »det brukar ju vara vanligt» — så föllo visst orden — att vid avtals upprättande också träffa överenskommelse därom, att inga som helst trakasserier få förekomma från någondera sidan. Herr socialministern tillade även, att i avtalen också pläga införas en bestämmelse om att föreningsrätten skall lämnas okränk. Förmodligen utgick herr statsrådet från den utgångspunkten, att arbetarna med stöd av en sådan bestämmelse icke behövde befara, att arbetsgivarna skulle vidtaga någon åtgärd för att trakassera en eller annan arbetare, som möjligen under en konflikt blivit något mindre väl behandlad av arbetsgivaren, ty skulle något sådant ske, så komme naturligtvis genast arbetsdomstolen att rätta till detta. Om en arbetsgivare skulle avskeda en arbetare, därför att han deltagit i en konflikt eller varit ledare för en sådan eller ordförande i fackförening el. dyl. skulle arbetsgivaren naturligtvis dömas av arbetsdomstolen, men man går icke tillväga på det sättet. En arbetsgivare kan ju mycket väl genom förebärande av minskad arbetstillgång komma vilken förhatlig arbetare som helst till livs, utan att man med domstolens hjälp kan göra det minsta. Men antag att en strejkande arbetare icke återtages på grund av att han möjligen sagt något ofördelaktigt om någon arbetsgivare. Ja, då är han genast fast. Då är man genast färdig med honom.

Jag vill i detta sammanhang säga, att det, när det gäller trakasserier väl knappast finnes något område där arbetsgivarna ha tillfälle att utnyttja sin ställning, som just i det avseendet, jag nyss nämnde. Här har åtminstone tidigare ofta förfarits så, att man genom konfidentiella cirkulär skickat ut meddelanden till verkstäderna i landet runt, att den och den arbetaren icke skulle antagas till någon plats, därför att någon arbetsgivare eller förman icke sympatiserade så väl med honom. Så har man gått till väga, och så kommer man säkerligen också att gå till väga i fortsättningen.

Hur kan socialministern tro, att man med denna lagstiftning skall kunna råda bot mot något sådant? Jag tror icke, att man kan lyckas därmed, hur man än gör. Vad bestämmelserna i övrigt beträffar sådana de föreliggga, skall jag blott nämna några ord om 3 §. Hittills har det varit så, att, även om det i gällande kollektivavtal varit införd bestämmelse om s. k. normallöner eller vilket uttryck man nu använt, det varit naturligt att en arbetsgivare, som varit i behov av och kommit i tillfälle att få en skicklig arbetare, betalat något mera än avtalet föreskriver. Nu skall icke sådant få förekomma, därest det göres anmärkning däremot. Den enda möjligheten för en arbetsgivare att giva högre lön än avtalet stipulerar, som, efter vad jag kan se, 3 § medgiver, är väl i de fall, där i avtalet bestämts minimilöner, och där således de utgående lönerna alltid anses utgå med högre belopp, än som angives i avtalet.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Man har i fråga om bötesbestämmelserna sagt, att utskottet vidtagit mildringar, då man bestämt skadeståndet för arbetarna till ett maximum av 200 kr. Ja, däri ligger ju en viss sanning. I förhållande till det ursprungliga förslaget innefattar ju detta en mildring, men när man talar om skadeståndsbestämmelser, skall man icke glömma bort de förutsättningar, som stå de olika parterna till buds, när det gäller att ställa anspråken. Om en arbetare exempelvis genom en avtalsstridig handling från arbetsgivarens sida varit tvungen att vara borta från arbetet en vecka, lär han väl icke gärna kunna få ersättning för mer än den tid, han har varit borta. Ersättningsanspråken mot arbetarna däremot bli helt och hållet annorlunda och dessutom av den art, att man med fullt fog kan säga, att det gives möjligheter å arbetsgivarnas sida att framställa alla möjliga obilliga krav icke minst därför, att det icke endast är ekonomiska omständigheter utan även andra omständigheter som här kunna öva inflytande.

Jag har således den uppfattningen, att man, om man skall ha denna lagstiftning, därmed icke gagnar den sak, som man åsyftar att gagna. I detta sammanhang vill jag påpeka något, som herr Lindman var inne på. Han talade om, att det, då 8-timmarslagen infördes, icke var någon nämnvärd opposition mot den lagens införande från högerkanten, men att man nu vidtager demonstrationer från arbetaresidan, när det gäller att införa denna lagstiftning. Jag tror icke, att man från arbetsgivaresidan har anledning att beklaga sig över att det varit en så ringa opposition från den sidan mot 8-timmarslagen. Vad som visar detta, är icke minst det förhållandet, att, efter det lagen i viss utsträckning trätt i tillämpning, den 1 januari 1920, man redan kort efter den 10 januari samma år, alltså innan den hunnit i vidare mån tillämpas, var färdig med att yrka på ett upphävande av densamma. Jag tror därför icke, att det finnes anledning att tala om den saken. Sedan var det ännu en annan sak, som herr Lindman talade om. Han åberopade sig på ett uttalande, som herr Möller hade fällt, och ville konstatera att uppfattningen på arbetarsidan nu är en annan än den var exempelvis 1926.

Herr Spångberg tillät sig säga, att om vi nu haft en socialdemokratisk regering, skulle den regeringen förmodligen ha bearbetat arbetarsidan, så att den gått med på denna lag. Jag vill då till svar säga, att vilken regering än som må komma med ett förslag av sådan art, så skulle den organiserade arbetarklassen säga nej. Regeringen må vara socialdemokratisk, liberal eller höger, vi skulle ändå komma till samma resultat, när det gäller att bedöma förslag sådana som det, som nu föreligger.

Ja, herr talman, med hänvisning till vad jag här i korthet anfört, yrkar jag i medvetandet om den uppenbara skada, som lagen kommer att medföra, avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Linder m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande samt övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 25 maj.

Kl. 7 e. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, enligt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och 19 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol ävensom i anledning därav väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om 1 § i det av utskottet under punkten A) framlagda förslaget till lag om kollektivavtal, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Herr **Johanson** i Hallagården, som yttrade: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av föreliggande fråga, ber jag att med några ord få motivera varför jag biträtt utskottets förslag.

Jag vill då först framhålla, att det är med en viss tvekan jag gått in för förslaget, därför att det är omöjligt att helt bortse från de mot förslaget framställda anmärkningarna.

Om det motstånd, som från arbetarsidan reses mot lagen, har utskottet (sid. 15) anfört att det i viss mån torde bero på missförstånd rörande lagens innebörd och ogrundade farhågor rörande dess inverkan på de organiserade arbetarnas möjligheter att tillvarata sina ekonomiska intressen.

Man får icke heller förbise, att den föreslagna lagstiftningen gäller även andra än direkt berörda arbetsgivare och arbetare. Det är ofta allmänheten, som hårdast får sitta emellan vid onödiga strejker eller andra konflikter på arbetsmarknaden, trots det att denna allmänhet icke har någon fördel av striden, vilken utgång den än får.

Man kan väl kanske även ifrågasätta, huruvida tiden är lämplig för den föreslagna lagstiftningen. Emellertid är det obestridligt, att allmänheten önskar större lugn på arbetsmarknaden, icke minst gäller detta landsbygdens folk, hos vilket det råder en allmän önskan om att något göres för att tillgodose densamma.

Det framhålles i utskottets motivering, att även om fred på arbetsmarknaden ej kan ernås med förslaget, är dock en väl avvägd lagstiftning på berörda område ägnad att främja en för såväl parterna som samhället i övrigt önskvärd utveckling.

Utskottet har föreslagit vissa mildringar i Kungl. Maj:ts förslag, så att man kan säga, att udden brutits av de viktigaste invändningarna från arbetarsidan. Det bör icke heller förbises, att arbetarna kunna få nytta av lagen, lika väl som arbetsgivarna. Lagen gäller ju båda parterna; är den en »klasslag» för

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

den ena, så är den det lika mycket för den andra. Vidare har ju utskottet ej velat frångå den eljest allmänt tillämpade grundsatsen, att civilrättsliga bestämmelser ej böra erhålla tillbakaverkande kraft, utan föreslagit, att bestämmelsen om lagens tillämpning även på äldre avtal med visst undantag uteslutes, varigenom såvitt jag förstår en av de tyngst vägende anmärkningarna mot lagen undanröjts.

Jag skall emellertid sammanfatta mina synpunkter så kort som möjligt och framhålla vad som för mig varit vägledande, då jag tagit ställning till denna fråga.

Kollektivavtalet är numera ett av de allra betydelsefullaste avtalen. Över 450,000 arbetare ha sina förhållanden reglerade genom kollektivavtal, och de beröra mer än 14,000 arbetsgivare.

På grund av de faktiska förhållandena finnes det för närvarande mycket små utsikter för parterna i ett kollektivavtal att på laglig väg göra sin rätt gällande. Att stämma till de vanliga domstolarna är i regel lönlöst, då processen tar flera år. Om det uppstår tvist om hur ett kollektivavtal skall tolkas, och parterna ej kunna komma överens, ha de därför oftast ingen annan utväg än att tillgripa strejk eller lockout. Det är ett mycket dåligt sätt att lösa meningsskiljaktigheter. Det är ingalunda säkert att rättvisan segrar. Tydligt är också att den svagare parten i många fall ej vågar använda dylika medel.

Jag tillåter mig därför att säga, att denna form för slitande av tvister icke passar i ett ordnat samhälle. Staten måste väl tillhandahålla medel, så att också den svagare parten kan få sin rätt. Det är här inte fråga om att införa tvång utan att se till att träffade avtal upprätthållas, och att den, som har rätt, också kan göra sin rätt gällande.

För vinnande av detta syfte föreslår man nu inrättandet av en särskild domstol, som skall döma i tvister om kollektivavtal. Genom domstolens sammansättning och arbetssätt vill man uppnå, att dylika tvister kunna avgöras snabbt och sakkunnigt. Samtidigt fastställer man i lag kollektivavtalets viktigaste verkningar. Lagstiftningen i den delen är huvudsakligen ett fastslående av vad som redan nu gäller. Genom denna lagstiftning undvikas tvister om kollektivavtal.

Den föreslagna lagstiftningen kan ej heller anses orättvis. Den riktar sig i lika mån mot arbetsgivare och arbetare. Ett ingånget avtal bör ej kunna godtyckligt brytas, vare sig av den ena eller andra sidan. Genom de ändringar, som gjorts av utskottet i de vanliga skadestandsreglerna, har man möjliggjort, att hänsyn kan tagas till de särskilda förhållandena på arbetarsidan. Herr Hansson uttryckte också sin tacksamhet härför.

Det har vidare sagts, att man icke skall lagstifta mot ena partens vilja. Naturligtvis hade det varit önskvärt, om man kunnat få även arbetarnas understöd. Men deras motstånd bör inte vara avgörande. Många lagar ha genomförts mot ena sidans motstånd, t. ex. ensittarlagen, 8-timmarslagen. Vid dessa lagars genomförande sades det, att statens intresse krävde lagstiftning. Så är det också här. Det är också samhället som i sista hand blir lidande på arbetstvisterna.

Den socialdemokratiska regeringen anförde den 29 januari 1926 genom herr statsrådet Möller bland annat följande: »Även om det syntes vara befogat att stå skeptisk gentemot föreställningen, att man i ett samhälle med djupgående intressemotsättningar mellan arbetstagare och arbetsgivare skulle genom lagstiftning eller genom på särskilt sätt utformade avtal kunna förebygga alla arbetskonflikter, borde ingen förutfattad mening få förhindra, att problemet om samhället och arbetsfreden gjordes till föremål för en grundlig undersökning.» Herr Möller anförde då vidare vissa direktiv för en sådan undersökning, vilket visar, att den dåvarande socialdemokratiska regeringen var in-

trosserad för frågans lösning. Det hindrar dock icke, att man från det hållet är motståndare till en lagstiftning på området och säger, att något tvingande behov av ett dylikt förslag ej föreligger. Herr Hansson sade ju i sitt anförande på förmiddagen, att man inte i onödan skall lagstifta. Emellertid ha dock socialdemokraterna 1926 ansett, att något borde göras, då de förutställt om undersökning angående arbetsfreden. Men nu har man från det hållet yrkat rent avslag och ej ens begärt en ny grundlig undersökning, för att använda herr Möllers egna ord 1926.

Ja, jag skall icke upphålla tiden längre, då så många talare äro anmälda, men jag skall be att få säga ett par ord angående herr von Sydows m. fl. reservation. Mot densamma vill jag endast säga, att jag i utskottet ej velat vara med om några skärpningar av förslaget, och anser jag, att som frågan nu ligger till, starka skäl tala för ett bifall till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Törnkvist** i Bjuv: Herr talman, mina herrar! Då jag under 46 års tid varit anställd och fortfarande är anställd vid en av Sveriges största industrier, tillåter jag mig säga några ord i föreliggande fråga. Jag skall icke inlåta mig på någon tolkning av lagen eller dess olika paragrafer. Jag skall inskränka mig till att något redogöra för de förhållanden, som voro rådande å arbetsmarknaden vid början av min verksamhet som industriarbetare. När jag som 14-årig pojke började vid industrien, nämligen vid Lomma cementfabrik, funnos inga fackföreningar, ej heller några kollektivavtal, som blevo slutna. Anarki var ständigt rådande i vad gällde avtal och uppgörelser mellan arbetsgivare och arbetare. En grupp proklamerade strejk ena dagen, och en annan grupp vid samma fabrik en annan dag — jag vill medge många gånger utan bärande motiv för sin åtgärd. Ständigt förekom superi och slagsmål efter varje avlöningstillfälle, och vid dessa tillfällen kunde det förekomma ganska drastiska saker. Jag har som pojke bevittnat, huru som arbetarna buro ut en misshaglig vaktmästare på en skarp huggen plank och stjäplte honom på en avskrädeshög. Sådant kunde försiggå, när icke arbetarna hade några organisationer. Sedan 40 år tillbaka har jag deltagit i arbetarnas organisationsarbete. Jag har varit med på många förhandlingar och varit med i många konflikter. Jag har varit med om konflikter, som varat halva eller hela år, men under senare tider, sedan styrelserna inom fackföreningarna hunnit skapa en kultur och en disciplin bland arbetarna, som är så beundransvärd, att säkerligen ingen i våra dagar kan bestrida densamma, ha dylika svåra konflikter blivit sällsynta. Jag har varit med om sådana konflikter, och jag har iakttagit och kunnat konstatera och kan skaffa bevis för att under pågående strejker har icke så mycket som en spik eller en brädstump, långt mindre något värdefullare föremål, rubbats från fabriken område, trots att detta icke på något sätt varit varken inhägnat eller bevakat. Emot arbetare, som uppträda på detta sätt, skapar man icke gärna några klasslagar. Och detta förhållande, att en strejk kan försiggå på detta sympatiska sätt, beror, som jag nämnde, på att arbetarna äro skolade. Men det är också beroende på att det under pågående konflikt ständigt har förts underhandlingar mellan arbetare och arbetsgivare. Dessa förhandlingar ha förts under samförstånd och saklighet och mycket stort förtroende för varandra. Var och en av parterna har anfört skäl för sin åsikt, och den gången striden har slutat, har det icke funnits någon bitterhet eller avoghet mellan parterna. Var och en av dem har tagit skäl och givit skäl. Det är detta goda förhållande mellan arbetsgivare och arbetare samt denna goda disciplin och samhörighet, som är rådande på arbetsmarknaden, som herrarna här vilja försöka att spoliära. Jag tror också, att om herrarna i dag antaga denna lag, skola ni i stor utsträckning lyckas att uppriva dessa förhållanden.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Jag är förvissad om, att ingen upplyst högerman i denna kammare, i varje fall ingen, som känner till industriens arbetsförhållanden, och de förhållanden, som äro rådande mellan industriens ledare och arbetare, skulle rösta för detta förslag, om det endast gällde lagförslaget i och för sig och icke några bisynpunkter finge göra sig gällande. Att högern röstar för detta förslag i dag beror naturligtvis därpå, att de vilja ha de folkfrisinnade på sin sida i den stundande valkampanjen, och sedan vilja de också binda de folkfrisinnade på sin sida — vilket jag tror går mycket lätt — för att kunna fullfölja denna lagstiftningstaktik i syfte att klavbinda arbetarrörelsens frihet inom dess fackföreningar.

Ja, jag gratulerar herrarna till att följa denna taktik. Jag kan icke gilla min högtärade vän och partiordförande, herr Per Albin Hansson, i hans optimistiska syn på tingen, att icke fackföreningarna skulle lida skada av detta lagförslag. Jag tror, att den gången herrarna slutfört denna taktik, ha vi inga fackföreningar, och inga kollektivavtal komma att slutas. Vi ha så många fiender på annat håll, dels bland syndikalisterna och dels bland kommunisterna, som försöka göra allt möjligt för att spränga våra fackorganisationer. Och nu få de ett handtag från regeringens sida, som de skola bliva tacksamma för. Jag frågar mig med bekymmer: Vad skall inträffa den gången detta händer? Och jag är stark i min kolartro, att detta kommer att ske. Ja, resultatet kommer troligen att bliva det, att i de stora industricentra och i städerna, där komma arbetarna att organisera sig i starka politiska föreningar, som antingen få socialdemokratisk eller syndikalistisk eller kommunistisk inriktning. Och till dessa föreningar komma arbetarna att erlagga dryga kontingenter för att kunna värna sig själva och sin existens, när de bliva överfallna av arbetsgivarna. Det är förmodligen en sådan utveckling, som herrarna vilja ha till stånd.

Det är givet att när fackföreningarna blivit upprivna, så finns det många — och det finns många redan nu — som av egoistiska skäl försöka ställa sig utanför varje organisation. Att vi fortfarande få strid på arbetsmarknaden lär ingen betvivla. Säkerligen kommer högern och framför allt arbetsgivarföreningen att draga försorg om att vi icke få någon evig fred på arbetsmarknaden. Det finns många människor, som icke tillhöra någon organisation. Dessa kunna icke klara sig när en strejk eller lockout utbryter, utan få hänvända sig till fattigvården för att få hjälp åt sig och sina familjer. Men det kan ju hända, att fattigvården och kommunerna varken vilja eller ha förmåga att träda emellan i alla dessa fall. Vad blir då följden? Jo, att dessa personer och deras barn komma att översvämma landsbygden och utveckla ett intensivt tiggeri. Jag förmodar att bönderna från krigstiden ha ett livligt minne av, huru det var på den tiden, när arbetarnas hustrur och barn översvämmade landsbygden. Det var visserligen på grund av andra orsaker. Det var icke på grund av avsaknad av medel utan på grund av avsaknad av förnödenhetsartiklar.

Men trots detta, och trots alla de olägenheter, som denna lag kommer att medföra för arbetarna, tror jag ändå icke, att någon, efter den inpiskning, som här skett, skulle vara karl nog att denna gång rösta och handla efter sin övertygelse. Utan här är det de politiska linjerna, som få vara avgörande.

I den reservation, som är skriven av liberalerna 1911, framhålles i mycket starka ordalag, att arbetarparten är starkt underlägsen arbetsgivarparten redan vid starten av denna lag. Jag skall, utom de skäl och exempel därpå, som där äro anförda, andraga ännu ett. Fackföreningarna bestå varken av studenter eller jurister. Det är oskolat folk. Arbetsdomstolen skall döma utslutande efter de inlagor och redogörelser, som inkomma från de olika parterna. Tror någon, att en fackförening kan prestera en så fulländad inlaga till

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

varit i konflikt i sådana tvister, som lagen här avser, 7.8. Under 12-årsperioden 1913—1925 hade procentsatsen sjunkit ned till 0.4. Det är dessa siffror, som landsorganisationen i sitt utlåtande anser ge stöd för den meningen, att organisationernas principiella uppfattning, att kollektivavtal skola hållas i helgd, vore en tillräckligt stark moralisk borgen och att en lagstiftning av denna art för den skull icke behöfde åstadkommas. Häremot anför departementschefen då följande: »Detta förhållande synes mig snarare framhäva än förringa lagstiftningens betydelse såsom ett värdefullt stöd för en sund samhällsutveckling på hithörande område.» Konsekvensen av detta uttalande synes mig vara, att om även dessa 0.4 procent förr eller senare försvinna, så skulle enligt logikens fordringar, enligt socialministern, en sådan lag i ännu högre grad vara nödvändig, alldenstund enligt departementschefens uppfattning den nämnda nedgången i procentsatsen för dessa rättstvister just skulle tala för lagstiftningens ännu större nödvändighet och betydelse. Jag kan icke förstå en sådan argumentation från departementschefens sida. Mig åtminstone, såsom inte varande jurist eller något som helst sakkunnig på lagstiftningens område i övrigt, förefaller detta att vara, att man ställer logiken på huvudet.

Men även andra motiv ha framdragits i den kungl. propositionen. Bl. a. har man såsom ett starkt motiv för att vi även i vårt land skulle vara nödsakade att införa en sådan lagstiftning, som här föreslås, anført, att ett flertal andra länder infört sådan lagstiftning. Man nämner därvidlag Norge, Danmark och Tyskland. Vad Tyskland beträffar meddelar departementschefen, att i detta land har lagstiftningen ännu icke hunnit provas. Man kan sålunda inte egentligen hämta något bevis därifrån. Vad Danmark angår, bör man observera den betydelsefulla omständigheten, som torde vara för de flesta bekant, att den gången då en sådan lagstiftning genomfördes i Danmark, så voro *både arbetsgivarna och arbetarna* överens om att en sådan lag borde införas, i motsats till vad fallet är här i Sverige för ögonblicket, där den ena parten är absolut motståndare till en sådan lagstiftnings genomförande. Så ha vi Norge. Där har man en sådan lag. Den genomfördes 1920 första gången. Förra hösten skrev i tidningen Aftenposten en norsk arbetsledare, ingenjören Danchert Smith, en artikel om denna lags verkningar i Norge. Jag tror mig våga gissa, att artikeln i någon mån åtminstone var tillkommen på grund av den diskussion, som förra året pågick angående denna sak här i vårt land. Ingenjör Smith säger angående den norska lagen: »Nu är det väl ingen mera som tvivlar på att arbetsfredslagstiftningen och voldgiftsdomen av 1920 gav vår skeppsbyggnadsindustri dess grundskott?» Han omtalar, att under förra sommaren 40,000 ton av den norska flottan moderniserats eller reparerats vid utländska verkstäder, och han meddelar, att en del av dessa beställningar gått till Sverige. Därefter fortsätter han: »Orsaken till att arbetena gå från Norge är den känsla av otrygghet rederierna ha, när de på norska verkstäder skola ha arbeten utförda, som skola levereras inom en bestämd tid. Här i Norge lida vi», skriver han, »under strejker, blockader och lockouter i en utsträckning, som intet annat land kan uppvisa. Under sådana omständigheter är det naturligt, att man har en känsla av otrygghet, när man ger sig norska verkstäder i våld.» Ingenjör Smith lägger en mycket stor del av skulden till dessa sorgliga förhållanden på denna lagstiftning. »Den har», skriver han, »trumfats igenom just av de partier, som i kraft av sin sammansättning ingen kunskap ha om industrien och dess behov, och man har allaredan sett, hur litet nyttigt, ja, hur skadlig den kan vara.»

Sålunda, dessa bevis och motiv för behovet av en sådan lagstiftning som denna, vilka man hämtar från andra länder, synas mig helt och hållet sväva i luften och motsägas av sakkunniga män och framför allt av de av mig nu citerade uttalandena av en på området synnerligen erfaren och sakkunnig person

i Norge. Jag vill härtill även anföra en annan sak, som nog är för de flesta rätt väl känd men som enligt min mening är så betydelsefull, att jag vill anföra även den till kammarens protokoll. I England har ju i många år en kommission arbetat på att ekonomiskt utreda vissa viktiga spörsmål beträffande den engelska industrien. Denna kommission består ju, tror jag, uteslutande av det liberala partiets spetsar, och, om jag inte missminner mig, är själva det liberala partiets ledare, Lloyd George, medlem därav. Kommissionen har i sitt betänkande, vilket helt nyss utkommit, även gått in på att undersöka de spörsmål och problem, som vi här i dag diskutera, och denna kommission har diskuterat sig fram till en nedgörande kritik av lagstiftningsprojektet, vilken kritik sammanfattas i en deklARATION om fyra punkter. Den första punkten lyder så här: »Obligatorisk skiljedom skulle icke vara en utvidgning utan i visst avseende en tillbakagång för den politik, som med framgång företrädes av industrirätten» — närmast jämförligt med vår förlikningskommission. — »Det vitala i denna politik är, att vädjande till domstolen måste vara frivilligt, och *det ligger den allra största vikt på anslutning från båda parterna.*» I punkt 4 har kommissionen gjort en ytterligare sammanfattning av vad den tänker i dessa spörsmål, och jag vill, herr talman, till protokollet anföra även detta, ehuru det finnes refererat i dagens nummer av tidningen Socialdemokraten. Kommissionen säger där om förslag till lagstifning på detta område: »Ett försök att påtvinga parterna obligatorisk skiljedom får otvivelaktigt den effekten, att det minskar benägenheten hos parterna att komma överens. Parterna skulle veta, att de i alla fall till slut gå till domstolen, och båda skulle hoppas vinna där. Offentligheten i domstolsförfarandet skulle därtill förleda båda parternas advokater att förstora målets dimensioner för att deras huvudmän skulle se, hur väl de kämpat. Samtidigt försvårar det skiljedomarens arbete, då detta skall ske inför, så att säga öppen domstol, i stället för att ha de båda parterna i enrum. Följden av det obligatoriska skiljedomsförfarandet blir slappnandet av ansvars känslan på ömse sidor och fördröjandet av samarbetet emellan företagare och arbetare. Det enda riktiga är att på samförståndsvägen arbeta på förebyggandet av tvister, så att man når därefter, att domstolar av denna särskilda art icke äro behövlige.

I herr socialministerns anförande i dag på förmiddagen gjorde herr socialministern en jämförelse med de skiljedomstraktater mellan Sverige och andra länder, som vi här i riksdagen tid efter annan besluta godkänna. Herr socialministern sade, att socialdemokraterna icke ha någon motvilja mot att rösta för antagandet av sådana traktater utan tvärtom äro mycket angelägna om att dylika traktater komma till stånd. Ja, det är alldeles riktigt, att så förhåller sig. Men om någon av dessa parter, med vilka vi tid efter annan besluta ingå en skiljedomstraktat, skulle motsätta sig en sådan traktat, då föreställer jag mig, att regeringen inte lade fram ett sådant förslag till riksdagen. Och därest regeringen ändå framlade ett sådant förslag till riksdagens skärskådande och beslut, så är jag bestämt övertygad, att riksdagen skulle avslå en sådan framställning från Kungl. Maj:ts sida.

De motiv, som av Kungl. Maj:t och socialministern anförts såsom fullgoda skäl för denna lags genomförande, anser jag icke alls vara bärande. Däremot hava flera föregående talare från det parti, jag har äran tillhöra, tydligt visat, hur farlig en sådan lagstifning i själva verket skulle bli för den svenska industrien samt för arbetsfreden, vilken vi alla vilja främja. Det synes mig att de skäl, som av dessa talare anförts, samt vad jag här i all anspråkslöshet yttrat, borde vara tillräckligt för att ge de mera besinningsfulla, och de, som önska en god och sund utveckling av vår svenska industri och fredliga arbetsförhållanden inom densamma, skulle göra klokt uti att rösta för avslag å denna lag.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

På grund av de ovederlagda skäl, som blivit anförda under den gångna debatten angående det okloka uti en lagstiftning på detta område, anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr **Pettersson** i Köping: Herr talman! Jag ber att till en början få framhålla, att jag, då jag tillhör de grupper av medborgare, vilka direkt beröras av denna lag, velat vid detta tillfälle säga några ord. Det är möjligt, att det kommer att bli ett återupprepande av vad som här förut sagts, och jag ber då redan på förhand om överseende i det avseendet. Man kan med visst fog ställa sig den frågan, om ej regeringens omsorg om samhället och dess omsorg om medborgarnas intressen tagit sig felaktigt uttryck vid framläggandet av den kungl. proposition, vi nu ha att behandla. Man har icke ansett sig böra taga hänsyn till de röster och uttalanden, som framförts från den ena parten, som detta gäller, nämligen de organiserade arbetarna i detta land.

Det synes mig, att en första förutsättning väl bör vara, och icke minst i detta fall (så vitt jag förstår), att om en ny lag skall stiftas, bör den vara av behovet påkallad och uppbäras av folkmajoritetens önsknings. Så är dock ej förhållandet med detta lagförslag. Ja, även utskottets majoritet har ansett, att det ej bör tillmätas avgörande betydelse, att den ena av parterna, som denna lagstiftning berör, ställer sig avvisande till densamma. Man har framhärdat i den uppfattningen, att lagen bör komma till stånd.

För min del måste jag säga och stryka under vad som sagts förut, att i en dylik fråga har man bort taga hänsyn till båda parternas önsknings. Man har många gånger hört erkännanden för arbetarnas fackorganisationers stora och uppfostrande betydelse och deras uppgift att höja arbetarnas sociala och ekonomiska ställning i samhället, och detta icke utan anledning. Denna gagnande strävan från fackorganisationernas sida har nu försiggått under en 30- å 40-årig verksamhet utan ingripande hittills från den lagstiftande maktens sida. Ansatser ha visserligen icke saknats att genom lagar förhindra dess rörelsefrihet, men de ha förhindrats. Men nu har man ansett tiden vara mogen för ett ingripande. Man har inte tagit hänsyn till de varnande röster, som givit sig tillkänna. Skälen ha ju varit många, och det har ju anförts, som sagt, flera. Ett av skälen har ju varit, att i en del främmande länder har man en dylik lagstiftning. Jag känner icke så noga förhållandena i dessa länder, men jag tror, att förhållandena i vårt land äro i flera avseenden helt olika, vilket gör, att man ej utan vidare bör följa dessa länders exempel. Det är ej säkert, att de förhållanden, som anses vara passande och lämpliga i ett annat land, lämpa sig för vårt land.

För åtskilliga människor ser kanske denna nu förebragta lagstiftning oskyldig ut. Den skall, som det angives, avse att legalisera kollektivavtalen och inrätta arbetsdomstolar. Men jag för min del tror, att man har anledning att vara något misstänksam, och vi anse även, att det bör resas ett allvarligt motstånd mot denna lagstiftning från arbetarhåll. Vad innebär egentligen innerst tvisterna om tolkning av avtal? Ligga icke bakom dessa i många fall rena intressefrågor? Dessa frågor skulle nu avgöras genom arbetsdomstolen. Denna kommer visserligen att ha representanter för båda parterna och dessutom juridisk sakkunskap. Men här rör man sig, såvitt jag förstår, på ett område, där man med fog kan befara, att icke den juridiska kunskapen och omdömet räcka till för att rättvist fälla den dom, som dessa personer med all sannolikhet i de flesta fall måste komma att göra. Jag skall med anledning av det sista jag anført om arbetsdomstolen be att med ett exempel få närmare motivera det.

För att belysa den farhåga, som har framförts angående arbetsdomstolens kompetens att i vissa fall döma rättvist och opartiskt, kan ett exempel anföras

om ett skiljedomsbeslut, som för någon tid sedan avkunnades i en avtalstvist mellan arbetsgivaren och arbetarna vid en fabrik i Eskilstuna. Här gällde det tolkningen av begreppet yrkesarbetare eller icke yrkesarbetare. Det gällde en grupp smärglare och hejarsmeder. Arbetsgivaren gjorde gällande, att ifrågasvarande arbetare icke vore att hänföra till yrkesarbetare. Arbetarna å sin sida, stödda på gängse uppfattning och praxis inom denna stad, gjorde gällande, att ifrågasvarande arbetare vore att hänföra till yrkesarbetare. Jag skall nu be att få anföra, vad verkstadsavtalet — det avtal, som i detta fall gällde — säger beträffande yrkesgruppsindelningen: Verkstadsavtalet säger, att de anställda arbetarna skola uppdelas i 4 kategorier. Dessa 4 äro: 1) manliga yrkesarbetare, som uppnått 24 års ålder och arbetat minst 4 år i yrket, 2) manliga yrkesarbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat minst 4 år i yrket, 3) manliga grovarbetare, som uppnått 20 års ålder, och 4) kvinnliga arbetare.

Några andra kategorier, för vilka minimilöner stadgas, känner icke verkstadsavtalet. Frågan gällde här någon av de 3 manliga kategorierna av arbetare. Men här inträffade det märkliga, att skiljenämnden icke sysslade med att bedöma tvisten efter avtalets ordalydelse utan helt enkelt fann på ett nytt, för avtalet okänt begrepp, nämligen huruvida arbetet, som utfördes, vore särdeles komplicerat och svårt att utföra eller icke. Där finna vi, att man konstruerat fram en fullständigt ny kategori av arbetets art. Den här ifrågasvarande tvisten har avdömts med den juridiska sakkunskapens och opartiskhetens medverkan till arbetsgivarens förmån och arbetarnas nackdel. Här förelåg, så vitt jag kan förstå, en klar och tydlig intressetvist, som uppstått genom tolkningen av avtalet. Skulle avtalets ordalydelse följts i de 4 punkterna, som jag nyss läst upp, måste ovillkorligen omnämnda manliga arbetare kommit under begreppet yrkesarbetare. Det gällde ju icke den kvinnliga gruppen, ty det var manliga arbetare, och grovarbetarbegreppet kunde i detta fall icke tillämpas. Följden blev, att arbetarnas minimilöner nedsattes på grund av den uppkonstruering av detta begrepp, som jag här nyss har antytt.

Här se vi ju klart och tydligt, vilka resultat och vilka nya konstruktioner man kan komma till vid tvister om avtal. Man får icke förvåna sig över, att arbetarna icke känna sig benägna att tro på ett opartiskt förfarande av arbetsdomstolen. Jag har velat anföra detta som ett typiskt exempel, då det många gånger gäller tolkningen av tvister angående arbetsavtal.

Vad blir nu följden, om en dylik lagstiftning kommer till stånd? Det har sagts här förut, och jag tillåter mig ännu en gång att upprepa det, att det kan komma att utveckla sig så, att arbetarna för att undvika de oberäkneligheter, som lagen kan medföra, och undkomma risken av bötesansvar och dylikt hellre uraktlåta att träffa avtal. Ja, vad har då vunnits? Jo, ett osäkerhetstillstånd på arbetsmarknaden, som möjligen lagens tillskyndare icke tänkt sig.

Jag vet, att vårt lands arbetarklass i stort sett är lojal och laglydig, men då man går för långt in på dess livsintressen och sårar dess frihetskänsla, då reagerar den. Jag vill också påpeka, att arbetarklassen för närvarande har tillräckligt med svårigheter att genomkämpa, utan att man ytterligare skall framlägga flera irritationsmoment genom lagstiftning av denna innebörd. Jag vill till sist framhålla, att man icke skall tro, att denna eniga och imponerande proteströrelse, som tog sig uttryck i dessa hundratusenden arbetares demonstration mot denna lagstiftning härom dagen, endast utgjorde en nöjespromenad, nej, den var säkert allvarligt menad och en appell till riksdagen att icke påtvinga Sveriges arbetare lagar, som de icke önska. För mig synes saken ligga så, att kammarens borgerliga ledamöter ha all anledning att taga hänsyn till, vad som tänkes och säges i denna fråga från folkets breda lager, och gå in för att avvisa den föreslagna lagen. Jag tror också, att man därmed bäst gagnar arbetsfreden och arbetsron i vårt land.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Med detta, som jag här i korthet har anfört, har jag, herr talman, velat avgiva min varnande röst mot denna lag och ber att få yrka bifall till den av herr Linder med flera vid detta betänkande avgivna reservationen.

Herr **Molander**: Herr talman! De medborgare, som bruka anfäktas av den s. k. antiparlamentarismen, pläga allt som oftast tala om, att dessa sina åsikter ha de fått till följe det politiska skoj, som bedrives inom det politiska livet. Jag tror, att detta tal i allmänhet är rätt överdrivet, och många, för att icke säga kanske de flesta, gånger osant. Men i dag, måste jag för min del säga, ligger det snubblande nära att taga på tungan ordet politiskt skoj. Det är en stor man, som lär ha sagt, att knappast ha så många ogärningar begåtts som just i frihetens namn. Och jag tycker, att det här är en motsvarighet till det, ty här är ju regeringen och, så vitt man kan förstå, även riksdagen i färd med att anstifta större ofred och större split, större oreda i fredens och i fridens namn. Det måtte väl om någonsin vara den upp- och nedvända världen. Nu förstår jag mycket väl, att avtalslagens förespråkare icke avse detta, men efter allt att döma torde det i alla fall bli fallet. Man är faktiskt i färd med att korsfästa vettet, förnuftet och det sunda förståndet. Och det vore väl om man härvidlag kunde instämma med den ädle nazareen, då han sade: »Fader, förlåt dem, ty de veta icke vad de göra.» Och jag tror för min del, att en hel del av dem, som nu i dag väl få antagas bilda majoritet i denna fråga, veta ganska litet om vad de äro i begrepp att göra. Men lagförslagets förespråkare alltifrån herr socialministern och ner till utskottets ledamöter, alltså de, som kommande, om alla dem kan man väl ej antaga, att de handla i ovetenhet. Jag kan ej rannsaka hjärtan och njurar, och jag har kanske heller ingen rättighet till det, men ingen har hittills förmått mig att tro, att det är själva saken som just nu är det viktigaste. Herr socialministern sade i sitt tal på förmiddagen, att det var samhällets plikt och skyldighet att med sina organ ingripa för att slita tvister på arbetsmarknaden. Från herr socialministerns utgångspunkt borde det vara mera angeläget att försöka med dessa samhällsorgan slita huvudparten av tvister och ej de tvister, som egentligen icke äro till så förfärligt stor skada för det så kallade samhällsintresset. Jag ser, att socialministern runkar en smula på huvudet åt detta, och det är kanske så, att vi sedermera få svar på de frågor, som herr Hansson i Stockholm framställt, och vi då få klarhet om, att fortsättning kommer att följa på den här följetongen. Emellertid, om man, som jag säger, ej kan rannsaka hjärtan och njurar på någon, så bör man i alla fall tyda allt till det bästa. Och då tror jag, att det bästa man kan säga i denna situation är, att regeringen är ett offer för de dumhetens omständigheter, som den själv framproducerat. Alldeles säkert kunna dagens makthavare, icke minst regeringen och det frisinade partiet, trösta sig med, att efteråt kommer syndaflo den. Och att den kommer för de folkfrisinade, i den mån den icke redan kommit, finnes intet tvivel om, utom möjligen i Svenska Morgonbladet, där man kanske kommer att anmäla avvikande mening. För min del håller jag före, att regeringen redan nu slagit in så pass många spikar i sin likkista, att den snart bör vara färdig. Jag tror också, att folkets svar på den behandling, som frågan väl kommer att få i dag, kommer att bli av den beskaffenheten, att det definitivt slår igen locket på det frisinade partiets och den sittande regeringens sarkofag.

Socialministern har anfört, att den här lagen motiveras främst av samhällsintresset. Ja, det är klart. Man vill visserligen sätta arbetarna under klasslagar, men någon del i samhällsintresset tycker icke herr socialministern, att arbetarna böra ha. Vad menar man egentligen med samhällsintresse? Jag måste ju anmäla, att jag ej är så allmänbildad, att jag vet, vad samhällsintresse alla gånger är. Det är tydligt, att vi tala med olika tungor. Socialministern

har ett samhällsintresse och andra människor ha ett annat samhällsintresse. Är det så, att regeringen och dagens makthavare för sin del tagit patent på samhällsintresset? Ha ni tagit monopol på det, så att ingen annan människa får hysa något samhällsintresse? Det förefaller verkligen så.

Nu tro vi på den här sidan, att denna lag icke kommer att minska arbetsvisterna utan tvärtom. Om det nu är ett samhällsintresse, att det blir större fred på arbetsmarknaden, då ha vi, som hysa en motsatt uppfattning mot herr socialministern, lika stor rättighet att tala i samhällsintressets namn.

Liksom man tagit monopol på samhällsintresset, tyckes man också ha monopoliserat det allmänna rättsmedvetandet för sig. Det har ju alltid gällt, när det varit omtvistade lagstiftningsprojekt före, särskilt när det varit fråga om förbudslagar, att ifrån de s. k. samhällsbevarandes sida ropats i högan sky om, hur farligt det är att lagstifta mot det allmänna rättsmedvetandet. Men nu räknar man icke alls med att arbetarna hava något rättsmedvetande, ty då skulle väl arbetarnas rättsmedvetande också räknas in i det s. k. allmänna rättsmedvetandet. Men nu tycks man icke alls vilja räkna med vare sig det ena eller det andra i detta fall. Man måste verkligen fråga — det förstår jag, att icke jag kan bevärdigas något svar — men jag vill i alla fall kosta på mig att fråga, huruvida det anses, att de svenska arbetarna hava något rättsmedvetande överhuvud taget eller om de svenska fackligt organiserade arbetarna bestå av en hop antisociala individer, ett band huliganer eller en massa illgärningsmän eller vad det är för något slags folk, som dels å ena sidan skall ställas utanför samhället men å andra sidan underordnas särskilda lagar, som stiftas för dem. Ja, jag tror, att icke ens herr Järte vågar påstå, att vi äro sådana illgärningsmän, som jag frågat om. Då så icke är fallet, tror jag, att man heller icke skall behöva hava någon särskild lagstiftning över arbetarna. Hur vore det t. ex., om man skulle börja stifta avtalslagar mot alla olika korporationer? Kanske det finns någon förening av borgmästare att lagstifta mot eller någon förening av byråchefer o. s. v., som man också skulle börja stifta klasslagar mot. Någon konsekvens i galenskapen borde man verkligen fordra. För 300 år sedan kom ju till en gammal rättsregel, som säger, att »det Kungen med skäl vill, det skall räknas för lag, och det, som menige man samtycker till». Men nu måste man fråga, om arbetarna räknas till menige man; eller hava avtalslagsherrarna och regeringen även tagit monopol på att ensamma räknas till menige man? Jag tror, att det är rätt länge sedan hans excellens herr statsministern var menig man, och jag vågar icke ens antyda, att de övriga statsråden skulle räknas till menige man, åtminstone icke socialministern. De övriga vill jag icke uttala mig om. Men jag tror emellertid, att jag icke vågar mig på det. Det kanske icke vore så bra.

Herr Andersson i Rasjön, som här avlämnat ett vittnesbörd om rättfärdigheten i den ifrågasatta lagstiftningen, är väl möjligtvis den, som kan pressas in under begreppet menig man. Men vad säger nu menige man ute i landet, därest det skall vara en rättsgrundsats den gamla domarregeln, att menige man skall samtycka till en lag? Ja, jag vet ju, att herrarna i regeringen, åtminstone en del av dem, mycket intresserade åskådade tisdagens demonstration då en stor del av menige man i Stockholm tillkännagav sin mening. Vad menige man ute i landet har tillkännagivit, har också gått ut på, att de icke alls vilja vara med om den lagstiftning, som här i dag ifrågasättes. Nu vill jag icke därmed säga, att det är alla menige män, som på detta sätt uttalat sig mot lagstiftningen, men det är icke heller någon menig man, som uttalat sig för den. Nu förstår jag mycket väl, att socialministern som på förmiddagen sade, att så mycket hade inträffat på 17 år, att han nu sprungit ifrån den rättsuppfattning, han hade då, ingalunda är villig att taga någon hänsyn till grundsatserna i en domarregel, som är 300 år gammal.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ja, herr talman, jag har tidigare instämt i det tal, som herr Hansson i Stockholm hållit och för övrigt torde nära nog allt vad som kan sägas i denna fråga vara sagt. Det blir en klasslag i sämsta bemärkelse, en lag, som gäller för de organiserade arbetarna men icke för de oorganiserade, en lag som åstadkommer med säkerhet mycket ofog och mycken bitterhet. Jag kan för min del icke fullt instämma i vad herr Hansson sade, när han förklarade sig kunna tänka, att en sådan situation skulle kunna uppkomma, att en lagstiftning i detta ämne skulle bli nyttig, någon gång i framtiden. Jag tror för min del, att när kollektivavtalen äro frivilliga avtal, böra också de tvister, som grundas på innehållet i desamma, jämväl lösas genom frivilliga åtgärder parterna emellan och icke genom några lagpåbud. För övrigt vill jag säga, att arbetarna äro överhuvud taget misstänksamma mot allt vad skiljedom och kanske mest allt vad skiljedomare heter, ty det är ett faktum, att de män, som äro lagens tillskyndare, bli just de som i skiljedomstolarna komma att bli de utslagsgivande. Är det någon som är så enfaldig, att han tror att arbetarna just genom detta skulle bli särskilt angelägna om och tycka bättre om skiljedom nu än tidigare? För min del anser jag detta vara aldeles uteslutet.

Huruvida arbetarna skola bli laglydiga eller lagbrytare i förhållande till denna lag, därest nu förslaget antages, anser jag för min del vara för tidigt att uttala sig om. Jag hoppas emellertid, att arbetarna skola med sina organisationers hjälp kunna vidtaga sådana åtgärder, att lagen göres fullkomligt verkninglös, utan att lagen därför behöver brytas. Men det vill jag säga, och jag känner stämningen åtskilligt, att någon helig vördnad för socialminister Peterssons avtalslag komma vi aldrig att få. Den tillhör nog mera den sortens lagar, om vilka en av liberalismens märkesmän i vårt land, Adolf Hedin, med åberopande av Mirabeau en gång yttrade i riksdagen, att »om I stiften denna lag, så svära vi att aldrig lyda den».

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Dahlén**: Herr förste vice talman! Vid remissdebatten vid årets början tillät jag mig att uttala den uppfattningen, att det förslag, som då förbereddes i denna fråga, endast utgjorde början till en lagstiftning av större utsträckning på detta område. Jag trodde knappast vid det tillfället, att jag så snart skulle få ett auktoritativt uttalande på riktigheten därav. Men då man tager del av vad socialministern anført, som även återfinnes på sid. 8 i utskottsutlåtandet, skall man se, att det nuvarande förslaget endast är avsett att utgöra inkörsporten till en fortsatt lagstiftning på detta område. Socialministern framhåller nämligen i detta utlåtande, att givetvis hade det från vissa synpunkter varit önskvärt, att frågan om åtgärder för främjande av arbetsfred i hela dess vidd kunnat på en gång upptagas till prövning och alla däri ingående spörsmål samtidigt företagas till avgörande. Men, fortsätter han, då detta av vissa skäl icke låter sig göra, synes det lämpligt att till en början inskränka sig till ett lagfästande av kollektivavtalen mellan arbetsgivare och arbetare.

Det är alltså obestriddigt, att socialministerns och därmed även tydligen hela regeringens uppfattning är den att detta endast skall bli början till ett fullständigt klavbindande av fackföreningsrörelsen här i landet. Jag vill också i detta sammanhang konstatera, att det är angenämt att veta, var vi egentligen hava frisinet i landet på detta område. Det har ytterligare klarats upp genom det uttalande, som gjorts av de frisinnade ledamöterna här i kammaren under förmiddagen och även nu på eftermiddagen. Jag tillät mig också vid remissdebatten uttala den uppfattningen, att det då förberedda förslaget skulle komma att utgöra en *typisk klasslag*, ett omdöme, som jag för närvarande icke alls

har någon anledning att frångå. Det har visserligen framhållits från socialministern och senast även från herr Johanson i Hallagården, att ett lagförslag, som träffar båda parterna, måste under alla omständigheter vara en rättvis anordning. Jag tillåter mig fälla det omdömet, att ingenting kan vara oriktigare än ett sådant påstående. Bara den omständigheten, att den ena av de parter, som lagstiftningen här gäller, ensam är ägare till produktionsmedlen, medan arbetarna icke hava något annat än sin arbetskraft att sälja, gör det självfallet, åtminstone såvitt jag förstår, att en sådan lag icke kommer att verka rättvist under några förhållanden. Om arbetarna under kristiden, då de här i landet hade treåriga till femåriga avtal med arbetsköparna, haft en lag av den omfattning, som här är föreslagen, skulle det icke funnits några möjligheter för fackföreningarna i landet att tillkämpa sig dyrtidstillägg på de små löner, arbetarna hade förut, något som jag tror icke någon av kammarens ledamöter kan våga säga då var oberättigat. Men om det skulle hava skett under sådana omständigheter och med den lagstiftning, som här föreslås, skulle arbetarna, som sökte tillkämpa sig tillägg på sina löner, hava straffats som lagbrytare. De skulle hava dömts till böter. Jag tror under sådana omständigheter, att man har rätt att fälla det omdömet, som jag här gjort om det föreliggande lagförslaget. Det var endast i anledning av fackföreningarnas rörelsefrihet, som de kunde tillkämpa sig dessa dyrtidstillägg, en rörelsefrihet, som också är nödvändig i framtiden.

Jag är övertygad, att om arbetsköparna med statens hjälp kunna klavbinda fackföreningarna, så behöva de för sin del knappast någon egen organisation. De hava ett flertal andra medel, varmed de kunna tvinga arbetarna till underkastelse, icke minst genom äganderätten till produktionsmedlen men även på annat sätt.

Det har förut framhållits här i dag och jag vill understryka det än en gång, att genom antagandet av ett sådant lagförslag kommer man att ge arbetsköparna en mycket stor makt även därigenom, att de få nästan obegränsade möjligheter att tillämpa vad vi kalla för § 23 i avtalen. De hava rätt att leda och fördela arbetet, antaga och avskeda arbetare o. s. v., utan att arbetarna under sådana omständigheter kunna sätta sig till motstånd mot deras åtgöranden. Det förefaller mig orimligt, om de borgerliga representanterna här i kammaren och i synnerhet de representanter, som sägas representera småbönderna o. s. v., verkligen kunna inbilla sig, att arbetarna ute i landet överhuvud godvilligt skulle finna sig i en sådan situation. Jag tror, att man känner arbetarna och förhållandena ganska dåligt, om man förutsätter, att det skulle bli fallet. Hur kommer nu en lagstiftning egentligen att verka ute på arbetsplatserna, om den kommer att genomdrivas, som det här föreslagits? Det kommer icke att bli, som socialministern framhöll under förmiddagens lopp, att det kommer att skapas arbetsfred, utan det kommer snarare att bli motsatsen. Jag är livligt övertygad, att arbetarna i landet helt enkelt komma att uraktlåta att ingå några kollektivavtal. Jag skall taga ett litet exempel. Jag är nämligen anställd i gruvindustrien vid ett gruvfält i Norrbotten. Vi ha i det samhället, där jag är bosatt, en organisation som omfattar något över 900 organiserade arbetare tillhörande gruv- och industriarbetarförbundet, men vi ha också samtidigt en syndikalistisk organisation, som omfattar ett nästan lika stort antal arbetare. Dessa syndikalister ha alltid hittills respekterat de ingångna avtalen och detta kanske alltför pliktroget i vissa fall. Men vi kunna vara övertygade, att det finns ingen organiserad arbetare i gruvindustriarbetarförbundet, som är så enfaldig, att han är med om att under några omständigheter binda halva massan med ett kollektivavtal, som kommer under en dylik lag, när halva massan kommer att stå utom och hava möjlighet att vilken dag som helst kunna föredraga åtgärder till arbetarnas fördel.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Jag tror, att det är skäl att göra klart för sig den situation, som kommer att uppstå genom denna lagstiftning. Jag vill i alla fall tillägga, att för mig är det egalt, vilka former och vilken taktik som arbetarna komma att använda, men ett är säkert, nämligen att det måste ske en omläggning från arbetarnas sida av kampen mot detta samhällssystem, därest lagförslaget genomdrives.

Det har från så många håll här i dag påpekats den dubbelställning, som socialdemokraterna här i kammaren med deras förra regering i spetsen inlagt till detta spörsmål, så att jag skall icke för min del i någon nämnvärd mån förvärra den prekära situation, som dessa herrar verkligen stå i. Men när man från det hållet varit kavat nog att helt förneka det faktum, att de varit med och drivit fram spörsmålet om en lagstiftning på detta område, kan det icke hjälpas, att man måste ytterligare upprepa, vad man förut anfört. Det finns väl ingen av herrar socialdemokrater här i kammaren, som överhuvudtaget vill bestrida, att deras förra socialminister uttalade den uppfattningen, att han »ansåg tiden mogen för obligatorisk skiljedom i rättstvister». När en socialminister här i landet är av den uppfattningen, att tiden är mogen för att genomföra en lagstiftning, och han tillsätter en stor kommitté, som har till uppgift att utreda den frågan, är det väl tämligen meningslöst att nu här förneka, att man varit med och drivit fram och uttalat den uppfattningen, att tiden är mogen för en lagstiftning på detta område. Är det någon som tvivlar på dessa uppgifter, behöver han endast se i statsrådsprotokollet för 1926, där utta- landet återfinnes.

Under remissdebatten 1926 ansåg den dåvarande socialministern det vara nödvändigt att varna de borgerliga representanterna här i kammaren för att hava allt för brått vid genomförandet av denna lagstiftning. Han sade nämligen så här: »Vill man verka för en opinionsförskjutning, får man icke rusa, ty då kan det hända, att man når motsatsen till vad man ämnat ernå». Jag vill verkligen ställa den frågan: Finns det någon grupp, som är representerad här i kammaren eller i riksdagen överhuvud, utöver arbetarklassen, som har behov av att påverkas i detta avseende? Vi veta, att samtliga representanter från borgerligt håll äro fullständigt på det klara med att genomdriva ett lagförslag på detta område och ha haft den uppfattningen en lång tid. Det var alltså inga andra än arbetarklassen, som skulle påverkas med opinionsförskjutningar och åsiktsförskjutningar i detta spörsmål. Jag vill också påpeka, att herr Möllers anförande uppfattades just på det sättet av de borgerliga representanterna i riksdagen. Den nuvarande handelsministern yttrade vid detta tillfälle, att den enda regering, som har möjlighet att kunna genomföra en lagstiftning på detta område, är en socialdemokratisk regering, och han tillägger: »Kan regeringen göra detta, är den förtjänt av fosterlandets eviga tacksamhet.» Jag får för min personliga del säga, att jag tror, att arbetarnas fosterland och herr Hamrins fosterland i detta fall betydligt skilja sig från varandra. Och herr Hamrin tillägger, att varje framstöt på detta område är välkommen och såsom sådan betrakta vi regeringens ingripande i detta avseende. Jag vill också tillägga i detta sammanhang, att den socialdemokratiska regeringen 1926 icke hade något uppdrag av riksdagen att tillsätta den kommitté, som den tillsatte vid det tillfället, sedan den dåvarande regeringen år 1922 förklarar, att alla utredningar i arbetsfredsfrågan skulle bli vilande, *till dess riksdagen givit nya direktiv* om dess upptagande. Efter denna förklaring har riksdagen icke fattat något beslut om upptagande av denna utredning. I stället hava vid 1924 års riksdag motioner, som krävt, att utredningen skulle tagas upp på nytt, avslagits. Men sedan den socialdemokratiska regeringen, närmare bestämt den 29 januari 1926, tillsatte sin utredningskommitté, beslöt riksdagen tre månader härefter, den 30 april samma år, att utredningen skulle fortsättas. Man måste väl också ha någon mening, när man tillsätter en stor kommitté av sex borger-

liga och tre arbetarrepresentanter, en verklig mening med att kommittén skall utträda något och framlägga ett förslag, i synnerhet när man gett dem så långt gående direktiv, som skett vid detta tillfälle.

Jag tror i alla fall, att, oavsett vilken politisk uppfattning arbetarna här i landet ha, de dock alla äro fullständigt eniga om nödvändigheten av att lagförslaget bör avslås. Det förhåller sig också på det sättet, att representanterna för socialdemokraterna i riksdagen för tillfället blivit av arbetaropinionen pressade att intaga samma uppfattning. Och man får väl hoppas på att den uppfattningen håller i sig även efter valen detta år. Det finns nämligen ingen meningsskiljaktighet bland menige man inom arbetarnas led ute i landet, och de hava också med stora och kraftiga demonstrationer givit tillkänna sin uppfattning — och den är fullständigt enhällig — att man här försöker att binda deras rörelsefrihet. Det är på det sättet, att de makthavande här i landet, icke minst de borgerliga representanterna i riksdagen, under oavlåtliga bedyranden gå till kamp mot arbetarna på alla områden och under den vilseledande beteckningen, att det sker för att bekämpa klasskampen. Vi kommunister ha aldrig någon gång stuckit under stol med att vi anse klasskampen nödvändig för att föra arbetarnas strävanden framåt. Men finns det någon annan, som överhuvud bedriver klasskamp är det just borgarklassen, vilket visas med all önskvärd tydlighet genom det lagförslag, som de stå i begrepp att driva igenom.

Herr Andersson i Rasjön uppdelade motståndarna till denna lag uti sitt anförande på förmiddagen i tre olika kategorier. Han nämnde däribland kommunisterna och syndikalisterna, som äro motståndare till denna lag, därför att de under alla förhållanden lita till våldet och strejken såsom enda medel att föra deras strävanden framåt. Jag vill för min del säga, att i vad det gäller oss är detta ett gott omdöme, ty den ställning, som fackföreningsrörelsen kommit till här i landet, har den nått genom möjligheten att använda maktmedel och genom strejker. Jag är livligt övertygad om att denna inställning även i fortsättningen kommer att vidhållas och även visa sig nödvändig.

Jag vill slutligen ställa en fråga till representanterna för det socialdemokratiska partiet här i kammaren. När nu alla dessa talare fördömt denna lag, visserligen från olika utgångspunkter, då vill jag ställa till herrarna den frågan: äro ni villiga att ordna arbetet på det sättet ute i landet, att vi kunna göra denna lag illusorisk? Detta är tydligen det enda argument, som biter på de borgerliga representanterna här i kammaren. Jag avvaktar verkligen med intresse det svar, som kommer att lämnas på den frågan.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Spångberg m. fl. väckta motionen samt avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hallén**: Herr talman! Man kan säkerligen tvista om vilka faktorer det är, som gjort, att detta vårt svenska folk, om vilket redan gamle kung Gösta yttrade att »det är ett trögt folk, fullt av hetsigheter», ändå alltid i vår svenska historia visat en lika förunderlig som lycklig moderation inför allvarliga och hårda påfrestningar. Om vi frånräkna de händelser, som utspelades på Stockholms slott åren 1771 och 1809, kan man säga, att det finns väl knappast något land i världen, där man sett så litet spår av verkliga revolter och revolutioner, och de ärade kammarledamöter, som hade sin plats här vid 1918 och 1919 års riksdagar, bevara säkerligen såsom ett av sina ljusaste politiska minnen den fredliga uppgörelse, den verkliga varma känsla av samförstånd mellan klasserna, som präglade den stora författningsuppgörelsen vid de två nämnda riksdagarna. Och de huvudstadens goda medborgare, som för några dagar sedan bevittnade den här i kammaren i dag mycket påtalade demonstrationen, måste allesammans också ge sitt vitsord åt den lojala, den fredliga, eller, som någon tidning kallade det, rent av gemytliga ton, som präglade demonstratio-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

nen. Det är också därför en glädje att veta, att ingen tillstymmelse till påtryckning kommit fram. Det vill jag säga redan nu. Den representant här i kammaren, som skulle låta sina allvarliga bekymmer och sin besinning eventuellt leda honom till att lägga ned sin röst inför Kungl. Maj:ts proposition, han vet, att han eller hon gör det icke under någon påtryckning utifrån. Icke ens en antydning om det ringaste hot har egentligen framkommit under dessa stora och spontana manifestationer. Det vore naturligtvis också en dålig statskonst, om man toge hänsyn till sådana s. k. utoparlamentariska påtryckningsmedel, men det är säkerligen å andra sidan, herr talman, en lika dålig statskonst, om man fullständigt underskattar de opinionsyttringar, som här framträtt i en så påfallande fridsam och moderat prägel, som här varit fallet.

Det, som givit mig mod att, ehuru icke ägande någon personlig erfarenhet av de problem, med vilka vår fackföreningsvärld brottas, ändå här taga till orda i den långa raden av talare, har varit, herr talman, att jag har en stark känsla, att man även inom regeringen besjålas av välmening, och jag vill för min personliga del säga, att den av oss, som känner den nuvarande socialministern, kan nog icke i sanningens namn fränkänna honom en god social vilja, så att han skulle med berätt mod och mot bättre vetande ställa sig i deras led, som vilja skärpa motsättningarna inom våra partier. Vad som emellertid saknas hos honom, det är den verkligt folkpsykologiska blicken, förmågan att kunna se, huru denna lag i psykologiskt och andligt avseende kommer att verka med tanke på hela den framtida sociala sammanlevnaden. Det är, som sagt, endast detta, som gjort, att jag tagit till orda för att ge uttryck såsom min politiska mening för min ängslan och mina verkliga bekymmer inför det perspektiv i vårt lands utveckling, som jag tycker mig kunna ana vid synranden. Det finns nämligen icke något tvivel om — såsom förfarna och kunniga män här i kammaren redan uttalat — att vi med det tilltänkta lagförslaget löpa stora risker för att gå emot en syndikalisering av hela denna fackföreningsrörelse, och det finns något annat, som kommer att gå i omedelbart släptåg med samma företeelse, och det är en snabb bolsjevisering av den svenska arbetareklassen. Att våra kommunister hälsa ett sådant perspektiv med tillfredsställelse, det är självfallet. Men det borde för alla vänner av en sund och harmonisk utveckling av våra sociala förhållanden i stället te sig såsom en verklig styggelse, om man rycker närmare sådana perspektiv. Det finns inget tvivel om, att genom den utveckling, som från fackföreningshåll här skisserats såsom antaglig och möjlig under de närmaste åren, tack vare denna lag, kommer inom ganska stora lager av vår arbetarevärld att framträda ett drag av illojal känsla gent emot allt socialt samarbete och social sammanlevnad övethuvud taget. Och arbetarklassen kommer att icke blott ekonomiskt och socialt utan ännu mera politiskt bliva avgränsad gent emot andra klasser. Jag tycker, herr talman, att detta är ett av de mest skrämmande perspektiv, som vi här ha att räkna med. Det finns ingen värre olycka för ett land än om dess breda arbetarelager komma att bli så avgränsade i sin politiska rörelse, sin allmänna åskådning och sitt tänkesätt gentemot övriga klasser. Vad blir följden av detta? Jo, naturligtvis ingen annan än den, än att med den allmänna rösträtten såsom instrument det blir en förtvivlad kamp om den politiska makten och vi komma att oscillera, d. v. s. kastas emellan politiska skiftningar, varvid ibland den arbetarfientliga reaktionen kommer att sitta vid makten, och att det icke blir folk av socialministerns typ, som under de åren komma att dikera våra politiska förhållanden, det förstå vi nog. Det finns ett ord som säger: »Läkbärarnas fötter vänta redan vid dörren.» Vilket politiskt parti det är, som kommer att taga den verkliga politiska ledningen på borgerligt håll, därom finns i denna kammare icke längre någon tvekan. Jag menar, att vi komma att ibland ha en reaktionär och framför allt arbetarfientlig politik och kanske att det kommer att förunnas oss en

tid, då i stället en arbetarmajoritet dikterar landets öden. Huruvida den majoritet, som är avskuren ifrån det omedelbara samarbetet med låt oss säga den borgerliga vänstern, kommer att iakttaga moderation och måttfullhet samt tillbörligt hänsynstagande till andras intressen i vårt samhälle, det återstår att se. Jag menar med andra ord, att dessa extrema skiftningar komma att prägla vårt politiska liv för framtiden på samma sätt som vi bevittnat på flera ställen ute på den stora kontinenten, och vårt land kommer att glida in i socialt och kulturellt sämre förhållanden än dem, under vilka vi nu leva.

Jag vill med dessa ord ingalunda hava uttalat någon förhoppning om att några av dem, som åtminstone tills vidare representera det verkliga regeringspartiet, skulle vackla i sin föresats att föra detta säkerligen till sina sociala verkningar olyckliga förslag i hamn. Så starkt är partikittet och så mån om regeringens prestige måste man vara på den kanten, att våra förhoppningar i sådant hänseende äro uteslutna. Men jag skattar, herr talman, åtminstone åt den allvarliga förhoppningen och övertygelsen, att det ändå i denna andra kammar finnas sådana allvarskännande och obekymrade representanter, som verkligen veta, att om de i dag eller i natt äro beredda att säga nej till det föreliggande förslaget, de icke få över sig en prägel av omanlighet eller feghet, så mycket mindre som någon fara icke står för dörren, utan de skola — och det är min allvarliga och uppriktiga övertygelse — framstå för vida lager av vidsynta människor såsom ett exempel på medborgare, som i en allvarlig och bekymmersam stund så älskade sitt fosterland, att de sade nej för en åtgärd, som så småningom skulle sänka landet i en atmosfär av skärpta klassmotsättningar och växande benägenhet för illojala aktionsmedel inom detta rike, som hittills, det måste vi säga, varit sådant, att vi med skäl kunnat yvas över det såsom det stora föredömet ute bland kulturfolken, när det gällt god laglydnad och ömsesidig social förståelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Västberg: Herr talman! Jag skall också be att få ge uttryck åt några synpunkter på denna fråga, som kräver en lugn, fördomsfri och klichélös prövning, då den ju i alla fall innefattar hela det sociala problemet i västficksformat. Jag måste också tillåta mig en liten deklaration, såsom bakgrund för min personliga syn på denna fråga.

Alla måste väl vara överens om, att det existerar intresse-motsättningar i samhället, framför allt mellan arbetare och företagare. Det är på dessa intresse-motsättnings existens, som socialdemokratien byggt upp sin teori om klasskampen. Men från det ögonblick, då den tesen föddes och till den dag, som i dag är, har väl i alla fall skett någonting i samhället. Det har skett en förskjutning i hela det sociala läget, en omvärdering av många gamla teorier. Jag undrar, om det finns någon vaken människa, som vågar betvivla detta. Arbetsklassen av i dag är icke densamma som den av i går, just därför att det inträffat någonting. Arbetaren är nu politiskt fullmyndig och bär ansvar i stat och kommun. Vi se, att samhället på viktiga områden genomfört en rad reformer, som åtminstone åstadkomma ett relativt skydd för olika människor, och som även utgöra en god grund för vidare framsteg. Den kooperativa rörelsens väldiga utveckling betyder, att arbetaren har dagliga instruktionskurser i ekonomisk förvaltning under fri konkurrens. Den stora och mäktiga fackföreningsrörelsen har byggt upp ett vidlyftigt kollektivt avtalsväsen och en väl fungerande förhandlingsordning. Alla dessa faktorer — och en massa andra lika påtagliga — ha verkat därhän, att arbetaren av i dag icke kan betraktas såsom en tiggare och en rättslös individ i samhället, utan han är och känner sig såsom en myndig medborgare och en människa med självkänsla.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

För dagen kunna vi ändå konstatera en sak, och det är, att i arbetarens egen själ, åtminstone i olika skikt av arbetarklassen, kämpa två olika idévärldar om herraväldet, om möjligheten att få det bestämmande inflytandet. Den ena är reformismens och demokratiens metod, och den andra är katastrofteoriens och diktaturens. Den senare metoden företrädes nu i sin mest renodlade form av kommunismen, av herrar Spångberg och Dahlén i dagens debatt. Denna metod utgår ifrån, att man skall underhålla det missnöje, som finns, att man skall nära oron, att man skall skapa ständiga strider på arbetsmarknaden, att man överhuvud taget med inbördeskriget som oundviklig betecknade metod skall skapa ett nytt samhälle under arbetets diktatur. Reformismens idé och demokratiens metod måste ju innebära ungefär det rakt motsatta, nämligen att gå successivt fram, att främja en stegvis utveckling, att visserligen icke avskaffa klasskampen, men kanalisera och förvandla den, att göra den fruktbringande utan att tillgripa våldets metoder. Jag skulle kunna använda en bild, hur man fångar de vilda vattenmassorna och pressar in dem i turbinerna för att förvandla dem i elektrisk energi, i kraft, lyse och värme. Det är ungefär samma metod, som jag tänker mig, att reformismen inom socialdemokratien företräder, när man vill försöka komma bort från katastrofteorien, från den revolutionära romantiken, och skapa ett system för fredlig och förnuftig utjämning av motställningarna i samhället.

Är nu detta en illusion? Ja, vem kan svara på den frågan i dagens virrvarr? Vem kan säga, vem som får rätt, reformismens eller kommunismens förespråkare? Därom veta vi för ögonblicket ingenting. Vad veta vi om styrkan och riktningen i den mentalitet, som finns hos den uppväxande ungdomen, hos den generation, som har upplevat världskrigets ödeläggelse, revolutionsrörelsernas sammanbrott, sovjetssystemets bankrutt och fascismens fiasko? Jag tror, att man icke kan uttala sig bestämt, huruvida vi komma att fortsätta på reformismens väg eller om vi komma att glida över till kommunismens. Vi kunna endast vilja och hoppas på förnuftets seger.

Reformismen måste väl sträva efter och medverka till en avspänning på arbetsmarknaden, måste innebära kravet på en pacificering av arbetsplatserna. Men jag tror icke, att man kan vinna det bara med ett erkännande av status quo, av förhållandena sådana som de äro. utan detta förutsätter, att den andra parten, ägarna till produktionsmedlen, måste lämna koncessioner. Arbetarna måste bli myndiga även på det ekonomiska området. Vägen måste väl här gå genom en utbyggnad av det kollektiva avtalet, genom ett ökat samförstånd i förtroendefullt samarbete i någon form av industriell demokrati samt framför allt genom ett system av intressegemenskap i produktionen, om vars innebörd och former vi ännu tvista. Vill man på borgerligt håll icke se saken på det sättet, ja, då fruktar jag för att det icke är mycket att resonera om, ty då måste ju resultatet bli, att kommunismen blir den naturliga ledaren av arbetarklassens kamp för att med revolutionära metoder försöka åstadkomma åtminstone ett snabbt avgörande och pröva en annan linje än reformismens experimentella väg. Det är också detta, som jag tror, att våra borgerliga motståndare behöva taga i betänkande.

Vad gäller det nu framlagda förslaget, anser jag, att det angriper arbetsfredsfrågan från alldeles felaktiga utgångspunkter, och därtill på ett psyko-logiskt sätt. Regeringen vill ju mobilisera samhällets auktoritet och maktmedel för en linje, som realiter betyder en suspension av rätten. Herr socialministern uttryckte här på förmiddagen sin uppfattning så, att det vore nödvändigt att få till stånd en lag, som med samhällets auktoritet säger ifrån, vad som är rätt, och som också ser till att rätten exekveras. Vad är det då, som är rätt härvidlag? Går samhället in för en rättsåskådning, går samhället in för att garantera någon rätt på detta område? Nej, samhället går in för att

legalisera det kollektiva avtalet. Vad är då ett kollektivavtal? Ett kollektivavtal tillkommer ju nu mellan två parter med motsatta intressen, och oftast efter en bitter och hård strid. Det är den starkare parten i dessa strider, som formulerar villkoren. Det är följaktligen segrarens intressen, som få sitt uttryck i detta kollektivavtal. Bland de villkor, som segraren har föreskrivit, ha vi också § 23, som icke bara bestämmer, att arbetsgivaren har rätt att leda och fördela arbetet, utan också ger honom en suverän makt att antaga och avskeda personal, en bestämmelse, som ger honom möjlighet att förfölja och trasskassa. Kollektivavtalet är sålunda en uppgörelse, innebärande resultatet av en strid, som samhället med sin auktoritet skall godkänna och skydda. Vad innebär detta? Det innebär ju ingen sanktion åt rätten, utan en sanktion åt makten. Den, som har makten att få sina villkor inskrivna i avtalet, har också möjlighet att utnyttja samhällets makt för att få detta avtal tolkat just på det sätt, som framgår av avtalets ordalydelse eller innebörd. Jag anser att ett förslag, som vilar på en sådan grundsats, är ett erkännande av maktfilosofien, av tesen att makt är rätt, följaktligen precis raka motsatsen till det, som herr socialministern och regeringen med denna sin lagstiftning vilja åstadkomma.

Nu invänder man häremot, att samhället ju också har påtvingat vissa medborgare åttatimmarslagen. Vad är då åttatimmarslagen? Jo, åttatimmarslagen utgöres av vissa materiella föreskrifter. Samhället anser, att arbetaren bör ha ett visst skydd, en viss bestämd ledighet för att överhuvud taget kunna leva som människa. Det är alltså en lag av rent materiell innebörd. Den ålägger vissa medborgare i deras egenskap av industriella företagare en inskränkning i deras förfoganderätt över andra människors arbetskraft. Samhället föreskriver även på andra områden vissa minimistandard i fråga om skydd och värde av behövande människor, av de sämst rustade individerna. Detta kan man ju icke på minsta sätt likställa med att samhället legaliserar en uppgörelse, ett avtal mellan två olikställda parter, där den starkare parten föreskriver den svagare sin vilja och sina intressen och där samhället sedan ställer all sin makt till den starkare partens förfogande rörande tvist om ett sådant avtal. Jag förstår sannerligen icke, hur man kan göra sådana jämförelser som de, som herr Lindman var inne på under förmiddagen, och som också andra talare understrukt. Åttatimmarslagen och avtalslagarna äro på intet sätt jämförbara storheter.

Man har också sagt, att fackföreningsrörelsen redan har godkänt skiljedomsidén, den har godtagit principen om obligatorisk skiljedom i tolkningstvister i sina avtal, och varför skall den då icke även kunna tillåta att samhället fått ställa sin auktoritet, sina sakkunniga domare o. s. v. till parternas förfogande? Detta beror just av det skäl, jag redan nämnt, att avtalslagen betyder det samhället ställer sig på den ena partens sida, på segrarens sida, och att man följaktligen upphöjer den starkares ståndpunkt till den högsta rätt, som samhället har skyldighet att värna och hävda. Jag anser annars icke, att det kan vara något fel, om parterna på frivillighetens väg kunna enas, ty om de enas nu om att tolka kollektivavtalets bestämmelser, när tvist uppstår genom ett skiljemannaförfarande, åstadkommes ju därmed ingen skada för samhället. Det blir en frivillig uppgörelse parterna emellan. Om parterna sedan finna, att de icke ha nytta, utan fastmer skada av ett sådant förfarande, äga de möjlighet att uppsäga avtalet och avstå från ett sådant skiljedomsingripande. Motsatsen sker ju, när samhället söker påtvinga parterna, eller rättare sagt den svagare parten, den uppfattning, som den starkare äger. Den riktiga utgångspunkten för ett förfarande på detta område skulle väl vara den, som företrädes av de engelska liberalerna i deras nya program, som nyligen framlagts och vari man utgår från den grundsatsen att man skall främja

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

tillkomsten av en rättsordning på arbetsplatserna genom ett frivilligt och successivt förfarande. Man vill alltså steg för steg och under parternas frivilliga medverkan bygga upp en rättsordning och pacifisera arbetsplatsen. Denna metod är kanske långsammare, men säkrare, ty arbetaren är icke motståndare till ordning på arbetsplatserna, utan tvärtom. Vi vilja alla medverka till att skapa en rättsordning även på detta område, men detta skall ske under parternas frivilliga medverkan. Vad vi däremot icke vilja vara med om är just vad som föreslås här, nämligen att samhället skall legalisera knyt-nävs politikens facit i stället för att främja en verklig, av parterna själva skapad rättsordning på arbetsplatserna.

Vad innebär nu regeringens förslag på denna punkt? Jo, jag tycker, att den spolierar hela den samförståndsvilja, som långsamt har vuxit fram på arbetsplatserna och inom arbetarrörelsen. Endast anarkiens och desperationens krafter kunna ha någon nytta av detta lagstiftningsprojekt, om det träder ut i livet. Därom kan ju ingen tvivla, som har någon kännedom med arbetarnas läge och om arbetarnas psyke. Vad är ha byggt upp, skall stunden riva sönder. Kampen kommer att skärpas, tonen hårdna, människorna komma att se rött, och tänka med körtlarna i stället för med hjärnan, vadan det icke blir möjligt att få någon resonans för förnuftiga synpunkter. Är detta önskvärt, ur samhällets eller parternas synpunkt?

Jag skall erinra om en sak, som just visar vilken väg, som vi varit inne på under den senaste tiden. Bara för helt kort tid sedan, mitt under den stora lockouten på arbetsmarknaden, gick svenska sågverksindustriarbetarförbundets ledning in för ett förslag, som innebar, att man skall skapa ett frivilligt skiljedomsförfarande för parterna i denna betydande exportindustri. Man gjorde det mitt under lockouten, och trots avtalslagarna. Vad betyder det? Jo, det betyder, att det framträtt en ny mentalitet inom ansvarskännande kretsar, en ny syn på de sociala problemen bland arbetarna själva. Det är just detta spirande nya, som hotas med frost i sin knopp av det anslag, som de borgerliga äro beredda att gå in för i dag, när de ämna taga dessa avtalslagar. Ty tro aldrig, att vårt lands arbetare komma att utan vidare böja sig för denna lagstiftning, som hotar dem själva och deras organisationer med trakasserier och rättslöshet under sken av samhällets högsta rätt!

Metoden är lika oförnuftig som den, arbetsgivarna använde vid årsskiftet. då de avböjde en erbjuden uppgörelse med lockouthotet, en uppgörelse, som skulle ha gett massindustriens företagare betydligt mera än vad de sedan fingo gå med på efter 3 1/2 månaders strid. Man har här rätt att ställa den frågan, om det är rim och reson att i ett samhälle, som gör anspråk på att vila på rättens grundsatser, en tvist om några hundratusen kronor för en bärig industri i vårt land skall genom lockout mot 50,000 arbetare åstadkomma en förlust för parterna på 30 miljoner kronor. Det finns intet sunt förnuft i en sådan ordning. Det är galenskap. Detta hindrar emellertid icke, att just de människor, som i ansvarig ställning gått in för en sådan vanvettig politik så sent som vid årsskiftet, i detta ögonblick träda fram och slå sig för bröstet och i patetiska ordalag tala om, att de äro med om att främja arbetsfreden och vilja åstadkomma lugn på arbetsmarknaden.

Jag skall icke gå in på någon detaljgranskning av förslaget, fastän det nog kunde behövas utifrån den rättsuppfattning, som jag velat göra mig till tolk för. Jag vill dock endast nämna, att jag icke alls sympatiserar med en del av dessa paragrafer ur rent rättslig synpunkt. Detta gäller exempelvis domstolens sammansättning, då parternas ombud skola sitta edsvurna och med tvekluvna själar fälla domslut i de tvister, som föreläggas dem. Jag vill också säga, att den enskilde medlemmens i fackorganisationen intresse av att få klaga icke är alldeles säkert förankrad i den formulering, som ifrågavarande

paragraf har. Därtill vill jag framhålla, att ett system som det föreslagna med endast en domstol, utan någon högre instans, innebär en fara för rätts-säkerheten i landet, när en sådan domstol icke känner trycket av en sakkun-nig prövning, som kan utgöra en varning emot alltför snabba och snäva dom-slut. Men som sagt, jag skall icke ingå på dessa saker och en hel del andra liknande, utan jag skall av olika hänsyn inskränka mig till att i arbetsfredens, samförståndets och rättssäkerhetens namn yrka avslag på det föreliggande för-slaget, vars antagande säkerligen kommer att betyda, att de krafter och rörel-ser i tiden, som verka positivt uppbyggande, komma att försvagas till förmån för doktrinära och destruktiva riktningar och metoder. Det anstår icke ett frisinnat parti att medverka till och framtvinga en sådan utveckling.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! För den, som i likhet med mig sökt analysera debatten både i första kammaren och i denna kammare i dag, är det en hel del reflexioner, som tränga sig på en. Kanske ligger det när-mast till hands att anknyta till det anförande, som hölls av herr Lindman. Jag förmodar, att kammarens ledamöter i likhet med mig observerade, att i allt vad som gällde denna lag, han kröp bakom herr socialministerns rygg. Han tryckte sig i rågåkern, bildligt talat, och man konstaterar också, att hans parti är ovanligt tystlåtet i dagens debatt.

Det synes mig vara en händelse, som ser ut som en tanke, att vi stå inför ett slikt faktum. Herr Lindman förklarade kort och gott med avseende å lagförslaget, att den uppläggning, som herr statsrådet och chefen för social-departementet givit, vore i hans ögon så tillfredsställande, att han icke hade någon anledning att för sin del gå in på saken. I stället riktade han sig så mycket flitigare mot den opinionsrörelse, som pågått och pågår och, mina herrar, därest detta lagförslag går igenom, kommer att pågå i landet. Han menade, att det vore en agitationsprodukt framdriven av samvetslösa dema-goger. Jag tänkte, när han sade detta, för mig själv på ett annat skådespel, om vilket han talade på den tiden i helt annan ton och i en helt annan anda. Det var, när de 30,000 hoptrummade bönderna tågade upp på Stockholms slots borggård för att inför Hans Majestät frambära kravet på ökade militärbördor. Såväl herr Lindman som herr Trygger i medkammaren krävde tillbörlig res-spekt för denna opinionsyttring. Man uttalade, att det vore nödvändigt att taga hänsyn till den opinion, den stämning, för vilket bondetåget vore repre-sentativt. I dag förklarar man, att man vill icke taga någon hänsyn alls till den omständigheten, att Sveriges arbetarvärld stått samlad såsom knappast tillförne i en mäktig opinionsyttring, om vilken t. o. m. herr justitieministern i sitt anförande i första kammaren nödgades medgiva, att den både vittnade om värdighet och hade imponerande drag.

Jag skulle vilja säga herrarna, att om majoriteten nu står i begrepp att gen-omtrumfa denna lagstiftning, så kom ihåg en sak. Det är den gamla regeln: i dag mig i morgon dig! Hösten 1914 sutto herrar Trygger och Lindman jag vågar säga högmodiga inför Karl Staaff och hans vänner samt krävde under-kastelse, krävde att deras diktat skulle godkännas, ett antingen-eller. Svaret kom år 1925, mina herrar! Högern ställdes i samma kasus. Och när högern går ut i landet eller i riksdagens kamrar jämrar sig över vad som skedde 1925, böra vi draga oss till minnes, att högern 1914 ställde sig på ståndpunk-ten, att ingen hänsyn får tagas till en annan opinion än den, man själv hyser.

År 1870 utgjorde den befolkning i Sverige, som hämtar sin utkomst från jordbruket med dess binäringar, 72 procent av rikets hela befolkning. Den dag som i dag är utgör den mellan 42 och 43 procent. Marschen är klar och kommer att fortgå i samma riktning; och, herr förste vice talman, med sam-ma säkerhet som en naturlag verkar kommer den dag, då i riksdagens kamrar

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

sitter en majoritet, som hyser i mångt och mycket en annan uppfattning än denna sammansmältande klass. Den står i dag redo att vid det stora industriella arbetsgivarvärdömetets sida och vid regeringens sida votera en tvångslag mot Sveriges arbetarklass. Det kommer den dag, herr förste vice talman, då dess egna livsfrågor beröras, då det kommer vädjanden och opinionsyttringar och då man ropar på hänsyn. Det är icke säkert, herr förste vice talman, att vi glömt, vad som här synbarligen kommer att ske i dag. Det är icke säkert, att den klass eller de klasser, som då ha majoriteten i kamrarna, komma att taga alltför stor hänsyn till dessa vädjanden. Man skall erinra om vad som skedde 1928, då denna stora samhällsklass, som bär upp den svenska produktionen, väsentligen i vad det gäller industrien och i stora delar i vad det gäller jordbruket då den förgäves vädjade till riksdagen att taga en smula hänsyn till dess uppfattning men fick ett bleklagt nej. Jag tror, att det är farligt att gå fram med sådan hänsynslöshet. Jag erinrar mig och kommer alltid att erinra mig hösten 1918. Jag minns, då högern kapitulerade i rösträttsfrågan, men jag kommer heller aldrig att glömma vad Hjalmar Branting yttrade i en trängre krets, nämligen att det skadar icke, att man på vissa punkter tar någon hänsyn även till högern — hänsynen finns i vissa bestämmelser som ännu kvarstå — ty, sade han, även gent emot en sådan motståndare som högern kan det vara klokt att icke tillämpa dess egna principer från 1914, då det gällde försvarsfrågan.

I dag står nu kring den nuvarande regeringen en borgerlig majoritet uppenbarligen disciplinerad och uppenbarligen beredd att gå till lagstiftning. Och på vilkens auktoritet? Jo, herr förste vice talman, det är svårt att icke skriva en satir! Jag satt inne i första kammaren och lyssnade till tvenne anföranden. Jag lyssnade först till herr Thorbergs, landsorganisationens ordförande, anförande. Under två timmar och en kvart utvecklade han i detalj sin kritiska uppfattning gentemot lagförslaget, och han slutade med att säga, att det kändes bittert för honom, som ägnat hela sitt liv åt fackföreningsrörelsen, att nu stå inför den säkra utsikten, att, om denna lagstiftning går igenom, det mesta och bästa skall spolieras och förstöras av det, man varit med att bygga upp, att alla försök att hålla denna arbetarrörelse på sunda vägar och att hålla den efter de linjer, som den av tradition följt, d. v. s. de frivillighetens och frihetens linjer, som varit dess väg, att hålla den samlad kring det kollektiva avtalet, allt detta skall kanske nu plötsligt förspillas.

Jag lyssnade till det andra anförandet, som för mig innebar en överraskning på samma gång som det gjorde ett, låt mig säga detta, ganska pinsamt intryck. Å regeringens vägnar fördes ordet, icke som jag väntat av hans excellens herr statsministern, som var närvarande på regeringsbänken, utan av justitieministern, som presenterade sig för kammaren som den, vilken tillsammans med socialministern närmast hade berett detta ärende. När man lyssnade till hans anförande, ja, då förstod man verkligen, att denna lag kanske blir ännu farligare än vad man i förstone tänkt sig. För min inre syn stod justitieministerns berömda insats, när preventivlagen på sin tid drevs igenom. Hela den åskådning, som han den gången utvecklade här i en tidig morgonstund i andra kammaren, hela den övertro på lagparagrafers och straffbestämmelsers möjligheter att omgestalta det levande livet, ja, den återkommer i dagens anförande. När jag fick klart för mig, att preventivlagens verkliga fader också stått juridisk fadder till detta förslag, sådant det ter sig i det skick, vari det kom från Kungl. Maj:t, då är jag rädd, herr förste vice talman, att vi hava här att göra med en produkt, en uppenbarelse av samma förvända, världsfrämmande, juridiska för att icke säga juristiska uppfattning, som triumferade den gång, då man genomdrev preventivlagen. Jag fäste mig särskilt vid att justitieministern, som gång på gång strök under, att

han talade å regeringens vägnar, sade ifrån, att Sveriges arbetarklass har icke så mycket att beklaga sig över. Den har det mycket bättre ställt, förklarade han, än det s. k. manschettproletariatet. Han menade, att den har en så hög levnadsstandard, att det är så långt ifrån, tillade han, att här är fråga om en klasslagstiftning till men för arbetarklassen, att det tvärtom är visserligen en klasslag men en klasslag till förmån för arbetarklassen och mot arbetsgivar-dömet. Herr Thyren tycks tro, att den opinionsrörelse, som gått fram över landet och som alltjämt finnes levande där ute, han tycks tro, att den vilar på ett rent misstag. Han tycks tro, att arbetarklassen icke skulle hava på känn och instinktivt förstå, att här riktas ett attentat mot den i avseende å dess fackliga rörelsefrihet. Herr Thyren går längre än så. Han vill motivera, varför man grep in med lagstiftning, och han tog, mina herrar, följande dråpliga argument. Tänk er, sade han, ett primitivt samhälle, där man köper, säljer, handlar och vandlar men där man ännu icke har någon lagstiftning, tänk er, sade han, om man i detta primitiva samhälle vill lagfästa vissa sedvaneregler, men detta primitiva samhälles socialdemokrater — inom parentes vill jag tacka honom för hans utsökta älskvardhet — säga, att de kunna icke gå med på en sådan lagstiftning, utan de kräva, att den skall avvisas. Det är samma läge, sade han, som det, vari vi nu befinna oss. Lika väl, sade han, som vi nödgats, när det gällt köp och byte och allt det där, gå till att lagstifta. så måste vi också hava en lagstiftning på detta område. Och han tillade, att här finnes en lucka, som vi av rent principiella skäl måste fylla.

Ja, vad säga herrarna om ett motiv som detta: Av rent *principiella* skäl måste vi fylla denna lucka! Aldrig ett ögonblick var det frågan om från justitieministerns sida att hänvisa till det levande livets behov. Han ställde icke frågan så här, att arbetsmarknadens förhållanden gjort det påkallat att fylla denna lucka. Nej, han anknöt tydligen till en tankegång i propositionen. Jag fick för min del den stilla misstanken, att han även skrivit ett visst stycke i motiveringen till propositionen, ty jag har verkligen en så hög tanke om herr statsrådets och chefens för socialdepartementet praktiska livssyn, att jag inte gärna vill tro, att han är upphovsmannen till den passage, där det heter, att det är ett rättssamhälle ovärdigt att lämna ett område sådant som detta utan lagstiftning. Ja, herr förste vice talman, vilken fruktansvärd olycka, om det funnes områden i livet där det icke lagstiftas! Vi andas förträffligt, men vi behöva ingen andningslag; vi promenera, men vi behöva ingen speciell promenadlag. Men justitieministern och med honom herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har upptäckt, att här finnes ett område, som lagstiftaren hittills icke reglerat med alla sina taggtrådsstängsel. För Guds skull, låt oss genast tvångslagstifta. Av principiella skäl, heter det, få vi icke här lämna någon lucka. När man står inför slikt, när man hör en slik motivering, nödgas man fråga sig: är den svenska riksdagen redo att för dessa teoretiska juristeriers skull träda in för en lagstiftning sådan som denna? Jag har all möjlig aktning för vårt ärevärdiga advokatskrå, herr förste vice talman, och jag önskar, att det liksom alla lovlige skrän må frodas och blomstra. Men jag har en stilla misstanke, att vi här i landet icke äro riktigt betjänta med att öppna dessa nya och vittutseende betesmarker för skräet i fråga. Ty genom den kritik, som levererats mot detta lagförslag i båda kamrarna särskilt genom herr Thorbergs och herr Johansons i Stockholm anföranden, är det uppenbart för var och en, som vill tänka efter, att det skrå, som har att vinna på att denna lag genomföres, det är ärevärdiga advokatskrået. Det är nästan som fick man en stilla misstanke, att närvaron av ett par berömda advokater i den nuvarande regeringen har en smula påverkat socialministerns i och för sig själv dock mycket starka föresats att bringa denna lagstiftning i hamn.

Jag skall peka på en annan sak, som är ganska anmärkningsvärd. Herr

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Thorberg har i första kammaren gått igenom paragraf för paragraf. Han har påvisat dels tvetydigheter, dels luckor och dels saker, som gjort att tolkningen av förslaget för lekmanaförståndet ter sig orimlig. Vad svarade justitieministern på all denna kritik? Jo, mina herrar, lägg märke till att han svarade följande: herr Thorberg kan ha rätt i det där, men domstolen skall här utfylla saken! Han hänvisade till 1734 års lag och sade, att där finns bara en allmän bestämmelse, att man icke skall använda list och svek, och sedan har domstolen fått utfylla det övriga. I vad det gäller denna lag, menade han, att domstolen får genom sina utslag giva åt varje paragraf, där det förefinnes ofullkomligheter, ett konkret innehåll. Ja, men lägg märke till det, herr förste vice talman, att här saknas i denna lag någon överinstans. Det finns ingen revisionsmöjlighet beträffande arbetsdomstolens domar. Det är alltså frågan om att en domstol i en instans skall bli, för att använda justitieministerns uttryck i första kammaren, själv lagstiftande. Jag skulle som lekman kunna förstå, att om det gällt den vanliga rättsskipningen, där hovrätt får granska häradsrätt och högsta domstolen får granska hovrätt, jag skulle förstå, att man där kanske vågat överantvarda åt rättsskipningen ett laginstrument, som vore ofullkomligt, men ändå med en viss trygghet kunnat säga sig, att just tillvaron av de tre instanserna innebure en viss garanti för att den lag, som stiftas genom rättsskipningen på grund av de prejudikat, som skapas, icke blir alltför galen. Men var hava herrarna den garantien i detta fall? I samma ögonblick man träder in för en lag med bara en instans och ingen revisions- och appellmöjlighet, i samma ögonblick är det uppenbart, att allt beror på denna första instans. Justitieministern menade, att lagen är kanske dålig, men att vi kunna lita på de goda domarna. Tja, vad vet herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet om de goda domarna? Hava vi icke haft erfarenhet av personer, vilkas lysande juridiska begåvning understundom givit oss en illusion av att de kanske också i juridiskt-praktiskt arbete skulle göra storverk men som ändå gjort fullkomligt fiasko? Och vad är det, herr förste vice talman, som hindrar, att en domstol, där avgörandet i realiteten kommer att ligga i en enda mans hand, nämligen ordförandens, då han är den som fäller utslagsrösten, vad hindrar, att vi icke få att göra med en hel del orimliga domar redan vid lagens första tillämpning, men vilka domar komma att bli prejudikat, som icke kunna ändras utan som grundläggna den rättspraxis, som här skall uppblomstra? Jag måste säga, att jag är gudskelov inte jurist, men det sunda bondförståndet säger mig, att en sådan utvecklingslinje är ganska äventyrlig, och den blir dubbelt äventyrlig, om man jämför detta sätt att skipa lag med det sätt, som vi tillämpa i fråga om vår lagstiftning i övrigt. Hur är det med de lagar, som kommit från lagberedningen? Hur är det med dessa stora komplex, som vi varit med om att votera, äktenskapslagen, konkurslagen o. s. v.? Det är så, som det sades i första lagutskottet år 1921, då jag själv satt i detta utskott, av herr Hederstierna, att om man petar på en liten detalj, så måste man ändra hela lagen, ty den moderna lagstiftningen har kommit in på sådana linjer, att den skall famna så mycket som möjligt, även de minsta detaljer. Men här står landets justitieminister och riktigt berömmar sig av att den lag, som han framlagt, i detta fall går ut från motsatta grundsatser, nämligen att man mycket väl kan starta med kanske felaktiga och ofullkomliga paragrafer, men att det skall åvila domaren att skapa de riktiga rättsreglerna. Det har visserligen sagts, att det är bättre med en god domare än en god lag, men sannerligen, jag undrar ändå, om icke herrarna tycka, att det måste vara ett äventyr att till den domstol, som här föreslås, överantvarda en lag, om vilken landets justitieminister själv erkänner, att många av de grava anmärkningar, som herr Thorberg riktade mot den, äro riktiga. Jag undrar, om det icke känns för alla som ett äventyr att nu taga en sådan lag på detta

så oerhört livsviktiga och ömtåliga område. På herr Thyrens auktoritet, på herr Ekmans, herr Löfgrens och herr Petterssons auktoritet, skola vi alltså gå att votera detta. Man vill icke lyssna på vad en disponent K. F. Göransson i Sandviken säger. Det är sant, att han icke är jurist, bara ledare för Sveriges största järnverk och kanske den man, som har den största erfarenheten av en arbetarledares uppgifter. Man vill icke lyssna till vad den svenska exportindustriens organ i landet, Stockholms Dagblad, dag ut och dag in skrivit, då den varnat för denna lagstiftning. Man vill icke lyssna till, vad som sagts i en hel del lokala organ, Göteborgsposten, i herr statsministerns egen gamla tidning, Eskilstunakuriren, i Västmanlands läns tidning o. s. v. gentemot detta. Nej, man skall trumfa igenom lagstiftningen, man skall icke taga några hänsyn. Och varför? Jo därför att det gått politik i det hela. Det har blivit en prestigefråga för herrarna att genomdriva det.

Vi ha vant oss sedan gammalt att betrakta kollektivavtalen som det främsta fredsinstrumentet på arbetsmarknaden. Vi ha glatt oss åt dess landvinningar. Men när landsorganisationens ordförande inom den delegation, där han var medlem, ställde kravet på att få utrett, huruvida man i de länder, där man genomfört en lagstiftning, som påminner om denna, hade det bättre i fråga om arbetsmarknadens fredsförhållanden, än vad vi utan dylik lagstiftning ha i vårt land, där man endast arbetar på att utveckla kollektivavtalen, så tillmötesgick man icke denna fordran, och Kungl. Maj:t har icke heller ansett nödigt att i sin proposition tillmötesgå den. Och så stå vi alltså inför det faktum, att den borgerliga majoriteten i Sveriges riksdag år 1928 icke kräver bättre förberedelse och förbehandling av detta oerhört viktiga ärende, än att man säger, att huvudargumentet, som det heter i propositionen, för att genomföra detta är, att det finnes motsvarande saker i andra länder. Ja, men det är icke det, som kammaren måste veta, utan om det tack vare denna lagstiftning är bättre i andra länder än hos oss. Men på den frågan har regeringen vägrat att giva något besked åt den riksdagsmajoritet, som nu är redo att besluta om lagen.

Ja, det är inför sådant, herr förste vice talman, som man är tvungen att sjunga rent ut och säga, att här står riksdagen i begrepp att begå något, som är värre än ett brott, att begå en dumhet, som vi för lång tid framåt komma att få lida ont av. Sveriges arbetarrörelse, Sveriges fackföreningsrörelse, har gjort sig förtjänt av ett bättre öde än att här läggas upp som ett experimentalfält för den liberala regeringens påhitt på detta ömtåliga område. Den har, denna fackföreningsrörelse, sannerligen icke visat de drag, som skulle motivera ett klåfingrigt ingripande. Det är vitsordat, att de kollektiva avtal, som vi ha, hållas i helgd i en utsträckning, som är beundransvärd. Inom parentes får man observera, att herr socialministern i propositionen icke behagat tala om för riksdagen, vad de sakkunniga i sin utredningslunta haft att säga beträffande kollektivavtalens hållande i detta land. De sakkunniga säga dock, att kollektivavtalen hållas i regel på ett glädjande sätt, så att ur den synpunkten finnes ingenting att erinra, men socialministern, som redogör för andra saker, som de sakkunniga utvecklat, han förtiger denna punkt. Och därtill kommer, att som redan framhållits, hela 94 procent av de kollektivavtalsberörda arbetarna ha i respektive kollektivavtal bestämmelse om hur det skall förfaras i händelse av konflikt. Då frågar man sig om det alltså är regeringens mening att för tillvaron av de 6 procent, som sakna dylika bestämmelser, stå fast vid sitt orimliga omdöme i motiveringen till propositionen, att det här skulle vara fråga om att lösa rättstvister med maktmedel. När 94 procent av de arbetare, som ha kollektivavtal, redan ha på frivillighetens väg infört för 40 procent bestämmelser om frivillig skiljedom och för 54 procent bestämmelser om för-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

handling, då skall man vara så klåfingrig, att man icke tillåter denna del av arbetsmarknaden att få i fred utveckla sig.

Jag har i remissdebatten sagt om denna proposition i denna kammare, herr förste vice talman, att den är ett exempel på skaplynnnet hos den svenska liberalismen 1928, ett exempel, som verkar avskräckande i ljuset av vad man fått bevittna av engelsk liberalism, som tar på och bedömer dessa frågor på ett helt annat sätt. Här satt i denna kammare för icke många år sedan en man, som var partivän med herr Lindman, numera landshövdingen i Gävleborgs län, herr Lybeck, en man, vars erfarenhet på det näringspolitiska och det arbetspolitiska området ingen lär vilja bestrida. Han har nyligen gjort det uttalandet, att här är på marsch en strävan på arbetsmarknaden mellan parterna att söka ordna upp sina mellanhavanden och finna en modus vivendi, som är till båtнад för hela produktionen. Vad är det för mening, att denna nu skall äventyras, bara därför att den nuvarande regeringen gjort detta till en prestige-fråga, bara därför att den här i klåfingrighet vill söka genomdriva en lagstiftning, vilken ingen varken arbetsgivare eller arbetare begärt?

Ja, herr talman, jag hänvisar för övrigt till den avslutande delen av den partimotion, som även jag haft äran underskriva. Vi säga där ifrån, att, vad som gör detta till ett särskilt område, det är ju detta, att parterna icke ha en likställighet som är reell utan endast formell. Ty reellt är det så, att arbetarklassen i kraft av sin egendomslöshet är dömd att vara den svagare parten i produktionsprocessen. Den är dömd på grund av denna sin egendomslöshet att få taga den första stöten och vara överlämnad åt allsköns slump. Och ni, mina herrar på regeringsbanken, som inte haft det minsta intresse av att giva Sveriges arbetare en arbetslöshetsförsäkring, ni äro däremot intresserade av att söka skapa en lagstiftning, som ger ännu större möjligheter för den starkare parten att göra sin styrka gällande gentemot den svagare parten. Det är sådant, herr förste vice talman, som är en förblindad och olycklig politik, det är sådant, som i fortsättningen kommer att skärpa motsättningarna i detta land och skövla och äventyra värden, som här byggts upp och skapats under försiktighet och möda på arbetsmarknaden. Det är ett handlingssätt, som förtjänar att brännmärkas. Jag är övertygad om att, därest denna lag genomföres, skall striden icke vara slut, utan då först skall den börja på allvar. Då få herrarna se, vad ni ställt till med detta.

Herr förste vice talman, jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservation, som är avgiven av herr Linder m. fl.

Häruti instämde herr *Lövgren* i Nyborg.

Herr Strindlund: Herr talman! Det torde knappast från något håll bestridas, att fred på arbetsmarknaden är ett samhällsönskemål av största betydelse. Det är därför förklarligt, att regeringsförslaget till s. k. arbetsfredslagstiftning skulle mottagas med största intresse liksom ock, att detta förslag skulle komma att utsättas för de intresserades kritik.

För egen del måste jag erkänna, att jag efter genomläsandet av det kungl. förslaget kände mig närmast besviken. en känsla, som icke mildrats efter del-fående av utskottets här föreliggande förslag. Den första fråga, som upp-ställde sig, var, huruvida lagstiftningen — begränsad till kollektivavtalen — träffar det område, där behovet av legaliserade avtalsformer mellan arbetare och arbetsgivare var mest trängande. Det bör icke förvåna, om jag från egna klassynpunkter icke har något särskilt intresse för kollektivavtal överhuvud taget och än mindre för dessas eventuella utbredning till jordbruks- och skogs-arbeten. På grund av lagens begränsade giltighetsområde är jag ej heller övertygad om dess stora betydelse för arbetsfreds erhållande. Ej heller äro

de bestämmelser, som föreslås för lagens respekterande, av den art, att dess effektivitet icke kan ifrågasättas. Därtill kommer, att lagförslaget ej kunnat utarbetas med mer än den ena därav berörda partens bistånd, vartill en högeravisa här i Stockholm riktigt nog anmärkt att »endast utomordentliga tilldragelser kunna betinga statens ingripande i strid mot de närmast berördas önskningsar och åsikter». Dessa reflexioner understrykas ytterligare av samma tidning, då den tillägger: »Icke desto mindre kommer avgörandet beträffande den s. k. arbetsfredslagstiftningen, såvitt nu kan bedömas, att för lång tid medföra allvarliga konsekvenser för det sociala livet, i första hand för förhållandet mellan industriföretagen och deras arbetare.»

Då därtill lägges, att förslagets framläggande skedde vid tid, då förhållandena på arbetsmarknaden voro synnerligen irriterade, bör det icke förvåna, om förslaget föreföll mig och flera med mig minst sagt mindre tilltalande.

Läget nu, vid frågans avgörande, är dock icke helt detsamma som vid dess framläggande på riksdagens bord. Det sakliga bedömandet har försvårats genom den politiska innebörd, frågan erhållit, ett förhållande, som dock icke ensamt skulle hava kunnat påverka mitt ställningstagande om icke därtill kommit, att rent utomparlamentariska påtryckningsmedel — för väl kända för att här behöva omnämnas — använts i den agitation, som föregått frågans avgörande. Jag måste erkänna, att mitt demokratiska sinnelag reagerar mot dylikt och förbjuder mig att taga en ståndpunkt, som skulle kunna tydas som eftergift för slika påtryckningar. Därav följer, herr Spångberg, att arbetarna — synnerligast de kommunistiskt organiserade — genom sina uttalanden, handlings sätt och hotelser tvingat mig från min negativa ståndpunkt och därmed bidragit till lagens antagande.

Med herr Strindlund förenade sig herrar *Petersson* i Broaryd, *Nilsson* i Hörby, *Svensson* i Grönvik, *Gardell* i Gans, *Eriksson* i Västbro, *Olsson* i Högby och *Lindgren*.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Efter den långa, snart 12 timmar omfattande överläggning, som ägnats nu föreliggande fråga, skall det icke falla mig in att här ingå på någon längre detaljerad framställning av de synpunkter, som jag har att lägga på detta spörsmål. Men då jag tidigare från en mångårig erfarenhet på detta område erinrar mig en hel del ting och då jag i utskottet deltagit i den förberedande behandlingen av denna fråga, har jag bestämt mig för att i alla fall här i dag framföra några synpunkter, som tidigare icke blivit berörda. I förbigående vill jag emellertid säga, att man hade kunnat vänta sig, att när överläggningen pågått under så pass lång tid, man skulle fått höra något eller några av de skäl, som talade för behovet av att nu på detta sätt, som tydligen förestår, genomdriva en lagstiftning på detta område. Men så har icke skett, och alla de, som här i afton tänka att rösta för det föreliggande lagförslaget, ha ju i stort sett allesammans föredragit att tiga, föredragit att hålla inne med sina innersta synpunkter. Man sitter och väntar, ungefär som förhållandet vid vissa tillfällen var i utskottet, på en votering, som skall fälla det avgörande ordet.

Man har emellertid här sagt, att man icke kan förstå, varför det framföres så många betänkligheter och anföres så många skäl mot denna lagstiftning som skett, och att man nu från arbetarhåll icke kan acceptera det föreliggande förslaget. Man har från vårt håll framhållit, hurusom man har den erfarenheten, att t. ex. den föreslagna arbetsdomstolen och dess utslag kan komma att på ett helt annat sätt, än vad vi hittills varit vana vid, kränka de intressen, som vi på arbetarsidan företräda. Jag har själv i många år sysslat med förhandlingar om kollektivavtal och varit med om att träffa åtskilliga sådana. Men

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

det har under alla dessa år aldrig förekommit, att vi inom det arbetsområde jag företrädde gjort oss skyldiga till något avtalsbrott i fråga om rättstvister, utan dessa hava alltid ordnats genom förhandlingar eller skiljedom. Jag måste emellertid tillägga, att min erfarenhet på detta område går verkligen i den riktningen, att man icke alltid fått rätt i dessa skiljedomar, trots att man efter objektiv synpunkt haft en sådan rätt i det föreliggande fallet. Det är detta som gör, att man nu från det håll, jag företräder, är synnerligen misstänksam mot att acceptera en lagstiftning på detta område av det innehåll, som här föreligger, och acceptera en arbetsdomstol med de befogenheter, som här nyss utvecklats av den föregående ärade talaren. Det är som sagt därför, att vår erfarenhet går i den riktningen, att även om vi ha rätt enligt föreliggande avtals bestämmelser, så ha vi fått uppleva, att vi fått orätt.

Jag har här i min hand handlingar, som ställts till mitt förfogande och som enligt mitt sätt att se på ett utomordentligt sätt belysa, att det förhåller sig på det sätt, som jag här antytt. Jag skall nämna detta fall, som kan ha sitt särskilda intresse vid en överläggning som denna, därför att det är en medlem av den nu sittande regeringen, som fällt utslaget i den tvist, som här avgjorts av en skiljenämnd. Saken var i korthet den, att mellan ett par organisationer av arbetare och arbetsgivare i Stockholm hade träffats ett kollektivavtal, som stadgade att vid vissa arbetens utförande, vilka arbeten voro angivna i avtalet, var man ense om att man skulle kunna övergå till arbete på skift efter samma bestämmelser, som gälla vid den ordinarie arbetstiden under dagen. Vid övertidsarbete i allmänhet skulle däremot betalas ett extra tillägg av 70 procent på timlönen. Vid ett arbete här uppe på Kungsgatan i Stockholm förelåg sådana omständigheter, att man icke kunde utföra arbetet enbart på den dagliga normala arbetstiden och därför ville arbetsgivaren, att man skulle arbeta dygnet om för att på detta sätt snabbare undvika de olägenheter, som förelågo vid berörda arbete. Då var frågan den, huruvida man här skulle arbeta i skift mot vanlig betalning eller om man skulle arbeta på övertid med övertidsprocent, och här hävdade dessa båda parter alldeles motsatta synpunkter. Arbetsgivaren ansåg, trots att det icke på något sätt överensstämde med det föreliggande avtalets bestämmelser, att man borde kunna utföra detta arbete i skiftarbete med vanlig betalning. Å arbetarsidan ville man icke godkänna denna tolkning, och så kom ärendet under behandling av skiljenämnden. Skiljedomaren, som fällde utslaget, följde arbetsgivarsidans uppfattning och ansåg, att detta kunde betraktas som ett arbete, som borde hänföras till den föreliggande avtalsparagrafen, och dömd arbetarna att mot vanlig avlöning arbeta i skift. På arbetarsidan blev man naturligtvis ytterst förvånad över innehållet i domen, och man vände sig därför genom skrivelse till skiljedomaren och begärde närmare motivering för hans dom. I ett brev från skiljedomaren, som jag också här har i min hand, säger han, att det är nog riktigt, att det beslut, som han har kommit till, icke fullt passar till den i avtalet intagna bestämmelsen, ty han har tillämpat något som man på juristspråk kallar för en extensiv tolkning av det föreliggande avtalet och alltså tillämpat det på ett område, där det i varje fall icke fanns uttryckligt angivna bestämmelser om att det skulle kunna tillämpas. Herrarna förstå, att bara ett enda sådant fall, där man trots en bestämmelse i avtalet, som man har gått med på, därför att det anger ett visst bestämt område, där man skall behöva arbeta på angivet sätt, och trots detta blir dömd att på ett annat icke angivet område arbeta på samma sätt, det skapar ingen lust att slita sina tvister genom att överlämna dem till utomstående personer. Och i det föreliggande lagförslaget har ju, som även den föregående talaren antydde, arbetsdomstolen fått en oerhört omfattande befogenhet att tolka lagen, att stifta lag, och genom praxis för framtiden bestämma, huru en hel del ytterst viktiga och värdefulla principer skola tillämpas.

Det är visserligen så, att om denna lag här i afton tages, kommer den naturligtvis att verka ytterst olika på olika arbetsområden, och det förhåller sig på det sättet, att enligt min erfarenhet kommer det att bliva byggnadsarbetarna, som allra hårdast komma att bli utsatta för verkningarna av denna lagstiftning. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har ju tidigare i dag varit inne på dessa förhållanden, ehuru han enligt min uppfattning icke berörde den ömtåligaste delen av de svårigheter, som föreligga på detta område. Ty det är visserligen sant, att om man hos en arbetsgivare icke kan utfå sin avlöning, kan man naturligtvis även med denna lagstiftning låta bli att utföra något arbete, men frågan är, därest arbetsgivaren är bunden av kollektivavtalet, huruvida man äger rätt att hindra honom att anställa andra arbetare i deras ställe, som vägra att utföra något arbete. Saken är den, att inom byggnadsindustrien, speciellt i de stora städerna, kanske enkannerligen i Stockholm, hava vi speciellt under högkonjunkturerna att räkna med en alldeles särskild typ av företagare, nämligen sådana som i själva verket äro bulvaner för kapitalstarka enskilda personer eller också för aktiebolag och banker. Dessa operera som byggmästare, utföra stora arbeten intill den gräns, då arbetslöner och ackordsöverskott, ofta till betydande belopp, skola utbetalas. Då visar det sig, att det finnes inga tillgångar, arbetet stoppar, och en vacker dag uppträder på arbetsplatsen en helt annan person, som med eller utan ett föregående exekutivt förfaringsätt förklarar sig vara ägare till den ofullbordade fastigheten och vill fortsätta arbetet. Jag har dragit fram den saken i utskottet och där frågat juristerna, huru det kommer att bli, när man nu får en lagstiftning av denna beskaffenhet. Hittills har det nämligen varit så, att arbetarna hava här måst skaffa sig ett alldeles speciellt rättsinstitut, nämligen blockaden för att få ut sina arbetslöner, och detta institut har så småningom fullbordats och utvecklats till en betydande grad av säkerhet, så att i 99 fall av 100 torde byggnadsarbetarna genom dessa blockader kunna utfå intjänta ackordsöverskott och avlöningar. Med denna lagstiftning blir det emellertid så, att hela denna utveckling stoppas, under den förutsättningen nämligen att den person, som presenterar sig som ägare till fastigheten, är part i det gällande kollektivavtalet, ty då kan han enligt denna lag göra gällande, att intet som helst hinder får läggas i hans väg för att fullborda arbetet, och vederbörande få i enlighet med en annan lags bestämmelser hålla sig till den, som tidigare innehade fastigheten eller som stod som dess ägare, och då kan det i många fall visa sig vara så, att denne fullständigt saknar tillgångar, och man kan alltså icke då, med de lagliga bestämmelser och möjligheter, som finnas i vårt land, få ut någon som helst ersättning för de arbetslöner och förtjänster, som föreligga obetalade. Jag skulle nu för min del vilja göra en hemställan till anhängarna av denna lagstiftning, kanske alldeles speciellt till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, för att få veta, huru man skall kunna i ett fall som detta få ut de förtjänster, som man hittills har kunnat få ut med blockadinstitutet, men vilket juristerna i utskottet förklarade icke bliva möjligt, sedan denna lag trätt i tillämpning, under den förutsättningen nämligen, att den nye ägaren är bunden av för arbetsplatsen gällande kollektivavtal. Köpes emellertid denna fastighet på exekutiv auktion av en person, som icke är bunden av kollektivavtalet, då möter intet hinder att upprätthålla ett blockadförfarande mot den nye ägaren. Det egendomliga förhållandet skulle till och med kunna inträffa, att om blockad utfördes mot en ny, av kollektivavtalet bunden ägare, denne nye ägare skulle kunna vända sig till arbetsdomstolen och få arbetarna och deras organisation bötfällda, därför att de tillämpat det gamla systemet att rikta sina krav mot fastigheten själv såsom sådan. Jag tror, att speciellt för byggnadsarbetarnas vidkommande kommer här att föreligga betydande svårigheter just med hänsyn till själva det sätt, varpå arbetet bedrivs på detta

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

område, och den som har någon som helst erfarenhet om, huru det här går till, kan icke heller förvåna sig över, att man är ytterst betänksam och anser, att en dylik lagstiftning icke bör tagas, särskilt då härtill kommer, att här icke från något håll kunnat uppvisas, att det föreligger ett tvingande behov att till varje pris forcera en sådan lagstiftning.

Det finnes i denna lags bestämmelser berörda en hel massa andra ting, som det skulle vara intressant att uppehålla sig vid, därför att de icke äro lösta enligt det nu föreliggande lagförslaget. Hela frågan om de enskilda arbetsavtalen har man halkat över, och man går direkt på kollektivavtalen och de avtalslutande organisationerna. När jag läste förslaget första gången, fick jag verkligen den uppfattningen, att Kungl. Maj:t, som framlagt denna lagstiftning, hade resonerat ungefär på samma sätt som jag såg en gång, att myndigheterna påstås hava gjort i en stad, där man visste, att det blivit begånget oegentligheter, men visste icke riktigt, hur man skulle förfara för att komma till rätta med dem. Man resonerade som så: här hava vi brottslingen, nu gäller det bara att skaffa bevisning. Jag tror det kommer att visa sig, därest denna lagstiftning kommer till stånd, att här öppnar sig en rad av områden, där stora svårigheter komma att inställa sig, och jag vill bara nämna detta egendomliga förhållande, att här tvingas parterna, arbetare och arbetsgivare, att tillämpa helt nya uppfattningar, som de tidigare icke varit vana vid, just på grund av bestämmelserna inom denna lagstiftning, t. ex. rörande förhållandet mellan en arbetsgivare, som är bunden av kollektivavtalet, och arbetare, som äro obundna av kollektivavtalet. Här har det ju hittills förfarits så, och i motiveringen till denna proposition säger man också, att man förutsatt, att det skall bliva på det sättet, att om något enskilt arbetsavtal träffas mellan en sådan arbetsgivare och av kollektivavtal obundna arbetare, kommer i allmänhet kollektivavtalet att tillämpas, därest inga andra bestämmelser fastställts vid anställningens träffande. Men utskottet säger kort och gott ifrån, att hela detta område har man lämnat utanför lagstiftningen, och det föreligger faktiskt ingen omöjlighet, att en arbetsgivare, som är bunden av ett kollektivavtal, kan konsekvent uppsöka och anställa oorganiserade arbetare och med dem träffa överenskommelser om helt andra arbetsvillkor än som gälla enligt det kollektivavtal, av vilket han själv är bunden.

Det är högst egendomliga förhållanden, som kunna komma till stånd, sedan denna lag trätt i kraft, och detta och mycket annat liknande är det som gör, att från vårt håll måste vi ställa oss på det sätt som här från en rad av talare har anförts.

Jag skall nu vid denna sena timme icke uppehålla tiden utan tillåter mig endast, herr talman, att i korthet få, med instämmande i det mesta av de synpunkter som från mina partivänner framställts under debatten i dag, hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservation, som avgivits av herr Linder m. fl.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Att jag har begärt ordet i dag vid denna sena timme, trots jag redan på förmiddagen gjorde ett instämmande med avseende å huvudfrågan, beror på, att jag jämte åtskilliga andra här i kammaren representerar en rätt stor grupp inom samhället, som man gott kan säga är en specialgrupp. Det beror också på, att jag vid fjolårets remissdebatt tillät mig antyda ett par saker. Jag tillät mig säga, att det var svårt, för att icke säga omöjligt, att kunna skilja på intressetvister och tolkningstvister. Jag tillät mig också säga, att striden var ojämn mellan de båda parterna, detta med anledning av den så omstridda paragraf 23 eller paragraf 20, som den

kallas i ett avtal som jag har här och som jag strax skall tillåta mig citera. Det var omöjligt att kalla parterna likställda på grund av innehållet i den och andra paragrafer. Därjämte tillät jag mig redan då att säga, att man skulle arbeta den syndikalistiska principen »inga avtal alls» i händerna genom att gå in för en sådan lagstiftning, som redan då var på visst sätt signalerad — förresten på ett intensivt och markant sätt signalerad.

När jag nu tar till orda för denna specialgrupp, gör jag det därför, att jag vill stryka under den fråga, som av herr Hansson i Stockholm ställdes på förmiddagen, huruvida detta icke var att betrakta som början till en mera vittgående lagstiftning, och jag skall be att på mina kommittenters och egna vägnar få till den kraft och verkan det hava kan ytterligare stryka under den frågan, emedan jag befarar, att detta är ett av de få bevis, som vi fått hittills på, att regeringen har lyckats att verkligen taga ledningen av »den politiska utvecklingen» här i landet.

Jag har varit med om i 20 år att tillämpa något som heter förhandlingsordning mellan svenska järnvägarnas arbetsgivareförening å ena sidan och svenska järnvägsmannaförbundet och Sveriges lokomotivmannaförbund såsom personalorganisationer å andra sidan, och det ger mig en viss rätt att här ånyo stryka under, vad jag vid tidigare tillfälle för ett par år sedan har sagt, och det är, att icke ens det tvång, som parterna själva hava lagt på sig vid ett tidigare tillfälle, har visat sig vara fruktbarande, utan redan efter några få års förlopp funno de sig nödsakade att säga upp det obligatoriska förfarandet i dess helhet, och så småningom efter stor möda och många vanskligheter lyckades man få till stånd ett avtal, enligt vilket intressetvister fakultativt kunna hänskjutas till skiljedomstol och rättstvister skola gå dit som regel. Det visade sig nämligen, att tvånget blev olidligt. Det fanns icke längre någon vilja hos parterna att verkligen anstränga sig till det yttersta för att göra upp, och jag befarar för min del, att när det blir tvång att försöka slita tvister på förhandlingsvägen, på sätt som här är bestämt i detta förslag till lag, så kommer det också att nöta ut viljan till frivilliga överenskommelser, och det kommer måhända också att resultera i, att grupper av fackligt organiserade människor, högst betydelsefulla grupper, komma att resonera som så: Vi äro måhända tillräckligt starka att kunna existera utan avtal. För min del skall jag be att få säga, att jag anser mig verkligen tillhöra en så pass solitt organiserad arbetargrupp, att jag tror oss om att kunna få våra förhållanden tillfredsställande ordnade, utan att vi skola behöva skriva under några avtal. Därmed har jag icke sagt, att vi komma att övergiva avtalsprincipen, men jag befarar, att den frågan ganska snart kommer till ett övervägande. Det är ett ganska allvarsamt övervägande, och varför? Jo, därför att vi hava, hela den tid som gått, sedan vi började på att få avtal till stånd, obrottsligt hållit dessa. Vi hava hela tiden också fått tolkningstvister avgjorda på ett fredligt sätt. Vi behöva icke och taga icke emot en lagstiftning, som förstör det fredliga arbete, som byggts upp under de gångna 20 åren. Det kan låta, som om jag skulle säga det jag icke menar, men det är icke händelsen; jag säger precis vad jag menar, och jag tycker det är ett hån, när man kommer med rubriken, i dagligt tal åtminstone, »arbetsfredslag». Lagen är raka motsatsen, herr statsråd och chef för socialdepartementet!

Jag skall nu be att få läsa upp paragraf 23 i den avfattning, som vi hava den vid landets enskilda järnvägar, för att jag sedan skall kunna få ett svar, som jag hoppas tillfredsställande, av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Det heter i den paragrafen på detta sätt: »§ 20. Med iakttagande av bestämmelserna såväl i detta avtal som även i övriga mellan vederbörande organisationer gällande avtal äger förvaltning oinskränkt rätt att, utan intrång från personalens sida, ensam leda och fördela arbetet ävensom att fritt

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts)

antaga och avskeda personal, oavsett om densamma är organiserad eller icke. Rätten att under alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbetet skall, liksom föreningsrätten, hållas i ömsesidig helgd.» Kan herr statsrådet säga mig, eller *vill* herr statsrådet säga mig, huruvida det icke för en arbetare, uppsagd enligt den paragrafen, är en intressefråga av rang? Jag skulle tro, att den text, som det nu i dag förelagda lagförslaget innehåller, pekar helt och hållet på, att det är en tolkningsfråga. Det är bara *ett* bevis på, huru svårt det är att skilja intressetvister och tolkningstvister från varandra.

Jag tillät mig under remissdebatten i fjol på tal om en annan omständighet påpeka, att det i den allmänna verksamheten kan förekomma fall, då en arbetsgivare har en ren och klar direkt nytta av att han på grund av bestämmelsen i paragraf 23, eller vad den nu kan hava för nummer i respektive avtal, äger att ensam leda och fördela arbetet. Han kan permittera personal, som han icke oavvisligen behöver, på två eller tre eller flera dagar i veckan, utan att vederbörande arbetare kunna göra ett enda dugg åt den saken mer än framhålla, att det funnits möjlighet att ordna arbete även för honom. Det kan finnas många exempel av liknande slag att anföra, som visa, huru olikställda de bägge parterna äro på detta område, om man går saken mera in på livet.

Jag skall dessutom be att få säga en annan sak i detta sammanhang. Såvitt jag vet — och det tror jag skall erkännas av de allra flesta i denna kammar — så har det tagit åtskilliga år inom samhällslivet i allmänhet, innan man har kommit så långt, att man har kunnat lagfästa en sedvanerätt. Här har nu landets fackföreningsrörelse icke beträffande avtalsväsendet åtminstone haft någon väsentlig utbredning förrän för cirka 35 år sedan, då den började få ett mera allmänt fotfäste, och det är icke alldeles omöjligt än i dag, att man kan påträffa arbetsgivare, som så litet förstå tidens krav, att föreningsrättsstrider i verkligheten ännu förekomma. När det förhåller sig på det sättet, att praxis och sedvana hava hunnit få så litet fotfäste överhuvud, att man skall behöva slåss för rätten att uppträda som part gentemot sin arbetsgivare, då kan jag för min del icke se, att sedvana och praxis hava hunnit utbilda sig så pass fast och tagit sådana former, att man rimligen bör inskrida till ett lagfästade av densamma.

Sedan skall jag be att få citera ur detta avtal, som i praktiken gällt sedan 1908, ett par paragrafer. I § 1 heter det: »Tvistefrågors behandling. Vid de järnvägar, som äro anslutna till svenska järnvägarnas arbetsgivareförening, skola, vidkommande personal, som tillhör svenska järnvägsmannaförbundet och Sveriges lokomotivmannaförbund, här nedan benämnda personalens huvudorganisationer, alla uppkommande meningskiljaktigheter behandlas i enlighet med vad här nedan närmare angives.» Jag vill inom parentes säga, att det från början var bara järnvägsmannaförbundet på personalsidan, men det inverkar icke på saken, ty formellt är det likadant nu som förr. — Så står det om tolkningsfrågor i § 4: »Har beträffande fråga om tillämpning och tolkning av ingångna avtal överenskommelse genom förhandling icke kunnat träffas, skall, såvida någondera av de huvudorganisationer, som tvisten berör, så påfordrar. frågan alltid avgöras av järnvägarnas skiljedomstol.» Det är om den saken. Så heter det under den paragraf, som i vårt avtal verkligen kallas eller rubriceras »Arbetsfred», i § 9 mom. 1: »Fråga rörande tillämpning och tolkning av ingångna avtal, inbegripet denna förhandlingsordning, får icke under några förhållanden föranleda lockout, strejk, bojkott eller blockad, vare sig maskerad eller öppen.»

Nu är det emellertid så, som redan påpekats av flera talare här i dag, att om man börjar syna denna lag i sömmarna, den verkligen befinnes vara kautschukartad, och man kan nästan läsa ut vad man vill av den. För min del har jag kommit till den uppfattningen, att eftersom man i § 7 enligt utskottets

förslag och § 8 i den kungl. propositionen, jämförd med § 11 i förslaget till lag om arbetsdomstol, har gjort vissa undantag, följer redan av den omständigheten, att den här lagen kommer att ingripa på ett så pass viktigt område som järnvägarna i den riktningen, att det t. o. m. kan tänkas, att arbetsgivarna för sin del icke komma att anse sig ha något intresse av att hava avtalet kvar, detta därför att de mycket ömtåliga frågorna, huruvida ett avtal skall anses vara försatt ur kraft eller icke, av departementschefen enligt vad som säges på sidan 183 i propositionen bedömas på följande sätt: »Enligt 8 § i förslaget till lag om kollektivavtal har arbetsdomstolen möjlighet att under vissa omständigheter förklara ett kollektivavtal ej längre vara gällande eller ock medgiva befrielse från förpliktelser på grund av sådant avtal. Enligt min uppfattning äro dessa avgöranden av så utomordentligt ömtålig natur, att de böra uteslutande förbehållas arbetsdomstolen, vilken kan förväntas med större auktoritet och vidare överblick än en skiljenämnd ingå på bedömande av dessa för arbetsfreden så viktiga frågor. Den ståndpunkt jag sålunda intagit läser nödvändig-göra också ett mindre tillägg till 1 § i skiljemannalagen.» När nu denna lag är så avfattad, att enligt departementschefens egen utsago den ömtåliga frågan om avtalets försättning ur kraft skall ensamt förbehållas domstolen till avgörande, tycker jag verkligen, att man gått för långt. Man har skrivit lagtexten på det sättet, att enligt mitt sätt att läsa ut det, kommer det att bli ett intresse för vederbörande att icke ha något avtal ens på detta rättsliga område. Följden blir väl då, såvitt jag förstår, icke annat än den, att man får på andra vägar försöka skaffa sig rättvisa, och arbetsdomstolen kommer, såvitt jag förstår, i alla fall icke att anlitas på dessa punkter.

När jag började mitt anförande, frågade jag, om det gick an att få ett bestämt svar på den av herr Hansson under förmiddagen framställda frågan, huruvida detta endast var en början. Jag tror, att det skulle vara ganska klokt av herr statsrådet, om han i dag kunde förklara, att med hänsyn till den aktsamhet om ingångna avtal, som faktiskt visat sig vara för handen både inom det område, som jag här närmast talat om, och över hela avtalsområdet i övrigt, detta finge betraktas endast som ett försök att lagstifta för 6 % av gällande avtal, och att det icke komme att efterföljas av några förslag till ytterligare tvångslagar.

Jag tror, att herr statsrådet skall finna, att den sådd, som här i dag av allt att döma kommer att göras av dem, som votera igenom denna lag, skall bestyrka sanningen av det gamla ordstävets, att den, som sår vind, skördar storm. Jag vill icke för min del vara med om att så någotdera. Jag skall endast be att få påpeka ännu en gammal sats, som en framstående rättslär, vilken tillhör riksdagen men icke denna kammare, har anfört: »Den, som går obedd till, går otackad ifrån.»

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få instämma i det yrkande, som här först gjorts av herr Edvard Johanson.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Här ha under dagens diskussion fällt åtskilliga starka ord och uttalats många kraftiga förkastelsesdomar över det föreliggande förslaget. En del talare hava gått så långt, att de velat förutsäga ett slags världsskymning, som skulle sänka sig över Sveriges folk, ifall dessa lagar komme till stånd. Jag tror nog, att de ledamöter, som yttrat sig så pessimistiskt, vid genomläsningen av sina yttranden nog skola undra, om de icke tagit till litet för kraftigt i växten, när de här velat uttrycka en må vara i och för sig förklarlig oro och tvekan inför den nya lagstiftningen.

Herr Anderson i Råstock, som var den siste, som hade ordet, ställde en fråga till mig. Han frågade: »Om en arbetare uppsäges i strid mot avtalet, är det

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

icke en intressefråga av rang för honom och på samma gång en tolkningsfråga?» Såsom jag i mitt första anförande framhöll, äro *alla* rättstvister också intressestvister. När man i detta sammanhang skiljer mellan rättstvister och intressestvister, menar man med det senare uttrycket sådana intressetvister, vid vilka ingendera parten åberopar en *rätt* till stöd för sitt yrkande. Om den föreslagna arbetsdomstolen kommer till stånd, blir en av fördelarna med denna anordning just, att den domstolen skall avgöra, på talan av endera parten, huruvida en uppkommen tvist är en rättstvist eller icke. Då är den saken avgjord, och då har man fått besked. Den enda olägenheten av att på detta sätt nödgas gå till domstol för att få avgjort, om en tvist icke är en rättstvist, är, att saken kan uppehållas under en eller kanske ett par veckor.

Herr Anderson framhöll också, att arbetsgivarna i många fall hava missbrukat sin avtalsenliga makt. Jag har icke under hela diskussionen hört något verkligt skäl, varför faran för sådana missbruk skulle bliva större, ifall det inrättas en sakkunnig och vederhäftig domstol att bedöma dylika frågor.

I händelse den beryktade § 23 i arbetsgivarens hand kan vara farlig, föreställer jag mig, att det är klokt av arbetarna, där så icke redan skett, att i avtalen söka få in ett ordentligt korrektiv mot verkligt missbruk av bestämmelsen.

Herr Engberg yttrade bland annat, att det skulle bli synnerligen äventyrligt att utan möjlighet till korrigerig genom överklagande låta arbetsdomstolen få bestämma, vad som skall vara rätt på detta område. Ja, det är utan tveivel en viss risk förbunden med det. Men det är precis samma ställning, som för närvarande den centrala skiljenämnden har, vilken parterna frivilligt anlita i tvister rörande tolkning av avtal. Man får nämligen icke heller överklaga den centrala skiljenämndens beslut. Och såvitt jag hört, äro verkligen parterna å ömse sidor i allmänhet mycket tillfredsställda med denna nämnd. Även om det finns parter, som äro missnöjda, när nämndens utslag gått dem emot, har jag icke från något håll hört påstås, att nämnden skulle gjort sig skyldig till verklig partiskhet eller brist på sakkunskap. Jag kan i detta sammanhang omtala, att när i tisdags under den stora demonstrationen en deputation av arbetarna uppvaktade statsministern, vid vilket tillfälle även jag var närvarande, utspann sig en diskussion om den våda, som skulle följa av den föreslagna lagstiftningens antagande. När man då framhöll sina farhågor, anmärkte jag just, att man ju dock haft den centrala skiljenämnden, som skipat rätt i dylika frågor, och att man mot den ju egentligen ingen anmärkning haft att framställa. Då sade den, som förde ordet för arbetarrepresentanterna: »Nej, vi hava i regel ansett, att centrala skiljenämnden har skipat rätt opartiskt.» Detta överensstämmer också med de omdömen, jag har från andra håll. Centrala skiljenämnden är nu sammansatt precis på samma sätt, som föreslagits i fråga om arbetsdomstolen, och jag föreställer mig, att det icke är ett orimligt antagande, att arbetsdomstolen skulle bli ungefär likadan som centrala skiljenämnden. Det finns då ingen anledning att frukta, att domstolen skulle missbruka den visserligen ganska stora makt, som den skulle erhålla.

Herr Engberg och flera talare ha sagt: här har så mycket talats om utländska förhållanden, men vet man då, om förhållandena utomlands äro bättre än här? Ja, på den frågan kan jag naturligtvis icke ge något generellt svar, ty förhållandena växla från land till land. Så mycket kan jag emellertid säga, att jag här har en statistik, upptagande tretton stater, upprättad av internationella arbetsbyrån i Genève, och innehållande en jämförelse i fråga om medeltalet genom arbetsinställelser förlorade arbetsdagar per år och uträknad per tusental invånare, för tiden 1919—1923. Den stat, som intar främsta platsen i fråga om antalet förlorade arbetsdagar i förhållande till invånarantalet, är Storbritannien, vars siffra är 819. Men staten nr 2 är

Sverige, som står med siffran 795 per tusen invånare. Tyskland har däremot endast 591, Italien 352, Frankrike 259, o. s. v. Jag vill naturligtvis icke med dessa siffror påstå, att förhållandena överallt utom i England äro bättre än här. Men jag vill påstå, att det ser ut, som vi skulle i detta avseende intaga en ställning, som är allt annat än lycklig i jämförelse med den, som åtskilliga andra stater inta. Och detta framhålles också av författaren till den artikel, där denna sammanställning förekommer.

Herr Engberg, som i sitt anförande huvudsakligen sysslade med vad som sagts i första kammaren, förebrädde mig, att jag icke i mitt anförande på förmiddagen skulle hava omnämnt, att kollektivavtalen i vårt land i regel hållas i helgd. Om herr Engberg varit inne och ägnat litet uppmärksamhet åt mitt anförande här i förmiddags, skulle han ha funnit, att bland de första ord, jag sade, just var ett erkännande, att kollektivavtalen i allmänhet här hållas i helgd, och en väsentlig del av min motivering gick just ut på, att jag trodde mig hava funnit, att det var ett tämligen allmänt rådande hedersbegrepp bland organisationer å omse sidor, att man borde hålla avtalen i helgd.

Herr Törnkvist anmärkte, på tal om arbetsdomstolen, att den naturligtvis skulle döma efter parternas inlagor. Och kunde någon då tro, sade han, att fackföreningarna vore i stånd att åstadkomma sådana inlagor, att domstolen av dem kunde bliva övertygad om att fackföreningen hade rätt? Härtill vill jag svara att arbetsdomstolen enligt lagen icke skall döma »på inlagor». Utan den skall minst lika mycket eller kanske mera döma på de muntliga redogörelser, som parterna själva, eller deras representanter få avlägga inför domstolen, tillika med de skriftliga avtal, som finnas, och de upplysningar, som domstolen på annat sätt kan förskaffa sig, eventuellt genom att höra vittnen. Det är sålunda ingalunda meningen, att denna domstol skall bli en ny hovrätt, som sitter och dömer på pappersluntor, utan den skall bli en domstol, som på det sätt, den finner lämpligt, förskaffar sig upplysning om vad som är rätt och sant i föreliggande tvister.

Herr Sjöström var inne på förhållandena i främmande länder och citerade vad som i det avseendet har sagts i propositionen. Han anmärkte, att det icke går för sig att åberopa förhållandena i Tyskland, eftersom socialministern sagt, att lagstiftningen där ännu icke hunnit prövas. Med den saken förhåller sig så, att lagen om en särskild processordning med domstolar i tre instanser för hithörande tvister antogs i Tyskland i slutet av år 1926 och har varit i kraft ett och ett halvt år. Fördenskull kan man måhända ännu icke med säkerhet uttala sig om, huru lagen verkar, men det kan man peka på, att lagen finns där. Och gent emot de olycksprofetior, som här uttalats, vill jag erinra om vad jag sade vid remissdebatten i anledning av detta lagförslag, nämligen att framläggandet av nu antydda lagförslag i Tyskland framkallade mycken tillfredsställelse hos de tyska socialdemokraterna. De ansågo sig genom denna lagstiftning hava från samhällsmakternas sida fått ett erkännande av sina organisationer och deras rättsbildande kraft. Det ansågs vara en seger för den kollektiva rätten, att riksdagen gick att antaga en lag av nämnda innehåll.

Mot mig åberopade herr Sjöström vidare ett uttalande av en norsk ingenjör, som skulle hava förklarat, att den norska lagen av 1920 om voldgiftsretten redan hade i vissa fall verkat till skada för den norska industrien. I anledning därav vill jag säga, att herr Sjöström tydligen har missförstått saken. I Norge finns det nämligen två lagar i detta avseende, dels en lag, ursprungligen av år 1915 och sedan förnyad 1927, om arbetstvister och dels en lag, ursprungligen av 1916 och sedan förnyad, flera gånger, däribland även 1920, om voldgift i *intressetvister*. Det var den sistnämnda lagen, som den norske ingenjören talade om. Men, såsom herrarna förstå, är obligatorisk skiljedom i intressetvister mellan arbetsgivare och arbetare en helt annan sak än obligatorisk dom-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

stolsbehandling av rättstvister, varom den förstnämnda norska lagen delvis handlar. Om skiljedom i intressetvister ha i Norge stridens vågor gått höga, meningarna hava varit mycket olika, och mycken opposition har rests däremot, framför allt av arbetarna men även från arbetsgivarehåll. Vad den norska ingenjören sade om den lagen har naturligtvis icke den ringaste betydelse beträffande gagnet av den norska arbetsretten, som skulle kunna jämföras med den här föreslagna domstolen.

Vidare sade herr Sjöström — gent emot mitt åberopande av skiljedomsstraktater som bevis för att man i andra avseenden är böjd för att organisera ett fredligt uppgörande av tvister — att man icke skulle söka åstadkomma skiljedomsstraktater i strid mot en stats vilja. Nej, tacka för det, därför att staterna äro suveräna och själva bestämma över sina öden och även överskrida skiljedomsstraktater. Men i varje särskild stat är det statsmakterna, regering och riksdag, som bestämma över statens öde. Och med allt erkännande av arbetare- och arbetsgivareorganisationernas makt och gagn äro de dock icke suveräna stater i staten, som ha rätt att fritt bestämma över sina förhållanden, utan de äro underkastade statens lagstiftning.

Herr Magnusson i Kalmar och andra ha varit inne på frågan, om här skulle föreligga en klasslagstiftning i dålig bemärkelse eller icke. Jag vet icke, om herr Magnusson rätt förstod den jämförelse, jag gjorde mellan uppfattningen av denna lag som en klasslagstiftning och den klasslagstiftning, som förelåg för köpmännen, när han talade om att arbetarna gärna må vara underkastade lagen om köp och byte. Det kan vara tillräckligt, menade han, och det är onödigt att underkasta sig en sådan här klasslagstiftning. Eftersom det utalandet tyder på, att han icke riktigt förstod meningen med min jämförelse, så vill jag säga, att lagen om köp och byte är en klasslagstiftning för köpmännen, som äro underkastade vissa särskilda bestämmelser beträffande de avtal, som det hör till deras yrke att ingå. Det kan tilläggas, att det är icke nog med den klasslagstiftningen för köpmännen, utan åtminstone i större städer äro de dessutom underkastade den klasslagstiftningen, att deras tvister bedömas av särskilt anordnade domstolar eller domstolar tillsatta på särskilt sätt. Till det vill jag lägga, att den klasslagstiftning, som köpmännen på det sättet äro underkastade, är icke gjord för att bekämpa dem eller skada dem eller ställa dem i en sämre ställning än andra medborgare, utan den är gjord för att med hänsyn till de speciella förhållanden, som ifrågakomma i deras yrke, åstadkomma rättvisa. Och det är fullkomligt samma förhållande med den lag, som här föreslås beträffande förhållande mellan arbetsgivare och arbetare.

Herr Magnusson i Kalmar anmärkte, att jag beskyllt honom och hans kamrater för att tala om ett sönderbrytande av fackföreningarna, under det man i själva verket endast talat om sönderbrytande av kollektivavtalen. Jag ber om ursäkt för mitt slarviga sätt att citera — det var ett misstag — men jag kan tillägga, att jag anser även påståendet om att lagstiftningen skulle sönderbryta kollektivavtalen vara en uppenbar överdrift.

Så yttrade herr Magnusson i Kalmar att om han och hans partikamrater skulle se på saken uteslutande ur politisk synpunkt, borde de vara regeringen tacksamma för vad den föreslagit. Jag antager dock, att för närvarande, så här nära de stora valen, herrarna icke kunna alldeles frigöra sig från politiska synpunkter. Och om så skulle vara, att det innerst inne i edra hjärtan finnes en liten tanke på politiken, kan man sålunda hoppas, att det också finnes litet välvilja och tacksamhet gentemot förslagsställarna.

Herr Spångberg hade många bistra saker att säga. Men så vitt jag hade tillfälle åhöra honom, riktade sig hans bitterhet mot herr Per Albin Hansson och hans kamrater mera än mot mig, och det tillkommer icke mig att korrigera herr Spångberg i den mån han i detta avseende yttrade sig mindre kär-

leksfullt. Men vad jag från min ståndpunkt finner anmärkningsvärt i herr Spångbergs yttrande är hans försök att med all makt draga in klasskampen i skiljenämnderna och domstolsförfarandet. Jag anser, att detta är orätt. Jag är villig att medge, att det även för domare ibland kan vara rätt svårt att fullständigt frigöra sig från den begränsning, som kan sammanhänga med deras uppfostran, deras studier och deras sysselsättning i övrigt. Men detta utesluter icke, att det är en domares plikt att söka så vitt möjligt frigöra sig från sådana hänsyn. Jag har en viss erfarenhet som domare — jag har varit det under rätt många år — och jag kan därför försäkra herr Spångberg, att, det finns många domare — jag är övertygad, att det gäller flertalet — som verkligen sätta det som en viktig uppgift för sig och som också i stor utsträckning lyckas att i sina domar frigöra sig från alla klassynpunkter. Jag har också den föreställningen, att i de skiljenämnder, som hittills fungerat, råder en allmän strävan hos domarna att frigöra sig från ensidiga klassynpunkter. Till stöd för att detta också lyckats kan man åberopa statistiken från centrala skiljedomstolen. Jag har uppläst den förut, och jag skall icke nu repetera den. Jag vill endast tillägga, att statistik nu även föreligger rörande innehållet i centrala skiljenämndens domar under de sista två åren. Det egendomliga har då visat sig, att även under den sista tiden antalet av de domar, i vilka arbetarsidan vunnit, är något större än antalet domar, där arbetsgivarsidan vunnit. Jag behöver kanske icke tillägga, att jag med detta icke vill säga, att centrala skiljenämnden skulle vara inställd på att obehörigen gynna arbetarna. Detta tror jag icke, utan det beror nog mera på en slump att så skett, men förhållandet kan åberopas som ett bevis för att den centrala skiljenämnden *icke* är inriktad på att obehörigen gynna arbetsgivarna.

Herr Spångberg ville bevisa den satsen, att domarna vore partiska, genom en redogörelse för en process, som handlagts i Stockholm av centrala skiljenämnden, en process som enligt herr Spångbergs mening avdömts oriktigt. Och han ställde till mig den frågan: tycker socialministern, att den dom verkligen var opartisk, som här fälldes av skiljenämndens ordförande. Jag är mycket ledsen över att jag icke kan tillfredsställa herr Spångbergs nyfikenhet. Även om jag tror herr Spångberg om att verkligen vilja referera fallet riktigt, kan jag icke lita på att han har alla handlingarna i målet tillgängliga eller att han besitter den fullkomliga kännedom om fallet, att han kunnat lämna en uttömmande och opartisk redogörelse för detsamma. Vid sådant förhållande anser jag mig icke kunna eller böra uttala något som helst omdöme om domens innehåll. Så mycket är i alla fall klart, att även om vi antaga, att herr Spångberg hade rätt och att domen varit felaktig, vilket naturligtvis låter tänka sig, är ju detta något som inträffat under de *nuvarande* förhållandena. Jag kan icke inse, att det skulle bli värre ställt i detta avseende, om vi finge till stånd en auktoritativ, sakkunnig och opartisk domstol, tillsatt av regeringen på det sätt, som i propositionen föreslås.

Herr Holmström yttrade, att man med hänsyn till straffbestämmelserna i lagen kunde med skäl säga, att lagen vore en klasslag. Om nu detta verkligen skulle vara den enda grunden till att lagen är en klasslag, föreställer jag mig, att herr Holmström skall vara villig att taga tillbaka sitt påstående. Ty som bekant förekommer det inga straffbestämmelser i lagen, icke en enda. Flera andra talare ha dock gjort samma misstag.

Herr Per Albin Hansson och herr Anderson i Råstock ha gång på gång till mig riktat en anmodan att lämna besked om huruvida den lagstiftning, som här föreslås, är början till någonting ännu fruktansvärdare eller till ännu mera »okynne», för att använda herr Hanssons uttryck. Den frågan föran-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

leder från min sida endast en erinran att spørsmålet om inskränkning i rätten att vidtaga arbetsinställelser för arbetarna i statens eller kommunens tjänst för närvarande är föremål för beredning genom sakkunniga. Innan något som helst resultat av denna utredning föreligger, kan givetvis regeringen icke lämna något besked om *hurvida* utredningen kommer att från regeringens sida leda till resultat eller icke eller *vilket* resultat man kan komma till.

Herr Per Albin Hansson fann det klandervärt i högsta grad, att propositionen ursprungligen var så skriven, att arbetarna skulle kunna ådömas vite och att detta vite skulle kunna förvandlas till fängelse. Flera andra talare ha också uttalat sitt klander på den punkten. Det gäller dock som en allmän regel för domstolar, att de kunna ådöma vite, och här föreligger alltså icke någon undantagsbestämmelse för *denna* domstol. Att vite skulle kunna förvandlas i fängelse i händelse av bristande tillgång, var verkligen en sak, som åtminstone jag icke tänkte på, och det torde icke vara så vanligt, att vite på detta sätt förvandlas. Men den saken är numera avhjälpt genom att lagen enligt utskottets förslag uttryckligen föreskriver, att vite, som ådömes enligt lagen, icke skall förvandlas. Att då göra någon större affär av den saken, synes det mig icke föreligga någon anledning till.

Herr Per Albin Hansson uttalade, att det inom arbetarvärlden icke finns någon principiell motvilja mot skiljedom i rättstvister, och han sade: kanske kommer den dag, då parterna äro överens om att i lag kodifiera de bestämmelser härutinnan, som tillämpats frivilligt. Det är mycket glädjande att höra sådana förklaringar, och jag har hört flera sådana från herr Hansson och hans meningsfränder förut. Men det sorgliga är, att, för så vitt, som de uttalas offentligt, bruka de alltid åtföljas av sådana bestämda protester som dem vi i dag hört från herr Spångbergs sida. Den goda avsikt, som herr Hansson har i detta avseende, är han icke mäktig att realisera. Det finns stora grupper av de svenska arbetarna, som alldeles bestämt vägra i vändningen, när herr Hansson proklamerar den saken, och det är icke minst med hänsyn till dessa arbetargrupper, över vilka herr Hansson icke har något inflytande, som det är nödvändigt att icke dröja med den lagstiftning, som det här är fråga om.

Slutligen talade herr Hansson om, att det samhälle är lyckligast, där medborgarna kunna leva sitt liv så fritt och otvunget som möjligt. Herr Hanssons ord återkallade i mitt minne den vackra skildring, som han vid ett föregående tillfälle här i kammaren gav av det s. k. folkhemmet. Jag är för min del beredd att följa herr Hansson rätt långt i fråga om önskvärheten av att på detta sätt gestalta vårt land till ett verkligt folkhem, och jag skulle vilja vara med om att möblera det på ett sätt, som skulle kunna tillfredsställa oss båda. Men jag gör detta under en bestämd förutsättning och det är, att hemmet bygges på lagens fasta grund. Annars blir det klennt med trevnaden för dem som skola bo där.

Herr Hedvall: Herr talman! Jag tillhör samma arbetaregrupp som herr Anderson i Råstock. Jag är nämligen liksom han anställd vid de enskilda järnvägarna, och jag ber att få instämma i vad han yttrade. Jag tror, att vad han framförde var både riktigt och värt att taga under betraktande.

Det var emellertid icke för att säga detta som jag begärde ordet, utan för att framhålla, att jag förgäves under debatten i dag, liksom under debatterna tidigare i utskottet, väntat att få höra några *verkliga* skäl till att man kommer med ifrågavarande lagstiftning. Ty de skäl, som hittills anförts, kan jag för min del icke godkänna. Att en lagstiftning liknande denna finnes i andra länder är väl ändå intet bevis för att den bör finnas även här, om man nämligen

icke kan ådagalägga, att det är bättre ställt i andra länder än vi ha det ställt på förevarande område. Och det är det man icke kan göra.

Nu försökte herr statsrådet, såvitt jag fattade rätt, bevisa, att vårt land i fråga om förlorade arbetsdagar kommer ganska långt fram i tåten bland nationerna. Men jag uppfattade icke, om i dessa förlorade arbetsdagar inginge även de som gå till spillo genom sympatiåtgärder. Det är därpå det hänger. Det är ofta sympatiåtgärderna som gör att i statistiken kurvan går uppåt, och man måste taga hänsyn därtill, när man använder statistiken. Sympatiåtgärderna falla ju utanför denna lag.

Man kan icke heller säga, att lagstiftningen nu är nödvändig därför, att det alldeles saknas lagstiftning på området. Det finns trots allt en lag av år 1915, som reglerar enskilda arbetsavtal. Att denna lag är litet obekvämt för arbetsgivarna, kan väl icke få vara ett avgörande skäl till att vi skola ha en särskild lagstiftning. Det sades visserligen från den främste arbetsgivarrepresentanten i utskottet, att med nämnda lagstiftning måste man vid en konflikt, om man vill beivra ett avtalsbrott, gå åstad och stämma hundratals arbetare, något som icke kunde vara lämpligt. Med andra ord: eftersom det är obekvämt för arbetsgivarna att med nuvarande lagstiftning komma åt arbetarna, måste man få en lag som gör att man kan stämma dem i klump, så att man på detta sätt kan komma åt dem. Om icke detta har smak av klasslag, har icke jag något begrepp om vad som menas med en sådan.

Herr socialministern yttrade på förmiddagen, att han ville göra gällande att det lagförslag, som nu föreligger, överensstämmer med de hedersbegrepp, som äro rådande både bland arbetsgivare och arbetare. Men om så är fallet, måste jag fråga: menar herr statsrådet, att Sveriges arbetare i sitt handlande svika sina begrepp om heder och att lagstiftningen därför är nödvändig? Menar han icke detta, förstår jag icke, att lagen kan vara nödvändig, ty om det är så med arbetarna som med »hedningarna, som icke hava lagen» att de av naturen göra det lagen bjuder, så behöves ju ingen lag. Resonemanget om hedersbegreppen tycker jag alltså är litet egendomligt.

Herr statsrådets huvudmotivering var emellertid i förmiddags den, att parterna böra icke själva skipa rätt i sina tvister. Det är samhällets sak att göra detta, och han tillade: häri ligger försvaret för denna lagstiftning. Men är det då så alldeles riktigt att parterna icke själva böra få skipa rätt? Varför skola icke parterna få göra detta, om de ej gå in på tredje mans rätt? Jag tror icke, att denna princip är alldeles okänd i den moderna rättsskipningen. Det finns nere i göteborgstrakten en domare, som ofta säger till parterna, att de böra försöka klara upp en tvist själva utan hjälp av domstolen. Detta göra också ej sällan parterna, och detta är endast till bättnad för hela rättsskipningen.

Till stöd för att det här icke är fråga om en klasslag anförde herr statsrådet, om jag fattade honom rätt, att vi ha lag både om köp och byte, och lag om hyra, alltså en lag för säljare och köpare och en för hyresgäster. Nu är det ändå den skillnaden, så vitt jag förstår, att detta att köpa och sälja kunna vi göra litet var oberoende av vilken klass i samhället vi befinna oss i — och så är det också med hyra. Om herr statsrådet härmed vill bevisa, att föreliggande lag icke är en klasslag, tycker jag, att mera vittnesbörd göres oss icke behov. Jag anser, att det är mycket dåliga argument, som man på detta sätt nödgas tillgripa.

Det var en ärad ledamot av bondeförbundet, som under debatten erkände, att han endast med en viss tvekan i utskottet gått med på lagstiftningen, beroende på den kritik, som från arbetarhåll riktats mot densamma. Jag förstår honom och hans tveksamhet mycket väl. Det är bara skada, att denna tveksamhet icke tog sig det logiska uttryck, som den borde ha tagit sig, nämligen i ett yrkande om avslag. Detta hade varit det enda riktiga.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Huru pass stor tvekan det egentligen varit i utskottet om hela denna lag framgår förresten av utskottsbehandlingen av 21 § i domstolslagen, en paragraf, om vilken herr statsrådet alldeles nyss medgav, att han icke så noga övertänkt, varthän den skulle föra hän. Inom utskottet hade vi en lång principdiskussion om saken, det fattades preliminära beslut, sedan såg man på ärendet om igen, härefter fattade man definitiva beslut, så tog man sig en ny funderare, och först när man gick att justera utskottsbetänkandet var man på det klara med att paragrafen skulle kunna föra arbetarna i fängelse. Det var då man gjorde det förtydligande, som omnämnes i utlåtandet. När en så viktig paragraf är på det sättet behandlad, att herr statsrådet själv medger, att han icke så noga övertänkt densamma, undrar jag, huru mycket man tänkt sig in i vad de andra paragraferna kunna föra med sig.

Herr talman! Arbetarna ha genom ingångna avtal visat, att de i princip icke äro emot skiljedom. Men de äro i princip emot att skiljedomsförfarandet fastställs i lag. De bruka icke i större utsträckning än andra samhällsmedlemmar bryta lag, men, herr talman, de komma kanske att undandraga sig lagens räckvidd, och däri ligger så vitt jag förstår den verkligt stora faran. Drivas Sveriges arbetare genom de nu föreslagna lagarna över i händerna på de nedbrytande krafter, som tyvärr finnas även inom svensk arbetarrörelse, så ha de herrar, som nu trots sin tvekan vilja genomföra lagarna, tagit ett stort ansvar på sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Samuelsson**: Herr talman! Vi ha ju hållit på med denna fråga nu i över 12 timmar, och man kan väl snart anse, att den är tillräckligt debatterad. Detta visar emellertid, att det finnes ett livligt intresse för frågan, och det förhållande, som herr socialministern talade om eller att man här använt mycket kraftiga ord, bevisar endast att frågan är för arbetarna ett verkligt livsintresse. Detta har också tydligt framkommit under debatten genom att så många från arbetarhall haft ordet i denna fråga.

Herr socialministerns svar på en del direkta frågor, som ställts till honom, voro enligt mitt förmenande negativa, och han var för övrigt själv mycket tveksam beträffande en del hithörande spörsmål. Särskilt gällde detta spörsmålet: vad är rätts- och vad är intressefrågor exempelvis beträffande de avtal, som slutits vid de enskilda järnvägarna? Svaret var, att spörsmålet kommer att överlämnas till domstolen; det blir dess första angelägenhet att avgöra den saken. Detta innebär emellertid, att en fullkomlig osäkerhet komme att råda på hela området. Vi ha också alltid sagt, att så måste bli fallet, ty man kan icke skilja på rättsfrågor och intressefrågor, när det gäller en hel del tolkningsfrågor.

I herr socialministerns första anförande sökte herr socialministern göra gällande, att det vore samhällets skyldighet att skipa rättvisa mellan de olika klasserna; det var därför han ansåg sig nödsakad att komma med ifrågasättande lagförslag. Efter herr socialministerns senaste svar till herr Spångberg beträffande de domare, som skulle anses neutrala vid avgörandet av tvisterna mellan arbetsgivare och arbetare, måste man konstatera, att herr socialministern själv trots sin sakkunskap nödgats medgiva, att då domare äro människor äro de också benägna att taga hänsyn till den klass, varifrån de utgått. Herr socialministern förmodade visserligen, att en del av domarna skulle frigöra sig från klassynpunkterna i dessa skiljedomar. Men man har kunnat konstatera med flerfaldiga exempel, att med den nuvarande samhällsformen är det snart sagt omöjligt att få personer, som äro fullt neutrala i klasstriderna, något som ju även underströks av herr socialministern. Kan man då med denna utgångspunkt tala om att man skipar rättvisa, särskilt med hänsyn till de tendenser,

som äro bestämmande vid utseende av ledamöterna i arbetsdomstolarna? Det kan enligt mitt förmenande icke bli tal om någon rättvisa härvidlag.

Herr socialministern ville icke gå in på frågan om den process här i Stockholm, som herr Spångberg berörde, då han ju icke kunde veta, om herr Spångbergs referat var sanningsenligt. Men herr socialministern slöt med att säga, att även om domen varit orättvis, hade den ju fällts under nuvarande förhållanden och med nuvarande skiljedomsförfarande, så att man icke kunde veta, om det bleve sämre, när ett obligatoriskt skiljedomsförfarande kommer till stånd. Jo, det tror jag man kan säga. Nu är förfarandet frivilligt, och det står parterna fritt, att skilja sig från detsamma. Detta blir däremot omöjligt i framtiden, och parterna måste finna sig i domarna, även om de fällas på det sätt, som herr Spångbergs exempel visade.

Det svar, som herr socialministern lämnat på en del förfrågningar om huruvida lagen vore en inledning till andra stora lagprojekt, exempelvis med förbud för samhällsfarliga strejker o. dyl., visade rätt tydligt, att så var meningen. Frågan låg, sade herr socialministern, under beredning, och han kunde icke svara på vilken ställning regeringen skulle intaga sedermera. Av vad som anförts av herr socialministern i den kungl. propositionen och under debatten, när frågan remitterades till lagutskottet, är det tydligt, att här endast föreligger en början. Om icke ett klart omslag inträder vid höstens val, kan arbetarklassen sålunda vänta sig en hel del strängare lagar, kanske främst beträffande kommunalarbetarna och statstjänarna. Det kommer alltså att bli mycket värre, om man från frisinnat håll får fortsätta med de attacker man nu påbörjat.

Jag tror, att den samlade arbetarklassen i landet har skäl att betacka sig för de initiativ, som redan på ett tidigt stadium, år 1925 eller 1926, togos av åtskilliga socialdemokrater — initiativ vilkas betydelse man nu bestrider. Jag anser, att fackföreningsrörelsen och alla fackligt organiserade arbetare ha all anledning att kraftigt betona, att initiativen icke varit till gagn för arbetarklassen. Det har även av debatterna i dag framgått, att man från borgerligt håll åberopat nämnda initiativ såsom stöd för sin ståndpunkt och att de varit till ofantlig skada för fackföreningsfolket. Herrar Per Albin Hansson, Undén m. fl. ha icke fackföreningsfolkets fullmakt i det hänseendet. Herr Per Albin Hanssons principiella uppfattning är alltså, att den samlade arbetare- och fackföreningsvärlden här i landet icke står i någon principiell oppositionställning till ett skiljedomsinstitut beträffande rättstvister. Detta uttalande bör få stå för herr Per Albin Hanssons egen räkning — han talar icke å fackföreningsfolkets vägnar. Han fick visserligen en mängd instämmanden efter sitt anförande, men dessa gällde helt säkert icke den nämnda principiella uppfattningen utan endast slutklämmen i anförandet. De fackligt organiserade arbetarna — fackförbunden och landsorganisationen — instämma förvisso icke i ett dylikt principiellt uttalande. Om man skulle fråga de hundratusentals arbetare, som strejkade tisdagen den 22, tror jag att man helt allmänt ända från övre Norrbotten till Ystad skulle svara, att arbetarnas principiella uppfattning icke sammanfaller med herr Per Albin Hanssons.

Det är riktigt, att en hel del fackförbund redan ha skiljedomsförfarande i rättstvister — detta har påpekats av herr Anderson i Råstock och herr Hedvall, och jag kan även intyga det, när jag tillhör samma förbund. Jag har också talat med en av förtroendemännen i kommunalarbetsförbundet, och han förklarade, att för dem innebure det ingen nyhet, om lagen antoges. Men, tillade han, det kommer att bli en förbannelse för fackföreningarna icke minst inom hans förbund att få skiljedomsinstitutet legaliserat. Främst kunde man säga upp detsamma, när man funne för gott eller när man ansåge sig icke längre ha någon nytta av det. Även de arbetargrupper, som för närvarande möj-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

ligen ha underkastat sig skiljedomsinstitutet i tolkningsspörsmål, ha alltså insatt farligheten och skadan av lagen och trätt i opposition mot densamma.

Jag kan icke riktigt följa herr Per Albin Hansson, när han säger, att lagen måste ha parternas förtroende, innan den förelägges riksdagen. Är det nu riktigt, såsom herr Per Albin Hansson påstår, att den samlade arbetar- och fackföreningsrörelsen i landet principiellt är för ett skiljedomsförfarande i rättstvister, så har ju lagen redan arbetarpartens förtroende, och då skulle den ju omedelbart kunna införas. Herr Per Albin Hanssons ståndpunkt bevisar emellertid, att hans tal om arbetarklassens principiella ställning i detta fall är överord.

Till sist några ord i anledning av bondeförbundaren herr Strindlunds anförande. Här ha under debatten framförts en hel del osakliga och märkvärdiga motiveringar för lagens antagande, men till det mest osakliga och intetsägande som jag hört under min riksdagstid hörde vad som återropades av herr Strindlund. Herr Strindlunds anförande gick i början ut på att han var emot lagen, men att han måste rösta för densamma på grund av arbetarnas utomparlamentariska åtgärder, exempelvis de demonstrationer som hölls den 22 maj. Det är märkvärdigt att höra detta av en person, som företräder en grupp medborgare i samhället, vilken vidtog så pass kraftiga utomparlamentariska åtgärder som år 1914 med bondetäget. Detta vill man naturligtvis i dag icke höra talas om; det bör hållas tyst härom, när en annan medborgarklass försöker att med alla möjliga medel motarbeta vad man är övertygad om skadar dess viktigaste livsintressen. Några motiv måste ju framalstras, och det var väl detta som skedde, när de utomparlamentariska medlen anfördes som orsak till att herr Strindlund ändrat åsikt. Jag må säga, att det är en märkvärdig mentalitet hos en klassorganisation — ty bondeförbundet vill ju räkna sig som en sådan — att ändra åsikt i en sakfråga bara därför, att en annan klassorganisation använder sig av alla tjänliga medel för att slå ned åtgärder, som man anser vara till nackdel för klassens intressen. Detta dömer en sådan klassorganisation som bondeförbundet och kanske även herr Strindlund.

Herr Hage: Herr talman! När försvarsfrågan för några år sedan diskuterades här i kammaren, åstadkom man särskilt från högern en diskussion, som räckte i tre dagar. Nu föreligger det en försvarsfråga ur arbetarnas utgångspunkt, och det kan väl då vara motiverat, att det säges några ord från litet, var av de djupa ledens arbetarrepresentanter. Vi komma i alla fall icke att hålla på i tre dagar.

Det är ju här icke fråga om ett *vanligt* riksdagsbeslut utan om ett beslut, som kommer att — om det går i den riktning som utskottets majoritet föreslagit — utgöra början till en ny utveckling på arbetarlagstiftningens område.

Det som kännetecknar denna nya utvecklingsperiod är, att samtidigt som man går in för en skärpt lagstiftning mot arbetarklassen, förklarar man sig från regeringspartiets sida icke villig att vara med om sociala åtgärder, sådana som arbetslöshetsförsäkring och andra. Man vill skänka arbetarna klasslagar och samtidigt vägra dem arbetslöshetsförsäkring m. m. Inom det frissinnade partiet finns det ju en hel del religiöst folk — t. o. m. inom regeringen — och dessa religiösa bruka ju hålla på både *lag* och *evangelium*. Här däremot håller man uteslutande på *lagen*, men vill icke vara med om något *evangelium* åt arbetarna. Och ehuru arbetarna demonstrera lugnt och ordnat — så som demonstrationerna bruka vara här i landet — förmenar man dem rätten att framföra sin uppfattning, i det att man från en del håll opponerar sig emot att medgiva denna gamla petitionsrätt, som i alla tider funnits och tillämpats. Därvidlag säger man bl. a.: icke skola ni väl demonstrera

mot riksdagen, som är vald demokratiskt med allmän rösträtt? Ja, i stort sett är visserligen andra kammaren vald på detta sätt, men icke fullständigt. Alltjämt äro de unga männen i ålder mellan 21 och 23 år utestängda från valrätten till den folkvalda kammaren. Och därutöver ha vi ett tvåkammar-system — en första kammare — ett herrehus —, som är vald med åldersstreck, med indirekta val, med ett rudiment till skattestreck o. s. v. Vi ha alltså — när nu denna arbetarefientliga lagstiftning kommer att genomtrumfas — icke den fulla och hela demokratin.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Men därutöver kan man förmoda, att den majoritet för lagstiftningen, som antagligen finnes i denna kammare, *icke motsvaras av någon majoritet i landet* — och detta är det värsta av alltihop. Jag har samtalat med en hel del folk i olika samhällslager, och det egendomliga är att bland dessa människor, som icke äro politiskt engagerade och icke bestämda av hänsyn till att taga hänsyn till herr Ekman's prestige och dylika ovidkommande synpunkter, finnes icke någon större anslutning till en reform av ifrågavarande art. Jag vill bara nämna, att jag av en tillfällighet för en tid sedan träffade tillsammans med en högre järnvägstjänsteman, en ingenjör, en jurist och en bankkamrer. Ingen av dem var socialdemokrat, men märkvärdigt nog sade de allihop, att de trodde, att förslaget var rasande dumt. Sådant tal hör man ute bland menige man över allt i landet. Man har en känsla av att om förslaget genomföres, så sker det därför, att majoriteten av de politiskt intresserade vill ha det, men att denna majoritet icke motsvaras utav en majoritet bland folket. Det är det mest beklagliga i hela detta spektakel. Det skulle för övrigt vara intressant att ställa det spörsmålet till regeringen: skulle regeringen våga sig på att skicka ut denna frågan till referendum, om det nu vore möjligt att göra det? Det tror jag, regeringen icke skulle våga sig på, ty det skulle antagligen medföra ett kraftigt bakslag. Alltså, om denna reform genomföres, sker det mot folkets vilja ute i landet, det torde man tämligen bestämt kunna påstå, och detta kan den fackligt organiserade arbetareklassen ha anledning att taga hänsyn till, när de skola gå att pröva, huruvida de skola böja sig för lagen eller ej.

Den, som något litet känner ställningen ute i bygderna och som har resonerat med folket, vet detta d. v. s. att reformen är antidemokratisk, och jag tror, att detta är en av orsakerna till att bondeförbundarna äro så tveksamma i denna fråga, som de faktiskt äro. De ha ju ingen särskild anledning att slå vakt omkring herr Ekman och hans regering, och från *den* utgångspunkten ha de hela tiden varit tveksamma om vilken ställning de skulle intaga till förslaget, fast de nu i sista minuten på ett eller annat sätt piskats till att böja sig och gå med i den borgerliga koalitionen, som bildats, för genomförandet av detta förslag.

Ja, jag skall icke säga så mycket mera i denna speciella sak. Jag skall i stället be att få säga några ord till *kommunisterna*. Det är givet, att folket ute i landet med stort intresse kommer att studera riksdagstrycket rörande denna fråga. Det är också antagligt, att vad som i dag beslutats bara är en början till något som kommer, som är ännu värre. Från *den* utgångspunkten är det tydligt, att under årens lopp en hel del folk kommer att studera protokollen från de debatter, som försiggått här i kammaren i dag. Jag tror, att de, som inlåta sig på ett sådant studium, komma att bli mycket förvånade över en sak. Jag tror icke, att de komma att bli förvånade däröver, att här har pågått en lång debatt mellan de olika riktningarna. Det finna de säkerligen mycket naturligt och riktigt. Däremot skulle jag tro, att en hel del kommer att bli mycket förvånad däröver, att det i denna debatt för den kommunistiska sidan varit det främsta intresset att skälla ned det socialdemokratiska partiet och de socialdemokratiska arbetarna. Det har i alla tider varit

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

en god fackföreningspolitik, att, om arbetarna angripas från en gemensam fiende, sluta de sig tillsammans rygg vid rygg, sida vid sida för att försvara sig, och just vid detta kritiska tillfälle borde de sannerligen inte slåss inbördes, men en sådan strid ha kommunisterna här i dag framkallat. De ha använt hela denna debatt *icke* till att vända sig mot de borgerliga här i kam-maren och mot regeringen, utan lät mig säga 90 procent av deras anföranden ha varit skäll på socialdemonstraterna.

Det anmärkningsvärda därvidlag, det är, att de påståenden, som gjorts från kommunistisk sida, ha gjorts *mot bättre vetande*, det säger jag bestämt och klart ifrån! Jag satt 1926 liksom nu i andra lagutskottet och hade då tillfälle att, när denna fråga var uppe, deltaga i utskottsarbetet och att något litet följa med spelet. På grund av de erfarenheter jag då gjorde kan jag bestämt försäkra, att de borgerliga eller rättare sagt högern och de frisinnade i många år varit inriktade på att genomföra en sådan reform som denna, och den omständigheten att exempelvis en socialdemokrat råkat vid något tillfälle säga, att en sådan här lagstiftning kunde man tänka sig böra genomföras *om par-terna voro eniga om saken, den omständigheten* säger jag, har icke inverkat det bittersta: de borgerligas avsikt att genomföra denna lagstiftning har sedan lång tid tillbaka tydligt kommit till synes. Allt detta skäll mot socialdemokraterna är alltså fullständigt omotiverat. Det finns som sagt icke den ringaste *sakliga* anledning att gå in för ett sådant skällande från kommunistiskt håll. Ty vilken ställning socialdemokraterna än intagit i den här frågan, skulle den här lagen gått igenom i dag. Sedan är det ju för övrigt att märka, att just tillsättandet utav en arbetsfredskommission, som skedde genom herr Möller medförde — det är ett historiskt faktum — att själva frågans avgörande blev uppskjuten, och om icke denna kommission blivit tillsatt, kan man vara tämligen övertygad om att då hade vi redan nu haft en sådan lagstiftning, som den, vilken antagligen kommer att genomföras i dag. *Alltså kan man säga, att kommunisternas skäll riktar sig mot en åtgärd från socialdemokratiskt håll, som faktiskt haft till resultat, att vi undgått denna lagstiftningen för en tid framåt.*

Ja, det var några synpunkter, som jag ville framföra i detta sammanhang. Enligt vad jag läst och hört uppgivas existerar en sådan här lagstiftning om förbud mot strejk i *Sovjet-Ryssland*, och denna lagstiftningen är, såvitt jag vet, så avfattad, att den även träffar arbetare, som äro anställda i *privat* tjänst d. v. s. dem, som äro i tjänst hos det *privata* kapitalet. De *få icke strejka* eller, rättare sagt, strejkrätten är så kringgärdad med skyldighet att först hänskjuta uppkommen tvist till medling eller skiljedom, att man i realiteten kan tala om *strejkförbud*. Det vill jag emellertid icke ha genomfört *här i landet*. Jag vill alltså icke vara med om detta här föreliggande sovjetryska förslag, som regeringen vill genomföra. Jag yrkar alltså avslag på detta sovjet-ryska lagförslag, och från den utgångspunkten, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Här i debatten ha av herrar Hansson och Engberg fällts några yttranden, som det synes mig vara allt skäl i att lägga på minnet på borgerligt håll. De båda herrarna ha rätt starkt deklarerat sig hysa den uppfattningen, att man överhuvud taget bör lagstifta så litet som möjligt, att man icke bör gripa in på alla livets områden och reglera genom lagar. Dessa yttranden äro så mycket mera anmärkningsvärda, som de, så vitt jag förstår, betyda, att det är nya signaler, som hissats från det hållet i detta hänseende. Ty är det icke från det parti, som dessa båda herrar tillhöra, som vi under de senaste åren och alltsedan det socialdemokratiska partiet kommit till en mera inflytelserik ställning i svensk politik, formligen bom-

barderats med projekt om lagstiftning på än det ena området än det andra. Och om man lägger det socialdemokratiska partiets program framför sig, finner man, att där radas upp en hel del önskemål, som ännu icke realiserats, men som partiet säger sig vilja gå in för att realisera lagstiftningsvägen! Jag för min del annoterar med tacksamhet de fällda yttrandena, ty jag har samma uppfattning som dessa herrar, att man överhuvud taget bör fara varsamt fram med att införa lagstiftning på nya områden.

Eftersom herr Engberg försökte göra sig lustig och förmodade att vi snart skulle få införa lagstiftning om hur vi skola andas och hur vi skola gå, vill jag erinra honom om, att vi redan ha en lagstiftning i sistnämnda avseende. Vi ha sedan 1923 en vägtrafikstadga, som mycket noga reglerar, hur vi skola åka och gå på vägarna, och den stadgan har tillkommit utan några protester från herr Engbergs och hans partivänners sida. Däremot var det, när vägtrafikstadgan infördes, rätt mycket gny här i riksdagen från den grupp jag tillhör och särskilt från lantmannahäll, fastän våra varningsord förklingade ohörda.

I herr Engbergs domedagspredikan förekommo också en hel del olycksprofetior om hur illa det inom en snar framtid skulle gå med de borgerliga partierna. Jag skall icke inlåta mig på någon granskning av hans sätt att komma fram till denna slutsats. I motsats till herr Engberg tror jag mig icke vara begåvad med någon siarblick. I övrigt var det icke så värst mycket i hans anförande, som går att bemöta. Det kan icke lämpligen bemötas, ty det rörde sig icke på det sakliga plan, som jag för min del uttryckt en förhoppning om att diskussionen här skulle föras på. Det var endast i ett hänseende, han reste en saklig invändning emot de föreliggande lagförslagen, som jag är benägen tillmäta en viss betydelse och det var, när han vände sig mot den anordning, som är träffad i lagen om arbetsdomstol och som innebär, att det endast skall finnas en instans. Jag medger, att det kan synas ligga en fara i en sådan anordning, men å andra sidan är densamma givetvis absolut nödvändig, därest man vill nå den snabba rättsskipning, som just är ett av huvudsyftena med införandet av en specialdomstol och en speciallagstiftning på ifrågavarande område. Om man icke överger tanken på flera rättsinstanser, kommer hela processförfarandet att draga ut på tiden och lagens och domstolens användbarhet för det åsyftade ändamålet blir långt mindre än om man endast har en instans. Den risk, han ansåg föreligga däruti, att en enda instans skulle få avsäga domar, som sedan komme att bli prejudicerande, bortelimineras alldeles givet i hög grad av att domstolen vid sitt handläggande av dessa ömtåliga frågor komme att bli särskilt påpassad från den allmänna opinionens sida. Man kan vara fullkomligt övertygad om att, därest av arbetsdomstolen skulle fällas utslag, som stode i strid med den allmänna rättsuppfattningen, detta skulle framkalla en opinionsstorm över hela landet, som alldeles givet skulle sträcka sina verkningar ända in i själva domstolen. Ty, märk mina herrar, ledamöterna i domstolen förordnas på viss tid, och det står icke ens i lagen utsatt, hur lång tid förordnandet skall givas på, utan det är lagt i Kungl. Maj:ts hand. Med den livliga omsättning vi ha av regeringar här i landet, torde det vara sannolikt, att, därest arbetsdomstolen i något fall skulle av ren vrånghet eller eljest på obehörigt sätt tolka lagarna olämpligt och oriktigt, så skulle det sannolikt mycket snart komma att sörjas för att nya ledamöter finge rycka in i domstolen.

Jag begärde emellertid ordet närmast i anledning av ett yttrande av herr Hansson i Stockholm. Han avvisade i sitt anförande kategoriskt tanken på att andra kammaren genom ett bifall till herr Österströms och min reservation skulle göra ett sympatiuttalande för att kollektivavtalslagens verkningsskrets skulle utsträckas till att gälla jämväl sympatiätgärder. Jag ber att få kon-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

statera, att han och — därest han har sitt parti bakom sig — jämväl partiet står i motsättning till vad hans meningsfränder ansågo vid frågans behandling i riksdagen 1911. Den man, som då var den ledande i fackföreningsrörelsen, och som ännu har säte och stämma i denna kammare, gick då i debatten emot den föreslagna lagstiftningen av bland annat det skälet, att denna lagstiftning legaliserade sympatiätgärder, och han betonade mycket kraftigt, att det ur arbetaresynpunkt hade varit tacknämligt, om alla sympatiätgärder kunnat avlysas. Jag konstaterar likaledes att herr Hansson står i motsättning till sitt partis representanter i utskottet. Jag tror icke det är oriktigt att här meddela, att dessa i utskottet deklarerat sin anslutning till att en kollektivavtalslag, om den överhuvud taget skall finnas till, jämväl bör förbjuda sympatiätgärder under avtalstiden.

Herr Hage refererade härtill vissa uttalanden, som han hört i sin umgängeskrets. Dessa gingo ut på att man på borgerligt håll ute i landet icke hade särskilt stora sympatier för detta lagförslag. Jag kan icke berömma mig av att ha så fint umgänge som herr Hage, men då och då har jag träffat samman med några arbetare, verkliga arbetare, organiserade arbetare, och då jag därvid fört samtalet in på den nu aktuella frågan, har jag fått bevis för att opinionen på arbetarsidan icke är så alldeles enhällig den heller. Det har vid dessa samtal framkommit ett och annat, som ger vid handen, att vi ha rätt i uppfattningen, att opinionen på arbetarsidan i den här frågan i mångt och mycket är uppagerad. Åtskilliga av dem, som jag samtalat med, ha medgivit, att det ur rättssynpunkt finnes fog för att lagstiftningsvis ingripa reglerande på området, och de flesta ha också medgivit, att lagens tillkomst icke för arbetarorganisationerna skulle medföra de skadeverkningar, som man i den offentliga diskussionen påstått.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Den siste talaren gjorde anmärkning mot två föregående talare, som naturligtvis kunna försvara sig själva, men eftersom dessa anmärkningar framställdes omedelbart innan jag fick ordet kan jag icke underlåta att röra vid dem.

Herr Andersson i Rasjön menade, att det var nya signaler, som hissades från socialdemokratiskt håll, när herr Hansson och Engberg sade, att man icke bör lagstifta allt för mycket. Men herr Andersson i Rasjön skall lägga märke till att båda dessa talare förklarade, att man icke skall lagstifta i onödan, och det är därom vi diskutera i natt. En onödigare lag än denna har väl knappast någonsin blivit förelagd den svenska riksdagen. Jag fick min fackföreningsbok för något över 27 år sedan, och jag kunde verkligen inte ens då i min gröna ungdom drömma om att det 27 år senare i detta land skulle finnas män, som skulle vara så fullständigt främmande för fackföreningsrörelsen, att de överhuvud taget ett ögonblick kunde tänka på en sådan lagstiftning. Jag är fullkomligt säker om att, om man skulle examinera en del av de herrar, som komma att rösta ja, så skulle det visa sig, att de inte ha den bittersta aning om vad ett kollektivavtal är för något. Det var någon från det hållet som, när den kungliga propositionen framlades, kom och fråga mig: vad menar ni egentligen med ett kollektivavtal, och jag hade anledning att svara: det skulle du ha vetat den dagen, du röstade för Stripa. Jag är förvissad om att man inte än i dag vet vad ett kollektivavtal är.

Vad som emellertid varit ägnat att väcka förvåning det är det anförande, som hölls av herr Strindlund. Han förklarade, att han varit inställd på att rösta avslag, men att han på grund av den demonstration, som ägt rum i tisdags, numera fann sig förhindrad att göra det.

Tillåt mig säga utan att ett ögonblick be herr Strindlund om ursäkt, att detta är ett synnerligen tarvligt försök att vältra skulden på andra, därför

att man är feg. Är det icke vår uppgift att söka lagstifta med folkets vilja? Har icke detta ett uttryck t. o. m. i grundlagens bestämmelse om allmän folkomröstning i syfte att giva den lagstiftande församlingen råd? Är det icke meningen med detta stadgande, att man skall inhämta folkets vilja, när det gäller viktiga avgöranden? Regeringen har ju icke aktat nödigt att inhämta folkets vilja, och vi förstå mycket väl varför. Detta har icke skett därför, att om regeringen aldrig fått ett värre slag än den fick härom dagen, då den erhöll i en fråga 31 röster och ett flatskratt, skulle den ha fått det då.

Vad var avsikten med demonstrationen? Jo, att giva uttryck åt vad arbetarna i landet ville. Alltså precis detsamma som vad riksdagen bjöd det svenska folket att göra i förbudsfrågan för några år sedan. Jag tror, att denna meningsyttring tisdagen den 22 maj tog sig icke på långt håll så anstötliga former som vad förbudsomröstningen stundom gjorde. Något annat var icke demonstrationens syfte, och jag säger öppet och ärligt ifrån, mina herrar, att man borde från borgerligt håll blygas över att man icke ger ett erkännande åt den svenska arbetarklassen för tisdagens demonstration. I vilket annat land i världen, mina herrar, skulle någonting sådant kunnat ha ägt rum under dessa fredliga former? Borde det icke vara skäl att tänka på att ge ett annat svar än den simpla utmaning, som man här planerar? Att man på borgerligt håll icke förstår att ge sitt erkännande åt dessa demonstranter, visar bara, att man icke begriper den kulturgärning, som den svenska fackföreningsrörelsen utfört. Den som söker komma undan ansvaret genom att skylla på demonstrationerna säger ju i själva verket, att han bara för att få vara emot arbetarklassen går in för en lagstiftning, som han ogillar. Detta gör herr Strindlund, en representant för bondeförbundet. Vi skola komma ihåg det. Han anser det ingå i sin uppgift att även om det är till skada för landet rösta mot arbetarklassen. Jag beklagar, att det finns representanter i denna kammare, som ha fattat sin uppgift på detta sätt.

När herrarna från folkfrisinnat håll tala om tolkningstvister, skulle jag bra gärna vilja, att herr Andersson i Rasjön tager fram låt mig säga tre eller fyra kollektivavtal och talar om vad som skulle vara föremål för tolkningstvist i dessa. Vi kunna taga några kollektivavtal, där ackordsprisen finnas upptagna. Jag har i min dag varit med om och gjort upp kollektivavtal, där det icke förekommit någon annan löneform å denna och det alltså icke bestämts några timlöner — allt betalades per ackord. Det fanns en prislista med något hundratal nummer — närmare bestämt buteljer. Dagen efter det kollektivavtalet med prislistan var antaget, kunde det komma in en ny sort, som icke fanns med i avtalet, alldenstund den beställdes senare; något pris fanns sålunda icke upptaget. Det öppnade sig då en lönerörelse på nytt: huru mycket skulle betalas för den speciella sorten? Gå ut i olika yrken, och ni skola finna precis samma sak! Ett arbete, som tidigare icke blivit utfört skall prissättas under avtals-tiden. Arbetsgivaren vill hänföra arbetet till den ena gruppen, arbetaren till den andra. I själva verket är det en fortsättning på lönerörelsen, en intresse-tvist, som herrarna nu vilja göra till en tolkningstvist, därför att ni kanske aldrig sett ett kollektivavtal.

Vidare finns det anledning att erinra om att man icke skall sätta likhets-tecken mellan kollektivavtal och andra avtal av den orsaken, såsom förut påpekats, att många gånger blir den ena eller andra parten tvingad att under-teckna ett sådant avtal. Jag vädjar till herr socialministern: om vi ha framför oss ett testamente, så skall det utrönas, om detta varit ett uttryck för testamentsgivarens yttersta vilja; annars fäster man sig icke vid testamentet, såsom då man anser, att den bortgångne under tvång kommit att skriva under detsamma. Men tag fram ett kollektivavtal, som arbetarparten — låt oss säga gruvarbetarna — skrivit under efter ett halvt eller helt års svältlockout. Är det gruvarbe-

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

tarnas yttersta vilja, som står i det avtalet? Tvingar man någon att skriva under ett avtal, som innebär att man skall betala oskäligen ränta, så kan det ju bli föremål för åtal, och den som tvingat vederbörande att skriva under avtalet eller begärt den oskäligen räntan kan dömas för ocker. Detta är riktigt, men huru är det här? Om arbetarna pressas att skriva under ett kollektivavtal, som innebär utpressning av oskäligen profit under två, tre, fyra eller fem år, så är det icke bara så, att avtalet om den oskäligen profiten skulle legaliseras och få lagens stöd, utan offret, som söker frigöra sig, skulle t. o. m. straffas. Detta är folkfrisinnat.

När jag var inne i första kammaren, talade hans excellens herr statsministern, och han uppbyggde åhörarna med en historia ungefär sådan som den herr Anderson i Rasjön drog fram. Han hade talat med en arbetare, som var organiserad och representant för sin fackförening, och arbetaren hade sagt, att man på arbetarhåll icke alls är så enig om motståndet mot lagen, som det göres gällande. Vidare hade han förklarat, att man nu ginge mot en strid mellan dem som vilja ha ordnade avtal och följa dessa och dem som icke vilja ha några avtal alls — ungefär så hade han uttryckt sig. Det är bara märkvärdigt, att icke hans excellens herr statsministern erfarit eller lagt märke till under den sista mansåldern, att denna strid om ordnade avtal är i stort sett redan utkämpad — utkämpad av arbetarna mot arbetsgivarna. Vi kunna ju tala om Mackmyra och om alla de andra föreningsrättsstriderna, som pågått i landet, strider som i själva verket icke rörde sig om något annat än arbetsgivarnas vägran att förhandla med arbetarna om ordnade avtal. Men vidare hade den mannen — det osynliga vittnet — förklarat, att han ansåge, att lagen skulle bli ett stöd för dem som ville ha ordnade avtal. Det heter visst någonstans, att den vår Herre vill förgöra, den slår han med blindhet, och i detta fall har han uppenbarligen riktat sitt slag mot hans excellens herr statsministern. Ty det skulle enligt mitt förmenande vara en förolämpning mot statens högste ämbetsman att förutsätta, att han icke begriper, att hela denna lag måste leda till att det ordnade avtalsväsendet ödelägges. Och skulle det vara så bedröfligt ställt i gamla Sverige, att statsministern icke begriper detta, måste vi i fortsättningen av natten göra det klart för honom, ty det är det minsta man bör veta, innan man går att fatta beslut.

Jag ber att få erinra om att det stadgas i lagen i 1 §, att avtalet skall vara skriftligt, d. v. s. det duger med ett vederbörligen justerat protokoll eller med ett brev. Ja, detta inbjuder ju helt enkelt till, att man icke skriver några avtal och icke justerar några protokoll. Man träffar överhuvud taget inga avtal, och därmed är man fri från lagens verkningar, verkningar som kunna, så vitt jag förstår, bli rent upprörande. Vi skola höra litet senare av herr socialministern, om det verkligen förhåller sig på detta sätt.

Lagen premierar de oorganiserade. Ty avtalet är bindande för de organiserade, men de som äro fria äro de oorganiserade, som i alla tider ha levat som snyltgäster på de organiserade. De ha tagit emot med varn — nej, förlåt med kall hand — den högre lönen och den kortare arbetstiden, som de fackligt organiserade kunnat genomföra. Men hittills ha de kommit undan avgifterna till fackföreningen, och nu skola de också premieras på annat sätt. Fackföreningsmedlemmarna stå ansvariga för att avtalen hållas, men de oorganiserade drabbas icke därav, alldenstund de icke äro bundna av avtalen.

Jag kommer därefter till § 4. Där heter det bl. a., att stridsåtgärder icke få vidtagas på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet. Det har redan pekats på § 23 i Svenska arbetsgivareföreningens stadgar, som föreskriver, att medlem i Svenska arbetsgivareföreningen icke får sluta kollektivavtal med mindre att i detta förslag stadgas, att arbetsgivaren äger fritt antaga och avskeda arbetare och att fritt leda och fördela arbetet. Arbetsgiva-

ren äger sålunda fritt avskeda arbetare. Ponera nu, att en man avskedades under förhållanden, som klart visa för varje medlem av organisationen, att avskedandet beror på förföljelse. Herr socialministern har redan hänvisat till avtalens bestämmelser om att föreningsrätten skall lämnas okränkta. Men arbetsgivaren kan säga, att mannen är avskedad på grund av arbetstvist. I dessa tider anser man det vara den naturligaste sak i världen, att om en man avskedades på grund av arbetsbrist, så är det arbetsbrist, och den saken diskuteras icke. Om avtalsbrottet är aldrig så uppenbart, äger fackföreningen icke vidtaga stridsåtgärder. Jag skulle vilja fråga: betyder det, att om en man avskedades och fackföreningen anser honom vara orättvist behandlad, att en annan man icke får vägra att gå in på den avskedades plats inom företaget? Betyder en vägran, att detta är en stridsåtgärd? Ja, då kommer man fram till att arbetsgivarna kunna göra ungefärligen som de vilja.

Gifttanden är emellertid 8 §, som talar om skadestånd. Härmed öppna sig oanade möjligheter. Det skall ju kunna utkrävas skadestånd för annan skada än sådan som är av ekonomisk betydelse — det är någon som fällt uttrycket »ideell» skada. Tänk om man skulle kunna få veta av herr Andersson i Rasjön vad »ideell» skada är. Eller vad mena de herrar i utskottet, som undertecknat utlåtandet, med skada som icke är av ekonomisk betydelse, för vilken ersättning skall kunna krävas. Det är av vikt, att vi få den saken klarlagd. Skadeståndet kan komma upp i svindlande höjd. Arbetsgivaren kan åberopa först och främst, att fabriken fått stå stilla, att han förlorat en beställning, att han fått sina leveranser försenade med ty åtföljande böter o. s. v. För allt detta skall utkrävas skadestånd, och för att säkra skadeståndsrätten kan man belägga fackföreningens kassor med kvarstad och skingringsförbud samt taga ut 200 kronor av varje enskild medlem.

Men nu kommer jag till den viktigaste paragrafen enligt mitt förmenande, nämligen § 9. Det skulle roa mig, om herr Andersson i Rasjön ville gå upp och ge en tolkning av paragrafen. Den lyder så: »Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last.» Huru skall skuldgraden hos de enskilda fackföreningsmedlemmarna fastställas? Detta är enligt mitt förmenande en svävande fråga, som vi kanske kunna få svar på. Nu frågar jag: skall skuldgraden hos de olika fackföreningsmedlemmarna utredas på det sättet, att man söker klargöra, huru den ene och andre medlemmen förhållit sig vid avgörandet om att etablera den s. k. avtalsstridiga strejken? Jag kan icke se någon annan möjlighet att få veta, vem som har det större eller mindre ansvaret för den skada, som en strejk åstadkommer, än att man utröner vem som är mest ansvarig för strejken själv. Skall detta utrönas vid domstolen, så måste domstolen söka få fram sanningen genom vittnesmål, och vittnena skola höras på ed. Jag föreställer mig, att det möjligen skulle kunna gå till på det sättet, att fackföreningsmedlemmarna, som inkallas som vittnen, skola få på ed förklara, att den eller den är mera skyldig än de andra. Eller klarare uttryckt: skall man utröna den enskilde medlemmens större eller mindre skuld genom att pressa medlemmarna i fackföreningen att inför domstolen redogöra för huru de röstat och talat på fackföreningsmötet, när beslutet fattades? Jag ställer frågan, och jag anhåller att få den besvarad.

Om man skall utröna vem som har den största och minsta skulden på detta sätt, måste jag säga mig, att detta är ett mycket otäckt försök att kränka fackföreningsfriheten. Och det är ett försök att bryta sönder solidariteten, den solidaritetskänsla, som förliden tisdag tog sig det vackra uttrycket i att strängt taget hela den organiserade arbetarklassen kunde gå fram och demonstrera utan att ordningsmakten på något håll hade anledning att ingripa. Att försöka bryta denna solidaritetskänsla är enligt mitt förmenande ett högt spel. Det är icke

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

fackföreningarnas ve och väl, som vi här tänka på, utan det är också hela samhällets ve och väl. Bryt icke sönder solidaritetsbanden inom den svenska arbetarklassen, ty då ha vi den stora oredan över oss! Det skulle vara väl, om herrarna här ville lyssna till det varningens rop, som höjts hela dagen. Vill man icke lyssna, får man vara beredd på att taga risken. Jag är fullkomligt övertygad om att risken är väsentlig, ty det kunna vi vara förvissade om, att den svenska fredsälskande arbetarklassen kommer att ge ett ganska svidande svar på denna utmaning. Om den nu sittande regeringen också kan rädda sig i natt, kan den säkert icke rädda sig, när hösten kommer.

Fru Ekberg: Herr talman! Innan debatten avslutas, kan det vara på sin plats, att även en kvinnlig stämma får göra sig hörd i denna fråga, då ju fackföreningarna bestå icke endast av män utan även av kvinnor. Kvinnorna ha här mycket gemensamt med männen. Liksom en byggmästare lägger sten vid sten, har arbetarklassens män och kvinnor lagt den ena fackföreningen till den andra och därigenom byggt den stolta, fasta borg, som vi arbetare kalla den svenska landsorganisationen.

Den allra innersta drivkraften till att denna lag framförts är enligt mitt förmenande, icke önskan att säkra arbetsfreden utan att komma fackföreningsrörelsen till livs. Det skall icke lyckas de borgerliga att nedslå den, om ni också kunna hämma dess utveckling till en tid, ty vi skola dock finna utvägar att i vår kamp för större människovärde, för större delaktighet i de värden, som arbetarklassen frambringa, vinna framgång. I den kampen stå arbetarklassens kvinnor och män sida vid sida.

Jag skall något beröra en synpunkt på detta spörsmål, som icke direkt kommit fram förut i dag. I den fackliga kampen, vid strejk- och lockouttillfällen, är det till synes endast männen, som äro ute i strid, men bakom deras strid stå, liksom i alla krig av vad slag det vara må, hemmen, kvinnorna och barnen. De borgerliga bruka ju, särskilt vid alla val, vända sig till oss kvinnor med vädjan att rösta med dem såsom varande de, vilka på det bästa sättet skulle skydda hemmen, kvinnorna och barnen. Men vad äro de borgerliga i färd med att här företaga sig, och vad blir följderna, om denna lag med deras bistånd går igenom? Jo, just att hemmen, som de ideligen vädja till oss att värna och skydda, slås sönder! Även den levnadsstandard, som arbetarklassen genom sina organisationer gemensamt förskaffat sig, och den lilla delaktighet i nationens förmögenhet, som arbetarklassens män och kvinnor tillskansat sig under de senaste årtiondena kan man gott säga, är en nagel i ögat på de borgerliga, och en bidragande orsak till lagens tillkomst.

Just med tanke på, att därmed värna om arbetarhemmen, kvinnorna och barnen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till herr Linders m. fl. reservation.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Efter denna långa debatt är det icke min avsikt att gå in i några detaljbemötanden av de invändningar, som gjorts mot mitt resonemang i förmiddags. Jag hade särskilt tänkt följa den kutym, som jag tidigare under riksdagen har tillämpat, att icke ingå i någon diskussion med våra kommunistiska antagonister, ty jag har aldrig riktigt förstått eller uppskattat de uppgörelser mellan arbetarrepresentanter, som då och då arrangeras inom riksdagen, men som rätteligen borde komma till stånd på ett annat ställe.

Jag kan emellertid icke alldeles med tystnad förbigå vad som i dag framkommit från kommunistiskt håll. Det har berättats mig, att då herr Spångberg i eftermiddag stod i talarstolen kom en av regeringspartiets anhängare in i kammaren för att se vad som försiggick, och när han fick syn på herr

Spångberg, sade han: Jaså, det är ju en av de våra! Jag tror, att han därmed i själva verket givit uttryck åt det riktiga omdömet om den roll, som herrar kommunisterna spela i debatten här i dag och som de spelat under hela den kamp, som förts mot regeringens försök att genomtruffa denna lagstiftning. Det har icke från kommunistiskt håll gjorts några allvarliga ansatser att mobilisera ett motstånd mot det hot, som kommit från borgerligt håll, utan man har endast utnyttjat hela denna sak för att fullfölja sin kampanj mot socialdemokraterna. Denna agitation från kommunistiskt håll har bidragit till att försvaga intrycket av den enhällighet, varmed arbetaropinionen möter detta försök från regeringen. Denna kommunistiska agitation har kanske t. o. m. i så hög grad bidragit till ett dylikt försvagande, att man har rätt att fråga sig, huruvida, där-est den borgerliga samlingen i dag håller, detta kanske icke minst beror på den taktik och den trafik, som kommunisterna här ha bedrivit. Det finns verkligen anledning, efter de beskyllningar, som här från kommunistiskt håll riktats mot socialdemokraterna, att konstatera, att fiender till arbetarklassens intressen finnas icke bara på borgerligt håll utan också bland dem, som säga sig stå till vänster om socialdemokraterna.

Jag skall också besvara den fråga, som herr Dahléen riktade till socialdemokraterna, huruvida de vore villiga att, därest lagen antages, vara med om att organisera en kamp för att göra lagen illusorisk. På detta vill jag svara: Det tillkommer den fackföreningsrörelse, som får ohägnen av denna lagstiftning, att avgöra, på vilket sätt den vill skydda sig mot lagens verkningar. Som politiker ha vi icke med den saken att skaffa i annan mån, än att vi kunna i riksdagen understödja fackföreningsrörelsens försök att få denna lag upphävd och att få arbeta under friare former. I den mån herr Dahléens fråga var en invit till samarbete mellan oss och kommunisterna, kan jag endast säga, att vi be-tacka oss för samarbete med herrarna.

I avseende på de invändningar, som gjorts mot det tal, jag höll i förmiddags, så ha ju dessa huvudsakligen gått ut på att söka göra gällande en motsättning mellan vad vi tidigare sagt och den opposition vi nu ha rest mot förslaget till avtalslagstiftning. Herr Lindman citerade socialministern i den senaste socialdemokratiska regeringen, Gustaf Möller, och ville göra gällande, att de uttalanden, som han hade gjort från statsrådsbanken och annorstädes, stode i be-stämmd motsättning till den kritik, som nu från socialdemokratiskt håll utövas. Herr Lindman hade för övrigt i det avseendet en naturlig bundsförvant i herr Spångberg. Mot denna invändning vill jag erinra om att jag i dag har sagt två saker, som beröra denna sak. Jag har sagt, att man inom arbetarvärlden icke är principiell motståndare till skiljedom i rättstvister. Jag har vidare sagt, att jag mycket väl kan tänka mig, att parterna på arbetsmarknaden en gång kunna finna det fördelaktigt att anlita lagstiftningens form för att där-med avklara åtskilliga av de allmänna regler, som utbildats till rättsregler och som utbildats så fast, att man icke längre tvistar om dem.

Naturligtvis säger herr Spångberg, när jag nu påstår, att jag icke är principiell motståndare till en skiljedom i rättstvister, att jag alltså principiellt anslutit mig till — det föreliggande lagförslaget! Det är antingen något fel på herr Spångbergs hörsel eller också på hans förstånd. Om jag säger, att jag är principiell anhängare av en obligatorisk skiljedom i rättstvister och tillämpar detta på arbetarvärlden, kan jag försvara min uppfattning härvidlag med hänvisning därtill, att praktiskt taget alla rättstvister genom avtal eller på annat sätt äro reglerade så, att de kunna avgöras genom skiljedom. Här har på-pekats, att det endast är 6 % av avtalen, där skiljedomstanken icke på ett eller annat sätt tagits upp, och detta är, såvitt jag kan förstå, ett av de starkaste beläggen icke blott för att denna princip vunnit gillande hos arbetarklassen utan också på att denna princip omsättes i gärning. Men därmed är icke sagt,

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

att vi äro principiella anhängare till regeringsförslaget. Det är en helt annan sak.

När jag säger i dag, att jag kan tänka mig, att man en gång anlitar lagen såsom ett lämpligt medel att reglera förhållandet mellan parterna på arbetsmarknaden, så invänder herr Lindman, att om detta går för sig en dag, varför icke i dag eller i morgon eller i övermorgon? Jo, helt enkelt av den anledningen, som tydligt angavs i mitt förra anförande, nämligen att förutsättningen för att en dylik åtgärd överhuvud skall utfalla lyckligt, är, att denna åtgärd har parternas förtroende, att parterna önska något dylikt och att lagen kan komma till under full medverkan från båda parternas sida. Den förutsättningen föreligger icke i dag, icke i morgon och icke i övermorgon, och alltså blir herr Lindmans invändning på den punkten fullständig utan betydelse.

Vad beträffar min vän Gustaf Möllers uttalanden i denna sak, kan jag konstatera, att de vid olika tillfällen varit av precis samma art, som de yttranden, jag gjort här i dag. Gustaf Möller har för sin del aldrig sagt, att han nu fann tiden mogen att stifta en lag om obligatorisk skiljedom i rättstvister, utan han har sagt, alldeles vad jag har sagt, nämligen att han anser det principiellt riktigt, att tvister avgöras genom obligatorisk skiljedom. I en av riksdagens debatter har han uttryckligen förklarat, att han icke anser lagstiftning nu vara önskvärd, och han har i sin instruktion till arbetsfredsdelegationen uttryckligen sagt ifrån, att vad man ville ha, var icke något förslag till lagar, utan en utredning angående parternas uppfattning i hithörande frågor, i syfte att härigenom få en grund för bedömandet av vissa åtgärder, som kunde befinnas lämpliga.

Herrarna kunna från högerhåll, från bolsjevikhåll, från frisinnat och liberalt håll fortfara med att upprepa osanningen i detta stycke, den blir därför icke sanning. Var och en, som läser papperen, skall finna, att det icke är någon sanning, när man talar om, att vi tidigare intagit ståndpunkter, som vi i dag förneka.

Så till herr socialministern.

Det var på två punkter där statsrådets repliker intresserade. Jag hade på förmiddagen framhållit, att det just inte var något tecken på varsamhet i sättet att gå fram, när man framlade ett förslag till lag, som kunde i vissa fall föra arbetare i fängelse. Vad replikerar nu herr socialministern härpå? Jo, han säger, att han verkligen inte hade tänkt på att det kunde uppkomma en sådan konsekvens. Kan överhuvud taget en Kungl. Maj:ts minister fölla en skarpare dom över sin egen ovarsamhet? Man skriver en lag, som kan föra en medborgare i fängelse, och när det blir påpekat, att detta är att gå ovarsamt fram, så anför man till sitt försvar, att det hade man inte tänkt på! — Det var en annan av regeringens ledamöter, som för några dagar sedan från regeringsbänken avgav samma förklaring. Då gällde det konstnärslagen. Den regeringsledamoten hade icke heller tänkt på, hur denna lag kunde komma att tillämpas. Det förefaller överhuvud taget, som om den här regeringen har för bråttom i många stycken och tänker alldeles för litet på konsekvenserna av vad den gör.

Den andra av herr socialministerns repliker, som var av intresse, gällde frågan, huruvida man ämnade fortsätta på den inslagna vägen. Härtill svarade herr socialministern, att det i fråga om förbud mot arbetsinställelser för närvarande påginge en utredning och att, innan den utredningen blivit verkställd, kunde från hans sida — jag förmodar från regeringens sida — icke göras några uttalanden rörande vad man hade för avsikter för framtiden.

Herr socialministern höll för någon tid sedan ett föredrag i Lund, ur vilket jag skall be att få citera ett utdrag. Han hade där resonerat om ingripande mot statsanställda och kommunalarbetare i avseende på deras rätt till arbetsin-

ställelse. Han hade mot kravet på ett absolut strejkförbud för statsanställda och kommunalarbetare anfört ett par huvudinvändningar och fortsatte därefter:

»Regeln om upprätthållande av strejkfriheten i intressetvister bör gälla även statens och kommunernas arbetare med undantag för verkligt samhällsfarliga arbetsinställelser. Huruvida arbetsinställelser av andra stats- och kommunalarbetare kunna anses vådliga för samhällslivets fortgång kräver en detaljerad undersökning, innan man kan vara färdig med att utfärda ett generellt strejkförbud.

Även andra på huvudfrågan inverkan förhållanden behöva undersökas. En sådan, säkerligen tidsödande utredning, har igångsatts. Naturligtvis är det beklagligt, att det socialdemokratiska partiet helt och hållet undandragit sitt biträde vid själva detta förberedande arbete.

Men denna partiets hållning får naturligtvis icke leda till, att utredningen avstannar eller inställs. Den kommer att fortsättas, men det låter sig givetvis icke göra att få den avslutad i så god tid, att förslag kan föreläggas denna riksdag.»

Man noterar här två saker. För det första att herr socialministern i sitt Lundaföredrag redan är på det klara med att man skall ha en lagstiftning mot samhällsfarliga strejker. Herr socialministern svävade i kväll på målet, icke därför, antar jag, att han är tveksam på den punkten, men därför att det tydligen icke finnes oportunt att här klargöra sanningen i vårt påstående, att detta lagförslag endast är inledningen till en fortsatt aktion i samma riktning.

Uttalandet innehåller även en annan sak, som ger vid handen, att herr socialministern är så inställd på, vart den igångsatta utredningen skall leda, att han endast konstaterar, att förslag icke hinner framläggas vid denna riksdag. När man uttalar sig på det sättet, är det ganska uppenbart, att den utredning, som redan igångsatts, lika litet som utredningen rörande lagen om rättstvister, får vara en utredning på opartisk grund, där man efter hörande av parterna och efter undersökning av alla på frågan inverkan omständigheter söker få fram de sakliga betingelserna för bedömande av huruvida lagstiftning är behöblig eller ej. Det är uppenbart, att den pågående utredningen är inriktad så, att den skall kunna giva denna regering material för en fortsatt lagstiftning på arbetsrättens område, närmast i syfte att begränsa stats- och kommunalanställdas möjlighet att genom arbetsinställelse värna om sina intressen.

Jag konstaterar alltså, att det nu föreliggande lagförslaget endast är ett led i en frisinad politik, som kommer att fortsätta efter samma linjer in på ännu farligare vägar, där motsättningarna till arbetarvärlden komma att skärpas ännu mera och där de olyckor i fråga om samhällsandans och samarbetets förödande, som jag tidigare talat om, icke längre kunna avvärras.

Jag skulle vilja säga, att detta är karakteristiskt för utvecklingen av hela den frisinade politiken. På samma sätt, som man förfar i denna fråga, förfar man i fråga efter fråga, och det skall väl icke dröja länge, förrän man med skäl kan säga om det frisinade partiet vad som en gång på goda grunder sades om bondeförbundet, nämligen att detta endast är ett annex till högern. Säkert är, att regeringen i sin s. k. arbetsfredspolitik intet annat gör än hantlangartjänst åt högerintressena; vad regeringen nu gör är ingenting annat än genomförandet av sådana förslag, som icke kunde genomföras av högern. så länge vi hade en liberalism, som ännu hade kvar litet av den liberala färgen.

Herr socialministern tycker ju icke om att man manar fram bilderna från 1911. Men jag kan icke underlåta att berätta, vilket intryck det gjorde på mig, när jag som tidningsreferent på pressläktaren följde den modiga och skickliga kamp, som den tidens liberala förde mot försöken från högerregeringen att utnyttja vissa stämningar efter storstrejken 1909 till attacker mot arbetarorganisationerna. Man fick den gången beundran för borgerliga demokrater, som

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

utan direkt förbindelse med fackföreningsrörelsen ändå så väl förstodo, vad som rörde sig inom arbetarvärlden, och som voro så ömtåliga om den goda andan inom samhället, att de absolut vägrade att gå med på några åtgärder, som skulle kunna stärka arbetarklassen i den föreställningen, att den inom samhället var en utstött klass, en klass, som man ansåg sig kunna gå fram emot med brutalitet. Om man nu hade suttit däruppe på pressläktaren och följt med dagens debatter, skulle man antagligen tyckt, att våra dagars liberaler äro lika ömkliga som liberalerna 1911 voro ståtliga.

Det har här skett en utveckling, som mycket är att beklaga. Den kanske kan förklaras. Den giver oss en bild av hela den starka förändring, som har ägt rum inom svensk politik, och som tar sig allt bestämdare uttryck i den borgerliga samlingen. Det som beslutas i dag framstår såsom en av de lösepenningar, som liberalerna med uppgivande av gamla ideal få betala för tillträdet till den borgerliga samlingen. Den är icke den enda, denna lösepenning. Den liberala regeringens tillkomst var redan den ett vittnesbörd om vart det bär hän med den borgerliga demokratin f. n. Striparegeringen var den första frisinnaade regeringen i detta land, och jag misstänker, att vad som man mest kommer att minnas av denna regering är icke dess frisinne men väl sådana händelser som kunna sättas in under rubriken Stripa. Samma regering, som när det gällde arbetslöshetsförsäkringen, först skyltade med beredvillighet att gå med på obligatorisk försäkring för att få uppskov för ny utredning, gick sedan in för en ståndpunkt, som vittnar om samma sociala oförmåga att fatta vad tiden kräver, som regeringens föreliggande förslag till avtalslagstiftning.

Många andra exempel skulle kunna anföras på denna utveckling. Jag anser mig också kunna fastslå, att vad som sker här i dag är ett led, som för till ytterligare sprängning av det samarbete, som en gång gav den svenska demokratin dess styrka. Det är ny sten lagd på vägen, som kanske ändock kunde ha fört fram till nytt vänstersamarbete med goda resultat för folket, det är ett nytt led i utvecklingen av den frisinnaade politiken fram mot en borgerlig samling, fram mot de frisinnaades uppslukande av det största borgarepartiet, nämligen högern. När vi i dag här se en borgerlig samling gå fram för att bifalla regeringens förslag, få vi därvid endast bekräftelse på att kampen måste gå efter nya linjer, och att strävandena måste gå ut att förena alla goda demokrater på en linje av social förståelse, på en linje av social reformvilja och med denna förening resa ett tillräckligt starkt motstånd mot den borgerliga samlingspolitik, som möjliggöres genom frisinnad fanflykt och som delvis karakteriseras av det föreliggande lagförslaget.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Löfgren:** Herr talman! Den siste talarens utgjtelser giva mig icke anledning att röra mig på samma vida fält, som han själv. Jag skall i stället söka bringa diskussionen tillbaka till saken, till det ämne, som vi här i afton behandla. Jag tror mig kunna visa, att den politik, som i dag företrädes av regeringen, på intet sätt avviker från den, som tidigare och särskilt 1911 utmärkte de liberala.

Jag har från flera håll här under dagens lopp hört, hur man klagat över att man icke från regeringsbanken eller från andra håll, som stå på regeringsförslagets sida, fått höra några skäl anföras för detsamma. Jag vädjar till dem, som verkligen ha åhört socialministerns sakliga och uttömmande utredning i dag på förmiddagen, om det icke anförts skäl. Gentemot vad herr Engberg i detta sammanhang sade, vill jag förklara, att det icke bara är socialministern, utan självfallet samtliga inom regeringen, som bära ansvar för förslaget och även äro fullt medvetna om vårt ansvar för detsamma. Det antydes, att herr socialministern avfattat denna proposition endast med handen på pennan, under det att en annan i verkligheten fört skaftet. Jag överläm-

nar till herr socialministern, om han vill besvara en dylik insinuation, ehuru den ju knappast är värd besvarande. De meningar, som ta sig uttryck i regeringspropositionen, stå fullt i överensstämmelse icke bara, som sagt, med den liberala och frisinnaade politiken tidigare, utan med socialministerns och med min personliga uppfattning än i dag.

Man talar om detta förslag, som om det vore någonting alldeles nytt och oväntat, som om det innebure rent av en överraskning för kammaren att nu ha fått det till behandling, som om det förelegat en överrumpling från regeringens sida, när man framlade propositionen. Men hur förhåller det sig i själva verket? Är det icke så, herr talman, att riksdagen själv har begärt utredning och förslag i ämnet och att denna begäran nu effektuerats i de blygsamma dimensioner, som det föreliggande förslaget fått? Vad man kan säga är däremot, att icke endast de partier, som man nu väntar skola rösta för regeringens förslag, utan även det socialdemokratiska partiets ledning gått in, icke för detta bestämda förslag, bevars väl, icke för vissa linjer, som lett upp till detta förslag, men för *lagstiftning* på detta område. Jag vill bestämt påstå, att herr Hansson i Stockholm här gjorde sig skyldig till en — vad skall jag kalla det? — sofistisk tolkning av sina och sina regeringskollegers föregående uttalanden i detta spörsmål, när han ville göra gällande, att det icke alls kunde vara tal om att den förra socialdemokratiska regeringen och speciellt den dåvarande socialministern erkänt att tiden var mogen för lagstiftning på detta område. Denne uttryckte sig dock ungefär som så — jag har icke verba formalia, men jag tror, att herr Lindman anförde citatet riktigt — att frågan om obligatorisk skiljedom eller obligatoriskt rättsförfarande, vilket det nu var, syntes honom mogen för sin lösning. När man här i riksdagen säger att »denna fråga är mogen för sin lösning», menar man då, frågar jag, att man endast anser, att det är gott och väl och att man för sin del vill tillstyrka, att parterna i största möjliga utsträckning måtte *frivilligt* sluta avtal om att underkasta sig skiljedom? Menar man icke, ligger det icke i sakens natur, att man önskar en lagstiftning på området, låt vara att man icke bundit sig för vissa bestämda linjer för en dylik lagstiftning? Ja, åtminstone har jag uppfattat det uppdrag, som jag på sin tid fick att vara ordförande i den delegation, som hade att förhandla med parterna om sättet, att man åtminstone som ett slutmål tänkte sig att den obligatoriska skiljedomen i rättstvister skulle komma att stadfästas.

På vissa håll inom det socialdemokratiska partiet säger man nu: det må vara hänt, vi skola vara med om skiljedom. Vi vilja gärna en utveckling med allt vidsträcktare användning av skiljedomen, men vi vilja icke ha någon *lag* om kollektivavtal och icke heller någon lag om själva rättsförfarandet. Men jag undrar egentligen, om man verkligen tänkt på innebörden av en sådan förklaring. Jag undrar, om den uppfattningen går så väl ihop med den anmärkning, som i första kammaren lär ha gjorts mot min nuvarande ställning, då det med gillande citerats, hurusom jag år 1911 bestämt talet emot att inrätta en domstol, som icke vore bunden av tillräckligt tydliga direktiv. Man har också i dag, när man kritiserat rättsförfarandet och arbetsdomstolarna, under hela diskussionen hört påpekas, hur farligt det vore att överlämna till en dylik domstol att i tvistiga fall träffa avgöranden utan att ha en bestämd ledning av lagen. Det borde vara tillräckligt för herrarna, åtminstone för dem, som uttryckt denna uppfattning, om man säger, att det är omöjligt att bara nöja sig med att inrätta en domstol utan att giva vissa direktiv för den; och dessa direktiv böra just ha formen av en kort lag, som anger grunderna för kollektivavtalets innehåll och rättsverkningar.

Nej, det är icke herrarna på andra sidan, som ha behövt vänta på skäl. Jag skulle för min del tro, att kollektivavtalet är av den vikt, omfattar ett

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

så stort område och behandlar så viktiga intressen, att redan den omständigheten tillräckligt talar för att det underkastas åtminstone några rättsregler. Däremot har jag för min del under aftonen törstat efter att få höra verkliga, sakskäl, bärande invändningar *mot* lagen, sådan som den nu har föreslagits. Men jag har just icke hört något sådant utom av herr Hagman och herr Holmström i Stockholm. De drogo emellertid väsentligen fram tvistiga fall och frågade: Är detta en rättstvist eller är det en intressetvist, och hur skall man avgöra dessa fall? Jag tycker, att en sådan exemplifiering tillräckligt talar för behovet att få till stånd vissa regler till stöd för ett rättsligt avgörande. Jag skulle vilja fråga dessa herrar, som torna upp svårigheter med hänsyn till det invecklade område, som det här är fråga om, om de i verkligheten — när de nu samtidigt säga, att de *i princip* äro med på skiljedom — skulle föredraga, att alla dessa små tvistigheter alltjämt må föranleda öppna strider i stället för att bli underkastade skiljedom. Jag tror knappt, att de göra det, om det verkligen är allvar med deras tal om den obligatoriska skiljedomens förträfflighet i och för sig.

Om jag sålunda icke hört just några nya skäl mot den lagstiftning, som föreslås, har jag däremot hört upprepas i olika vändningar de gamla skälen från 1911, som jag och mina medreservanter i det årets särskilda utskott androgo mot 1911 års proposition. Det har otvivelaktigt ett betydande intresse för oss, som då voro med, att konstatera, att, när det verkligen gäller en saklig kritik utifrån principiella utgångspunkter, man icke finner på något bättre än de invändningar, som vi gjorde mot förslaget 1911.

Herr socialministern har redan på förmiddagen visat, hur litet den bevisföring, som årets reservanter ha kommit med, i själva verket är värd, och jag skall endast ytterligare understryka det. Men jag skall då först be att få fråga vederbörande reservanter i årets utskott, om vi äro på det klara med att vi ha gemensamma utgångspunkter. Vi hade nämligen i inledningen till vår reservation 1911 uttryckligen framhållit något, som årets reservanter ha borteliminerat i sin reservation. Vi hade uttryckligen framhållit, att vi önskade en kollektivavtalslagstiftning, och jag hade för min del i en vidlyftig motion, som jag avgav det året, slutat med en kläm, som gick ut på att man visserligen icke kunde vara med om att godkänna regeringens förslag men att man önskade ett nytt förslag efter vissa riktlinjer. Jag skulle nästan tro, att reservanterna få anses dela denna utgångspunkt, som är så viktig för en jämförelse med vad som sades då och som säges nu. På sidan 44 längst ner i årets utskottsbetänkande heter det: »Då lagförslaget icke inskränker sig till ordnandet av tvister om tolkning av gällande kollektivavtal utan är av den innebörd, att det medför en mängd för en sund utveckling av arbetsrätten skadliga biverkningar, synes oss utskottets förslag dåligt genomtänkt och illa avvägt.» Det är egentligen på denna grund, som reservanterna icke ha anslutit sig till förslaget. Det är principiellt en resonabel ståndpunkt och en ståndpunkt, som resulterar i att vi borde kunna gå till en granskning av det föreliggande förslagets detaljer och se, om vi kunna enas om bifall till detsamma eller på vilka punkter, som ändringar kunna vara behövliga.

Emellertid vill jag framhålla, att det vid reservanternas prövning av det nu föreliggande förslaget väl ändå bort ha en mycket stor betydelse, att 1911 års lagförslag såg ut på ett helt annat sätt än 1928 års lagförslag. Socialministern har visat på de viktigaste skiljepunkterna, och jag skall bara helt flyktigt återigen beröra dem.

För att man skall förstå den ståndpunkt, som det liberala partiet hade år 1911 och för att kunna jämföra den ståndpunkten med den, som vi nu intaga, måste jag först helt kort beröra de förhållanden, som rådde då, och som bestämde min och mina medreservanterns ställning till 1911 års förslag. Där kom-

mer min historieskrivning i fråga om liberala åsikter och syften icke alldeles att stämma med vad herr Hansson i Stockholm nyss angivit.

Efter 1909 års arbetsstrider framstod det givetvis både för den då sittande regeringen — det hade varit samma förhållande utan tvivel med vilken regering som helst — och för riksdagen samt för folk i allmänhet, som tänkte över politik, framstod som ett viktigt intresse att söka för framtiden finna på åtgärder, varigenom man skulle kunna förhindra upprepning av en så förödande strid, som storstrejken och storlockouten 1909 inneburo. Det var då naturligt, att vi i första hand övervägde hur vi skulle bära oss åt för att begränsa och förhindra de svåraste och mest omfattande arbetsstriderna på den privata arbetsmarknadens område, där det just är sympatistrejker och sympatilockouterna, som måste betraktas som de farligaste yttringarna. På den tiden voro jordbrukarna särskilt ängsliga för att dessa företeelser skulle komma att utbreda sig även till jordbruket, och överhuvud rädde i vida kretsar en stark känsla av nödvändigheten att försöka begränsa arbetsstridernas skadliga verkningar.

Men samtidigt som det stod klart för oss, att de rent samhällsfarliga och de största arbetsinställelserna voro angelägnast att taga itu med, hade särskilt vi liberala alldeles klart för oss, att efter den utmattning och blodförlust, som arbetsorganisationerna hade lidit genom den s. k. storstrejken, det var nödvändigt, att denna lagstiftning lades på det sättet, att den icke förlamade fackföreningarnas verksamhet utan gjorde det möjligt för dem att resa sig igen. Vi sågo nämligen i fackföreningsrörelsen och starka fackorganisationer en garanti för kollektivavtalet och därmed också i viss mån för arbetsfreden. Men om detta var helhetsblicken på arbetsfredsproblemet, så kan man säga, att man icke desto mindre betraktade en rättslig reglering av kollektivavtalet och dess verkningar såsom en relativt fristående fråga, en fråga som vore av begränsad räckvidd och av den beskaffenheten, att dess lösning komme icke minst arbetarparten till godo. Jag har många belägg på att detta var den allmänna uppfattningen på den tiden och under de närmast följande åren.

Då kom 1911 års förslag, och vad funno vi? Jag vill bara redogöra för huru vi liberala sågo det, och det är icke meningen att nu söka göra en objektiv granskning av förslaget på ont och gott. Såsom vi sågo 1911 års förslag, kundet knappast anses vara varken fågel eller fisk. Det gick icke tillräckligt långt för att på något sätt söka förhindra de stora arbetsinställelserna. Det var ingenting, som däri innebar en garanti emot sympatilockouter och sympatistrejker. Men å andra sidan gingo de bestämmelser, som 1911 års förslag innehöllo beträffande kollektivavtalet, utöver kollektivavtalets ram, de gingo utöver, vad som var nödvändigt för att bestämma kollektivavtalets innehåll och rättsverkningar. Det var dessa omständigheter, som gjorde, att vi icke kunde vara med på 1911 års förslag.

När jag nämnde, att förslaget gick utanför sin ram och icke endast gällde en reglering av kollektivavtalet och dess rättsverkningar samt förfarandet i i rena rättstvister, så avser jag det förhållande, att 1911 års förslag innehöll förbud mot arbetsinställelse, ville utgöra en fredsgaranti även vid *intressetvister*, så snart nämligen en intressetvist uppkom mellan två parter till ett och samma kollektivavtal. Men samtidigt som intressetvisterna på det sättet voro liksom instängda i kollektivavtalslagens ram, fanns det icke angivet något sätt, varpå de skulle lösas. Beträffande rättstvisterna skedde lösningen genom rättsligt förfarande, men i fråga om intressetvisterna fanns det, som sagt, visserligen förbud men intet sätt angivet för deras lösning. Härav följde, att 1911 års reservanter kunde påstå, att i själva verket en dylik konstruktion av lagstiftningen innebar rent av en legalisering, åtminstone indirekt, av de största och svåraste tvisterna —

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

sympatistrejck och sympatilockout — vilka lagförslaget icke förbjudit. Ty sympatistrejcker och sympatilockouter äro alltid intressetvister eller intressestrider, låt vara att de gälla tredje mans intresse eller själva organisationens intresse. De äro i alla fall icke rättstvister. När alltså förslaget förbjöd intressestrider, när de ägde rum mellan parterna för kollektivavtalet, men däremot tillät intressestrider, då det gällde att hjälpa andra, syntes oss detta vara en inkonsekvens, som vi betecknade så, att förslaget innebar sympatistridernas legalisering i stället för deras förbudande.

Dessutom fanns det ett fel eller ett missförhållande, enligt vår mening, i 1911 års lag — och det var egentligen detta, vi menade vara särskilt skadligt och menligt inverkan på organisationerna — att föreningarna hade ett alldeles extra ordinärt ansvar, som inte följde av deras partiställning. En förening var skadeståndsskyldig, även om den icke själv var bunden till visst avtal, så snart den lämnade understöd åt andra, som voro bundna av avtalet. Vidare anmärktes beträffande skadeståndsskyldigheten bland annat, att enligt 1911 års lagförslag man var skyldig att betala *all* genom en konflikt uppkommen skada, oavsett huruvida det kunde visas, att skadan verkligen hade förorsakats av viss åtgärd från den ena eller andra sidan.

Om man nu går till 1928 års lagförslag, finner man, att allt det nämnda varemot vi 1911 gjorde anmärkning, blivit undanröjt, och jag frågar då, huruvida det kan vara berättigat att utan vidare bara transponera de skäl, som de liberala reservanterna 1911 anförde, till en kritik av det nuvarande förslaget.

Vad sedan de speciellt *samhällsfarliga* arbetsinställelserna beträffar, kan jag alldeles öppet säga herr Hansson i Stockholm, vilket han inte tycks ha vetat, att det liberala eller det frisinnade partiet alltid varit för vidtagande på lagstiftningens väg av åtgärder gentemot rent samhällsfarliga arbetsinställelser. Detta ha vi aldrig gjort någon hemlighet av, utan tvärtom har det väckts partimotioner därom redan under den tid, som av herr Per Albin Hansson med rätta omnämndes såsom liberalismens gyllene tid. Men om det liberala partiet avgivit förslag till riksdagen om att få till stånd åtgärder i denna riktning, följer därav ingalunda, att man skulle vara färdig att stadga obligatorisk skiljedom för lösning av alla slags tvister. Det är en historia för sig. Men att vissa åtgärder böra vidtagas mot speciellt samhällsvådliga arbetsinställelser, har i alla tider varit klart för det liberala partiet.

Jag skall icke hålla på mycket längre i denna sena timme. Jag vill bara göra ett par erinringar med anledning av några uttryck, som fällts av herr Per Albin Hansson. Han har framhållit, hurusom förtroende från de av en lagstiftning berörda parternas sida är ett mycket viktigt villkor för att den må antagas av riksdagen, ty på en lags auktoritet hänger i själva verket möjligheten att få den på ett behörigt sätt verkställd. Jag är den förste att erkänna detta. Jag är den förste att beklaga, att omständigheterna här gjort, att ett sådant förtroende, uttryckt i en samstämmig vilja från parternas sida, icke har kunnat läggas till grund för det nu föreliggande förslaget. Men jag vill samtidigt uttala, att i allra första rummet är det väl ändå det sakliga innehållet i den lagstiftning, det är fråga om, som skall vara avgörande, huruvida den bör godtagas eller icke. Att de liberala reservanterna 1911 kunde säga — såsom också citerades av herr Per Albin Hansson — att parterna måste sakna förtroende för då framlagda lagförslag, därest det upphöjdes till lag, berodde ju på, att vi ansågo oss i detta förslag finna orättvisor och ojämnheter, som knappast kunde verka på annat sätt. Därest man i årets lagförslag kan visa på motsvarighet härtill, vill jag böja mig härför. Men har man icke med saklig kritik verkligen lyckats påvisa, att lagförslaget har dylika brister, så vågar jag uttrycka den förhoppningen, att det i längden nog skall visa sig, att, sedan lagstiftningen fått verka och verkat väl, det nödiga förtroendet också kommer. Skulle

det på en eller annan punkt brista därvidlag, finns ju riksdagen tillhands och även så ivriga anmärkare inom riksdagen, att jag är säker på att behövliga ändringar snart nog komma att vidtagas.

För min del underskattar jag ingalunda en opinionsyttring i den ena eller andra formen, även i den form, som ett demonstrationståg kan utgöra. Jag vill också giva mitt erkännande åt det värdiga sätt, på vilket den stora demonstrationen häromdagen har tillgått. Men det kan ju ändå icke hjälpas, att så länge vi sitta här i riksdagen, och efter det att vi tidigare ha både begärt utredning i en viss fråga och sedan också utrett den och slutligen framlagt resultatet för riksdagen, så är det i alla fall här i riksdagen, här i denna kammar och i medkammaren, som besluten skola fattas, och icke någon annanstans.

Det har anmärkts från skilda håll, huru viktigt det vore, att det närmande, som särskilt på sista tiden syntes vara å färde mellan de olika parterna inom produktionen, icke på något sätt stördes utan tvärtom befrämjades. Ja, det är jag alldeles med på, men jag menar, att det vore ett dåligt omen för utvecklingen av detta samarbete, ifall det skulle lida på att, när det gällde helgden av mellan parterna inom produktionen slutna avtal, en rättvis reglering av deras rättsförhållanden komme till stånd. Jag tror för min del icke detta utan snarare, att en dylik reglering skall underlätta ett närmare samarbete.

Under en del av detta anförande hade herr förste vice talmannen lett kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag uppkallades på nytt av herr Olovson i Västerås. Han åberopade sin stora sakkunskap på avtalsområdet och ställde denna sakkunskap i motsats till min, som han förmodade, djupa okunnighet på detta område. Jag har aldrig vare sig i dagens debatt eller tidigare utgivit mig för att behärska det föreliggande spörsmålet, men jag har försökt sätta mig in i förevarande lagförslag och dess detaljer så gott jag förmått och skapat mig ett omdöme, grundat på denna undersökning.

För övrigt är det ju så, herr Olovson, att vi här i riksdagen av omständigheternas makt rätt ofta tvingas att fatta ståndpunkt i spörsmål, som vi icke helt och fullt kunna behärska. Jag förmodar, att herr Olovson någon gång också ställts inför en sådan situation, men den har icke hindrat honom lika litet som någon annan från att fatta ståndpunkt efter bästa förstånd och förmåga.

Beträffande herr Olovsons fråga rörande tolkningen av 9 §, får jag säga, att med den tvärsäkerhet, varmed han uppträdde här i debatten, är det nästan genant att behöva ingå i svaromål. Innebörden av 9 § i utskottets förslag som är densamma som 10 § i propositionen, kan läsas ut av akterna. Den finns mycket detaljerat behandlad i den kungl. propositionen på sidorna 125 och följande, och den ändring, som utskottet vidtagit, är förklarad i utskottets specialmotivering. Kort och gott innebär formuleringen av 9 §, att skadeståndsansvarighet för parter, som skola dela skadeståndsansvar, icke är solidarisk utan skadeståndet skall fördelas efter den skuld, som provas ligga envar till last. I formuleringen av paragrafen ligger just detta, att skadeståndsansvar icke är gemensamt utan individuellt, och beträffande utmätningen av ansvaret är det ju alldeles självklart, att man på detta område lika litet som på något annat civilrättsligt område kan i lagtexten beskriva alla de rättsfall, som kunna vara tänkbara, utan här måste naturligtvis domstolens prövning träda till och bli det avgörande.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har ju tidigare i dag instämt i det anförande, som först hölls av herr Hansson i Stockholm, så att jag kan fatta mig mycket kort.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Jag skulle som mina första ord här vilja — även med vetskap om att det icke kan vara till stor nytta — rikta en vädjan till majoriteten i denna kammar, att den ännu en gång tänker på vad denna sak gäller, innan den ger sitt votum. Ty alldeles säkert är det riktigt, som sagts av flera talare här i dag, att denna lag kan komma att medföra större skada än nytta. Hur lagen genomförd kommer att i alla sina delar verka, är omöjligt att förutsäga, då det ju i hög grad och på många ställen blir rena tillämpningsfrågor, och man kan icke i lagtexten se, hur det kommer att verka.

Det har här i dag tidigare av en talare, kanske av flera, sagts, att den lagtext, som föreligger, är på vissa ställen sådan, att det är svårt att förstå innehållet. Hans excellens herr utrikesministern säger ju i en passus i sitt anförande, att man kan övergå till att granska lagförslagets detaljer. Ja, det är en liten detalj här i lagförslaget, som jag skulle vilja taga upp, och jag tänkte, att jag just här skulle vara i tillfälle att ställa en fråga till herr socialministern, men då han icke är närvarande, så kanske herr justitieministern eller herr utrikesministern ville vara vänlig att giva svar på frågan.

I 4 § i lagen om kollektivavtal heter det i första stycket: »Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd». I fjärde punkten, andra stycket, av samma paragraf heter det på följande sätt: »Är förening eller medlem däri bunden av kollektivavtal, må föreningen ej anordna eller eljest föranleda stridsåtgärd, som enligt första stycket icke är lovlig, ej heller genom lämnande av understöd eller på annat sätt medverka vid olovlig stridsåtgärd, som medlem vidtagit.»

Vid det försök, som jag verkligen gjort, att läsa och förstå lagtexten, har det varit på denna punkt, som jag icke fått riktig klarhet. Jag hoppas, att ingen misstycer att jag, som någon kanske vill säga, gått in för att examinera utskottets ledamöter, ty jag har endast haft för avsikt att söka få fram innebörden av detta andra stycke i fjärde punkten. Jag tänkte, att jag skulle sluppet att ställa den frågan till herr statsrådet, som jag nu ämnar göra. Jag ber att få ställa följande fråga: Fackföreningen A har lokalt kollektivavtal med sin arbetsgivare. A bryter avtalet och går ut i öppen strid. Detta blir konstaterat av domstolen, och domstolen dömer till skadestånd. Så ha vi en annan fackförening B. Den har för sin del lokalt kollektivavtal med sin arbetsgivare. Under det A är ute i strid, får denna fackförening understöd av B. Har under dessa förhållanden B handlat i strid mot lagen?

Den frågan har jag ställt till en av bondeförbundets representanter, som suttit i andra lagutskottet, och han svarade mig på ett mycket förståndigt sätt, som jag skulle kunna återgiva på följande sätt: »Det där skall jag icke försöka ge något svar på. Jag vet det inte.» Detta var hans uppfattning. Han visste icke, hur det skulle vara.

Så gick jag till en ledamot av det frisinnade partiet, som också suttit i det utskott, som behandlat denna fråga. Han säger, att fackföreningen B har handlat lagstridigt. Så går jag till en av mina partivänner, som även han suttit i andra lagutskottet. Han har också den uppfattningen, att fackföreningen B har handlat lagstridigt. Sedan går jag till en annan person, som jag tror är fullt sakkunnig, och han har den uppfattningen, att fackföreningen B icke har handlat lagstridigt.

Nu ser jag, att herr socialministern är närvarande, så att jag kan få höra hans uppfattning om denna sak. När jag dragit fram denna 4 §, andra stycket av fjärde punkten, har jag därmed icke velat säga, att jag tagit upp den del av lagförslaget, som är svårast att förstå. Den är kanske bland de lättaste vi ha, och vi kanske ha ännu svårare. Det vill förefalla mig, som, särskilt

när det gäller en sådan lag som denna, den borde vara skriven så populärt, att även vårt fackföreningsfolk i allmänhet borde kunna läsa och förstå den-samma. Vi finna ju av den relation, som jag här givit, att det är sannerligen icke så lätt att förstå den till alla delar.

När jag sålunda i början av det korta anförande, som jag här hållit, vädjade till riksdagens majoritet, att den ännu en gång skulle betänka sig, innan den fattade beslut, så skulle jag vilja sluta med att säga, att om kammarens majoritet nu beslutar denna lag, är jag fullkomligt övertygad om att det finns många i denna majoritet, som icke veta, vad de besluta och vad lagen innehåller.

Jag har, herr talman, ingen anledning att göra något särskilt yrkande, då jag förut, som jag sade, instämt i herr Hanssons i Stockholm anförande.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Herr Lindqvist i Halmstad framställde en fråga till mig, och jag skall be att på stående fot få besvara den.

Hans fråga var denna: Om en fackförening A vidtagit en olaglig stridsåtgärd och fackföreningen B lämnat understöd till fackföreningen A, har då den förra föreningen därigenom brutit mot den nya lagen? Svaret är, att fackföreningen B, som lämnat understöd åt fackföreningen A, icke handlat mot lagen. Om det däremot är ett fackförbund C, som har under sig en fackförening A, och denna fackförening A är stadd i olagliga stridsåtgärder, då handlar fackförbundet C mot lagen, om fackförbundet understöder sin underlydande fackförening.

Detta är vad lagen innehåller i förevarande avseende.

Herr Rydén: Herr talman! Jag uppkallades närmast av hans excellens utrikesministerns anförande nyss. Jag tyckte, att det anförandet gick så pass mycket på skruvar, att jag inte kunde, då jag tillhörde kammaren 1911, lämna hans argumentering alldeles oemotsagd.

Emellertid, innan jag går att säga något om det, skall jag tillåta mig att erinra om ett par iakttagelser, som jag tror man kunnat göra beträffande behandlingen av arbetsavtalsfrågan vid detta års riksdag. Jag tillät mig redan vid remissen framhålla den uppfattningen, att denna lagstiftning var inte bara obehövlig utan rent av skadlig. Jag måste säga, att ju mer man konfronterats med denna lag, dess allmännare tycks den uppfattningen ha spritt sig långt utanför det socialdemokratiska partiets leder, att denna lag är en olycklig lag. Jag har under den tid, som sedan gått, talat med åtskilliga personer, som stå utanför den aktiva politiken och som inte alls tillhöra samma politiska riktning som jag, däribland åtskilliga industrimän och finansmän, och jag har inte träffat någon som sagt, att det varit klokt av regeringen att lägga fram denna lag. Däremot har jag hört många, även bland högern, säga rent ut, att det är en verklig politisk dumhet, som blivit begången genom att denna lag blivit framlagd.

Denna lag är icke behövlig. Den svenska fackföreningsrörelsen har icke drivit sina strider på det sättet, att man behöver så klavbinda den genom en särskild lagstiftning. Det har inte ens kunnat från regeringsbanken ledas i bevis, att den grupp av arbetskonflikter, som har sammanhang med denna lagstiftning, är av den storlek, att den spelar någon egentlig roll beträffande den svenska arbetsmarknaden och näringslivet. Lagen är inte behövlig heller ur den synpunkten, att den svenska arbetarklassen är en klass av rebeller. Det är givet, att det inom den svenska arbetarrörelsen såväl som inom andra länders arbetarrörelser och inom alla folkrörelser kan finnas utväxter. Det kan begås en och annan handling, som är klandervärd. Ingen stor folkrörelse går fri från

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

sådant. Men i stort sett och i jämförelse med andra folkrörelser och andra länders arbetarförhållanden tror jag, att vi ha skyldighet att säga, att den svenska fackföreningsrörelsen och den svenska arbetarvärlden inte så lagt sitt arbete, inte så länkat sina gärningar, att det förefinnes någon som helst anledning att här i landet gå in för en sådan lagstiftning som denna.

Lagen önskas egentligen inte allvarligt från något håll annat än från regeringsbanken. Det lyste tydligt fram i herr Lindmans anförande, att han inte satte synnerligen stort värde på denna lag. Hade det inte varit av politiska skäl, så hade han säkerligen inte velat ge mycket för hela detta lagförslag. Det har sagts, tror jag, i första kammaren i dag, men i varje fall har det sagts man och man emellan, som jag tror på goda grunder, att en sådan institution som den senaste stora förlikningskommissionen, vilken bestod av landshövding Elmquist, landshövding Lübeck, landshövding Kvarnzelius och tre av statens förlikningsmän, av vilka, om jag minns rätt, åtminstone två tillhöra det folkfrinnade partiet, till regeringen gjort de allvarligaste föreställningar, som över huvud kunna ifrågakomma, i den riktningen, att denna lag icke skulle framläggas. Och det sades i första kammaren i dag, om jag inte missuppfattade det, att även svenska arbetsgivarföreningens direktör skulle ha ställt sig tveksam i fråga om lämpligheten och nyttan av att lägga fram denna lagstiftning.

Vad är det då för tvingande skäl, som göra, att regeringen skall under denna situation och i detta läge försöka pressa fram och driva igenom denna lagstiftning? Att lagstiftningen kommer att få skadliga verkningar, tillät jag mig framhålla vid remissen, och detta har framhållits även här i debatten. Jag tror, att alla, som känna den svenska arbetarrörelsen, äro på det klara med, att denna lagstiftning kommer att på det sättet få skadliga verkningar, att den kommer att skada själva kollektivavtalet. Det är klart, att om man skriver en lag om kollektivavtal, med alla dessa inskränkningar i rörelsefriheten, så få de krafter inom arbetarvärlden, som arbeta mot fasta avtal, mot kollektivavtal, därigenom luft under vingarna. De få möjlighet att motarbeta den gamla, solida fackföreningsrörelsen, som arbetat fram kollektivavtalet. Jag vågar uttala den uppfattningen, att herr socialministern, som säkerligen är fylld av övertygelsen, att han gör en god gärning, när han med en envishet, som trotsar all beskrivning, försöker genomdriva denna lagstiftning, i själva verket kommer att genom detta sitt verk arbeta de svenska syndikalisterna och kommunisterna i händerna. Det blir de, som komma att taga hem vinsten av den lagstiftning, som regeringen nu genomtrumfar. Det är inte något skrämskott, utan det är en uppfattning, som finnes inom hela fackföreningsvärlden. Det är en ren skadegörelse, som på detta sätt kommer att ske. Arbetar man på det sättet, att själva kollektivavtalsprincipen dukar under — fackföreningsrörelsen och fackföreningarna duka nog inte under — på grund av en sådan lagstiftning som denna, så kommer hela den svenska arbetsmarknaden och näringslivet att bli lidande. Där man skapat fasta normer och betingelser för arbetsfreden, där komma mera tillfälliga uppgörelser och oro att träda i stället.

Jag tillät mig att vid remissen omnämna, att jag hade kännedom om, att man inom en av våra allra största industrigrenar höll på med att göra upp en överenskommelse mellan arbetsgivarna och arbetarna på ifrågavarande område om tillämpning av obligatorisk skiljedom i rättstvister. Underhandlingarna därom pågingo just vid den tidpunkten, och man var nästan färdig därmed, vilket jag hade fått rätt att omnämna i debatten. Den omedelbara effekten av regeringens avtalsförslag var, att den saken lades å sido. Någon överenskommelse kom icke till stånd, beroende därpå, att när man fick se detta förslag, så fanns det icke på någondera sidan något intresse för att föra fram saken. Såsom redan av flera talare framhållits, är det alldeles klart, att i den mån man

på frivillighetens väg träffar överenskommelse mellan arbetsgivarna och arbetarna om tillämpning av obligatorisk skiljedom i rättstvister, så kommer det att bli en helt annan helgd och ett helt annat värde med en så byggd obligatorisk skiljedom i rättstvister än med en sådan, som byggt upp på lagstiftningens, på tvångets väg.

Jag tillät mig även vid remissen av propositionen uttala såsom min uppfattning, att regeringen verkligen skulle kunnat främja arbetsfreden i landet om den gjort ett försök att, i likhet med vad som skett i vissa andra länder, sammanföra ledande personer, kloka personer, från arbetarnas och arbetsgivarnas led till överläggningar, fullt fria och öppna rådplågningar, hur man skulle kunna gemensamt arbeta för arbetsfredens upprätthållande och bevarande. Jag har inte sett ännu, att man har någon tanke åt det hållet. Det är naturligtvis beroende därpå, att regeringen har på de poster, varifrån initiativet skulle komma, mera forbundna och paragrafinfekterade jurister än i de länder, där man tagit sådana initiativ och där man haft mera praktiskt inriktat folk att göra detta.

Nu ondgör man sig över demonstrationerna. Herr Strindlund, min ärade vän från arbetet i statsutskottet, tycks ha tagit så illa vid sig av dessa demonstrationer, att han skall rösta för lagen, fastän han är övertygad om att den är oriktig och skadlig. Det är ett högst underligt betraktelsesätt i och för sig. Men jag skulle vilja vädja till dem, som på detta sätt ondgöra sig: hur skola egentligen arbetarna bära sig åt för att vara herrarna till lags, när en regering lägger fram ett förslag, som berör arbetarnas livsintressen och som de finna skadligt. Göra de ingenting, hålla de sig lugna, så förklaras det, att här föreligger icke någon opinion mot förslaget, här ha icke försports några sådana rörelser, som skulle kunna visa, att det förefinnes en verklig indignation mot detta. Då resonerar man så. Men om arbetarna i en sådan situation — och denna rörelse har utgått direkt från fackföreningshall — välja att anordna en fullständigt fredlig, ordnad demonstration för att för dem, som makten hava i samhället, klargöra, att de äro emot denna lagstiftning, då tar herr Strindlund anstöt av detta och anser sig böra rösta för lagen, trots att han anser den oriktig. Jag vet inte, om herr Strindlund var med i bondetåget, men det skulle inte förvåna mig, om han varit med. Jag undrar, om de, som varit med i eller eljest med sympati omfattat den rörelsen, ha anledning att ondgöra sig över att arbetarna i en situation, som de betrakta såsom ytterst bekymmersom, anordna en fullkomligt fredlig, laglig och ordnad demonstration för att därmed giva sin mening tillkänna.

Men så ett par ord i anledning av herr utrikesministerns yttrande i fråga om det liberala partiets ställning 1911. Jag var med och deltog på allehanda sätt i den gemensamma vänsterns arbete för att störta de Lindmanska avtalslagarna. Och jag måste säga, att den utveckling av det liberala partiets ställning, som hans excellens utrikesministern här gjorde, måste på den, som då var med, verka som advokatyr och ingenting annat. Jag skulle kunna ur den debatt, som fördes 1911, läsa upp anförande efter anförande, som i väsentliga delar vederlägger den framställning av sakläget, som av den ärade talaren lämnades. Men för att det inte skall bli alltför långt, skall jag bara plocka fram ett yttrande av en av de främsta liberala männen, sedermera justitieministern Gustaf Sandström, i det ganska verkkningsfulla anförande, han höll i denna debatt. Orden äro skrivna, som vore de skrivna för denna dag. Han sade: »Vad man på förhand kan vara viss om är, att dessa bestämmelser komma att av *arbetarna* uppfattas såsom *partiska* och *orättfärdiga*» — orden äro t. o. m. kursiverade — »samt komma att i deras ögon åt lagen giva en prägel av *klasslag*, i detta ords allra sämsta bemärkelse». Det är precis vad arbetarna anse om den nu föreslagna lagen. »Men då är det också klart», fortsätter

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

han, »att lagens hela syfte är förfelat. En fredslagstiftning kan aldrig ernås genom *klasslagar*. Då kan den aldrig verka såsom en fredslagstiftning. Tror man, att man kan göra någonting på det sättet för freden på arbetsfältet, så är det en fullständig illusion.» Detta var hela den tankevärld, som uppbar den gemensamma vänsterns arbete mot 1911 års avtalslagar. Och det som sades här exempelvis av den talare, jag nyss citerade, gäller precis i dag, som det gällde för 17 år sedan.

Jag skulle vilja säga, att om det var, efter mitt betraktelsesätt, ett fel, som närmade sig ett brott, att 1911 försöka driva fram de dåvarande avtalslagarna, så hade man ändå en psykologisk bakgrund till detta i den storstrejk, som då nyss förekommit. Men här tar en regering under djupaste fred och utan att det ens finns en, om jag så får säga, politisk-psykologisk bakgrund och försöker trumfa igenom ett avtalsförslag, som visserligen inte i allt är lika med det Lindmanska men som dock i många avseenden erbjuder beröringspunkter och släktttycke med detta.

Det gör mig mycket ont att behöva på detta sätt polemisera mot en gammal kamrat i en regering, som säkerligen aldrig ett ögonblick skulle tänkt på att komma fram med lagstiftningsåtgärder i den riktning, som den nuvarande regeringen här gjort. Och det gör mig alldeles speciellt ont, att jag måste polemisera mot en man, för vilken jag haft och har och hoppas att i framtiden även kunna få behålla den största personliga sympati och vänskap. Men det går så med människorna, att ge de sig i dåligt sällskap, så fördärvar det även goda seder. Och det är detta, som är den liberala falangens inom den nuvarande regeringen stora fel, att den gett sig i det sällskap, som den kommit in i. Ty man har i varje fall försökt upprätthålla den tanken, att det liberala partiet ändå skulle vara i viss mån en bärare av de gamla vänstertraditionerna, medan man däremot knappast kan anse, att det folkfrisinade partiet i någon högre grad tynges av en motsvarande börda. Det har i stället kommit att gestalta sig på det sättet, att sedan en del av den gamla vänstern fylkat sig omkring den nuvarande statsministern, så har allting sackat baklänges i fråga om frisinne och borgerlig vänster i detta land. Det är inte bara så, att man kan se, att alla gamla positioner överges. Somliga hinna på ett enda år gå ifrån den ståndpunkt, som de tidigare intagit. Detta sackande bort från de gamla ståndpunkterna har varit utmärkande för den del av den borgerliga vänstern, som haft den nuvarande statsministern till ledare.

Det ser ut, som om den man, om vilken jag här talar, kommer att bli den svenska vänsterpolitikens dödgrävare. Detta behöver naturligtvis icke slå ned modet på dem, som hoppats på en utveckling framåt i den riktningen, att det skulle kunna arbetas samman mellan en verkligt klar borgerlig vänster och en mogen och klok socialdemokrati. Man skall aldrig tappa modet här i världen. Men nog förefaller det, när man ser det nuvarande systemet, som ju kallas för regering, ganska nedslående. Principlösheten inom Kungl. Maj:ts regering, detta hoppande från den ena ståndpunkten den ena dagen till den andra ståndpunkten den andra dagen, försök att göra en överenskommelse den ena dagen med ett parti och den andra dagen med ett annat parti, en politik utan grundsatser och utan klarhet i målen, allt detta måste leda till en verklig *försumpning av det politiska livet*. Det är då bara att hoppas, att den borgerliga vänsterpolitikens dödgrävare i landet också kommer att bli sitt eget partis dödgrävare. Det synes bli oundgängligt, att denna utveckling fullbordas, innan man åter här i landet får utrymme för en borgerlig vänster av den typ, som ledes av ideal och övertygelse och som håller färg i de avgörande ögonblicken.

Det är därför, tror jag, som, när regeringen i dag hemför segern beträffande denna avtalslagstiftning, vi böra göra klart för oss, att denna seger måste

komma att medföra en strid, som icke slutar, förrän man fått regeringen stör-
 tad. Jag tror, att ur den politiska renlighetssynpunkten det är nödvändigt att
 få en ren och klar regering, den må sedan vara en högerregering eller en so-
 cialdemokratisk regering. Men låt oss slippa en regering utan grundsatser
 och en regering, som försumpar det politiska livet! Hade jag varit kommunist,
 skulle jag ha slutat detta anförande med att ropa: ned med regeringen! Nu
 nöjer jag mig med en hovsammare men icke mindre allvarlig vädjan: låt oss
 komma överens om, att det stora intresset i Sverige i denna stund är att störta
 regeringen!

*Ang. lag om
 kollektivavtal
 m. m.
 (Forts.)*

Herr Spångberg: Herr talman! Endast ett par repliker!

Jag skall börja med herr Strindlund. Han yttrade några ord, som möjli-
 gen skulle kunna förtjäna att benämnas på visst sätt, men som kanske är
 olämpligt att taga upp. Jag kom emellertid vid herr Strindlunds anförande
 att tänka på en liten historia, som finnes anford i en broschyr som heter
 »Bondeförbundets riksdagspolitik 1918—1927. Återblick med anledning av
 ett tioårsjubileum», och vilken broschyr är utsänd av Allmänna valmansför-
 bundet i Sverige. Där heter det bl. a.: »I den första bondeförbundsupsätt-
 ningen i andra kammaren fanns en norrlandsrepresentant, som just inte hade
 varit med, när krutet fanns upp. Under sin första remissdebatt lyssnade han
 med uppmärksamhet till högerens förste talare, och när denne slutat utlåt han
 sig till en närsittande kamrat: 'Han har allt rätt, han Lindman, i alla fall.'
 Efter högerledaren uppträdde herr Vennerström, som då för tiden var vänster-
 socialist, med ett brandtal av rödaste sorten. 'Han har allt rätt, han Venner-
 ström', menade vår bondeförbundare. Men då tröt kamratens tålmod: 'Nyss
 sa' du, att Lindman har rätt, och nu tycker du att Vennerström har rätt, fast
 de gå stick i stäv mot varandra. Dom kan väl inte ha rätt båda två.' 'Nej, du
 har rätt, du me', blev svaret.»

Jag vet icke, om herr Strindlund var här den gången. Jag vet icke över-
 huvud taget, vem som allmänna valmansförbundet syftar på. Men jag har
 ingen anledning att efter herr Strindlunds anförande betvivla, att historien är
 sann. Jag vet icke, om det är herr Strindlunds saknad av hållning överhuvud
 taget, som kommit honom att svänga sig på det sätt, som han gjorde i dag,
 eller om det möjligen är någon dålig advokatyr, som ligger bakom och som
 tager sig sådana uttryck därför att han vill skjuta skulden på andra, när
 han icke vågar stå för en dumhet, som han tänker att begå. Hur som helst,
 ett faktum är, att den svenska arbetarklassen tänker helt visst icke att rätta
 sig efter herr Strindlunds befallningar i sitt ställningstagande till sina livs-
 frågor. Arbetarklassen har deltagit i internationella demonstrationer. Vi
 hava i 40 års tid fritt sagt ut vår mening i skilda länder — kanske icke så
 fritt alla gånger — men ingen har kunnat hindra oss att även under ofrihe-
 heten säga vår mening, och vi komma att göra det även i fortsättningen. Det
 kan herr Strindlund vara övertygad om. Han får nu göra så många sväng-
 ningar han vill.

Så ett par ord till herr Hage! Jag må säga, att av herr Hages anförande att
 döma måtte han hört synnerligen illa, när han avlyssnat, vad jag sagt och
 även vad mina partikamrater sagt i den här debatten. Herr Hage talar om,
 att exempelvis nio tiondelar av vad kommunisterna anført utgjorde rent skäll,
 som ordet föll, skäll på socialdemokraterna. Jag skulle våga göra det påstå-
 endet, att vi kommunister såväl här i riksdagen som i vår press hava lagt upp
 arbetsfredsfrågan ur fullständigt principiella ståndpunkter. Vi hava behand-
 lat den som en klassfråga både här och utanför parlamentet. I den mån som
 vi riktat kritik mot socialdemokratien, har denna kritik varit berättigad. De
 borgerligas uppträdande under debatten i dag bär vittne om den saken, ty

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

de hava i sina anföranden sökt stöd just i åtgärder och uttalanden, som gjorts från socialdemokratiskt håll beträffande arbetsfredsfrågan. Vad vi här uppvisat är det att när de borgerliga försöka att draga fram socialdemokraternas åtgärder och uttalanden för att därmed söka bevisa att arbetarklassen skulle stå som principiell anhängare av en sådan lagstiftning, som här föreslås, då saknar man grund för dessa påståenden, emedan denna uppfattning icke finns hos arbetarklassen.

Herr Hage yttrade något om, att det gällde att inte slåss inbördes, när det här är fråga om sådana problem. Nej, det är alldeles riktigt, herr Hage; det kunna vi instämma i. Det är bara fråga om en sak, en mycket viktig sak för övrigt, och det är förutsättningen för att kunna vara eniga inbördes. Ty icke ens enigheten är under alla förhållanden det viktigaste. När det här planeras vissa anfall mot arbetarklassen, vare sig det gäller en sådan lagstiftning, som här föreligger, eller något annat, så gäller det för arbetarna att slå tillbaka sådana planer, de må nu komma från socialdemokratiskt eller frisinnat håll. Vi rikta kritiken fritt mot den sak det här gäller, då den strider mot arbetarklassens intressen oavsett vilka som gå i spetsen för att driva ifrågavarande plan igenom. Jag vill vidare säga herr Hage att det är icke på det viset, att det varit kommunisterna, som här uttalat sig för att exempelvis tiden är mogen för obligatorisk skiljedom. Ett uttalande som man för övrigt nyss från regeringsbanken stödde sig på. Det är icke heller kommunisterna, som tillsatte den beryktade niomannadelegationen och insatte advokater, generaldirektörer och professorer såsom de, som skulle vara lämpliga att representera neutraliteten i detta samhälle. Det är icke heller kommunisterna, som mot fackföreningarna uttalat sin principiella anslutning till obligatorisk skiljedom i arbetstvister. Allt detta är emellertid strid inbördes inom arbetarklassen. Förutsatt, att dylika uttalanden göras från sådant håll, där man påstår sig föra fram synpunkter i enlighet med arbetarklassens intressen. Den vapensamling, som genom dylika åtgärder och dylika uttalanden lämnas till de borgerliga och, som det sedan visat sig, dessa från sina utgångspunkter klokt nog begagnat sig av, får man räkna med. När socialdemokraterna göra sig skyldiga till dylika åtgärder, få de verkligen finna sig i den kritik, som med berättigande sedan riktas mot sådant.

Herr Hansson i Stockholm försökte att komma ifrån den skugga från det förlutna, som alltjämt tung och svart följer honom. Han berättade en historia. Han hade hört någon, som sett någon, som hade hört en medlem av regeringspartiet säga, då jag stod och talade: »Det där är en av de våra.» Nyss, var det emellertid någon, som sade mig, att det var herr Hansson, som då stod och talade. Herr Hansson har tydligen här begått ett mycket stort misstag, då han förväxlat oss arma kommunister med sin stora personlighet. Jag undanber mig sådant i fortsättningen. Om jag emellertid utgår från de tal, som här hållits från de olika partiernas sida, så måste jag säga, att om herr Hansson ändå menade allvar med vad han sade, så skulle jag här ha ett alldeles utmärkt tillfälle att begagna herr Hanssons egna ord. Antingen har Per Albin Hansson hört mycket illa, eller också är det fel med hans förstånd. Ty är det verkligen på det sättet, att man menar, att kommunisternas uttalanden under denna debatt ha begagnats såsom stöd för de borgerliga, då de i dag gått fram för att trumfa igenom detta förslag, är det så, att herr Hansson kan taga så kapitalt fel, skola vi kanhända säga, att det är fel med hans hörsel. Det är emellertid socialdemokraternas uttalanden som i dag begagnats på sådant sätt. Det är icke alls kommunisterna som med sitt förlutna begått den dundrande dumhet, som består i att de frisinnade med bevis påstå sig ha blivit lockade då de gå att försöka genomtrumfa det föreliggande lagförslaget, utan det är socialdemokraterna. Jag skall taga mig friheten att

bevisa detta med några ord av herr Möller, då han 1925 såsom socialminister i ett interpellationssvar till herr Hellberg i första kammaren sade: »Ty även om, såsom jag förut sagt, samhället alltjämt bör huvudsakligen lita till medlings- och förlikningsförfarandet, då det gäller arbetskonflikter, anser jag dock icke att utvecklingen av samhällets fredsstiftande verksamhet härned är avslutad. På en punkt synes det tänkbart, att den obligatoriska skiljedomen skulle kunna av parterna accepteras och till fördel för samhället funktionera, nämligen då det gäller rena tolkningsfrågor. Tvister om tolkningen av ett avtal borde kunna lösas utan öppna arbetsstrider. De borde kunna hänskjutas till en skiljenämnd med befogenhet att fastställa tolkningen.»

Ja, för mig framstår det verkligen som en naturlig sak, att man av detta icke kan komma till någon annan uppfattning än att herr Möller principiellt ansluter sig till skiljedomsidén, och att han anser, att tiden är mogen för tillsättande av en skiljenämnd med befogenhet att fastställa tolkning. Om man kan utläsa någon annan innebörd av vad herr Möller då yttrade, då måste det verkligen vara något fel med mitt förstånd.

Det är icke kommunisterna som till leda under flera år skrivit och talat om »vänstersamverkan» och de frukter denna skulle bära med sig, utan det är socialdemokraterna som gjort sig skyldiga till detta. Beträffande »vänstersamverkan» bestod denna även efter Stripahistorien. Jag behöver bara erinra om det förhållandet, att någon tid efter det Stripa-regeringen — vi kunna ju begagna det uttrycket — hade avlöst den socialdemokratiska, höll socialminister Pettersson ett föredrag — jag tror i Göteborg — där han lovade att framlägga det förslag, vartill herr Möller hade tagit initiativet. »Ny Tid» skrev vid det tillfället att det finns ingen förnuftig anledning att överhuvud taget opponera sig mot ett förslag av ifrågavarande art. — En annan socialdemokratisk tidning, »Folket», skrev, att den »icke höll för alldeles otroligt, att ett förslag från denna regering om slitande av tolkningstvister på den obligatoriska skiljedomens väg skulle kunna bli praktisk politik under socialdemokratiens medverkan». Jag undrar, om inte detta är stöd åt de borgerliga. Det stödet blir inte starkare, därför att vi föra kritik mot detta. Ty ännu äro inte de borgerliga så bakom flödet, att de icke följa med riksdagsprotokollen och läsa de olika tidningarna. Då de borgerliga nu söka begagna socialdemokraternas åtgärder och uttalanden som ett stöd för lagen, kan ingen hindra oss att avslöja herrarnas politik inför arbetarklassen, något som vi anse vara absolut nödvändigt i denna situation, innan det går alltför långt på den väg, som socialdemokraterna genom denna politik slagit in på. Tack vare kommunisternas ingripande drogo arbetarna med sina fackorganisationer ett brett streck över de socialdemokratiska ledarnas planer i denna lagstiftning. Arbetarna ville inte låta lura sig, och de ville inte på grund av socialdemokraternas hållning tvingas att frånträda sin frihet och sin rättighet att med sina organisationer begagna de möjligheter, som stå till buds för att tillkämpa sig en högre eller hindra ett nedpresande av levnadsstandarden.

Beträffande herr Hansson sökte han lägga några ord i min mun, som jag ej sagt. Han påstod, att jag hade sagt, att han var anhängare av det här föreliggande förslaget. — Nej, det har jag verkligen aldrig sagt. Jag har icke sagt, att herr Hansson var anhängare av det förslag, som här föreligger; jag har tvärtom påpekat, att herr Hansson i dag är motståndare till detta förslag, trots att han förut intagit en annan ståndpunkt. Ty nu är ju, som herr Hansson själv i dag genom sitt anförande visat, tidpunkten ej alldeles lämplig. Detta visade, att vår kritik varit riktig. Tidpunkten är icke lämplig i dag, tidpunkten är aldrig lämplig inom ett kapitalistiskt samhälle för en slik lagstiftning. Först när vi komma till ett socialistiskt samhällssystem, först då ha vi de naturliga förutsättningarna för arbetsfred. Jag förstår av herrarnas oro, att herrarna

Ang. lag om
kollektiva
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

tycka, att detta är otrevligt, men det kan inte hjälpas, när herrarna gjort felaktiga uttalanden, att de måste tagas upp till granskning.

Då herr Hansson säger, att han för sin del inte vill vara med på kommunister-
nas sida i den fortsatta kampen mot ifrågavarande förslag, så vill jag gentemot honom säga, att den kampen komma vi ändock att föra såväl inom som utanför denna församling, i våra fackorganisationer, bland våra kamrater, som stå i det produktiva arbetet. Den kampen måste bli enig, den måste föras av hela arbetarklassen, oavsett om den enskilde arbetaren är kommunist, socialdemokrat eller partilös, och den kommer att föras med eller utan herr Per Albin Hansson. Socialministerns svar på den till honom av mig ställda frågan vittnar för övrigt om att den kampen är nödvändig.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr tälman! Jag vill bara säga till herr Andersson i Rasjön följande: Jag har icke frågat honom och icke heller någon annan, huruvida skadeståndet skulle fördelas mellan de skyldiga. Det står i 9 § enligt utskottets förslag: »Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last.» — Jag framställde inte den frågan till regeringsbänken, huruvida det är riktigt, att det står så i förslaget, utan jag frågade, hur skuldgraden skulle fastställas.

Vad jag fortfarande är intresserad av att få besked om är, på vilket sätt man skall utröna, vem som har den största skulden till en strejk och vem som har den minsta; hur man tänkt utröna, vilken av arbetarna som skall ådömas det största skadeståndet och vilken som skall komma undan med det lägsta; hur man har för avsikt att inkalla arbetarna inför domstolen och höra dem på ed rörande den enes eller den andres av kamraterna större eller mindre skuld; huruvida man har för avsikt att ställa arbetarna från arbetsplatserna i valet mellan att inför domstolen förråda en kamrat eller bli menedare — vilket är det fråga om?

Det var den frågan jag ställde till regeringsbänken. Man har skickat fram herr Andersson i Rasjön att ge svar, men jag har icke fått något.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, 2:o bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o bifall till motionen II: 450; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Johanson i Stockholm begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om kollektivavtal, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Linder m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att herr Holmström i Stockholm jämte 25 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voteringsverkställan-

de medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgävos 117 ja och 106 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Kammaren hade alltså godkänt förevarande paragraf enligt utskottets förslag.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen			1
» Andre Vice Talmannen	1		
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman	1		
» Lindqvist i Stockholm		1	
» Löfgren i Stockholm	1		
» Hagman		1	
» Eriksson i Stockholm		1	
» Hansson i Stockholm		1	
» Nylander	1		
» Johanson i Stockholm		1	
» Holmström i Stockholm		1	
Fru Östlund		1	
Fröken Wellin	1		
Herr Forssell	1		
» Carlsson i Stockholm		1	
» Holmdahl	1		
» Järte	1		
Fru Vessman		1	
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Söderberg		1	
» Karlsson i Vätö		1	
» Andersson i Igelboda		1	
» Andersson i Tungalsta		1	
» Bernström	1		
» Christenson i Södertälje	1		
» Laurin	1		
» Mosesson	1		
» Ahl		1	
Fru Ekberg		1	
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg		1	
» Sjölander			
» Olsson i Golvvasta	1		
» Björnberg	1		
» Lundquist i Baggarbo	1		

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta	1		
» Schill	1		
» Laurén	1		
» Andersson i Katrineholm		1	
» Jonsson i Eskilstuna		1	
» Lundkvist i Eskilstuna		1	
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam	1		
» Pettersson i Bjälbo	1		
» Sjögren		1	
» Johansson i Arkösund.		1	
» Karlsson i Vadstena		1	
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman	1		
» Ericson i Boxholm		1	
» Ward		1	
» Holmberg		1	
» Anderson i Linköping	1		
» Jonsson i Risinge	1		
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna	1		
» Hamrin	1		
» Carlström	1		
» Fast		1	
» Petersson i Broaryd	1		
» Svensson i Högsjöhult	1		
» Lilliecreutz	1		
» Andersson i Löbbo		1	
» Göranson	1		
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult	1		
» Olsson i Blådinge	1		
» Svensson i Betingetorp	1		
» Leo		1	
» Blomquist		1	
» Svensson i Grönvik	1		
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar		1	
» Olsson i Kalmar	1		
» Werner		1	
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp	1		
» Olsson i Högby	1		

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Heiding	1		
» Wirsell	1		
» Johnsson i Kalmar		1	
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans	1		
» Svedman	1		
» Gardell i Stenstu	1		
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa	1		
» Törnkvist i Karlskrona		1	
» Kloo		1	
» Jeppsson	1		
» Holmgren	1		
» Adler		1	
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup	1		
» Borggren		1	
» Persson i Fritorp	1		
» Björklund		1	
» Björk		1	
» Isacsson		1	
» Hammarlund	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén		1	
» Winkler	1		
» Lovén		1	
» Jensen		1	
» Engberg		1	
» Lindskog	1		
» Weibull	1		
» Bergström i Hälsingborg		1	
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Olsson i Kullenbergstorp			1
» Sköld		1	
» Andersson i Höör		1	
» Törnkvist i Bjuv		1	
» Paulsen		1	
» Fjellman	1		
» Månsson i Erlandsro	1		
» Nilsson i Hörby	1		
Fru Nordgren		1	
Herr Carlsson i Ystad		1	

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson	1		
» Lindqvist i Halmstad		1	
» Johansson i Brånalt	1		
» Andersson i Falkenberg		1	
» Larson i Tönnersa	1		
Fru Hegardt	1		
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing	1		
» Kristensson i Göteborg		1	
» Sjöström		1	
» Thore	1		
» Pehrsson i Göteborg	1		
» Hedvall		1	
» Höglund		1	
Fru Thüring		1	
Herr Almquist	1		
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		
» Olsson i Broberg	1		
» Olsson i Berg	1		
» Osberg	1		
» Carlson i Mölndal		1	
» Wallerius	1		
» Brännberg		1	
» Mårtenson		1	
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén		1	
» Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg	1		
» Lindgren	1		
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud		1	
» Alströmer	1		
» Ryberg	1		
» Leffler	1		
» Johansson i Väby	1		
» Petersson i Lerbäcksbyn	1		
» Weijne		1	
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde	1		
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården	1		

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Vahlstedt		1	
» Lundén	1		
» Anderson i Storegården	1		
» Bodén	1		
» Hedin	1		
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken	1		
» Carlsson-Frosterud		1	
» Andersson i Prästbol		1	
» Ros	1		
» Norling		1	
» Norsell		1	
» Spångberg		1	
» Björling	1		
» Eriksson i Västbro	1		
» Morfeldt		1	
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg		1	
» Anderson i Råstock		1	
» Nilsson i Örebro		1	
» Ödström	1		
» Ljunggren	1		
» Öhman		1	
» Lundgren	1		
» Persson i Falla	1		
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås		1	
» Lorichs	1		
» Pettersson i Köping		1	
» Eklund		1	
» Olovson i Västerås		1	
» Olsson i Broddbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Jansson i Falun		1	
» Olsson i Mora	1		
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken		1	
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Englund		1	
» Sundström		1	
» Smedh		1	
» Aronson	1		

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

		Ja	Nej	Av- står
<i>Gävleborgs län.</i>				
Herr	Månsson i Furuvik		1	
»	Sävström		1	
»	Lindley		1	
»	Olsson i Hov	1		
»	Johansson i Kälkebo	1		
»	Granath		1	
»	Johansson i Edsbyn	1		
»	Olsson i Gävle		1	
»	Holmström i Gävle	1		
»	Herou		1	
»	Högström		1	
<i>Västernorrlands län.</i>				
Herr	Öberg	1		
»	Johansson i Sollefteå		1	
»	Bergström i Bäckland	1		
»	Lagerkwist		1	
»	Strindlund	1		
»	Västberg		1	
»	Molander		1	
»	Rudén	1		
»	Frost			
»	Berg		1	
<i>Jämtlands län.</i>				
Herr	Olofsson i Digernäs	1		
»	Hedlund i Östersund		1	
»	Hedlund i Häste	1		
»	Persson i Trängen	1		
»	Olsson i Rödningsberg		1	
<i>Västerbottens län.</i>				
Herr	Wiklund	1		
»	Bäckström			
»	Wikström	1		
»	Brännström	1		
»	Lindmark	1		
»	Lindberg		1	
»	Sandberg	1		
<i>Norbottens län.</i>				
Herr	Hage		1	
»	Nilsson i Antnäs	1		
»	Lövgren i Nyborg		1	
»	Dahlén		1	
»	Samuelsson		1	
»	Hedström	1		
»	Grapenson			
Summa		117	106	2

Ordet begärdes av herr **Engberg**, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få till protokollet anteckna min reservation mot den *nedriga handling*, som härmed har begåtts mot Sveriges arbetarklass.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Med herr Engberg förenade sig herrar *Månsson* i Furuvik och *Nilsson* i Örebro.

2 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:ts föreslagit följande lydelse av paragrafen:

2 §.

Kollektivavtal, som slutits av förening, vare beträffande yrkesgrupper och område, som avses i avtalet, bindande jämväl för medlem i föreningen, vare sig han inträtt före eller efter avtalet; dock ej i den mån han redan är bunden av annat kollektivavtal. Utträder medlem, upphöre han ej på den grund att vara bunden av avtalet.

Uti sin ovannämnda vid paragrafen avgivna reservation hade herr *von Sydow m. fl.* anfört, bland annat,

att i det utkast till lag om kollektivavtal, som den 21 januari 1927 avlämnats av särskilt tillkallade sakkunniga, funnes som andra stycke i 2 § införd en så lydande bestämmelse:

»Skyldighet att iakttaga kollektivavtal åligger medlem i förening jämväl mot föreningen samt, där å någondera sidan flera slutit avtalet, dessa mot varandra.»;

att nämnda stadgande utslutits i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag;

att herr von Sydow emellertid i sin ovanberörda motion föreslagit upptagande av den i de sakkunnigas utkast förekommande bestämmelsen; samt

att reservanterna hölle före, att utskottet i denna del bort yrka bifall till motionen.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr von Sydow m. fl., och som innebär, att i denna paragraf följande mening skall tilläggas:

»Skyldighet att iakttaga kollektivavtal åligger medlem i förening jämväl mot föreningen samt, där å någondera sidan flera slutit avtalet, dessa mot varandra.»

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till paragrafen i den lydelse, den har i utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till den vid paragrafen fogade reservationen, godkände kammaren paragrafen enligt utskottets förslag.

3 §.

Godkändes.

Ang. lag om 4 §.
kollektivavtal

m. m.

(Forts.)

Utskottets motivering till paragrafen lydde sålunda:

»Landssekreterariatet har i sitt yttrande över de sakkunnigas utkast erinrat, att arbetsnedläggelse, åtföljd av blockad, ofta plägade vidtagas vid arbetsföretag, särskilt inom byggnadsindustrien, därest arbetsgivaren uraktläte att utbetala arbetarna tillkommande avlöning. Dylika åtgärder betraktades icke nu såsom stridande mot kollektivavtal, enär man å ömse håll vore medveten om att arbetarna icke ägde möjlighet att fortsätta arbetet utan avlöning under den tid, som åtginge för att få frågan ordnad genom domstolsförfarande. Ett förbud att vidtaga åtgärder av angivet slag skulle för arbetarna komma att medföra osäkerhet och stora ekonomiska förluster.

Med anledning av denna erinran har departementschefen framhållit, att där-est ett principiellt förbud mot stridsåtgärder vore påkallat av allmänna samhällsintressen, undantag icke kunde göras för att bereda arbetarna möjlighet till en måhända bekväm självhjälp, helst arbetarna, om de anlidade vanligt rättsligt förfarande, i det åsyftade fallet hade en stark ställning på grund av den förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs, som enligt 17 kap. 4 § handelsbalken tillkomme dem.

Utöver vad departementschefen sålunda anfört vill utskottet framhålla, att det knappast kan bestridas, att de nyssnämnda åtgärderna för framtvängande av oguldna löneförmåner ej sällan missbrukats och i många fall även för arbetarna äro förenade med allvarliga olägenheter. Märkas bör även, att en utredning verkställdts rörande möjligheterna att förbättra de så kallade byggnadsborgenärernas rättsliga ställning. Vid den fortsatta behandlingen av nämnda lagstiftningsärendet torde även böra tagas under omprövning, huruvida och på vad sätt till arbetsfredens främjande möjlighet kan beredas byggnadsarbetare att av tredskande eller insolventa arbetsgivare utbetomma dem tillkommande avlöning. Tydligt är emellertid, att denna fråga är av betydelse även för andra byggnadsföretag än sådana, som beröras av kollektivavtal.»

Uti en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Österström* och *Andersson* i Rasjön förklarar sig anse, att motiveringen bort hava följande lydelse:

»Landssekreterariatet har i sitt yttrande — — — — (lika med utskottets motivering) — — — — som beröras av kollektivavtal.

Det framlagda förslaget innehåller icke något allmänt förbud mot vidtagande av s. k. sympatiåtgärder. I första stycket punkt 4 av förevarande paragraf stadgas endast, att stridsåtgärd ej må företagas för att bispringa annan i fall, då denne icke själv äger vidtaga dylik åtgärd. Emellertid kan det ifrågasättas, huruvida lagstiftningen icke bör gå ett steg längre. Därest kollektivavtalet skall fylla sin uppgift som fredsdokument, torde detsamma böra tillerkännas den verkan, att under avtalstiden inga som helst sympatiåtgärder få förekomma. Det vill även synas, som om man på vissa håll bland de närmast intresserade parterna började övergå till den uppfattningen, att rätten till sympatiåtgärder icke längre bör hållas öppen. Att ett minskat användande av sympatiåtgärder skulle medföra betydande fördelar för samhället, torde vara uppenbart. Med hänsyn härtill synes det utskottet önskvärt, att till övervägande upptages spörsmålet, om och på vad sätt ett allmänt förbud kan införas mot sympatilockout och sympatistrejck under tiden för kollektivavtals giltighet.»

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Andersson* i Rasjön: Herr talman! Jag skall be att i anslutning till vad jag yttrade under principdebatten få yrka bifall till det tillägg i motiveringen, som återfinnes i den av mig och herr *Österström* avgivna reservationen.

Med hänsyn till den förklaring, som lämnades av det socialdemokratiska partiets ledare, och då övriga utskottsrepresentanter icke ansett sig kunna vara med om detta tillägg i motiveringen, skall jag dock icke, som jag förut hotade med, begära votering.

*Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)*

Herr **Röing**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande lydelsen av förevarande paragraf godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

Vidare gav herr talmannen i avseende å motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herrar Österström och Andersson i Rasjön avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets motivering av kammararen godkänd.

5—7 §§.

Godkändes.

För 8 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

8 §.

Åsidosätter arbetsgivare, arbetare eller förening sina förpliktelser enligt kollektivavtal eller denna lag, gälde därav uppkommen skada.

Vid bedömande om och i vad mån skada uppstått skall hänsyn tagas även till intresset i avtalets upprätthållande och övriga sådana omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum. Ej må i något fall skadestånd ådömas enskild arbetare till högre belopp än tvåhundra kronor.

Herr von Sydow hade i sin motion föreslagit införande av bestämmelse, att reglerna i förevarande paragraf icke skulle kunna sättas ur kraft genom avtal.

Uti förenämnda av herr von Sydow m. fl. vid paragrafen avgivna reservation hade reservanterna förklarat sig anse, att utskottet i denna del bort förorda bifall till motionen.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att paragrafen måtte utgå ur lagförslaget.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till paragrafen men med det tillägg, som framgår av herr von Sydows m. fl. reservation, d. v. s. att ett tillägg skall göras av följande lydelse:

»Vad i denna paragraf stadgas skall gälla, ändå att avtalet innehåller bestämmelse, som strider häremot».

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till paragrafen i den lydelse, den har i utskottets förslag.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och godkände kammaren paragrafen enligt utskottets förslag.

Aterstående delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets i punkten A) framlagda förslag till lag om arbetsdomstol.

1 §.

Godkändes.

Härpå föredrogs 2 §; och anförde därvid:

Herr **Månsson** i Furuвик: Herr talman! Jag har icke besvärat kammaren på förmiddagen, men jag måste be att få uttala min protest över den formulering, som denna lagparagraf har. Den innebär faktiskt ingenting annat än att i arbetsdomstolen skola finnas två arbetarrepresentanter och fem representanter för arbetsgivarna. När man läser här, att tre av de sistnämnda skola vara av Kungl. Maj:t utsedda, i domarevärv förfarna män, och när man känner, vilka typer, vilka hem, vilka kretsar, som i domarevärv förfarna män bruka rekryteras ur, när man vet, att de till större delen utgöras av representanter för rena kapitalistiska hem eller också, vad värre är, av representanter för småborgarhem, för den del av borgarklassen, som denna regering representerar, och som de representanter representera, som nu ha varit med om att votera denna lag, då måste man emot detta inlägga sin allra bestämdaste protest.

Dessa tre bliva representanter för en ämbetsmannakår, som känner litet eller intet vare sig med samhället eller arbetarklassen, utan som företräder vissa spekulativa intressen, vissa utsugarintressen. Jag har haft tillfälle i mitt liv att följa Sveriges domarkår och vet, vad den i stort sett med några få undantag går för. Det är arbetarklassens fiender, det är utsugningens vänner, det är småborgarnas vänner, och det är representanter för alla de småborgerliga, larviga åskådningar, som denna regering ger ett uttryck för, och som denna kammarrens majoritet i dag varit ett uttryck för.

Jag protesterar.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag förstår, att det icke tjänar mycket till att bemöta de överord, till vilka herr Månsson nu gjorde sig skyldig. Hans omdöme om vår domarkår var ju av den art, att det knappast tarvar något bemötande, ty om någon kår i vårt land förtjänar heder för sitt sätt att sköta sitt värv, är det Sveriges domarkår. Den är i ovanligt hög grad höjd över klander.

När herr Månsson sade, att dessa tre personer i arbetsdomstolen, som skulle utses av Kungl. Maj:t, skulle vara arbetarklassens fiender och utgå ur hem, som stå främmande för denna klass, vill jag erinra om att det finns en känd företeelse i vårt land, som nämnes ståndscirkulation och som innebär att den övre klassen i samhället i mycket stor utsträckning rekryterats just från arbetarklassen. Då bör man ju förstå, att även den, som till äventyrs nått domar-kompetens, icke på grund därav är någon fiende till arbetarklassen.

När herr Månsson i ännu mera hånande ord talade om småborgerligheten, och att dessa småborgare stode ännu mera fjärran från arbetarklassen och dess intressen, ber jag att få erinra om att arbetarna och småborgarna om någonsin äro kött av varandras kött och ben av varandras ben. Jag tror, att man på småborgerligt håll icke är främmande för en hård kamp för livsuppehållet, lika

svår och lika tung, som vad som förekommer i vad man här företrädesvis kallar för arbetarklassen. Det är icke riktigt att på det sättet, som nu skett, söka spela ut samhällsklasserna mot varandra.

Jag tror för min del, att det kommer att visa sig vara möjligt för Kungl. Maj:t att finna och utse tre personer i denna domstol, som mycket väl komma att bemöda sig om att fälla opartiska och rättfärdiga domar. Jag tror därför, att man bör dröja med sitt omdöme, till dess man vunnit erfarenhet och kan se, om det finns anledning att justera denna min uppfattning.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Herr *Winkler* instämde häruti.

Herr **Englund**: Herr talman! Då herr Magnusson i Skövde här patetiskt förklarade, att herr Månssons yttrande innebar, att man spelade ut klasserna mot varandra, så bör det sägas, att vad kammarens majoritet med kallt mod vid den nyss verkställda voteringen har gjort är ingenting annat än ett förverkligande just av vad herr Magnusson anklagade herr Månsson för och dem, som ropade bravo åt honom.

Den protest, herr talman, som herr Månsson här avgav mot arbetsdomstolens sammansättning, tror jag är befogad i detta sammanhang. Jag vill i min ringa mån ansluta mig till den, ty vad som under dagens överläggning om själva lagen har framgått, det har varit, att de herrar, som här representera majoriteten, ha stått sig ofantligt slätt, då det gällt att ge annat än krassa klasskäl för de motiv, som de ha lagt till grund för sin ställning. Sannerligen att det frisinnade partiet, som i dag ensamt har företrätts av min länskamrat, herr Andersson i Rasjön, skördat några lagrar på det »klassfria» fältet.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag nödgas börja med att konstatera, att de överord, som jag i förmiddags befarade skulle komma att prägla debatten här i dag, ha kommit nu, sedan beslutet i huvudfrågan har fattats. Oaktat att dagens debatt tidigare präglats av en viss återhållsamhet och saklighet, har man nu vid detaljbehandlingen nödgats konstatera, att de sakliga synpunkterna på visst håll helt och hållet ha lämnats å sido.

Jag skall be att få yrka bifall till den föredragna paragrafen. I själva saksfrågan vill jag erinra om att man här faktiskt har att välja mellan huruvida tvister på avtalsområdet skola avgöras av de domstolar, som redan finnas, eller om för ändamålet skall finnas en med speciell sakkunskap utrustad domstol. Jag vill verkligen vädja till herrar Månsson och Englund, om det icke ändå är bättre sörjt i den konstruktion till domstol, som här föreslås, för att arbetarnas synpunkter skola komma fram och vinna beaktande, än vad fallet skulle bli om avtalstvister skulle handläggas vid de ordinarie domstolarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Då herr Englund här talade om krassa klasskäl, skall jag endast be att få erinra om att han tycks alldeles förbise, att denna lag icke riktar sig, som han ville göra gällande, enbart eller ens huvudsakligen mot arbetarklassen utan också riktar sig mot arbetsgivarna. Ja, jag har läst lagen, och vet, att den omfattar icke blott arbetare utan även arbetsgivare. Så mycket böra herrarna vara skyldiga att förstå.

För övrigt vill jag säga, att det finns säkert många bland dem, som nu gått in för denna lag, vilka kanske stå arbetarna lika nära som någonsin herr Englund i Falun.

Herr **Englund**: Herr talman! Vad den sista lilla personliga repliken angår, vill jag erinra herr Magnusson i Skövde om satsen, att man icke skall skåda hund efter håren, som det heter.

Ang. lag om
kollektivavtal
m. m.
(Forts.)

Då jag, herr talman, vågat yttra mig här om domstolens sammansättning, gör jag det icke, som herr Andersson i Rasjön trodde, med några överlagda överord, utan därför att jag har den uppfattningen, som jag skulle ha givit uttryck åt även under den stora principdebatten, försåvitt jag icke strukit mig från talarlistan, att det mest anmärkningsvärda i den rättsordning på arbetsmarknadens område i fråga om kollektivavtalen, som här skall stadgas, är, att man här skapar en enda diktatorisk instans utan möjlighet för den förlorande parten att vädja till en högre instans, såsom fallet är i andra mål. I vårt vanliga rättegångsväsende är det ju i underrätterna, häradsrätterna, så, att domaren har den folkvalda nämnden vid sin sida, och i hovrätterna och överdomstolarna är vetenskaplig kompetens o. s. v. företrädd på ett sätt, som har utvecklat och tryggt vår rättsordning på mångahanda sätt. Arbetsdomstolen däremot kommer att intaga en fullkomligt unik ställning i vårt rättsväsende utan någon som helst motsvarighet, och det är just med hänsyn härtill, som protesterna mot dess ensidiga sammansättning äro befogade. Vilken misstro eller vilka bärande skäl som än kunna anföras emot arbetsdomstolens avgörande i en sak eller mot domarens bristande kompetens, så kan intet som helst göras däremot av den förlorande parten, utan utslaget står fast.

Herr Andersson i Rasjön har förut här i dag med mycket löst fogade såväl ord som tankar sökt göra troligt, att en sådan domstol skulle vara den, som vi verkligen behöva. Jag tror, att den protest, som jag här gjort mig till tolk för, och som säkerligen delas av många av denna kammars ledamöter, hänför sig just till detta, som jag ännu en gång vill starkt understryka, arbetsdomstolens unika ställning i vårt rättegångsväsende utan någon instans över sig, till vilken man kan vädja.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! När herr Magnusson i Skövde, efter vad som här har förekommit, med lagen framför sig och med den erfarenhet av livet, som han väl ändå har, kan stå här och säga, att lagen är lika mycket riktad mot arbetsgivarna som mot arbetarna, då tycker jag, herr talman, att det går för långt. Är det icke tillräckligt att endast erinra därom, att det under utskottets utlåtande finns ett namn, von Sydow, Svenska arbetsgivareföreningens främste man. Det är tillräckligt för att visa, att lagen är riktad mot arbetarna.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Bara ett enda ord! Jag får verkligen be herr Olovson läsa lagen och sedan göra sig den frågan: Om arbetsgivaren bryter ett kollektivavtal, är då icke lagen riktad mot honom?

Herr Månsson i Furuvik: Herr talman! Jag vill säga herr Magnusson i Skövde, att om en arbetsgivare bryter ett avtal enligt denna lag, har han fem på sin sida och två emot sig i arbetsdomstolen. Bryta arbetarna mot lagen, ha de två med sig och fem mot sig.

Herr Olovson i Västerås: Herr Magnusson i Skövde! Om det uppstår en situation, då arbetarna skulle finna sig föranlättna att gå i strid mot gällande avtal, så konstitueras detta som en strejk. Om arbetsgivaren finner sig i den situationen, att han vill kasta ut arbetarna i lockout, då säger han, att det är arbetsbrist.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

Återstående delar av förklarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kam- *Ang. lag om*
marens beslut i fråga om lagförslagen. *kollektivavtal*
m. m.

(Forts.)

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Vidare föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 4.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens plenum måtte närmast efter statsutskottets utlåtande nr 143 uppföras statsutskottets utlåtanden nr 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150 och 151 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 71, 72, 74 och 75 i nu nämnd ordning.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen; och

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till medicinalstyrelsen m. m.;

från sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet, nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten jämte i ämnet väckta motioner; samt

från riksdagens kansli, nr 243, angående hotell- och restaurangpersonalens samt badhuspersonalens anställningsförhållanden m. m.

§ 6.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 64, angående ändrade bestämmelser rörande vägsyn;

nr 65, rörande lag om ändrad lydelse av 18 och 19 §§ i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;

nr 66, rörande förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 67, rörande försättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse;

nr 68, rörande vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till

tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 69, rörande upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck;

nr 70, rörande ändring av rubriken 1135 i gällande tulltaxa;

nr 71, rörande revision av rusdryckförsäljningsförordningen och därmed sammanhängande författningar m. m.;

nr 72, rörande förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 73, rörande utbyggande av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 74, rörande användande av riksbankens vinst för år 1927;

nr 75, rörande förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m.; och

nr 76, rörande lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 12 maj 1917 om expropriation.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 156, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen framlagda förslag angående privatläroverken jämte en i ämnet väckt motion;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda läroanstalter;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring och tillfälligt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 159, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

nr 160, i anledning av väckt motion om tillfällig löneförbättring för lärare vid folkhögskolor;

nr 161, i anledning av väckt motion om provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken och andra läroanstalter m. m.;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av väg- och vattenbyggnadsväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Malmö asyls område m. m.;

nr 169, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till driftskostnader vid vissa i lagen om fattigvården föreskrivna anstalter;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalsbyggnader m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om anslag till provisoriskt underhåll av nedlagda kasern-etablissemang;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till visst avtal mellan kronan och Sala stad;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Örebro stad;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till visst avtal mellan kronan och Vänersborgs stad m. m.; och

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;

bankoutskottets utlåtande, nr 58, angående viss ändring i bankoreglementet;

första lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Alströmer</i>	under	2 dagar fr. o. m. den 27 maj,
› <i>Jeppsson</i>	›	den 29 maj,
› <i>Hage</i>	›	3 dagar fr. o. m. den 26 maj och
› <i>Hedin</i>	›	3 › › › 26 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.57 på natten.

In fidem
Sune Norrman.